

หนึ่งในดวงใจ
รักพี่นี้เถิดเอาบุญ

THAI NATIONAL ASSEMBLY LIBRARY

3961200055

1266

อค
ช327อ
2557

อนุสรณ์ในงานพระราชทาน
เพลิงศพ นางช่อม ปัญจพรรค์
แย้มงาม ท.ม., ต.ช.
ณ วัดมกุฏกษัตริยาราม
วันพฤหัสบดีที่ 9 มกราคม 2557.

42398

วันที่	17, ก.พ., 58
เลขทะเบียน	1266 ๑๗
เลขหมู่	๕3๔๗๑

๒557

อนุสรณ์

ในงานพระราชทานเพลิงศพ

นางช่อม ปัญจพรรค แยมงาม ท.ม., ต.ช.

ณ วัดมกุฏกษัตริยาราม

วันพฤหัสบดีที่ ๙ มกราคม ๒๕๕๗

สมบัติห้องสมุดรัฐสภา

๘ .
หน้าวาง

นางช่อม ปัญจพรรค แยมงาม
ชาตะ ๑๐ ธันวาคม ๒๔๖๔
มตะ ๒๘ กันยายน ๒๕๕๖

(แบบ ก.)

หมายรับสั่งที่ ๒๕๔๘๑

สำนักพระราชวัง

๑๓ พฤศจิกายน ๒๕๕๖

พระราชทานเพลิงศพ นางช่อม แยมงาม ท.ม.,ต.ช. ข้าราชการบำนาญ สังกัดสำนักนายกรัฐมนตรี ณ เมรุวัดมกุฏกษัตริยาราม เขตพระนคร กรุงเทพมหานคร

วันพฤหัสบดี ที่ ๙ มกราคม ๒๕๕๗ เวลา ๑๗.๐๐ น. พระราชทานเพลิง.

ค.ม.กษ./พิมพ์/๗-๑๐/ทาน.

วัน	หน้าที่ พนักงานพระราชพิธี
	นำหมายเรียน เจ้าภาพศพ นางช่อม แยมงาม
	เพื่อทราบ.
	เครื่องพระราชทานเพลิง และเจ้าพนักงานผู้เชิญมานี้
	เจ้าภาพไม่ต้องเสียค่าใช้จ่ายอย่างใดทั้งสิ้น.

ทั้งนี้ให้จัดการตามหน้าที่และกำหนดวันตามรับสั่งอย่าให้ขาดเหลือ ถ้าสงสัยก็ให้ถามผู้รับสั่ง โดยหน้าที่ราชการ

ผู้รับสั่ง

ผู้รับสั่ง

ค.ม.กษ.

สำนึกในพระมหากรุณาธิคุณ

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าโปรดกระหม่อม พระราชทานเพลิงศพ นางช่อม ปัญจพรรค์ แยมงาม และสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารีทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ พระราชทานพวงมาลามาวางหน้าศพ ซึ่งนับเป็นพระมหากรุณาธิคุณ ล้นเกล้าล้นกระหม่อม เป็นเกียรติอันสูงสุดแก่ผู้วายชนม์ และวงศ์ตระกูล อย่างหาที่สุดมิได้

หากความทราบโดยญาณวิถีถึงดวงวิญญาณของ นางช่อม ปัญจพรรค์ แยมงาม ได้โดยประการใดในสัมปรายภพ คงจะมีความปลาบปลื้มซาบซึ้งเป็น ล้นพ้นในพระมหากรุณาธิคุณ ที่ได้รับพระราชทานเกียรติยศอันสูงยิ่งในวาระ สุดท้ายแห่งชีวิต

ข้าพระพุทธเจ้า ครอบครัวของนางช่อม ปัญจพรรค์ แยมงาม ขอพระราชทาน กราบถวายบังคมแทบเบื้องพระยุคลบาท ด้วยความสำนึก ในพระมหากรุณาธิคุณอย่างหาที่สุดมิได้ และจะเทิดทูนไว้เหนือเกล้าเหนือกระหม่อม เป็นสรรพสิริมงคลแก่ข้าพระพุทธเจ้า และวงศ์ตระกูล ตลอดไป

ด้วยเกล้าด้วยกระหม่อมขอเดชะ

ข้าพระพุทธเจ้า

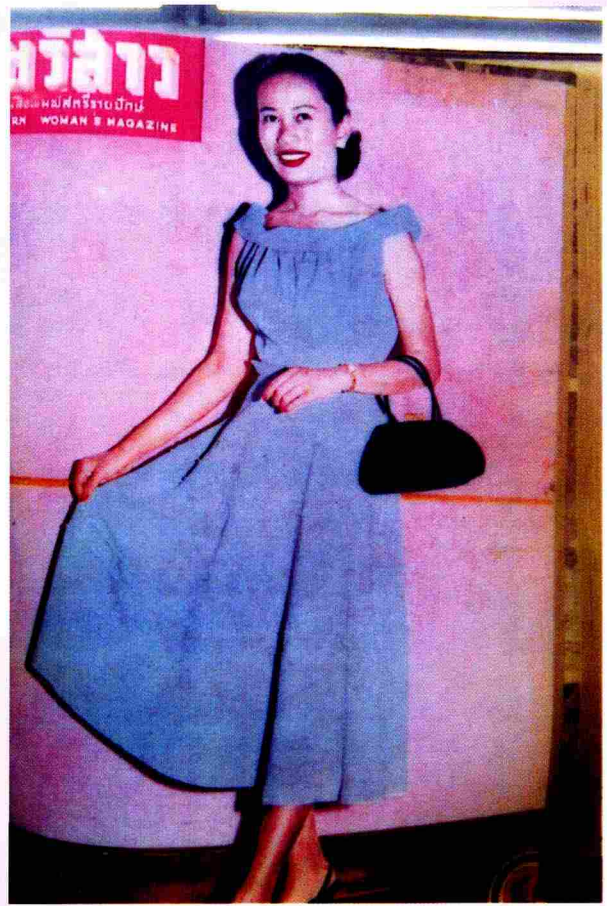
ครอบครัว ปัญจพรรค์, แยมงาม

สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี
ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ พระราชทานพวงมาลา

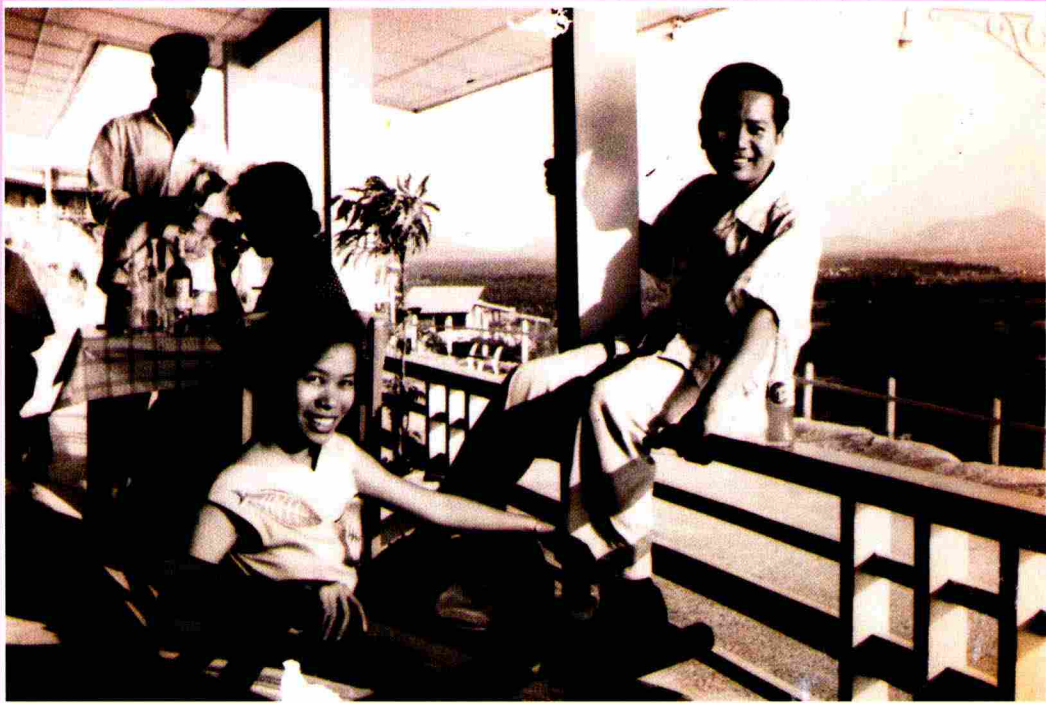

คุณชอุ่ม ปัญจพรรค์

ดาราน้ำปัสตรีสาร

ชีวิตกับครอบครัว

พักผ่อนวันหยุด

หนึ่งในดวงใจ

หนึ่งในดวงใจ...รักพี่น้อกเขาบุญ

รักพินี้เกิดเอาบุญ

ผ่อนคลายริมชานบ้าน

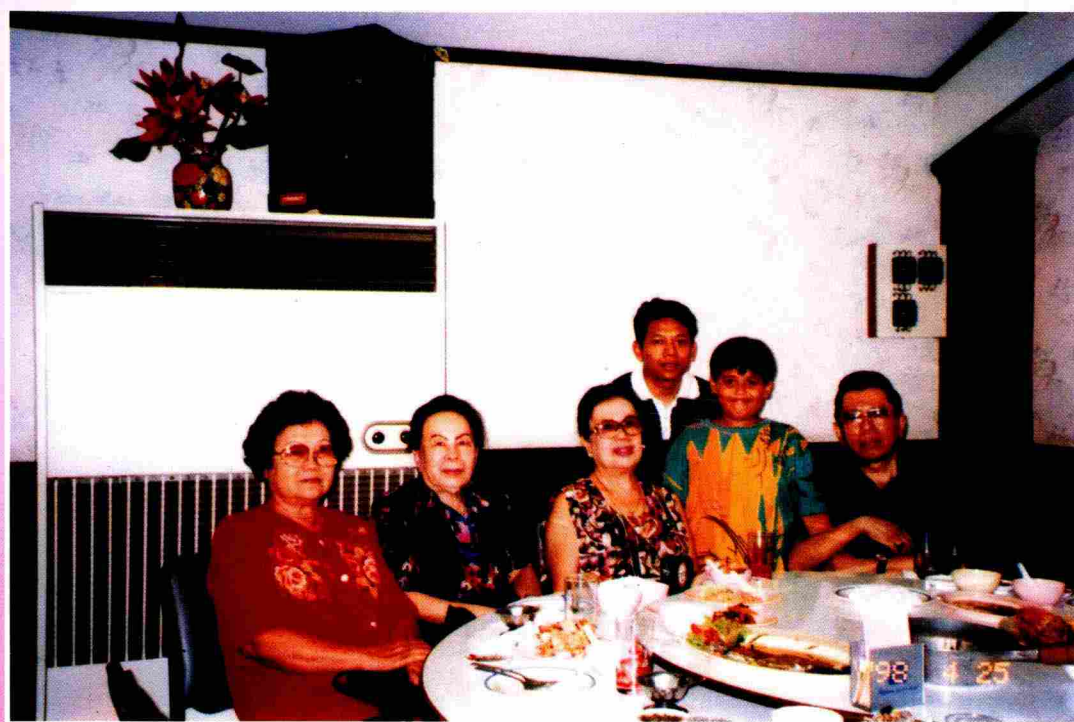
คู่สร้างคู่สม

อยู่เคียงข้างกันเสมอมา

ร่วมงานมงคลสมรสของ วัฒนา ปัญจพรรค และ ร.ท.น.พ.เสวี ศชรัดน์

สังสรรค์กับน้องชาย พล.ต.ท.ลัดดา ปัญจพรรค และ ญาติๆ

พล.ต.ท.สัสดา ปัญจพรรค เลี้ยงฉลองวันเกิด

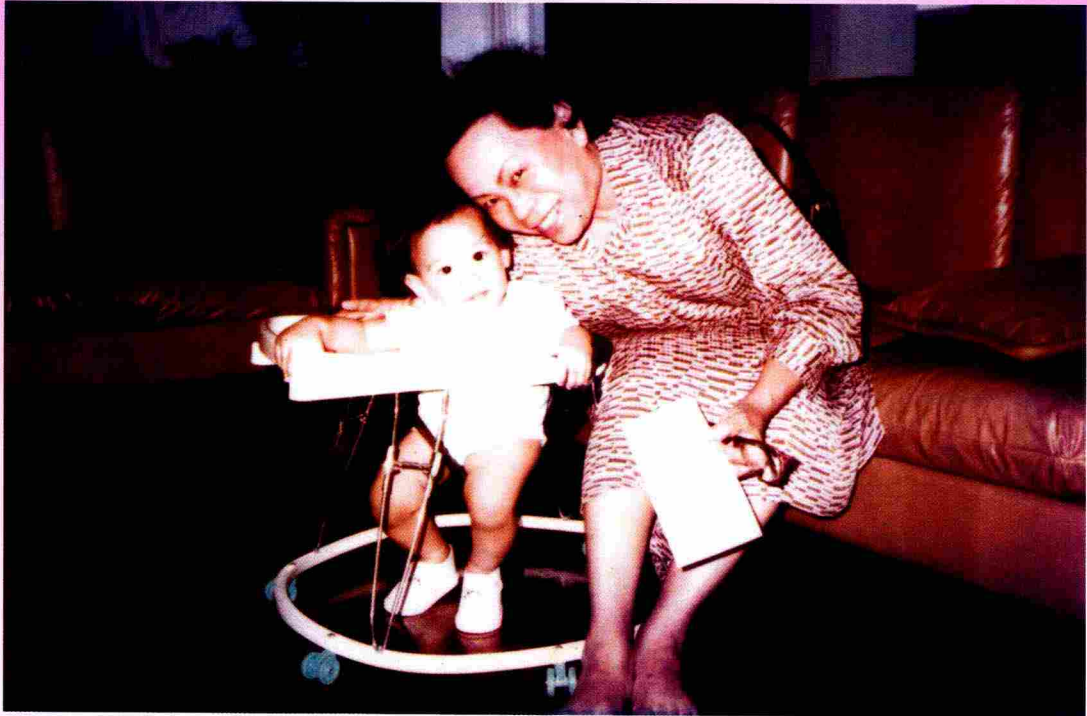
ครอบครัวสุขสันต์

ถ่ายคู่กับหลานเฮฮา (ปุรัตน์ คชรัตน์)

หลานรับปริญญา

เอ็นดูหลานชาย

ครอบครัวอบอุ่นกับน้องและหลาน

หลานๆ รดน้ำดำหัว วันสงกรานต์

ตัดเค้ก ฉลองวันเกิด

ถ่ายภาพร่วมกับน้องๆ คุณจำโนทย์ แยมงาม

เลี้ยงฉลองวันเกิด

ขลิบผมหลานในงานอุปสมบท

ทำบุญร่วมกับน้องๆ คุณจำโนทัย แยมงาม

คุณสุวิทย์ ชันธวิทย์ และ ร.ศ.อิงอร สุพันธ์วิช มาเยี่ยมที่บ้าน

หลานๆ มาสวัสดีปีใหม่

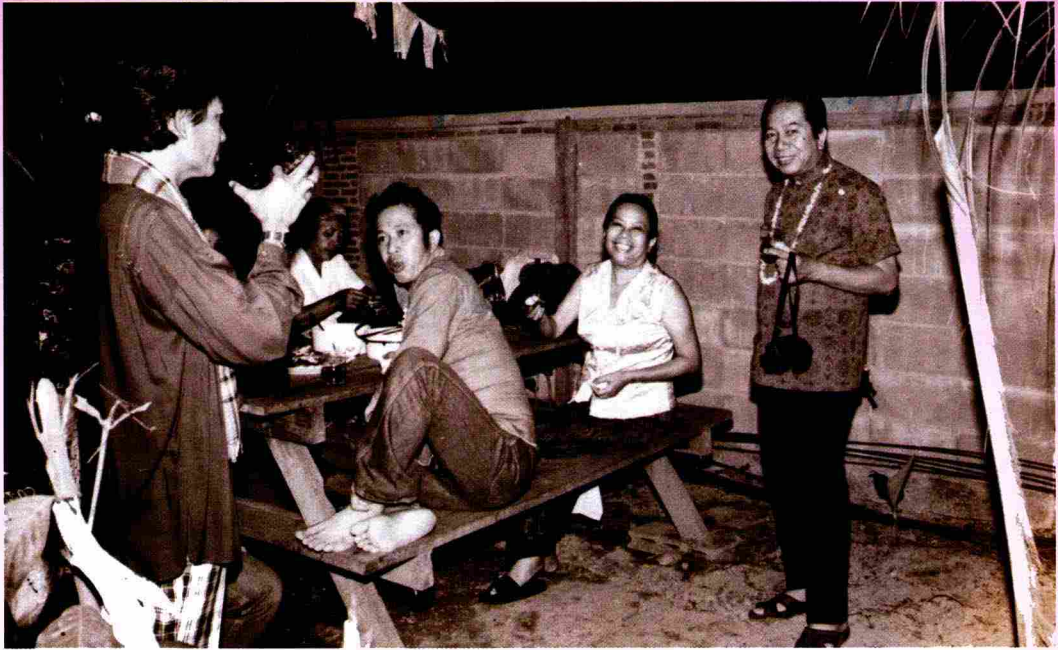
ชีวิตกับการทำงาน

ออกอากาศสถานีโทรทัศน์ช่อง ๔ บางขุนพรหม ในรายการสัมภาษณ์ผู้แต่งเนื้อเพลงให้ครูเอื้อ

เดินทางไปดูงาน ณ ประเทศอิตาลี

ชมรมวันพุธ กับคณะนักเขียน 'ฟ้าเมืองไทย' (ธาดา เกิดมงคล, อ้น สัตหีบ)

ชมรมวันพุธ กับ เขตต์ ศรียาภัย และ สง่า อารัมภีร์ (แจ้ว วรจักร)

สมบัติห้องสมุดรัฐสภา

ถ่ายภาพร่วมกับคุณเชิด ทรงศรี ผู้กำกับชื่อดังและเจ้าของเจดีย์ภาพยนตร์

ไปดูงานบนยอดดอย

ร่วมงานคืนสู่เหย้า
โรงเรียนเตรียมอุดมศึกษา
ในฐานศิษย์เก่า รุ่นที่ ๑
หมายเลขประจำตัว ๑

สังสรรค์ร่วมกับเพื่อนเตรียมอุดมศึกษารุ่นที่ ๑

งานเลี้ยงไทยทีวีสีช่อง ๓

ขวัญใจช่อง ๓

ห้องทำงานที่ช่อง ๓

ถ่ายภาพร่วมกับผู้บริหารไทยทีวีสีช่อง ๓

ถ่ายภาพร่วมกับ ดนัย ศรียาภักย์ อธิบดีกรมประชาสัมพันธ์

ช่อม ปัญจพรรคค์ ต้อนรับ คุณปุ๋ย ภรณ์ทิพย์ นาคหิรัญกนก นางงามจักรวาล

คุณอดิพร สุนทรसनาน เสนอรางวัล ในวันมอบรางวัลนราธิป

รับรางวัล 'อักษรศาสตร์ดีเด่น'

คุณจำโนทย์ แยมงาม ร้องเพลง 'หนึ่งในดวงใจ' ให้คุณช่อม

คุณจำโนทย์ แยมงาม เป็นประธานในพิธีสวดพระอภิธรรม

อาจินต์ ปัญจพรรค์ มาร่วมสวดพระอภิธรรม

คุณจรัลธาดา กรรณสูต และคุณอดิพร สุนทรสนาน เสนางค์

พล.ต.ท.สันติ เสนะวงศ์ และ คุณจรัลธาดา กรรณสูต มาร่วมงานสวดพระอภิธรรม

คุณสุจิตรา คชรัตน์, คุณแนนน้อย ปัญจพรรค และ คุณอมรินทร์ คชรัตน์

คุณจำโนทย์ แยมงาม กับน้องและหลานๆ

คณะผู้บริหารสถานีโทรทัศน์ไทยทีวีสีช่อง ๓

คณะกรรมการศิษย์เก่าโรงเรียนเตรียมอุดมศึกษา

คุณอารีย์ นักดนตรี

คุณเพ็ญศรี ปัญจพรรค และหลาน ๆ

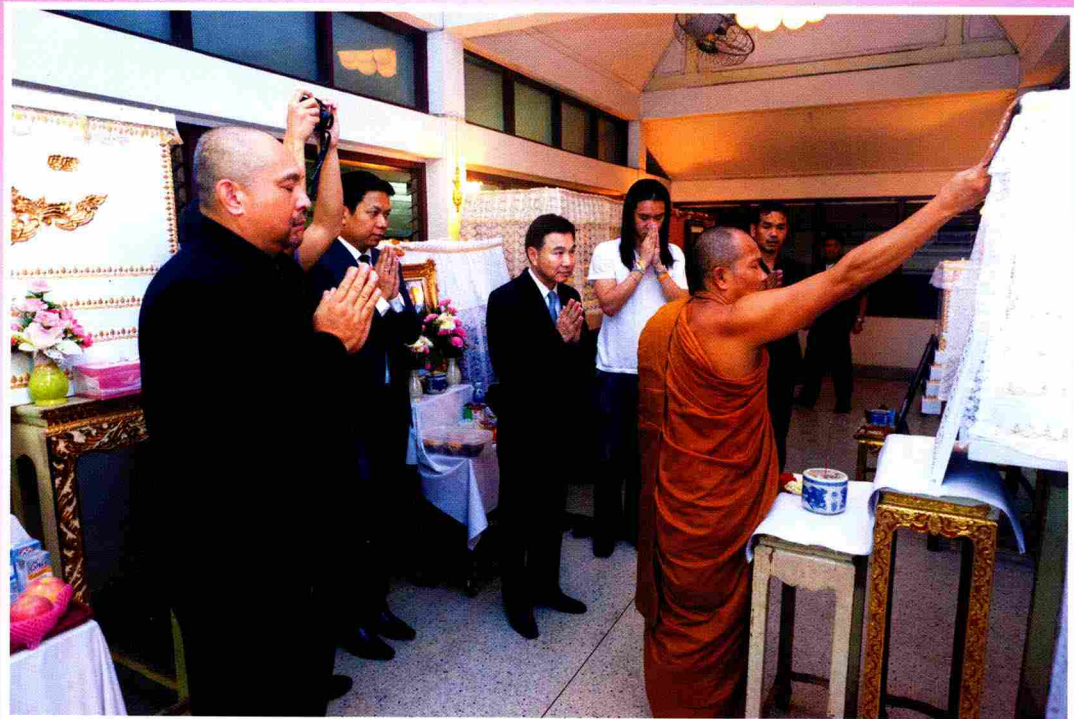
คณะอาจารย์และนักเรียนโรงเรียนเตรียมอุดมศึกษา

คุณประวิทย์ มาลีนนท์ มาร่วมงานสวดพระอภิธรรม

คุณสมรักษ์ ณรงค์วิชัย สถานีโทรทัศน์ไทยทีวีสีช่อง ๓

บรรจุ ๑๐๐ วัน ณ วัดมกุฏกษัตริยาราม

ขอให้ไปสู่สัมปรายภพ

ผลงานเขียนดีเด่น

ตัดดาว บุษยา

สุดยอดนวนิยายรัก
ท่ามกลางความชิงชัง แง่งแย่ง
กับความแค้นกลั้วท้าวาย
ของสาวน้อยหน้าหวาน

ธอุม ปญาพรรค

ตัดดาว - ยอดขวัญ

กว่าจะพิสูจน์ตนเองได้
เธอต้องทุ่มเทมากมาย
และกว่าจะพิสูจน์รักแท้
เธอยิ่งต้องทุ่มเทมากกว่าอีกหลายเท่า

ธอุม ปญาพรรค

บ้านนอก เข้ากรุง

หมั้นบ้านนอกทั้งหล่อทั้งรวยอย่างนี้
สาวๆ จะปล่อยให้หลุดมือได้อย่างไร

ธอุม ปญาพรรค

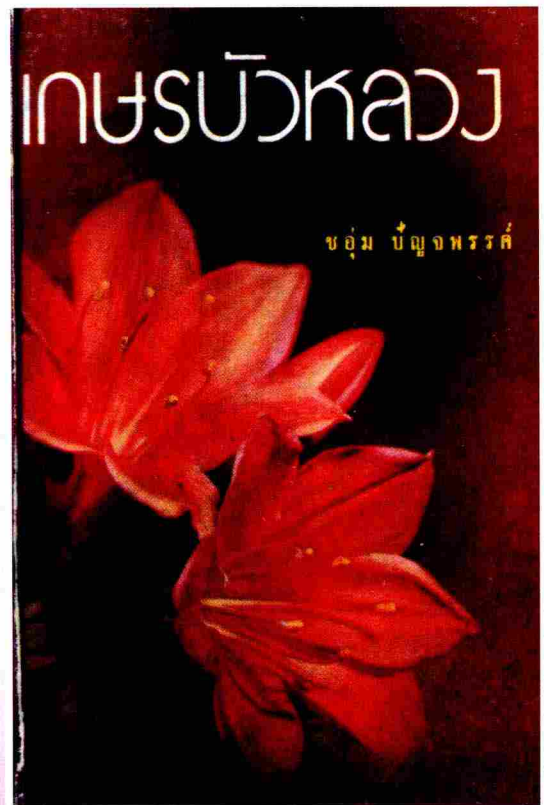
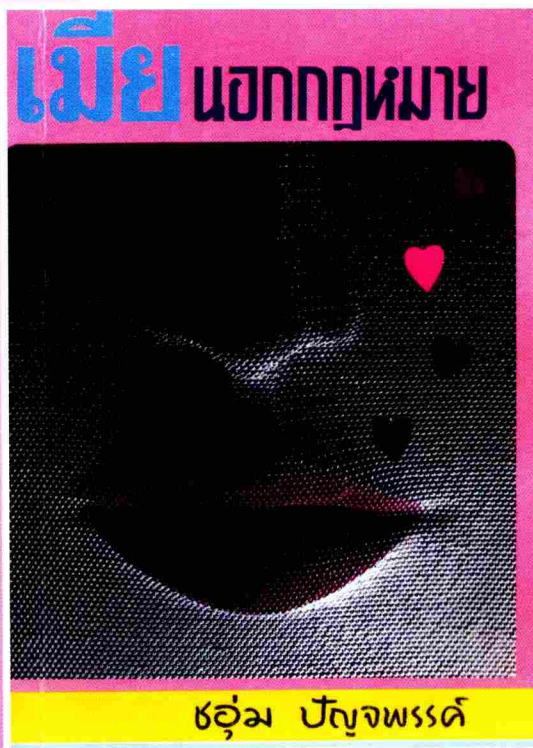
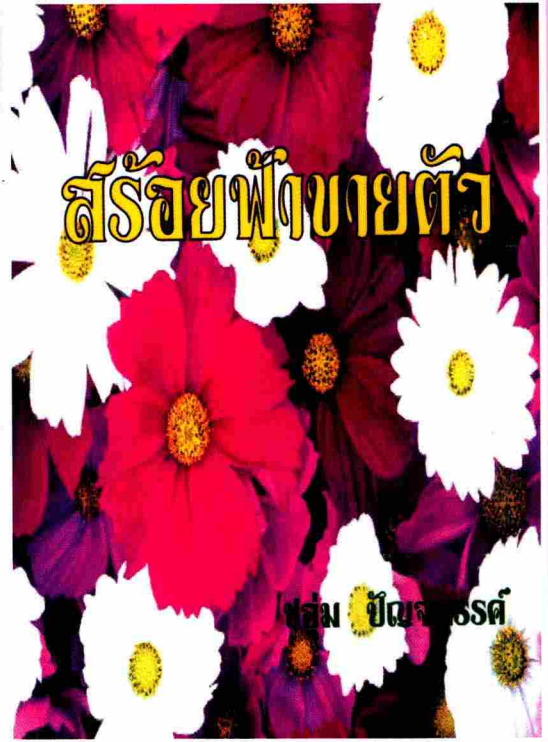
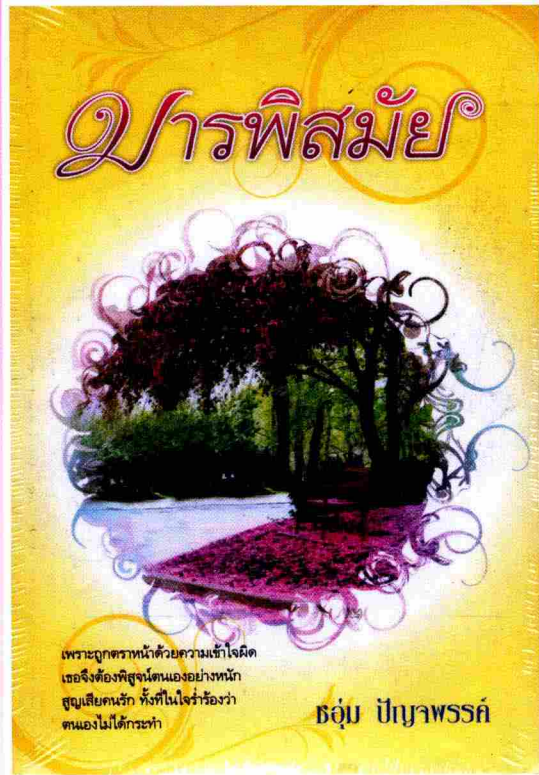
ดอกอ้อ - สายขวัญ

ชีวิตนี้เธอขอใช้ชีวิตตนเอง
สู่เส้นทางที่ดวงใจแห่งรักชี้ทางเดิน

ธอุม ปญาพรรค

ผลงานเขียนดีเด่น

จากตัวหนังสือสู่จอเงินและจอแก้ว

รางวัลต่าง ๆ

◀ รางวัลนราธิป พ.ศ.๒๕๕๖

▶ รางวัลนิสิตเก่าอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ดีเด่น พ.ศ.๒๕๕๖

◀ เชิดชูเกียรติเป็นปูชนียบุคคลด้านภาษาไทย วันภาษาไทยแห่งชาติ พ.ศ.๒๕๕๔

▶ รางวัลเชิดชูเกียรติผู้ประพันธ์เพลงในอดีตรวันภาษาไทยแห่งชาติ พ.ศ.๒๕๕๑

คุ่มค่าทุกนาที่ ดูทีวีสี ช่อง ๓

คุณ ช่อม ปัญจพรรค ปฏิบัติงานที่สถานีโทรทัศน์ไทยทีวีสี ช่อง ๓ ตั้งแต่สถานีโทรทัศน์ไทยทีวีสี ช่อง ๓ เริ่มดำเนินงาน เดือนมีนาคม พ.ศ. ๒๕๑๓ ผู้บริหารงานทีวีสีช่อง ๓ เห็นว่าทีวีสีช่อง ๗ มีคำขวัญว่า “ช่อง ๗ สี ทีวีเพื่อคุณ” ทีวีสีช่อง ๓ ก็น่าจะมามีคำขวัญของทีวีสีช่อง ๓ เช่นกัน

คุณ ช่อม ปัญจพรรค ได้พิจารณาเห็นว่า “เศรษฐกิจ” เป็นเรื่องสำคัญอย่างยิ่งของประเทศชาติ และประชาชน ทุกชีวิต ทุกภาคส่วน ต่างประกอบอาชีพต่าง ๆ กัน ทำมาหากิน ค้าขาย ประกอบธุรกิจ นานาชนิด

ทีวีสีช่อง ๓ มีรายการซึ่งมีคุณค่าแก่ผู้ชมทุกเวลานาที ไม่ว่าผู้ชมจะชมเวลาใด ย่อมจะได้รับประโยชน์ นานัปการจากทีวีสีช่อง ๓ คุณช่อม ปัญจพรรค จึงได้คิดคำขวัญตามนัยดังกล่าว เสนอไปหลายสิบประโยค

ผู้บริหารทีวีสีช่อง ๓ ได้เลือกคำขวัญว่า “คุ่มค่าทุกนาที่ ชมทีวีสีช่อง ๓” แต่ได้ขอเปลี่ยนจากคำว่า “ชม” เป็น “ดู” และทำให้คำขวัญดังกล่าวได้ใช้เป็นคำขวัญของทีวีสีช่อง ๓ ตลอดมาจนปัจจุบัน

หนึ่งในดวงใจ

สุนทรภรณ์ และ ชวลีย์ ช่วงวิทย์ ขับร้อง

คำร้อง ช่อม ปัญจพรรค

(ชาย)   พี่นี่มีน้องอยู่ในดวงใจเท่านั้น
 แต่รักของพี่ซ่อนอยู่กลางใจข้างใน
 หากน้องได้รู้ว่าพี่รักน้องหนักหนา
 ผิดบ้างพลั้งบ้างก็ไม่จืดจางขาดเกลียว
 หากอาทิตยัลโลกโศกสลด
 แต่ขาดน้องที่พี่ปองหนึ่งในดวงใจ
 พี่นี่มีน้องอยู่ในดวงใจเสมอ
 พี่ปองรักเจ้าเฝ้าแต่ผูกพันแจ่มจันทร์

(หญิง)   หากน้องได้รู้ว่าพี่รักน้องหนักหนา
 จะรักให้ยิ่งกว่าผู้อื่นโดยอดชาย
 เมื่อน้องได้รู้ว่าหนึ่งในใจพี่นั้น
 ผิดบ้างพลั้งหนอยก็ไม่ขาดลอยจากเลย
 หากอาทิตยัลโลกโศกสลด
 แต่หากน้องไม่ได้เป็นหนึ่งครองใจ
 พี่นี่มีน้องอยู่ในดวงใจแน่หรือ
 จะรักพี่ยิ่งกว่าดวงชีวันเชือดฉัน

หญิงอื่นหมิ่นพันจะมาเทียบทันทีไหน
 หนึ่งในดวงใจคือเธอคนเดียวแท้เทียว
 ขอได้เมตตาแก่ดวงวิญญาณโดดเดี่ยว
 น้องเป็นคนเดียว หนึ่งในดวงใจ
 จะมีหมดทุกชีวิตยังทนได้
 ทนไม่ได้จักต้องตายลงไปพลัน
 รักแต่เพียงเธอยิ่งกว่าชีวันเชือดฉัน
 มีเธอเท่านั้นที่เป็นที่หนึ่งครองใจ
 ขอฝากชีวาไม่มีตลาดคลาห่างหาย
 หากตัวจะตายก็ไม่คลายรักเลย
 ใช้อื่นคือฉันจิตที่ผูกพันพี่เอ๋ย
 น้องยังชื่นเชยอยู่ไม่วางวาย
 จะมีหมดทุกชีวิตยังทนได้
 ทนไม่ได้จะต้องตายลงไปพลัน
 น้องนี้จะถือพี่ดังตะวันเช่นกัน
 น้องมีพี่นั้นที่เป็นที่หนึ่งชูใจ

เพลงนี้เกิดขึ้นที่บ้านพักรับรองของกรมประมง ที่จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ เมื่อครั้งไปเที่ยวกับญาติๆ ขณะกำลังเล่นไฟกันอย่างสนุกสนาน จนสามทุ่มเศษ จู่ๆ ครูเอื้อก็เรียกให้ลุกจากวงไฟตอง และบอกให้แต่งเพลงโดยครูเอื้อฮัมทำนอง ช่อมก็ใส่คำร้องตามเป็นช่วงๆ แต่งเสร็จเรียบร้อยภายในชั่วโมงเศษ จากนั้นครูเอื้อก็นำเพลงเข้ากรุงเทพฯ ที่นั่น มาทราบภายหลังว่า คนสนิทของ ฯพณฯ จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ มาขอให้ครูเอื้อแต่งเพลงรับขวัญท่านผู้หญิงวิจิตรา ซึ่งไปรักษาสุขภาพที่อังกฤษแล้วไม่ยอมกลับเมืองไทย เพราะน้อยใจที่จอมพลสฤษดิ์หนีออกใจ จนต้องส่งทูตไปขอร้องอ่อนวอนจึงยอมกลับ ท่านจอมพลจึงให้เตรียมการต้อนรับโดยให้วงดนตรีสุนทรภรณ์บรรเลง และใช้เพลง หนึ่งในดวงใจ เป็นเพลงรับขวัญพิเศษ

นอกจากนี้ เพลงหนึ่งในดวงใจนั้นยังเป็นเพลงที่คุณจำโนทย์ แยมงาม ร้องให้คุณช่อม ปัญจพรรคฟังเป็นประจำทุกวัน

รักเอาบุญ

สุนทรภรณ์ ขับร้อง

คำร้อง ชุ่มปัญญาพรรค
ทำนอง เอื้อ สุนทรสนาน

เคยคิดขึ้นนางแม่เอ๋ยไม่จางรักเลย
เคยคิดขึ้นเซยไม่เคยจีตใจ
รักน้องมันคงลุ่มหลงไม่มีหน่าย
ไม่คิดกลับกลายเป็นขยออดบุชา
มองโสมส่องมาดังพัทธรี่สุดาขวัญใจ
เนตรน้องวาบไวดังดาวบนฟ้า
ลมพัดรินรวยขึ้นผกา
พี่คิดดั่งพาเจ้ามาให้ชม
สมใจเพื่อคลั่งอาวรณ์
เพียงน้องเมินแลเลย
ผิดเคยฤทัยร้ายรอน
อกเหมือนไฟฟอน
ร้อนรุ่มสุขใหม่เจียนตาย
พี่รักเจ้าจริงก็รู้แก่ใจนะอนงค์
หาความรักขาดลงชีพคงสลาย
โปรดรักพี่นิดอย่าคิดสิ่งใด
ให้รักพี่ไปพวยยิดชีวิต
รักพี่นี้เกิดเอาบุญ

เพลงรักเอาบุญ เพลงนี้ แต่งขึ้นโดยจินตนาการว่า รักผู้หญิงมาก จะไปไหนก็คิดถึงตลอดเวลา ไม่ว่าจะกลางวันกลางคืน ดูดวงจันทร์ก็คิดถึง ลมพัดวูบมาก็นึกถึง หากขาดเธอ คงตายแน่ๆ ดังนั้น ขอเธอได้โปรดเห็นใจ ขอให้รักเขาเป็นบุญเป็นทานเพื่อรอดตายเกิด

๘
หน้าวาง

สารบัญ

	หน้า
❖ คำนิยม	๔๕
❖ ประวัติช่อม ปัญจพรรค	๔๗
❖ กราบขอขอบคุณ	๑๑๐
❖ คำไว้อาลัย	๑๑๑
❖ ความภาคภูมิใจสูงสุดของ ช่อม ปัญจพรรค ที่ได้สัมภาษณ์ ม.ร.ว.สิริกิติ์ กิติยากร พระคู่หมั้น เมื่ออายุ ๑๘ ปี	๑๓๑
❖ ผลงานการประพันธ์ นวนิยาย บทเพลง และคำกลอน	๑๔๑
❖ ชีวิตการเป็นนักเรียนโรงเรียนเตรียมอุดมศึกษา รุ่นที่ ๑ หมายเลขประจำตัวที่ ๑	๒๑๕
❖ กำหนดการพระราชทานเพลิงศพ รายชื่อเจ้าภาพงานสวดพระอภิธรรม และ รายชื่อผู้ที่นำพวงหรีดมาในงานสวดพระอภิธรรม	๒๒๕

ให้ความสุขให้ความรักในอักษร
สื่อสะท้อนสุนทรียามาซ่อนใส่
ทั้งวรรณกรรมทั้งเพลงบรรเลงใด
จับหัวใจจับอารมณ์สมปัญญาพรรค

ประพันธ์โดย ชมัยกร แสงกระจ่าง

คำนิยม

“พอช่อ่มมาเข้า จึงเป็นโรงเรียนเตรียมฯ ขึ้นมา”

หม่อมหลวง ปิ่น มาลากุล

“พี่ช่อ่มมีคุณค่าเลิศล้ำแก่ชีวิตของผมคือการเป็นคนพาผมไปเรียน ก ข ที่โรงเรียนหญิงประจำจังหวัดชื่อ ราชนิบุรณะ อ.เมือง จ.นครปฐม”

อาจินต์ ปัญจพรรค์

“หากผลงานของคุณช่อ่ม ปัญจพรรค์ จะได้รับการพิจารณาเป็น “ศิลปินแห่งชาติ” ก็น่าที่จะเป็นการสมควรและเหมาะสมเป็นอย่างยิ่ง”

อติพร สุนทรสนาน เสนะวงศ์

“อาจารย์ช่อ่ม ปัญจพรรค์ เรียบเรียงคำสัมภาษณ์ ม.ร.ว.ศิริกิติ์ กิติยากร พระคุณนั้นมาถ่ายทอดเป็นตัวอักษรได้อย่างงดงาม ถูกต้อง เหมาะสม ไม่น่า ไม่น้อยจนเกินงาม”

เผ่าทอง ทองเจือ

“รวงทอง ทองลั่นธม ร้องเพลง รักบังใบ ได้เพราะมาก แล้วพี่ช่อ่มก็แต่งเนื้อร้องได้เศร้ากินใจจัง รวงทองได้แจ้งเกิดในเพลง รักบังใบ นี่แหละ”

อารีย์ นักดนตรี

จำเรียงถ้อย ร้อยคำ ทำเป็นเพลง
ให้วังเวง เสนาะจิต คิดถวิล
ขอฝากเสียง ฝากเสียง แทนเสียงพิณ
คราใดยิน จงนึกถึง ตรึงติดใจ

จากเพลง ถึงเธอ ประพันธ์โดย ช่อม ปัญญาพรรค

ประวัติ
ช่อม ปัญจพรรค

เธอคือเทพีซุ่มแก้ว
หัตถ์ทิพย์ร้ายพรรณา
ดั่งเนรมิตขึ้นชีวา
ใครอ่านชวนยิ้มแย้ม

กัลยา
แต่งแต้ม
โลกเล่น ใจนา
ตื่นตื่นสุขเกษม

ประพันธ์โดย อาจารย์วิวัฒน์ บุรทัต

ประวัติโดยสังเขป นางช่อม ปัญจพรรค แยมงาม

เกิด	เมื่อวันที่ ๑๐ ธันวาคม ๒๕๖๔ ที่บ้านขุนรจนาเทวธรรม อดีตนายอำเภอบางปลาม้า ตำบลโคกคราม อำเภอบางปลาม้า จังหวัดสุพรรณบุรี
บิดา	ขุนปัญจพรรคพิบูล ข้าหลวงประจำจังหวัด (ผู้ว่าราชการจังหวัด) พังกา ทรายาด ประจวบคีรีขันธ์
มารดา	กระแสด โกมารทัต
คู่สมรส	นายจำโนทย์ แยมงาม
พี่น้อง	เป็นบุตรคนที่ ๑ มีน้องร่วมบิดา มารดา ๔ คน ได้แก่ ๑. เด็กชาย ชลอ ปัญจพรรค (ถึงแก่กรรมเมื่ออายุ ๘ ปี) ๒. พลตำรวจโทลัดดา ปัญจพรรค สมรสกับ นางสาวเพ็ญศรี สมรรถจันทร์ มีบุตรและธิดา ๕ คน ๒.๑ พล.ต.ท. พงศ์กานต์ ปัญจพรรค (ไก) มีบุตรและธิดา ๒ คน ๒.๑.๑ นายกาจไกววัล ปัญจพรรค (ก้อง) ๒.๑.๒ นางสาวเพราพะงา ปัญจพรรค (จีจ๊ะ) ๒.๒ นางสาวรัชฎา ปัญจพรรค (ผึ้ง) ๒.๓ นางสาวภัคกร ปัญจพรรค (แหวน) สมรสกับ พล.ต.ต.ม.ล.ปรีมณต์ ภาณุมาศ มีบุตร ๑ คน ๒.๓.๑ นายปรีดีกมล ภาณุมาศ ณ ออยุธยา (ปู) ๒.๔ นางสาวศิริลักษณ์ ปัญจพรรค (หา) สมรสกับ นายธาดา ไชยคุปต์ (ตุ๋) มีบุตรและธิดา ๒ คน ๒.๔.๑ นายพงศ์ธาดา ไชยคุปต์ (เอ๋) ๒.๔.๒ เด็กหญิงศิริภา ไชยคุปต์ (อุ่น)

- ๒.๕ นางสาวศรียุทธ์ ปัญจพรรค์ (แอน) สมรสกับ นายรามจันทร์วรพงศ์
พึงบุญ ณ อยู่ธยา มีบุตร ๑ คน
๒.๕.๑ นายบุรุษรัฐ พึงบุญ ณ อยู่ธยา (ไอซ์)
๓. นายอาจินต์ ปัญจพรรค์ สมรสกับ นางสาวเน่งน้อย พงษ์สามารถ
๔. นางวัฒนา คชรัตน์ (ถึงแก่กรรม) สมรสกับ ร.อ.นายแพทย์ เสวี คชรัตน์
มีบุตรและธิดา ๔ คน
๔.๑ นางสาวตัดดาว คชรัตน์ (แขก) สมรสกับ นายโรแลนด์ สเวนสัน
มีบุตร ๑ คน
๔.๑.๑ นายคริสท็อฟเฟอร์ ฟิริดิฐ สเวนสัน (ดิฐ)
- ๔.๒ นางสาวรุ่งตะวัน คชรัตน์ (รุ่ง) สมรสกับ นายอรรถพล แม็กเนส (ตุ้ย)
- ๔.๓ นายทรงกลด คชรัตน์ (หนู)
- ๔.๔ นายอมรินทร์ คชรัตน์ (بابู) สมรสกับ นางสาวสุจิตรา ก้นทะวัง (น้อง)
มีบุตร ๑ คน
๔.๔.๑ เด็กชายปรีณ คชรัตน์ (เฮฮา)

ต่อมานางกระแสะ โกมารทัต ถึงแก่กรรม บิดาสมรสใหม่กับ นางอรุณ สาตราภัย
มีน้องร่วมบิดาเดียวกัน ๔ คน

๑. นางสาวเยาวรัตน์ ปัญจพรรค์
๒. ร.ท.วิสาข์ ปัญจพรรค์ สมรสกับ นางสาวกัลยา ประพันธ์ศิริ (ปี่)
มีบุตรและธิดา ๒ คน
๒.๑ นายสัมพันธ์ ปัญจพรรค์ (ยอด) สมรสกับ นางสาวสุพัตรา
มีบุตร ๒ คน
๒.๑.๑ เด็กชายปางไม้ ปัญจพรรค์ (ยีนส์)
๒.๑.๒ เด็กชายปวันไม้ ปัญจพรรค์ (เยียร์)
- ๒.๒ นางสาววิริยา ปัญจพรรค์ (แยม)
๓. นายโชคชัย ปัญจพรรค์ (ถึงแก่กรรม) สมรสกับ นางสาวสิริธร นุชคุ้ม (ตัว)
มีบุตร ๑ คน
๓.๑ นายณัฐกร ปัญจพรรค์ (นัด)
๔. รศ.ดร.สันติภาพ ปัญจพรรค์ สมรสกับ นางสาวปราณี อ่อนรักษา
มีบุตร ๑ คน

- ๔.๑ นายปรมิินทร์ ปัญจพรรค (กบ) สมรสกับ นางสาวปรียานุช (ป๋วย)
มีบุตร ๑ คน
๔.๑.๑ เด็กชายศศิณ ปัญจพรรค (สายฟ้า)

ประวัติการศึกษา

- ศึกษาในระดับประถมถึงมัธยม จากโรงเรียนสงวนหญิง จังหวัดสุพรรณบุรี, โรงเรียนราชินีบูรณะ จังหวัดนครปฐม และโรงเรียนเบญจมราชาลัย กรุงเทพฯ
- ศึกษาชั้นมัธยมปลาย ที่โรงเรียนเตรียมอุดมศึกษา รุ่นที่ ๑ เลขประจำตัวที่ ๑
- คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย รุ่นที่ ๑๑

ประวัติการทำงาน

- บรรจู้เข้ารับราชการ แผนกกลาง กองวิทยุกระจายเสียงในประเทศ กรมโฆษณาการ (กรมประชาสัมพันธ์) สำนักนายกรัฐมนตรี
- ข้าราชการชั้นตรี แผนกนิตยสารและห้องสมุด กองวิชาการ กรมประชาสัมพันธ์ สำนักนายกรัฐมนตรี
- บรรณาธิการหนังสือโฆษณาสาร
- หัวหน้าคณะละครวิทยุ คณะโฆษณาสาร, คณะสุนทรภรณ์ และคณะวัฒนธรรมบันเทิง
- แต่งบทละครและเพลงประกอบเรื่องให้คณะสุนทรภรณ์
- กรรมการตรวจพิจารณารายการของสถานีโทรทัศน์ไทยทีวีสีช่อง ๓

ประวัติการรับเครื่องราชอิสริยาภรณ์

- จัตุรตาภรณ์ช้างเผือก (จ.ช.)
- ตริตาภรณ์มงกุฎไทย (ต.ม.)
- ตริตาภรณ์ช้างเผือก (ต.ช.)
- ทวีติยาภรณ์มงกุฎไทย (ท.ม.)
- เหรียญจักรพรรดิมาลา (ร.จ.พ.)

ประวัติการได้รับรางวัล

- รับพระราชทาน เหรียญพระราชทาน ภปร. ในวาระครบรอบ ๒๕ ปี ของวงดนตรีสุนทรภรณ์

- ฝ่าทุลละองธลีพระบาท ณ พระตำหนักจิตรลดารโหฐาน
- รับรางวัล นราธิป ประจำปี พ.ศ. ๒๕๔๖ จากสมาคมนักเขียนแห่งประเทศไทย
- รับโล่ประกาศเกียรติคุณ อักษรศาสตร์ดีเด่น ประจำปีพ.ศ. ๒๕๔๖
จากสมาคมนิสิตเก่าอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ในพระบรมราชูปถัมภ์
สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี
- รับพระราชทาน เข็มพระเกี้ยวทองคำ ในฐานะนิสิตเก่าอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์
มหาวิทยาลัย
จากสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี
- ด้รับการยกย่องเป็นบุคคลเชิดชูเกียรติ เป็นปูชนียบุคคลด้านภาษาไทย เนื่องในวัน
ภาษาไทยแห่งชาติ ประจำปีพ.ศ. ๒๕๕๔ จากกรมส่งเสริมวัฒนธรรม กระทรวงวัฒนธรรม

ผลงานดีเด่น

- นักเขียนนวนิยายรัก นักประพันธ์เพลง และบรรณาธิการ ผู้ใช้ความรู้ ความสามารถ
ทางอักษรศาสตร์ สร้างสรรค์ผลงานในโลกหนังสือและเสียงเพลงไว้เป็นจำนวนมาก
- ผลงานเรื่องสั้นชื่อ “ฉันทกับกามเทพ” ส่งให้นิตยสารสตรีสาร ลงตีพิมพ์เป็นเรื่องแรก
คุณนิลวรรณ ปิ่นทอง เป็นบรรณาธิการ และเริ่มงานเขียนเป็นอาชีพ
- ผลงานด้านนวนิยาย เป็นที่ชื่นชอบและได้รับความนิยมอย่างแพร่หลาย นิตยสารสตรี
ที่มีชื่อเสียงในสมัยก่อน เช่น สตรีสาร ศรีสัปดาห์ แม่บ้านการเรือน เดลิแมล์วันจันทร์
แสนสุข และสกุลไทย
- เขียนบทละครวิทยุ ละครโทรทัศน์ และภาพยนตร์ ที่สร้างจากผลงานเขียนที่มีชื่อเสียง
เช่น “ทัดดาวบุษยา” “บ้านนอกเข้ากรุง” “เมียนอกกฎหมาย” “มารพิศมัย”
“สร้อยฟ้าชายตัว”
- ประพันธ์คำร้องเพลง “ข่องจิต” “หนึ่งในดวงใจ” “รักเอาบุญ” “ดอกพุดตาน” “สำคัญที่ใจ”
“เกิดเป็นคน” “แผ่นดินทอง” “หน้าที่ของเด็ก (เด็กเอ๋ยเด็กดี)” “รักบังใบ” “กลืนแกมนาง”
“กลืน สไบนาง” “ฝากลมจูบ” และ “สร้อยฟ้า” เพลงเหล่านี้ล้วนเป็นเพลงที่ติดหู ติดใจ
ประชาชนทั่วไปไม่เสื่อมคลาย

ปัจจุบัน ถึงแก่กรรมด้วยโรคชรา เมื่อวันที่ ๒๘ กันยายน ๒๕๕๖ เวลา ๐๑.๐๐ น.
ณ โรงพยาบาลพระมงกุฎเกล้า สิริอายุรวม ๙๑ ปี ๙ เดือน ๑๘ วัน

ประวัติ ช่อม ปัญจพรรค (กำเนิด - ๑๐ ขวบ)

ช่อม ปัญจพรรค เขียนนวนิยาย เรื่อง “คุณนายภูธร” ลงในนิตยสารกุลสตรี เป็นประวัติชีวิตของคุณแม่ช่อม ตั้งแต่เป็นสาวแรกรุ่นอายุสิบสี่ พบรักกับคุณพ่อช่อม ซึ่งมีอายุแก่กว่ากันสิบปี คุณพ่อและคุณแม่ช่อมแต่งงานกันในปี พ.ศ. ๒๔๖๔ ซึ่งเป็นปีเกิดของคุณช่อม (คุณช่อมเกิดวันที่ ๑๐ ธันวาคม ๒๔๖๔)

นวนิยายเรื่อง “คุณนายภูธร” ก็เป็นประวัติชีวิตของคุณช่อมเองด้วย ตั้งแต่คุณช่อม “อูแ้ว” แรกเกิดเป็นทารกจนถึงอายุสิบขวบในปี พ.ศ. ๒๔๗๔ ซึ่งเป็นปีที่คุณแม่ของคุณช่อมป่วยและถึงแก่กรรม

นวนิยายเรื่อง “คุณนายภูธร” ดำเนินเรื่องราว (ชีวิตจริง จริงทุกกระเปียดนี้) ของคุณแม่ช่อม นางกระแส (โกมารทัต) ปัญจพรรค และเด็กหญิงช่อม ปัญจพรรค นำอ่านพอกันกับนวนิยายชั้นดีทั้งหลาย

นางสาวกระแส (หรือชื่อเต็มว่า กระแสรับสั่ง) โกมารทัต อายุ ๑๕ ปี แต่งงานกับ ท่านขุนปัญจพรรคพิบูล ขณะที่ท่านขุนฯ อายุยี่สิบสี่ (ยังไม่ได้รับยศใดๆ) และรับราชการเป็นปลัดอำเภอ บางปลาม้า จังหวัดสุพรรณบุรี เงินเดือน ๔๐ บาท

คุณนายท่านปลัดอำเภอ คุณนายกระแส ตั้งครรภ์ได้เจ็ดเดือนวันที่ ๑๐ ธันวาคม ๒๔๖๔ ก็คลอดทารกออกมา เป็นการคลอดก่อนกำหนด ผิดธรรมดา ทารกนั้นเป็นเด็กหญิงตัวเล็กเหมือนลูกกรอก หน้าเล็กเท่างบน้ำอ้อย ร้องไม่มีเสียง คุณนายกระแสไม่มีนมให้ลูกกิน มีอาการเป็นไข้ ต้องนอนกระดานไฟ อยู่ไฟ ตามประเพณีรักษาผู้คลอดบุตรในสมัยดั้งเดิม ซึ่งร้อนมาก

คุณนายสอิ่ง พี่สาวคุณนายกระแส ต้องให้เลี้ยงและเชื่อบริวารในบ้าน อุ้มเด็กตัวเล็กยาวไปขอมนมแม่ลูกอ่อนที่ตลาดให้หลานกิน แต่แม่ลูกอ่อนทุกคนปฏิเสธไม่ยอมให้ลูกคุณนายกระแสกินนม โดยเชื่อว่าเด็กก่อนกำหนดต้องแห้งคากระดิ่งตายแน่ ให้กินนมร่วมกับลูกเขาไม่ได้ ซินให้กินนม แล้วเด็กตัวเท่าลูกกรอกตายจะมาเอาลูกเขาตายไปเป็นเพื่อนด้วย เด็กอาภัพต้องกลับไปบ้าน กินน้ำจากสำลิจิบน้ำสุกอุ่น ๆ หยอดเข้าปากแทนนม อย่างไม่รู้ดีที่สุดในที่สุด เด็กก็รอดชีวิตมาได้เหมือนปาฏิหาริย์

ปลัดอิน ตั้งชื่อลูกสาวว่า ซ่อม มีอักษร “อ” เหมือนกับชื่อของตน ชื่อ ซ่อม ก็เพราะดี ซ่อมขึ้นเหมือนกับคำร้องในเพลงหนึ่งว่า “เมื่อหน้าฝน ดลหัวใจให้เรียมนี้ซ่อม เหมือนต้นข้าวเขียว ซ่อม อยู่ในลุ่มหล่อน้ำ”

ในช่วงเวลาเดียวกัน มีคำสั่งย้ายปลัดอิน ผู้มีอายุเข้าเบญจเพสจากอำเภอบางปลาม้าไป อำเภอดงหลวง (เขาพระ) ที่แสนจะกันดาร ได้เงินเดือนเพิ่มอีก ๕ บาท เป็น ๔๕ บาท แต่ต้องไป ผจญกับความยากลำบากอย่างแสนเข็ญ อำเภอดงหลวง เป็นชุมชนขนาดเล็ก ตัวที่ว่าการอำเภอ ก็เล็ก ตลาดมีร้านค้าไม่กี่ห้อง ของขายก็มีไม่ครบ ทั้งยังไม่มีร้านขายหมู ขายเนื้อ หรือผักปลา เลย วันโกนจะเป็นวันติดตลาดนัดขายของของอำเภอไม่มีร้านกับข้าวของกิน ไม่มีกาแฟ ไม่มีอะไร ทั้งนั้น นอกจากน้ำมันก๊าด เทียนไข ตะเกียงบางชนิด

ปลัดอินเดินทางไปอำเภอดงหลวงคนเดียวก่อน เพื่อดูเส้นทางและความเป็นอยู่ของอำเภอ แล้วกลับมาขอฝากเมียและลูกไว้กับคุณนายฮ้อยสักสามเดือน รอให้ลูกโตขึ้นอีกสักหน่อยจึงจะมารับ เมื่อลูกสาวมีอายุได้สี่เดือนปลัดอินจึงมารับไปอำเภอดงหลวง แดนกันดาร

คุณนายฮ้อย จัดหาเครื่องใช้เครื่องเรือนให้อย่างดี ออกเงินค่าเช่าเรือขนย้ายของ ค่าเดินทาง ทุกอย่าง ทั้งยังให้เงินกันถุงอีกจำนวนหนึ่ง เพื่อจ่ายในยามจำเป็น

ปลัดอิน เมีย ลูก และเฉลิมพี่เมีย ออกเดินทางลงเรือที่เข่าชนของไปที่ประตูน้ำโพธิ์พระยา รอจนเจ้าหน้าที่จัดการให้ระดับน้ำนอกประตูน้ำเท่ากับระดับน้ำข้างในเรือจึงออกนอกประตูน้ำไป

เรือแล่นไปตามลำน้ำท่าจีนหรือแม่น้ำสุพรรณบุรี ถึงบ้านเขย็น หรือบางกะเขย็น ก็เข้าจอดเรือที่ท่าบ้านฝั่งมีเกวียนสองเล่ม ที่ปลัดอินติดต่อเช่าไว้ จอดรออยู่

เกวียนเล่มหนึ่งใช้วัวเทียม ๒ ตัว มีคนขับเกวียน เล่มละหนึ่งคน คนแจวเรือที่ขนของมาสองคน และคนขับเกวียนสองคนรวมสี่คน ช่วยกันขนของจากเรือขึ้นบรรทุกเกวียนอย่างเรียบร้อยเพื่อเดินทางด้วยเกวียนต่อไปยังที่ว่าการอำเภอดงหลวง ปลัดอินปีนขึ้นเกวียนใช้ผ้าขาวม้าผูกทำเป็นเปลให้ลูกสาวที่แสนจะอ่อนแอ และอุ้มลูกลงเปลเรียบร้อย

เกวียนเล่มที่ปลัดอินและครอบครัวนั่งนั้นนำหน้า ส่วนเกวียนบรรทุก ตู้ เตียง โต๊ะ เก้าอี้ เครื่องเรือน เครื่องครัว อาหารแห้ง มุ้ง หมอน ที่นอน เสื้อจันทบูร สำหรับครอบครัวตั้งใหม่ที่เตรียมมา ผจญกับความกันดารของพื้นที่ตามหลัง

การเดินทางทุลักทุเลมาก สองข้างเกวียนเป็นป่า ทางเกวียนเป็นหลุมเป็นบ่อ ไม่เรียบเลย ทางโคลกเขลก กระจดอนขึ้นกระจดอนลงทุกระยะล้อเกวียน ฝนได้ทำให้เป็นหลุมเป็นบ่อ มากมาย จนเหลือที่จะนับได้ แดดก็ร้อนเผาตัวแทบไหม้ ทุกคนต้องใช้ผ้าคลุมหัว และปิดปากเปลไม่ให้ลูก

ถูกแดด กระจกบอไม้ไฟที่ใส่น้ำมาสำหรับกินกลางทาง และกาน้ำสุกสำหรับเด็กอ่อน ก็ต้องใช้เชือกผูกโยงติดกับตัวเปล คนขับเกวียนเวลาหิวน้ำ ต้องลงจากเกวียนใช้ใบไม้ทำช้อน แบบเล่นอีดักเม็ดน้อยหน้า หรือเม็ดมะขามเทศ ตักน้ำในรอยดินควายกิน

ป่าไม้สองข้างทางเป็นป่าทึบ ไม่มีคนปลูกบ้าน หรือทำนาทำไร่ ต้นยูง ยาง พะยูง พะยอม ปะปนกับต้นยาง ต้นไม้แดง ไม้เบญจพรรณต่างๆ ทำไมหนอจึงมีคนเข้าไปอยู่ถึงตำบลเขาพระที่แสนจะกันดารนัก น้ำปลูกต้นไม้ใบหญ้าแสนจะหายาก แต่ก็ยังมีผู้คนมาจับจองที่ดินอยู่แทบจะสุดเขตแดน

กว่าเกวียนจะถึงบ้านพักปลัดขวา ก็เล่นเอาผู้เดินทางอ่อนระโหยโรยแรงไปตามๆ กัน พี่เฉลิมดูแลหลานตัวน้อยอย่างดี เด็กน้อยกินนมแล้วนอนหลับ เพราะเกวียนแกว่งไปมาให้เวียนหัวจนหลับไปเอง

บ้านพักของหลวง ปลูกลักษณะคล้ายๆ กันทุกแห่ง เป็นบ้านไม้ใต้ถุนสูง เกินศิรัษะ หลังคามุงสังกะสี มีนอกชานกว้างขวางพอสมควร รอบนอกชานมีลูกกรงขอบสูงเพียงเอวทำด้วยกระบอกไม้ไผ่ไขว้กันห่างๆ โดยรอบ เว้นไว้เฉพาะบันไดขึ้นบ้าน ถัดจากชานเข้าไปเป็นยกพื้นสูง พอนั่งหย่อนเท้าได้พอดี ตลอดความยาวของตัวบ้าน กว้างพอนั่งล้อมวงขนาดกลางได้ ประตูหน้าต่างแน่นอนหน้ามีห้องนอนสองห้อง เลยห้องนอนไป มีบันไดลงไปสองชั้น เป็นชานหน้าครัวไฟ ซึ่งยาวเท่าด้านหน้าของบ้าน มีโถงน้ำตั้งอยู่หน้าครัวหนึ่งโถงห่างจากโถงหน้าครัว มีโถงอีกใบหนึ่งตั้งห่างจากครัวเล็กน้อย ที่พื้นชานข้างโถงนั้น เจาะแผ่นไม้กระดานเป็นช่องสี่เหลี่ยมผืนผ้าไม่ใหญ่นัก สำหรับเป็นที่ปัสสาวะและอุจจาระ โดยใช้โถงเป็นที่บังไม่ให้ประเจิดประเจ้อนัก

หน้าบ้านก็มีโถงน้ำ ซึ่งมีรางน้ำรอบชายคา สำหรับรองน้ำฝนจากหลังคาลงโถง เช่นเดียวกับโถงหลังบ้าน แต่โถงข้างร่องสุชานั้น มีรางต่อมาให้น้ำลงโถงได้ด้วย

ปลัดอินทำเล่าไถอย่างแน่นอนหนาไว้ที่มุมหนึ่งของใต้ถุนบ้านด้วย ส่วนลูกกรงรอบชานหน้าบ้านนั้นเขาเอากระบอกไม้ไผ่มาตีตะปูเพิ่มให้ถี่ขึ้น กันสำหรับไม่ให้ลูกตกจากบ้าน

สิ่งประหลาดที่พี่เฉลิมและกระแสนไม่เคยเห็นก็คือบันไดนั้นทำด้วยกระบอกไม้ไผ่ล้วน ใช้ไม้กระบอกลำโตและแข็งแรง ที่ทำเช่นนั้นเพราะกลางคืนต้องชักบันไดขึ้นไว้บนชานบ้าน กันเสียกันสัตว์ร้าย ขึ้นมากัดคนบนบ้านตอนกลางคืน เชิงบันไดไม่มีที่ล้างเท้า แต่ใช้บิเปลาใส่น้ำและขันสังกะสีลอยน้ำไว้ตักน้ำล้างเท้าที่หัวบันได โดยมีผ้าขี้ริ้วพับไว้ให้เช็ดเท้า

ปลัดอินอุ้มลูกขึ้นบ้านเป็นคนแรก กระแสนขึ้นตามสามี โดยถือเสื้อจันทร์ผืนใหม่หีบรักแร่ขึ้นไปด้วย เธอปูเสื่อบนยกพื้นหน้าห้อง อินวางเบาะลูกลงอย่างเบา มือ ลูกเอี้ยสี่เดือนแล้ว ตัวยังเล็กกระจอยร่อนนักเขาปลงใจ

กระแสวิ่งลงบันไดไปข้างล่าง หยิบตะกร้าของใช้ลูกสาวขึ้นมาด้วยแล้วกลับลงไปข้างล่างอีกครั้ง เพื่อเอาไม้กวาดมาปัดกวาดนอกชาน จะได้ขนของจากเกวียน โดยขอให้คนขับเกวียนช่วยขน เป็นการผ่อนแรงไม่ต้องตนเองโดยลำพัง ให้ทุลักทุเลจนเกินไป

คนขับเกวียนทั้งสองคนช่วยกันขนของขึ้นบ้านอย่างชำนาญ เพราะเป็นงานที่ต้องทำเป็น อาชีพประจำอยู่แล้ว ทั้งสองคนสงสัยว่าทำไมของถึงมากกว่าบ้านปลัดซ้าย หรือบ้านเจ้าหน้าทีอำเภอคนอื่น ๆ หลายเท่านี้ ครั้นต่อมาจึงรู้ว่า เพราะคุณนายของปลัดขวาอำเภอเดิมบาง เป็นลูกผู้ดีมีสกุลที่มีความเป็นอยู่ในอำเภอที่เจริญมาแล้ว

เมื่อคนขับเกวียนขนของเสร็จ ปลัดอินจ่ายค่าจ้างให้เรียบบร้อยพวกเขาก็กลับไป ปลัดอินและกระแสดินไปซื้อของที่ตลาดนัด มีชาวบ้านเอาของที่ตนนำมาขายตามนัด แต่ไม่มีอะไรมาก ทุกคนหาบคอนมาขายตามกำลังตน จึงมีไม่พอคนซื้อ

กระแสแปลกใจมาก เมื่อเห็นนักขายของ ของอำเภอเดิมบางมีกระบุงข้าวเปลือกอยู่ ๒-๓ กระบุง มีปลาช่อน ปลาหมอ ปลาเนื้ออ่อน และปลาตุก อยู่ในกะละมังสังกะสีที่มีน้ำหล่ออยู่ไม่มาก มีหน่อไม้รวกที่เผาแล้วกองเล็ก ๆ มีเจ๊กขายหมูอยู่เจ้าหนึ่ง ซึ่งมีของขายจำกัด มีมันหมู เนื้อหมูที่เนียนไว้แล้ว กระจุกหมูที่ตัดเป็นกอง ๆ วางอยู่บนเขียงหมู ถ้าใครซื้อก็จะตัดให้ตามต้องการ (ด้วยราคาที่ต่อไม่ได้) แล้วเอาใบตองที่ฉีกเรียงไว้เป็นตั้งเตี้ย ๆ เพราะของขายมีไม่มากนัก มาห่อให้เมื่อชำระเงินแล้ว

คุณนายกระแส ถามหาข่าวสาร คนขายข้าวเปลือกตอบว่า เอาข้าวสารมากกระบุงเดียว ขายหมดแล้ว นอกนั้นเป็นข้าวเปลือก คุณนายกระแสจึงซื้อข้าวเปลือกหนึ่งกระบุง

ปลัดอินซื้อครกตำข้าว จากร้านนายซุ่ม ร้านค้าอยู่ใกล้ที่ทำการอำเภอ มีอุปกรณ์ใช้ตำข้าว ครบ คือ ครก สากตำข้าว กระจดฝัดข้าว ที่ตักข้าวเปลือกใส่ครก และตักข้าวที่ตำแล้ว ออกจากครกใส่กระจด ซึ่งต้องกระเทยส่ายไปมา ให้เปลือกข้าวที่เบากว่าตัวข้าวสารอยู่ใกล้ขอบกระจด แล้วฝัดเอาเปลือกออก

อินถามเขาเรื่องวิธีตำข้าว นายซุ่มก็อธิบายวิธีให้ละเอียดและแนะนำให้คุณปลัดขวา ซื้อเสื่อกระจดผืนโตมารองครกตำข้าวด้วย เพราะคนหัดตำใหม่มักจะตำข้าวกระเด็นออกจากครกเหมือนแก้ม ต้องใช้เสื่อปูกันข้าวคลุกดิน ร้านขายครกนี้มีแห ยอ และเบ็ดตกปลาขาย ทั้งยังมีกล้วยน้ำว้า และผักพื้นบ้านที่ปลูกกันเองขายด้วย ปลัดจึงซื้อกล้วยน้ำว้าสุกมาฝากลูกสาวหรือหนึ่ง เจ้าของร้านใช้ให้เด็กในร้านเอาครกและสากมาส่งถึงบ้าน ปลัดขวาคนใหม่ (เด็กในร้านไม่ใช่เด็ก แต่เป็นชายอายุเกินยี่สิบ)

ปลัดอินปูเสื่อกระจดกลางใต้ถุนบ้าน เช่นครกไปไว้ตรงกลางเสื่อ วางกระจดตักข้าว กระจดสำหรับฝัดข้าวที่ตำแล้วและปับใส่ข้าวสารอีก ๑ ใบ

คนที่กำลังครกและแบกสากตำข้าวมาให้ฉัน บอกให้คุณปลัดขึ้นไปเอากระบุงข้าวเปลือก ลงมา เขาจะช่วยตำให้คุณเป็นตัวอย่างสักหนึ่งหม้อ

ปลัดอินดีใจ รีบไปตักข้าวเปลือกลงมา ๑ กระบุง นายขุ่มตำให้คุณเป็นตัวอย่าง กระแส รือบออกจากครัวลงมาดูด้วย นายขุ่มตำข้าวขำนาญมากตำไม่ถึง ๑๕ นาที ก็ได้ข้าวกับแกลบปนกัน เขาเอากระบุงตักข้าวซึ่งทำด้วยสังกะสี รูปร่างเหมือนกระบุงบุหรีแต่โตกว่าหน่อย ตักเอาข้าว ที่ตำแล้วใส่กระตังในขนาดกลางที่ซื้อมา เขากระทยกระตังให้แกลบออกไปอยู่ใกล้ขอบกระตัง ด้านหนึ่ง แล้วฝัดสูงขึ้น ร่อนให้แกลบออก แล้วหตกระตังเข้ามาหาตัว ให้แกลบลอยลมออกไปดู ง่ายมาก ได้ข้าวสารใช้หุงข้าวได้เลย

หลังกินอาหารมื้อเช้าเสร็จ ปลัดอินตักข้าวเปลือกในกระบุงไปตำเป็นข้าวสารมื่อต่อ ๆ ไป ฝ่ามือของปลัดอินพองเป่งเกือบจะแตก กระแสต้องวิ่งขึ้นไปบนเรือน คั้นผ้าแถบผืนเก่าที่สุดลงมาสองผืน ใช้น้ำมันแก้ปวดเมื่อยที่คุณนายสั่งให้ติดตัวมาด้วย ทาฝ่ามือของสามี แล้วใช้ผ้าแถบ พันมือทั้งสองข้างของสามีดูหนาเตอะเพราะผ้าแถบยาว แต่ยังดีที่กันมือสีกับสากตำข้าวได้ ปลัดอินค่อยตำข้าวได้สะดวกขึ้น

ตลาดนัดสัปดาห์ต่อไป กระแสและอินรีบตื่นแต่เช้าตรู่ เพื่อซื้อข้าวสารได้ทั้งกระบุง พุ่นแรง ตำข้าวไปได้เป็นเดือน

เวลาล่วงเข้าปลายฤดูฝน ชุ่มโตขึ้น พออายุเจ็ดเดือนก็เริ่มจะพลิกตัว คว่ำ คีบ ถีบเท้าถีบตัว ให้เขยิบไปข้างหน้าตามธรรมชาติ พยายามใช้ข้อศอก กระเถิบตัว สองเท้าถีบพื้นกระดาน

เมื่อชุ่มคลานได้ กลายเป็นตัวร่วนวายของบ้าน ปลัดอินทำรั้วกันระเบียงบ้านให้แน่นหนา แข็งแรงขึ้น และทำแผงปิดตรงหัวบันได ไม่ให้ลูกคลานตกลงไปได้ถูบ้านได้

ผ้าที่ซักรแล้ว เสื้อกางเกงของคุณปลัด กระแสจะตากที่ราวระเบียง ส่วนผ้าชิ้น และผ้า โจงกระเบนของพี่เฉลิมและของกระแสเอง จะตากแผ่ลงไปบนนอกชานเต็มพื้นที่ บางวันไก่อที่ เลี้ยงไว้ได้ถูนมันขึ้นบันไดกระโดดลงมาออกไขบนพื้นนอกชานที่ตากผ้าไว้เต็ม เมื่อไข่แล้ว มันก็ บินลงไปได้ถูนอย่างสบายใจ

เมื่อชุ่มเดินได้เตาะเตะแล้ว จู ๆ ก็ลงจากพื้นที่ยกขึ้นจากนอกชาน ไปคลานเก็บไข่ไก่อที่ เพิ่งหลุดจากกันไก่อ ใส่ปากกินทั้งดิบ ๆ เวลานั้นเปลือกไข่ยังอ่อนนุ่มอยู่ ไม่ทันแข็งตัว ทำให้ผ้า โจงกระเบนที่ตากไว้กลางนอกชานเปื้อนไข่ไก่อไปด้วย

กระแสจะตีลูก แต่ปลัดอินฉวยมาอุ้มไว้ก่อน กระแสกล่าวหาว่าลูกชน ปลัดอินก็แก้ตัวให้ ลูกสาวว่า ชนดีกว่านั่งนิ่งเป็นเปื้อนไข่ เด็กชนคือเด็กฉลาด

ชุ่มนอนกับเฉลิม เธอสอนให้หลานสวด นะโม ตัสสะได้ ตั้งแต่พูดได้ ก่อนนอนให้สวด นะโมตัสสะ สามครั้ง และสาธุ กราบหมอนก่อนนอน

บางวันข่อมโยเย เฉลิมก็จะบอกว่า อयर้องไห้ละ รู้ไหมเสียงเด็กร้องไห้เนี่ย ฝีก้องกอยมันจะ
ได้ยิน ดีไม่ดี มันจะมาจับตัวใส่ยามไปกินนะ ฝีก้องกอย มีขาข้างเดียว กระโดดหยอง ๆ มันจะมา
ร้องหน้าบ้านว่า เข่งแก้งกอย เด็กน้อยมีขื่อ

ข่อมฟังแล้วนิ่งเงียบ

เมื่อข่อมอายุสองขวบ คุณนายกระแสบก็เริ่มตั้งท้องลูกคนใหม่ ข่อมอายุสองขวบครึ่ง เดินแก่ง
วิ่งแก่งแล้วยังรูปร่างผอมบางเหมือนเดิม ชอบร้องตามแม่ เวลาแม่ไปซักผ้า

การจ้างคนหบน้ำมาใส่ตุ่มนั้นราคาแพง กระแสบจึงต้องหิ้วตะกร้าใส่ผ้าที่ใช้แล้ว เสื้อผ้า
ของสามี พี่เฉลิมของลูกสาว และของตัวเองพร้อมกะละมังสังกะสี และสบู่กรดตราธง เดินไปซัก
ที่แอ่งน้ำใสที่ไหลรินมาจากภูเขาลูกไม้ใหญ่ยักษ์ น้ำไหลมาจากภูเขานั้นมีบริเวณกว้าง แต่ไม่ลึก
พอที่จะซักเสื้อผ้าได้ ต้องเดินลงไปแอ่งน้ำตรงกลางที่ลึกแค่น่อง

กระแสบตามใจลูกสาวให้เดินไปด้วยบางครั้ง กิจกรรมของข่อมคือ ท่องน้ำตื้น ๆ จับลูกอ๊อด
ของกบ และเขียด ที่เป็นตัว เหมือนหัวปลาตุ๊ก แต่มีหางยาว เล่นอย่างสนุก กระแสบจะซักผ้าเสร็จ
ตอนสาย ขาไปซักผ้าเบา แต่ขาเดินกลับนี้เสื้อผ้านี้ซักแล้วเปียกน้ำ หนักน้ำด้วย จึงต้องใช้พลัง
มากพอตุ กระแสบต้องเอาผ้าคลุมหัวข่อมไม่ให้ถูกแดด เมื่อถึงบ้าน ข่อมจะเข้าไปหาป่าเฉลิม เล่า
ความสนุกที่ตนไปชนมาให้ป่าฟัง อย่างเด็กช่างพูด

เมื่อท้องได้ ๗-๘ เดือน กระแสบยังเดินไปซักผ้าได้เช่นเคยจนท้องย่างเข้าเดือนที่ ๙ ปลัดอิน
จึงห้ามไปซักผ้าเฉลิมต้องไปซักผ้าแทนน้องสาว

ในที่สุด คุณนายกระแสบก็คลอดลูกคนที่สอง เมื่ออายุข่อมสามขวบ

ลูกคนที่สองเป็นผู้ชาย ปลัดอินตั้งชื่อให้ว่า ชล

ข่อมหัวเราะนัยน์ตาหยี พูดว่า “พี่ชื่อข่อม น้องชื่อชล ดิค่ะ ดี”

ปลัดอินฉวยตัวข่อมไปนั่งตักอย่างรักใคร่ เขารักและสงสารลูกคนนี้มาก เพราะรู้ว่า กระแสบ
ไม่มีใครจะรักลูกสาว เนื่องจากทำให้ลำบากเวลาคลอด ตัวเล็กเหมือนลูกกรอก หน้าตาไม่สวย
แล้วทำให้เจ็บไปช้อยู่นาน แต่เขารู้ว่าลูกสาวหน้าตาเหมือนเขายังกับโชคพิมพ์ออกมาทีเดียว

กระแสบรักลูกไม่เท่ากัน เธอรักลูกชายมาก จนละเลยลูกสาว ปลดปล่อยให้เป็นหน้าที่ของพี่เฉลิม
คนเดียว เวลาข่อมจะไปกอดจูบแม่ ก็มักจะเบี่ยงตัว ไม่กอดรัดตอบ ปลัดอินจึงทำหน้าที่แม่ให้ข่อม
ไปในตัว เขาอุ้มลูก ดูแลใกล้ชิด กอดจูบลูก โดยไม่ให้ลูกเกิดความน้อยใจ ซึ่งอาจจะเป็นปมด้อย
ของลูก ไปไหนก็มักจะอุ้มเอาไปด้วย เล่นซ่อนหาเล่นจ้ำจี้ เล่นแมงมุมขุ้มหลังคา ให้เพลิดเพลิน
จะได้ไม่อิจฉาน้อง

คุณนายสอั้งมีบุตรคนที่สองเป็นหญิง (อาภรณ์ วรรณสุด) ความเป็นห่วงน้องสาวที่รักเหมือน
ลูกมีมาก จนต้องเดินทางมาเยี่ยมถึงอำเภอเดิมบางเขาพระ คุณนายสอั้งอยู่ค้างคืนเดียว เพราะเดิม

บางกัณดารไปเสียทุกอย่าง คุณนายสอิ่ง บอกท่านเจ้าคุณให้ช่วยเหลือ

พ.ศ. ๒๔๖๘ มีคำสั่งย้าย ปลัดอิน ปัญจพรรค ไปดำรงตำแหน่งปลัดอำเภอบางปลา (บางเลน) จังหวัดนครปฐม ซ่อม มีอายุสี่ขวบ ซลอ สองขวบ และกระแสดั่งท้องลูกคนที่สามอีกคนหนึ่งแล้ว เงินเดือนยังไม่ขึ้นเลย คงได้รับเดือนละ ๕๐ บาทเท่าเดิม

คุณนายกระแสมีความคิดที่จะทำของขาย (ขายข้าวแกง) เพื่อช่วยเหลือค่าใช้จ่ายของครอบครัว

ปลัดอินและครอบครัวเดินทางไปอำเภอบางปลา ถึงท่าน้ำใหญ่ หน้าอำเภอขึ้นบกมีถนนตรงไปจากท่าน้ำเลียบตัวอำเภอ ไปจนสุดตัวอำเภอ ก็มีถนนแยกซ้ายและขวา ทางขวาไปบ้านนายอำเภอ ส่วนทางซ้ายมีทางเช่นเดียวกันไปตลาด ซึ่งมีบ้านพักเป็นเรือนแถว ลักษณะบ้านเหมือนกันหมดทั้ง ๕ ห้อง อินพากระแสดขึ้นบันไดห้องแรกถึง หรือขวามือสุด ซึ่งเป็นเรือนว่าง ปลุกชั้นเดียว มีบันไดสูง ๕ ชั้น มีชานพักหน้าห้อง กว้างยาวพอใช้นั่งเล่นและนั่งคุยได้สบาย มีลูกกรงรอบตั้งแต่ตัวบ้านจนถึงประตูบันไดบ้าน

เมื่อขึ้นบันได เดินผ่านชานนั่งเล่นที่มีลูกกรงคั่นประตูปิดเปิดได้แล้ว ถึงห้องขนาดกลางติดต่อกันสองห้อง จากห้องที่สองมีบันไดลงไป ๓ ชั้น มีนอกชานกว้างยาวสำหรับซักผ้าตากได้สบาย จึงถึงเรือนครัวที่น่ารัก ประตูหน้าต่างบ้านและเรือนครัวเปิดโล่งโถงเป็นที่สบายน่าอยู่มาก

บางเลนที่เหมือนกับสวรรคตทีเดียว เมื่อเปรียบกับเดิมบางเขาพระ มีสถานีอนามัยอำเภอด้วย เจ็บไข้ได้ป่วยก็มีที่พึ่งได้

อยู่อำเภอบางปลา (บางเลน) ได้ไม่กี่วัน กระแสเห็นลูกสาวอายุสี่ขวบกว่าแล้ว อยากให้เรียนหนังสือ ดังนั้น เมื่อไปซื้อของที่ตลาดจึงได้ถามพ่อค้าแม่ค้าว่า ที่อำเภอนี้มีโรงเรียนสำหรับเด็กเล็กบ้างไหม นางผิว เจ้าของร้านค้าใหญ่สองคูหาตอบว่า มีโรงเรียน ลูกสาวเจ้าของโรงสีบางเลนยังเอาหลานไปฝากเรียนเลย โรงเรียนอยู่ไม่ไกลออกหลังตลาดไปตามถนน เลี้ยวซ้ายไปที่โรงสี

คุณนายกระแสจึงพาลูกสาวไปโรงเรียนครูบุญจันทร์ ลูกสาวเจ้าของโรงสีบางเลน ที่จบการศึกษามาจากกรุงเทพฯ

ทุกเช้าพี่เฉลิมจะพาซ่อมเดินผ่านตลาดไปโรงเรียน เครื่องเรียนที่ซ่อมตื่นตื่นมากก็คือ กระดานชนวน ๑ แผ่น ห่อด้วยผ้าทอจันทร์บุรีสีแดง สีเหลืองผืนใหญ่มีดินสอหิน ๑ แท่ง และขวดน้ำ ซึ่งใช้ขวดยานัตถ์ที่หมดแล้วใส่น้ำมีฝาจากไม้ให้น้ำหก และมีเศษผ้าชิ้นเล็กติดไปด้วย สำหรับเช็ดกระดานชนวน

กระแสมดห่วงเรื่องซ่อม ตอนเช้าพี่เฉลิมก็จะดูแลการกินอยู่และเดินไปส่งที่โรงเรียน เมื่อส่งซ่อมแล้ว ก็มาดูแลซลอ หลานชายต่อ

คุณนายกระแสด เตรียมการเป็นแม่ค้าข้าวแกงเต็มทีไปสำรวจสถานที่ใกล้ ๆ ที่ว่าการอำเภอ ดูแผงลอยที่แม่ค้าพ่อค้าขายขนมและผลไม้กันอยู่ก่อนแล้วว่า ใครขายอะไรกันบ้าง มีอาหารของกิน ชนิดไหน

ร้านหนึ่งขายข้าวต้มมัด ถั่วต้ม ข้าวโพดต้ม เผือกนึ่ง มันเทศนึ่ง ฟักทองนึ่ง ร้านที่สองมี ก๋วยเตี๋ยวแกง มันทอด และข้าวเม่าทอด ร้านที่สามขายขนมที่รับมาจากแม่ฉวี ร้านที่สี่ขายขนม ปลากริมไข่เต่า ขนมถั่วฝัก และฟักทองแกงบวด อีกร้านขายอ้อยควั่นแดงโม น้อยหน้า มะขามเทศ ลูกหว่า ลูกขำมะเสียง และผลไม้พื้นบ้าน

กระแสดีใจมากที่ไม่มีร้านขายข้าวแกง เธออดไม่ได้ต้องถามว่า

“ร้านขายข้าวแกงไม่มีหรือจ๊ะ?”

“ไม่มีหรือคุณนาย ร้านขายอาหารมีอยู่ในตลาดจ๊ะ มีร้านขายกับข้าว กับกวยเตี้ยวผัด ข้าวผัด และอาหารต่าง ๆ จ๊ะ คนหิวข้าวเขาจะเข้าไปซื้อกันในตลาดหมด” อีกคนตอบ

“เอ้อ งั้นฉันขอขายข้าวแกงด้วยร้านหนึ่งนะจ๊ะ” กระแสดินบอกทุกร้านให้รับรู้

“ได้จ๊ะ พอดีเลยแผงลอยอันสุดท้ายว่างอยู่ คนขายเก่าเขาย้ายไปอยู่บางกอก”

แม่ค้าพ่อค้าหลายคนพยักหน้าให้แม่ค้าสมาชิกใหม่ ผู้ทั้งสาวสวยและมีมารยาทดี ขออนุญาต พวกตนที่ไม่มีใครเห็นสำคัญเลย

ปลัดอินพอรู้อะไรเรื่องตอนเย็นกลับนึกใจแทน ถามว่า

“ว่าแต่คุณขายอะไรบ้าง?”

“ข้าวกับแกงเผ็ด หมู เป็ด ไก่ เนื้อ ปลาหมึก กุ้ง ปลา สลัดกันไป ไม่ให้คนเบื่อค่ะ”

“แล้วอะไรอีก?” สอบสวนยังกับสอบผู้ร้าย

“ก็มี ผัด เช่น ฟักทอง หัวไชโป๊ กระเทียมดอง ใบผักกาดดองใส่ไข่ รสหวานเค็มมัน ราวหน้า ข้าวได้กินง่าย ๆ ค่ะ”

กระแสบรรยาย หน้าตาตื่นเต้นเหมือนเด็กได้เล่นขายของ

“คงไม่มีไข่เจียวนะ” อินหัวเราะ

“ผัดถนืดค่ะ แสงจะทอดไข่ดาวไข่ขาวกรอบเหลือง ไข่แดงหน้าขาว ด้วยนะคะ กินกับน้ำปลา มะนาวพริกขี้หนอร่อยดี สักวันสองวันก็ต้มไข่”

“โอ๊ะ ออย่าเลย คงขายไม่ออกแน่ คนเขากินที่บ้านเอียนพอแล้ว” สามีห้ามหน้าตาตื่น

“คุณปลัดยังฟังไม่จบ แสงจะทำไข่ลูกเขยนะคะ เอาไข่ต้มสุกผ่าซีก แล้วทอดให้ไข่ขาวพอง เหลือง แล้วเอาน้ำมันใส่กระทะเอาหอมแดงซอยลงไปทอดให้หอม ทีนี้ก็ใส่น้ำส้มมะขามเปียก น้ำปลา น้ำตาล ซิมนรสให้เข้มข้นแล้วราดไข่ที่ทอดไว้ให้ชุ่มน้ำหน่อย กินอร่อยค่ะ” กระแสอธิบาย

“อ้อ ยังงั้นค่อยยังชั่วหน่อย ไข่สามรส” อินพยักหน้ารับรู้

“สามอย่างพอหรือยัง ?”

“แสมอยากผัดพริกชี้ฟ้า กระเทียม เนื้อวัวหั่น ใส้ใบโหระพา ใส่น้ำมันมากหน่อย ใส่น้ำปลา ใส่น้ำผัดพริกใบโหระพามากสำหรับพอราดหน้าข้าว สำหรับคนไม่ชอบแสมกะทิไฉะ”

“ผมว่าจะขายไม่หมดนะ นี่ถ้าเหลือจะทำยังไงกัน ?”

“ก็กินเองซีคะ” ภรรยาตอบหน้าระรื่น “ถ้าขายไม่ดี ขายไม่หมด ก็อุ่นร้อน ตักแจกบ้าน คุณพี่ที่บ้านก็ได้นี่คะ ไข่ลูกเขย ซอ่มกับชลอกก็ชอบกิน ไข่ดาวถ้าเหลือแสมกินกับพี่เหลิมเองก็ได้”
กระแสะเสนอ

“ผมว่า ผมคงอ้วนตอนคุณแสมขายข้าวแสมนี่เอง” สามีล้อ

“นั่นมีอีกวิธีหนึ่งคะ พอกคนกินกลางวันเหลือ ก็เอาไปอุ่นกันบูดแล้วใช้ใบตองสองชั้น ทำกระทง กันลึกลงไปใบตองเป็นเตี่ยวห่อแบบห่อหมก เอากลับบ้านได้คะ”

กระแสะไปจ่ายกับข้าวในตลาด ซื่อของมากกว่าธรรมดา มีคนทักก็เลยบอกว่า “ฉันจะขาย ข้าวแสมนะจ๊ะ ถ้าว่างก็ช่วยอุดหนุนด้วยนะ จะตักให้มากเลยจ๊ะ”

ทุกคนในตลาดต่างประหลาดใจ ที่คุณนายปลัดขิว ผู้ซึ่งสาวทั้งสวยจะลำบากทำข้าวแสม ขาย

“ฉันอยากเล่นหม้อข้าวหม้อแกงมาตั้งแต่เล็กแล้ว นี่มีโอกาสคุณปลัดเขาตามใจจ๊ะ” เธอ ออกตัวกับคนทักถาม

เป็นยังงั้นไป คุณนายปลัดซ่ายทั้งสี่คน ก็พลอยสนใจกับข้าวเมียบปลัดขิวไปด้วยไปตั้งแต่ออกร้าน มีอาหารที่ชอบรับประทาน แต่เวลาทำลำบากจุกจิก เลยซื้อเก็บเอาไว้กินมือกลางวันบ้าง มือเย็นบ้าง นับว่าเป็นการประเดิมที่ดีมาก แม่แม่ผิว และแม่ฉวี ก็สนใจมาดูมาซื้อเช่นกัน ภูมิใจอะไรก็ซื้อไปกินที่บ้าน ดังนั้น จึงขายได้เกือบหมดทุกวัน ซึ่งได้ใช้ของเหลือขายเป็นอาหารมือเย็น ของครอบครัวคนขายไป

คุณนายภุธร อายุยี่สิบเศษ ยังสาวสวย แข็งแรงคล่องแคล่ว พุดจาสุภาพไม่ถือตัวว่าเป็น คุณนายปลัดขิว อาหารที่ขายประจำวันมี แสมสำหรับราดข้าว น้ำพริกสำหรับกินกับข้าว ไข่เป็ด ทอดไข่ขาวกรอบไข่แดงเป็นยางมะตูม มีน้ำปลาพริกชี้หนูหั่นใส่น้ำมะนาวสำหรับกินกับไข่ดาว และเติมรสแสม รสผัดเผ็ด ราดหน้าข้าว

รายการข้าวแสมร้านคุณนายภุธรนี้ มีแสมเผ็ด ผัดพะแนง แสมเขียวหวาน สลัดกัน (ไก่ กุ้ง หมู เนื้อ และ ปลา) ไข่เป็ด ก็มี ไข่เจียวทอดฟู จิ้มน้ำปลามะนาวพริกชี้หนู ไข่ลูกเขย ไข่ตุ๋นหมูสับ ไข่เจียวหมูสับใส่หอมใหญ่รสเข้มข้น

ผัดผัก ก็มี แตงกวา ถั่วฝักยาว กระเทียมดอง หัวเฉปี ใบผักกาดดอง ฟักทอง มะระ ใส้กึ่ง ใส้หมู ใส้ไข่ ผัสดรสเข้มข้น สำหรับตักราดข้าว ตามที่กระแสะคุยกับสามีไว้

แกงของร้านคุณนายกระแสดกิ้นหอมชวนรับประทาน รสอร่อย ชาติดีมาก ปลัดเป็นคนโหลคน้ำพริกตอนเย็นเลิกงานแล้ว กระแสดปรุงเครื่องแกง ส่วนเฉลิมช่วยด้วยการดูแลหลานสองคนที่ซนทั้งคู่

บางวันคุณนายกระแสดจะนำกับข้าวพิเศษจำพวกหลนต่างๆ คือ หลนปลาร้า ปลาเค็ม เต้าเจี้ยว กะปิ กินกับผักสด อร่อยมาก มีคนชมว่าเจริญอาหารรับประทานจนพุ่งซื้อ ส่วนน้ำพริกกะปิ้นนั้นไม่ทำ เพราะทุกบ้านต่างทำกันเป็นประจำอยู่แล้ว

ร้านคุณนายปลัดขามีบุหรี่ยขายด้วย ที่เขานิยมซื้อสูบ คือบุหรี่ตรานกอินทรี ชาติดีมาก กระแสดซื้อยกกล่อง คนสูบบุหรี่ส่วนใหญ่ ซื้อบุหรี่สูบทีละมวน ไม่ยกซอง คนที่ซื้อบุหรี่เป็นซอง จะต้องเป็นคนมีสตางค์มากหรือไม่ก็พวกนักเลง

บุหรี่ทุกซองมีภาพเล่มข้างในซอง ทำด้วยกระดาษไม่หนาไม่บาง (ขนาดใกล้เคียงกับนามบัตร) เรียกกันว่ารูปยากระแสด เขาทำเป็นชุดๆ มีชุด-ภาพสุภาพจิตโบราณ เช่น เห็นเขานั่งคานหาม เอามือประสานกัน ไม่เห็นน้ำตดกระบอก ไม่เห็นกระรอกโก่งหน้าไม้ เข็นครกขึ้นภูเขา เห็นช้างขี่ขี่ตามช้าง หัวล้านได้หัว ตาบอดได้แว่น ฯลฯ (ผู้ใหญ่แต่ก่อนสอนว่า ไม่ควรคิดหรือทำในสิ่งที่เป็นไปได้ และบางครั้งบางคนอาจไม่ได้สิ่งใดดังหวัง) บางชุด เป็นภาพดารารายานตร์ฝรั่ง ชุดวัฒนธรรมไทย เช่น ร้าแม่บท ร้าเจ้าเงาะกำบรจนา ชุดผีเสื้อ ชุดสัตว์ต่างๆ มากมาย

ล่วงเข้ากลางปี พ.ศ. ๒๔๖๘ ปลายเดือนสิงหาคม กระแสดก็คลอดลูกคนที่สาม เป็นชายหน้าตาละม้ายคล้ายกระแสดมาก ปลัดอินตั้งชื่อให้ว่า “ลัดดา” กระแสดต้องหยุดขายข้าวแกงชั่วคราว

เฉลิมพาซุ่มและชโลไปค้างบ้านน้องเขยที่บางไทรป่าเป็นประจำ เพื่อให้กระแสดเลี้ยงลูกลัดดาได้สะดวก ไม่มีซุ่มกับชโลไปทำเรื่องยุ่งยากกับลูกคนใหม่ พอลัดดาอายุหนึ่งเดือน เฉลิมจึงเข้ารับหน้าที่เลี้ยงหลานเพิ่ม ซึ่งไม่เดือดร้อนอะไร เพราะซุ่มนั้นไปโรงเรียนกับเพื่อนๆ ได้เองแล้ว และชลอก็โตขึ้นมากคอยดูแลไม่ให้ตกบันไดบ้านก็พอ

ซุ่มเรียนหนังสือกับครูบุญจันทร์ประมาณ ๓-๔ เดือน จนอ่านออกเขียนได้ จึงย้ายไปเรียนต่อที่โรงเรียนธานินทร์ปฐมรัฐ ซึ่งเป็นโรงเรียนอยู่ในวัดราษฎร์สามัคคี หลังอำเภอ

ปลัดอิน ต้องไปจังหวัดนครปฐมบ่อย เพราะต้องส่งรายงานเกี่ยวกับการปราบปรามโจรผู้ร้ายและบ่อนการพนันเสมอ ไปคราวใดก็จะต้องซื้อแม่ก๊กก็ซอส ขนมปังกล้วยหอม ขนมปังยาคอบ ซ็อกโกแลต และปุทะเลตัม กลับบ้านมาให้ลูกเมียกิน ส่วนตนเองก็จะซื้อยาเส้นของนอก มาพร้อมกระดาษสำหรับม้วนบุหรี่สูบ หากเวลาขาดแคลน กระแสดก็จะเอากลีบบัวมารีดเรียบ และตัดแบบกระดาษฝรั่งให้ม้วนสูบแทนเสมอ

ปลัดอิน ยังคงต้องช่วยตำเครื่องแกงให้คุณนายกระแสดเป็นประจำ เมื่ออาบน้ำ กินข้าวกินปลาเสร็จก็จะจุดตะเกียงลาน ขึ้นไปทำงานต่อบนอำเภอ

ป่าเฉลิมสอนซ่อม ตั้งแต่ซ่อมชุดได้ให้สวดมนต์หลายบท สวดรักษาโรคภัยไข้เจ็บ สวดกันผี กันสัตว์ร้ายไม่ให้ลักร้ายเข้ามาใกล้ สวดแม่เมตตา แม่ส่วนกุศล ให้เจ้ากรรมนายเวร ให้สัตว์ทั้งหลายทั้งปวง ซ่อมจำได้ขึ้นใจ ป่าเฉลิมสอนให้ท่อง “นะโม ตัสสะ ภาคะวะโต” ว่าเป็นคำสวดมนต์บูชาองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ท่องไว้เสมอ จะแคล้วคลาดปราศจากภัย และมีความสุขความเจริญ

เฉลิมสอนซ่อมและชลอให้เล่นจ้ำจี้ เพื่อให้เพลิน ๆ

ป่าบอกให้หลานคว่ำมือทั้งสองข้างลงบนพื้นกระดาน ให้ทำนิ้วกาง ๆ ทั้งสองมือ แล้วใช้นิ้วชี้ของตนเอง จิ้มลงไปด้านหลังมือของหลานสองคนสี่มือ แล้วร้องว่า

“จ้ำจี้มะเขือเปราะ กระเทาะหน้าแฉ่น พายเรือออกแฉ่น กระแท่นต้นกุ่ม สาว ๆ หนุ่ม ๆ อาบน้ำท่าไหนอาบน้ำท่าวัด เอาแป้งที่ไหนผัด เอากระจกที่ไหนส่อง เยี่ยม ๆ มอง ๆ นกขุนทองร้อง วู้!”

เวลาร้องเอานิ้วชี้จิ้มที่ละมือ พอถึงร้องวู้ที่มีมือของใคร ก็เอามือออก แล้วร้องจ้ำจี้ใหม่ ชี้ไปบนหลังมือที่ยังวางอยู่กับพื้นต่อไป จนกว่าจะเหลือมือเดียว

ยังมีเนื้อร้องจ้ำจี้อีกหลายอย่าง เช่น “จ้ำจี้เม็ดขนุน ใครมีบุญได้กินสำหรับ ใครผลุบผลันได้กินหมาเนา สัมมะลิ้มสัมมะแป้น มะไฟออกดอก มะกอกออกฝัก ผัวไม่รัก จะโทษเอาใคร โทษอีแป้นช่างเล่นช่างลิก ช่างตริกช่างตรอง เยี่ยม ๆ มอง ๆ นกขุนทองร้องวู้!”

“จ้ำจี้จ้าววด พาลูกไปบวชถึงวัดถึงวา พอสึกออกมาตุ๊กตาร้องแฉ่ว!”

นอกจากจะเล่นจ้ำจี้ ก็เล่นแมงมุมเอย ชุ่มหลังคา โดยเอานิ้วหัวแม่มือกับนิ้วชี้ จับผิวหนังหลังมืออีกคนหนึ่งสลับกันอยู่บนอยู่ล่าง มีบทร้องว่า “แมงมุมเอย ชุ่มหลังคา แมวกินปลาหมากัดกะโพ้งกัน ะไร่นๆ อยู่ที่กันนางแมว”

เด็กหญิงซ่อมเรียนอยู่โรงเรียนธานินทร์ปฐมรัฐนานพอดู พอปลายปีทางโรงเรียนต้องการสอบไล่ที่โรงเรียนวัดบางปลา ซึ่งเป็นโรงเรียนใหญ่ของอำเภอ ซ่อมต้องไปสอบความรู้เพื่อขึ้นประถมหนึ่ง การไปสอบไล่นี้ต้องลงเรือจ้างไปไกลหลายคั้งน้ำ ปลัดอินอนุญาตให้ซ่อมลงเรือไปสอบกับเขาด้วย

มีหลายคนไม่เห็นด้วย ที่เด็กหญิงตัวเล็กผอมบางจะไปสอบไล่ไกลตา “คุณปลัดครับ หนูซ่อมเพิ่งอายุห้าขวบเท่านั้น อย่าให้ไปเลยครับ” ผู้หวังดีกล่าว

วันแรกผ่านไปด้วยดี วันที่สอง ครูพานักเรียนลงเรือเมล์บริษัทสุพรรณไปสอบตอนเช้า ซึ่งตอนเย็นต้องกลับเรือเมล์เที่ยวเย็นจากสถานี่จรัญ เพราะว่ารวดเร็วกว่าเรือจ้าง ด้วยขากลับแจวทวนน้ำเรือจ้างจะช้ามากบังเอิญอย่างที่สุด ตอนเย็นเรือเมล์บริษัทสุพรรณเกิดเหตุขัดข้องไม่สามารถเดิน

เรือตามกำหนดได้ พอสอบไล่เสร็จไม่มีเรือกลับบ้าน ซ่อมและเพื่อน จึงต้องค้างบ้านคุณครูใหญ่วัดบางปลา

วันรุ่งขึ้นตอนสาย เรือเมล์พาจอดส่งพวกไปสอบไล่ที่ไปค้างคืนบ้านคุณครูใหญ่ก็มาถึง กระแสโอบกอดลูกสาวที่เธอไม่ค่อยสนใจนักไว้แน่น ต่อไปนี่เธอจะรักซ่อมให้มากขึ้นกว่าเดิมแทนที่ห่างเหินมานาน

“ซ่อม เป็นไงบ้างลูก?” กระแสถามลูกสาวคนเดียวของเธอ

“สนุกค่ะ” ซ่อมตอบหัวเราะรำ

“ครูใหญ่วัดบางปลาให้พวกเราไปค้างที่บ้าน อาบน้ำ แล้วกินข้าว สนุกออกค่ะ” ลูกสาวรู้สึกสนุกจริง ๆ ที่ได้เดินทางไกล

“ลูกพ่อ คนเก่ง” ปลัดอินอุ้มลูกขึ้นมาขึ้นใจบ้าง

“ค้า ลูกพ่อ” กระแสกระแทกเสียง

“โอ คุณแสบก็ลูกสาวคุณนะ เก่งจริงๆ นะ พวกครูเขาชมกันออก ไม่โยเยเลย เสียแต่เป่าตัวแมงข้างมากัดกันจนหน้ามอมไปหน่อย”

ปลัดขวาบอกคุณนายภุชรา พร้อมทั้งหัวเราะชอบใจลูกสาว

เด็กหญิงซ่อมถึงจะอายุห้าขวบ ก็ยังผอมบางปานจะปลิวลม เด็กชายชลอกก็ผอมบางแข่งกับพี่สาว

คุณพี่แสวง ภรรยาปลัดสุน (ขุนนครรัฐเขต) จัดการให้นักโทษรัชชูปการ (ชายฉกรรจ์ไทยที่ไม่มีเงินเสียค่ารัชชูปการปีละ ๖ บาท จะต้องถูกปรับให้เป็นนักโทษเบา ทำงานตามพนักงานอำเภอส่ง) จับตุ๊กแกได้ถุนแผงลอยขายของในวันหยุด เอามาตัดหัว ถลกหนังออก ล้างน้ำสะอาดแล้ว เอาเกลือและพริกไทยปนทาตัว มาอย่างจนเหลือทิ้ง ให้หลานซ่อมและหลานชลอกกิน เพื่อเป็นยารักษาโรคตานขโมย (ของเด็กผอมฟุงโร)

ซ่อม และชลอก รับประทานแล้วร้อนจัด ลงไปนอนคลุกถนเป็นพักใหญ่ ปลัดอินไม่ชอบใจยาตำราชาวบ้านนี้เลย แต่พูดไม่ออก เพราะเกรงใจความหวังดีของคุณนายปลัดขัย

ซ่อม และชลอกกินแล้วก็ยังผอมบางเช่นเดิม

วันที่ ๑๑ เดือนตุลาคม ๒๔๗๐ กระแสก็ให้กำเนิดลูกชายอีกคนหนึ่ง ปลัดอินตั้งชื่อว่า “อาจันต์” ภรรยาทำหน้าที่เมื่อรู้ว่าเป็นลูกชาย แต่แม่ก็รักลูกชายมากกว่าลูกคนหัวปีเช่นเดิม เฉลิม บอกกับปลัดอินว่า “เด็กเกิดวันอังคารเดือนสิบเอ็ด ปีเถาะ นี้ ตำราเศษพระจอมเกล้าเศษตินะ”

“อาจันต์” เศษอะไรล่ะครับ ?” ปลัดอินถาม

“เศษแปด” เฉลิมบอก “ท่านว่า เศษแปดนั้น เป็รื่องยศจะปรากฏกระต๊องดิน ทรัพย์ศฤงคาร

สถานถิ่น ทั้งอำนาจและวาสนา”

“คุณแสบ” ปลัดอินส่งเสียงเรียกเมียตั้งแต่ยังไม่ขึ้นบ้าน

“แม่แสบไปตลาด” เฉลิมพี่เมียผู้นั่งไกวหลานอาจินต์ ผู้นำโชคดีมาสู่พ่อแม่หลายครั้งหลายหนอยู่หน้าบ้าน

“มีเรื่องอะไรอะ คุณปลัด ?” เฉลิมถาม

“มีคำสั่งให้เงินเดือนผมขึ้นอีก ๒๐ บาท และแต่งตั้งให้เป็นขุนอีกด้วย”

“แหม ดีจริง ทั้งเงินเดือนขึ้น ได้ทั้งยศศักดิ์ ดีมากเลย เอ้อ เป็นขุนอะไรล่ะจ๊ะ ?” เฉลิมถาม

“ขุนปัญจพรรคพิบูล ครับ” ท่านขุนยิ้มหน้าบาน

กระแสบกลับจากตลาดตะกร้ามีกับข้าวเต็ม ตั้งแต่สามได้เงินเดือนขึ้นเป็น ๘๐ บาทแล้ว สามห้ามขายข้าวแกงเด็ดขาด ให้ดูแลเลี้ยงลูกและทำงานบ้านอย่างเดียว

“คุณนาย คุณปลัดได้เลื่อนยศเป็นขุนปัญจพรรคพิบูลแล้วล่ะจ๊ะ” เฉลิมบอกข่าวดี

“อู๋ อู๋ ดีจังเลย ท่านขุนปัญจพรรคพิบูล” กระแสบประเดิมเรียก หน้าบานด้วยความดีใจ

“ต่อไปนี่ ผมจะไม่ให้คุณแสบลำบากอีกแล้ว” สามีก้าว หน้ายิ้มแยมั่นนัยน์ตามันนั้น วับวาด้วยความดีใจ

อีกสามเดือนต่อมา กระทรวงมหาดไทยมีคำสั่งแต่งตั้งให้ขุนปัญจพรรคพิบูล ไปเป็นผู้รั้งนายอำเภอนางบวช (สามชุก) จังหวัดสุพรรณบุรี

ส่วนเฉลิมต้องเดินทางไปจังหวัดจันทบุรี โดยลงเรือภาณุรังษีจากท่าหน้าราชวงศ์ออกปากอ่าวสมุทรปราการ เลี้ยวเลียบจังหวัดชลบุรีไปรับแปลงน้องสาวจากจันทบุรีซึ่งการเดินทางโดยเรือเดินทะเลนั้น แสนที่จะลำบากนักหนา ด้วยคลื่นลมแรงทำให้คนเมาเรือกันเกือบทั้งหมด เฉลิมพาน้องสาวลาญาติทางจันทบุรีทุกรอบคร้วแล้วเดินทางกลับอำเภอบางปลา (บางเลน)

ข่อม กับชลอ พวกกันมายืนคอยดูเรือเมล์ตอนเย็นทุกวัน หลายวันป่าเฉลิมกับน้ำแปลงจึงมาถึง ข่อมนั่นได้ของฝากจันทบุรีจากคุณป่าเป็นชุดเขียนหมากไม้จันทน์ เล็กกระจิวหลิว น่ารักมาก ทั้งยังหอมอีกด้วย ข่อมดีใจมากเก็บไว้เป็นของขวัญที่รักมากที่สุด

เฉลิมไปปรึกษาแม่เหลือง (ทองเหลือง) น้องสาวผู้มีฐานะเป็นเมียเศรษฐีเจ้าของตลาดบางไทรป่า แม่เหลืองให้คำปรึกษาว่า ควรย้ายไปอยู่กรุงเทพฯ โดยจะให้เงินก้อนหนึ่งไปทำการค้าแปลงกับเฉลิมรวมเป็นหุ้นหนึ่ง แม่เหลืองคนเดียวหุ้นหนึ่ง มีตึกให้เช่าใกล้สี่แยกคอกวัวใกล้กับห้างบุญยะรัตเวช

ขุนปัญจพรรคพิบูล ขอฝากข่อมกับชลอไปเรียนหนังสือที่กรุงเทพฯ โดยจะออกค่าใช้จ่ายเอง ไม่รบกวนเฉลิม

เฉลิมรับปากว่าจะช่วยดูแลให้แต่ไม่รับค่ากินอยู่ รับแต่เรื่องเครื่องเล่าเรียนเท่านั้น ขุน
ปัญจพรรคพิบูล ขอร้องให้เฉลิมรับค่าใช้จ่ายทั้งหมด เฉลิมยอมรับ

กระแสนั้น รับผิดชอบเสื้อผ้าให้ลูกสาวลูกชายเป็นการด่วน และได้จัดเงินค่าใช้จ่ายของลูกสอง
คนใส่ซองให้ไปด้วย เรียกลูกชายไปจูบผมจูบหน้าด้วยรักลูกชายคนนี้นี้มากกว่าใคร ส่วนท่านขุน
นั้นจูบกอดลูกสาวคู่ทุกข์คู่ยากอย่างอาลัย เพื่ออนาคตของลูกเขาต้องตัดใจ หากตามใจให้อยู่ด้วย
ก็จะกลายเป็นเด็กขาดการศึกษา ซึ่งจะทำให้ชีวิตข้างหน้าลำบากลำบาก

“ข่อม ต้องขยันเรียนนะลูก ลูกเรียนเก่งอยู่แล้ว ต้องขยันท่องหนังสือต้องทำการบ้าน ถ้าไม่
เรียนลูกจะโง่ โตขึ้นจะลำบาก ต้องไปขุดดินทำถนน ตากแดดตากลม ตัวดำไม่มีใครรัก”

“ค่ะ คุณพ่อ ข่อมจะเรียนให้เก่ง ได้เป็นท่านขุนอย่างคุณพ่อ” ลูกสาวว่า

เฉลิมกับแปลง โคมารทัต พาหลานทั้งสองลงเรือเมล์ที่ทำเรือหน้าอำเภอบางเลน จวนดึก
เฉลิมง่วงมือชลอ อายุเพิ่ง ๔ ขวบ แปลงง่วงมือข่อมอายุ ๖ ขวบ ลงเรือไปจิวราย เพื่อต่อรถไฟไป
กรุงเทพฯ อีกทอดหนึ่ง ขุนปัญจพรรคพิบูลถือกระเป๋าเสื้อผ้าของลูกทั้งสองมาส่งลงเรือ กระแส
ไม่กล้ามาส่งลูก เพราะเกรงจะอดรื่องให้ไม่ได้

“เป็นไงคะ ท่านขุน” กระแสถามเมื่อสามีกลับไปบ้าน

“ใจหายลึก ๆ เหมือนกัน แต่เพื่อความเจริญของลูก เราต้องทำใจให้มั่นคง” ขุนปัญจพรรค
พิบูลตอบตามความรู้สึก

“แสบใจไม่ดีเลย พี่เหลิมเคยอยู่กับเรามาตั้งแต่สมัยข่อม ทนลำบากตรากตรำมานาน จู่ ๆ
ต้องมาจากไป” กระแสน้ำตาคลอ

“ชีวิตก็เป็นเช่นนี้แหละคุณนาย มีพบก็ต้องมีจาก ไม่วันนี้ก็ต้องวันหนึ่งข้างหน้า หากคุณ
แสบคิดถึงมาก ๆ เราก็พากันไปเยี่ยมที่กรุงเทพฯ ได้นี้ครับ ชีวิตต้องเดินไปข้างหน้าเสมอ” สามีว่า
กระแสน้ำตาฝั้นหัวเราะเอาใจสามี

เฉลิมกับน้องสาวและหลานทั้งสอง นั่งเรือเมล์สายสุพรรณมาขึ้นที่ท่าวัดจิวราย นั่งรถไฟต่อ
ไปสถานีรถไฟบางกอกน้อย ลงจากรถไฟนั่งเรือจ้างข้ามแม่น้ำเจ้าพระยา ขึ้นบกที่ท่าช้างวังหน้า
ว่าจ้างรถเล็กให้ไปถนนราชดำเนิน บ้านคุณนายสอั้งอยู่ตรอกขยะ ค่ารถเพียง ๔ สตางค์ เพราะ
อยู่ใกล้ไม่ถึงสะพานผ่านฟ้า

“อัฐ คุณป้าขา มีห้องนาด้วยค่ะ” ข่อมบอกป้าเฉลิมด้วยความแปลกใจ

“สนามหลวงใกล้ข่อม ที่เวลาเจ้านายใหญ่ ๆ สิ้นพระชนม์ เขาจะสร้างพระเมรุเผาเรียกว่า
ทุ่งพระเมรุก็เรียก” เฉลิมตอบหลาน

“ทำไมเหมือนท้องนาคะ?” ข่อมช่างซัก

“ตอนสร้างกรุงเทพฯ ใหม่ ๆ พลเมืองมีน้อย บ้านเรือนก็บางตา ที่ทางส่วนใหญ่เป็นทุ่งนา

ปลุกข้าวกันทั่วไป ในหลวงท่านก็เลยให้ใช้สนามหลวงทำนาปลูกข้าวกินกันในหมู่ข้าราชการด้วย อีกอย่างหนึ่งเวลาเราไปรบทัพจับศึกได้ผู้คนมา ท่านก็ให้ส่งผู้คนพวกนั้นไปตั้งรกรากทำนา แถวบางซื่อบางซ່อน อย่างที่ป่าเคยร้องเพลงให้ซุ่มฟังไง”

ป่าเฉลิมอธิบาย “อ้อ ที่คุณป่าเคยร้องให้ซุ่มฟังหรือคะ” “....ตกมาอยู่ในเมืองต้องถือกระต๋องกระต๋อย เสนาคำต๋อยตะบิตตะบอยบ่ฮู้สิน อเคียวเกี้ยวหญ้า ให้บั๊กม้าของไทยมันกิน แสนยากแสนจน เหมือนคนตกนรก ค่าคั้นฝนตก ต้องไปเที่ยวหยก ๆ ถกเขมรเปื้อนโคลนเปื้อนเลน เหม็นคลุ้งเหม็นคาว จับทั้งอึ่งท้องเขียว จับทั้งเปี้ยวทั้งปู จับทั้งหนูท้องขาว.....”

“ใช่จ๊ะ” ป่าเฉลิมรับรองความจำของซุ่ม และพูดว่า “ท้องนาเวลาฝนตก มีกบ เขียด อึ่งอ่าง มีปู มีหนูมากมาย”

แจ็กจอตรถที่ตรอกขยะ ริมถนนราชดำเนิน คนลากรถดูไม่เหนียวเท่าไรนัก เฉลิมนับสตางค์ส่งให้คนลากรถ แล้วป่า น้ำ และหลาน ต่างลงจากรถแจ็ก หัวของเดินเรียงหนึ่ง เข้าบ้านแรกซึ่งอยู่ปากซอย

“อ้อ พี่เหลิมมา” คุณนายสอิ่ง ตีใจที่พบญาติสนิท (พ่อเดียวกันและแม่ก็ท้องเดียวกันด้วย) “ตีใจที่แม่แปลงก็มาด้วย เชิญเข้ามานั่งในบ้านตามสบาย ต้องพักที่บ้านนี้ด้วยนะ ห้ามพักที่อื่นเด็ดขาด” คุณนายสอิ่งตักคอ

“ขอบใจจ๊ะ” เฉลิมตอบ พร้อมกับบอกหลานให้ทำความเคารพคุณนายผู้เคยยิ่งใหญ่ในอำเภอ บางปลาหมี่ ซุ่มและชลอกัมทำความเคารพอย่างนอบน้อมตามที่ถูกสอนไว้

“แม่เหลื่องเขาจะมาสมทบด้วยวันสองวันนี้แหละ เห็นว่าคุณนายสนใจจะลงทุนด้วยเลย ให้ฉันมาก่อน” เฉลิมบอก

“ใช่จ๊ะ เงินนอนอยู่เฉย ๆ หากเอามาลงทุนก็จะได้ออกเงยบ้าง” คุณนายสอิ่งว่า

“แม่เหลื่องเขาก็ว่ายังงั้นแหละจ๊ะ” เฉลิมสนับสนุน

คุณนายสอิ่งหันมาพูดกับน้องสาวคนสุดท้ายที่ผู้พี่เปรียบเรียบริ้อย

“แปลงเป็นสาวแล้วนะ” คุณนายสอิ่งทักน้องสาวที่จากไปอยู่จันทบุรีหลายปี แปลงก้มหน้า ยิ้มเขิน ๆ ไม่ตอบว่าอะไร

“อายุสิบเก้าแล้วนี่ คุณนาย” เฉลิมตอบแทนน้องสาว

“ดี กลับมาอยู่รวมญาตินะดีแล้ว จันทบุรีนะ โกลเหลือเกิน ไปมาลำบากลำบาก”

แม่เหลื่องเป็นเศรษฐีใหญ่เจ้าของตลาดบางไทรป่า เดินทางมาสมทบด้วยปรึกษากันไปมา ตกลงจะเปิดร้านขายเครื่องเขียน และเครื่องสำอาง สบู่ แป้ง น้ำหอมด้วย รวมหุ้นแล้วได้เงินมาก พอสมควรจึงเช่าตึก ๒ ชั้น ๒ คูหา ทำการค้าขายอยู่ที่สี่แยกคอกวัว เพื่อจะได้ให้ซุ่มเข้าเรียน โรงเรียนสตรีวิทยาซึ่งตั้งอยู่ใกล้ ๆ สะดวกแก่การไปและกลับ

หุ่นหนึ่งเป็นเมียเศรษฐีภูธร หุ่นที่สองคือ คุณนายอึ้งหรือก็เป็นภรรยาของเทศาภิบาล นครชัยศรีคนที่แล้ว หุ่นที่สามคือ เฉลิม โกมารทัต ที่ชำนาญต่อการเลี้ยงดูเด็กก่อน แผลงก็เป็น คนดูแลเรื่องอาหารการกินประจำวัน เลี่ยมและเชื้อ คนคู่ใจของคุณนายอึ้ง ก็เป็นคนทำความสะอาด ตูกระจก ชั้นวางสินค้า และซักรีดเสื้อผ้าของทั้งสองครอบครัว ซึ่งก็นับว่าเป็นงานหนัก พอดู แม่เหล็องนั้น มาจัดการเรื่องลงทุนแล้วกลับบางโทรป่า คุณนายอึ้งเป็นคนที่ฉลาดที่สุด แม่ ทองเหล็องจึงมอบให้เป็นผู้จัดการร้าน เป็นคนดูแลบัญชีการรับ-จ่ายของร้าน ส่วนเฉลิมนั้นนั่งอยู่ หน้าร้านคอยหยิบสินค้าให้ผู้มาซื้อแล้วเอาเงินเก็บกล่องใส่เงิน พร้อมเลขหมายสินค้าที่ขายออก แม่แผลง เชื้อ เลี่ยม นั้น เมื่อทำงานประจำเสร็จ ก็จะมานั่งขายของด้วย

จะเป็นด้วยทำเลร้านขายของไม่อยู่ในที่คนสัญจรไปมาตลอดเวลาหรือเป็นร้านใหญ่ ๒ คูหา แต่สินค้าที่วางขายมีจำนวนจำกัด มีสินค้าไม่ครบทุกประเภท จึงขายไม่ดี เปิดร้านก็สาย ตามสบายของหุ่นส่วน คนขายนั่งรอคนซื้ออยู่ในร้าน ไม่มีคนออกมาเชิญลูกค้าให้เข้าร้าน ครอบครัวทั้ง คุณนายอึ้ง และแม่เฉลิมรวมกันแล้ว ๑๑ คน แถมวิจิต นิรมสมบุรณ์ ญาติทางสมุทรสาคร มาร่วมหุ่นอีก ๑ ส่วน ก็มาพักอยู่ด้วย เป็น ๑๒ คน ดังนั้น ภาระเรื่องอาหารการกินจึงเป็น งานหลักของร้านขายของร้านนี้

เฉลิม พาขุ่มไปติดต่อเข้าโรงเรียนสตรีวิทยาได้สำเร็จ จึงส่งข่าวให้ขุนปัญญาพรคพิบูลมา กรุงเทพฯ พร้อมด้วยสมุดพกของลูกสาว และทะเบียนสำมะโนครัว

ขุนปัญญาพรคพิบูล เดินทางเข้ากรุงเทพฯ และไปหาพี่เฉลิมที่ร้านตั้งใหม่ตามจดหมายบอก ทางไว้ เขาทำความเคารพคุณนายอึ้งก่อนไหว้เฉลิม และรับไหว้แม่แผลง ทั้งสามคนนั่งอยู่บน เสื่อทอจันทบุรี ซึ่งปูบนพื้นซีเมนต์ โดยให้ด้านหนึ่งชิดผนังตึก ซึ่งมักจะใช้เป็นที่พักหลังด้วย

“อ้อ ขุนปัญญาฯ มา” คุณนายอึ้งทัก และเรียกเลี่ยมให้เอาเสื่อมาปูอีกผืนหนึ่งให้ผู้มาเยี่ยม นั่งสบาย

“คุณท่านสบายดีหรือครับ?” ขุนปัญญาพรคพิบูลถามตามมารยาท

“สบายดีจ๊ะ ขอบใจที่ถาม ตอนนี้เราจะขายของกัน จึงสนุกกันใหญ่ เอ้อ ...แม่แสะของฉันละ เป็นยังไงบ้าง?” คุณนายอึ้งตอบ แล้วถามตอนท้าย

“คุณแสะสบายดีครับ ยุ่งอยู่กับลูกสองคนทั้งวัน นี่ถ้าพี่เหล็มไม่ช่วยแบ่งเอาขุ่ม และชลอมมา ละก็คงแยมมาก ๆ เลยครับ ผมขอขอบคุณพี่เหล็มมากเลย” น้องเขยกกล่าวอย่างนอบน้อมพร้อม ยกมือไหว้พี่เมีย

“ไม่เป็นไรหรอก ท่านขุน” เฉลิมบอกกล่าว พลังหยิบหมากและพลูขึ้นมากิน

“ฉันเลี้ยงมาตั้งแต่เล็กแล้ว ตอนโตนี้ไม่ยุ่งเท่าไรหรอกจ๊ะ”

“แต่ก็เป็นพระคุณต่อผมมาก” ขุนปัญญาพรคพิบูลยกมือไหว้เฉลิมอีกครั้ง

“ฉันดีใจด้วยนะ ท่านขุน ที่ได้เลื่อนยศเลื่อนศักดิ์และเงินเดือนขึ้นตอบแทนความดีความชอบของเธอสมใจ เอ้อ...นี่คงมาเรื่องลูกเข้าโรงเรียนละซี?” คุณนายกล่าว

“ครับผม” ขุนปัญจพรคพิบูล ต่อ “พอได้รับจดหมายของพี่เฉลิมผมก็จัดเตรียมของที่โรงเรียนกำหนดมาพร้อม”

“ดี พรุ่งนี้จะได้ไปจัดการแต่เช้า” คุณนายอึ้งว่า

ขุนปัญจพรคพิบูล จูงลูกสาวคนโตไปสมัครเข้าเรียน โรงเรียนสตรีวิทยา ที่ตั้งอยู่ใกล้ร้านค้าเครื่องเขียน-เครื่องเขียน และเครื่องสำอาง อันจะเป็นที่พักอันถาวรต่อไปของข่อม

ชายหนุ่มใหญ่พาลูกไปพบคุณครูใหญ่ผู้มีอำนาจเต็มในการรับนักเรียนที่ห้องทำงานของท่าน

“เชิญนั่งคะ” คุณครูใหญ่ผู้งามสง่าด้วยคุณวุฒิและวัยวุฒิ

“ขอบคุณครับ” ขุนปัญจพรคพิบูล ทრุดตัวนั่งบนเก้าอี้ แล้วบอกให้ข่อมไหว้คุณครู

“คุณเคยมาติดต่อหรือยังคะ?” ถามอย่างสุภาพ

“ป่าของเด็กได้มาติดต่อแล้วครับ ผมเพิ่งเข้ามากรุงเทพฯ เพื่อนำสมุดพกใบรับรองของโรงเรียนเก่า ทะเบียนบ้านที่เคยอยู่ กับทะเบียนบ้านในกรุงเทพฯ ที่จะอยู่ประจำต่อไป มาแสดงครับผม”

“อ้อ ที่อยู่อำเภอบางปลา จังหวัดนครปฐม ใช่ไหมคะ”

“ใช่ครับ”

“เด็กหญิง ข่อม ปัญจพรค ที่แม่เฉลิมมาติดต่อไว้” คุณครูใหญ่พยักหน้ารับรู้ “เชิญคะ”

คุณครูหันไปเรียกครูผู้ช่วยที่นั่งอยู่ในห้องให้มาจัดการจดข้อความพักใหญ่ก็เสร็จเรียบร้อย

ข่อม เข้าเรียนโรงเรียนสตรีวิทยาเรียบร้อย เข้าขึ้นก็แต่งตัวไปโรงเรียน เย็นกลับบ้านจะต้องวิ่งเข้าห้องน้ำทุกเย็น เพราะอันปัสสาวะไว้ทั้งวัน เนื่องจากไม่ชินกับอุโมงค์ที่นักเรียนใช้ปลดทุกข์ วันหนึ่งยิ่งร้ายเข้าไปใหญ่ เพราะกลั้นปวดปัสสาวะ แต่กลัวครูประจำชั้น ไม่กล้าไปขออนุญาต เพราะพูดคำปัสสาวะไม่คล่องปาก ครั้นปวดมาก สุดจะกลั้นไว้ จึงลุกไปนั่งคุกเข่าขออนุญาตไปห้องน้ำ “คุณครู หนูขออนุญาตไปปัส...” ยังไม่ทันสิ้นคำก็ทำเปียกตรงหน้าโต๊ะคุณครูนั่นเอง ข่อมหน้าซีดไม่รู้จะทำอย่างไร เพราะผ้าชิ้นที่นุ่งนั้นเปียกแฉะไปหมด อายแสนอายจนมองหน้าใครไม่ได้ คุณครูจึงเรียกนักเรียนตัวโตที่สุดในห้องเรียนให้ช่วยพาไปปัสสาวะให้เรียบร้อย และให้หันผ้าชิ้นกลับหน้ากลับหลังให้ด้วย แล้วจึงไปนั่งเรียนต่อ ส่วนพื้นหน้าโต๊ะครูเปียกปัสสาวะนั้น คุณครูเรียกภารโรงหญิงให้มาทำความสะอาดแล้ว

ข่อมตกใจจนหน้าซีด เหงื่อออกจนมือเปียก ไม่กล้ามองหน้าใคร คุณครูท่านก็แสดดีกล่าวว่า

“ซุ่ม เพิ่งเข้าเรียน ยังไม่รู้จ้กว่าห้องสุขาอยู่ที่ไหน เป็นเรื่องธรรมดา เรามาเรียนต่อกันเถิด” ซุ่มกราบคุณครูกับโต๊ะเรียนด้วยความเคารพยิ่ง คุณครูสาวยิ้มพยักหน้าให้กับกราบนั้น ซุ่มเรียนหนังสือได้ดี มีเพื่อนฝูงร่วมห้องหลายคน ที่จำได้แม่น คือเพื่อนชื่อ ไสว รูปร่างผอม สูงผิวคล้ำ ไปไหนมาไหนด้วยกันตลอดเวลา สนทนสนมกันมาก

กิจการค้าเครื่องเขียนของร้านค้าที่สี่แยกคอกวัวดำเนินมาได้ระยะหนึ่ง ปรากฏว่าไม่คล่องตัว อาจไม่ถูกทำเล ขายไม่ดีเลย ค่าใช้จ่ายประจำวันมากกว่ารายรับ หุ้นส่วน ๔ หุ้นเงินหดหายไปทุกที ในที่สุดต้องเลิกขายคืนห้องเช่าเขาไป คุณนายสั่งนั้น มีบ้านที่ตรอกขยะอยู่แล้ว กลับไปอยู่บ้านตามเดิมไม่กระทบกระเทือนอะไร ส่วนเฉลิมและแปลงกับหลานสองคนต้องหาที่อยู่ใหม่ ปรากฏว่า แถวปากคลองตลาดมีการรื้อกำแพงเมืองบางส่วนที่ติดกับโรงเรียนราชินีออก ทำให้มีที่ว่างให้โรงเรียนราชินีสร้างตึกแถวให้เช่าได้ ๑๓ คูหา และโฉดที่มีห้องว่างอยู่ห้องหนึ่ง เป็นห้องที่ ๑๒ เลขห้อง ๒๒๔ ณ เฉลิมจึงติดต่อขอเช่าห้องดังกล่าวทันที

เมื่อทำสัญญาเช่าห้องแล้ว เฉลิมก็จดตำบลที่อยู่ เพื่อทำหนังสือขออนุญาตหรือกระแสมิจดหมายถึงได้ดังนี้ “เลขที่ ๒๒๔ ณ ข้างโรงเรียนราชินี ปากคลองตลาด หรือ ข้างโรงพัก (สถานีตำรวจนครบาล) พระราชวัง ถนนมหาราช ตำบลพระบรมมหาราชวัง อำเภอพระนคร จังหวัดพระนคร”

ตึกแถวห้องสุดท้ายห้องที่ ๑๓ เลขห้อง ๒๒๔ ณ พวกนักเรียนกฎหมายเช่าอยู่ ส่วนผู้เช่าห้องต้น ๆ ไล่มาตั้งแต่ ๒๒๔ ข คุณหลวงสหการสันทัต (แฉ่ง อาสนจินดา) บิดาของ ส.อาสนจินดา เช่าอยู่ ห้องถัดมาเป็นนายทหารเรือคุณหลวงเหมือนกัน ถัดมาอีก ๒-๓ ห้อง เป็นครูโรงเรียนสวนกุหลาบฯ ชื่อ ครูใช้ เรื่องศิลป์ ต่อมาท่านเปลี่ยนชื่อเป็น “ชัย”

ส่วนที่อยู่ติดกันทางด้านขวามือห้อง ๒๒๔ ข และ ๒๒๔ ซ เป็นร้านขายของ ๒ คูหา ชื่อ ร้านสยามมหาราช เป็นร้านขายแบบเรียนชั้นประถมชั้นมัธยมจากศึกษานุมิตรสมาคม เครื่องเขียน สมุดปากกาดินสออย่างดี จากห้างร้านในสำเพ็งและพาหุรัด ขนม พวกทอฟฟี่ ลูกกวาด ขนมปังกล้วยหอม ช็อคโกแลต จากห้างมีชื่อแถวสะพานหัน ของเล่นเด็ก ของเบ็ดเตล็ด เช่นลูกขนไก่ สายไวโอลิน แบบฝึกหัดตีพิมพ์ ตำราทำข้าวของ นาฬิกาประดับ แม่ครัวหัวป่าก่ หมายากสำเร็จ (เคี้ยวต่างหาก) ของบริษัทยาสีฟัน และขายตำราอักขระไม้ สั่งตรงจากต่างประเทศ (พ.ศ. ๒๔๖๘- ๒๔๗๐) โดยคุณหลวงสหการสันทัต บิดา ของ ส.อาสนจินดา ช่วยติดต่อสั่งซื้อให้ และมีหนังสือพิมพ์รายวันวางขายหน้าร้านด้วย

ซุ่ม เรียนอยู่ “สตรีวิทยา” ได้ไม่ถึงเทอมก็ไม่สบายมาก เฉลิมจึงจดหมายให้คนมารับไปรักษาตัวที่อำเภอบางเลน คราวนี้กระแสดินทางมารับลูกสาวเอง เพราะมีพี่แจ่มคอยเลี้ยงลูกและทำกับข้าวให้ซุ่มปัญญาฯ กินแทนแล้ว

กระแสรับช่อมกลับไปรักษาที่บางเลนเป็นเวลาเดือนเศษจึงหาย พอดีกับร้านค้าขาดทุนต่างแยกย้ายกันไปอยู่คนละทาง โดยเฉลิมไปอยู่ที่ปากคลองตลาด เวลาช่อมไปโรงเรียนสตรีวิทยาจะลำบากยุ่งยากมากอย่างหนึ่ง อีกอย่างหนึ่งช่อมขาดเรียนเดือนเศษ เรียนไม่ทันเพื่อน กระแสจึงไปขอลาลูกสาวออกจาก “สตรีวิทยา” เสียเลย และให้ไปอยู่กับเฉลิมที่ข้างโรงเรียนราชินีปากคลองตลาดดังเดิม

เฉลิมอยู่กับแปลงน้องสาวและชลอ เพิ่มช่อมกลับมาอีกคนก็เท่าเก่าไม่มีปัญหาอะไร เฉลิมจึงนำช่อมกับชลอไปเข้าโรงเรียนที่ทำตรงข้ามอยู่ซอยเจ้าคุณอัครราชวรพรต เป็นโรงเรียนเอกชน ซึ่งครูหนู ครูชิต นิวาศวัต สองพี่เมียเป็นเจ้าของ นอกจากเป็นเจ้าของโรงเรียนสอนหนังสือเด็กแล้วครูชิตยังเป็นครูมวยด้วย มีนักเรียนเก่ง ๆ ในสังกัดหลายคน เช่น สุวรรณ นิวาศวัต ชกมวยไทยกับแอ ม่วงดี ชกมวยสากล กับ เทอริโอคัมโป สมพงษ์ เวชสิทธิ์ แชมป์มวยฝรั่งก็อยู่ค่ายนี้

ขุนปัญญาพรคพิบูล เห็นว่าการเรียนที่โรงเรียนครูชิตนี้ ไม่เป็นไรเป็นพาย ถึงครูจะสอนดีนักเรียนมีความรู้ดีขึ้นทั้งทางหนังสือและสติปัญญา แต่ก็เรียนเคลยศักดิ์ ไม่เป็นหลักฐานเหมือนโรงเรียนมีชื่อ ขุนปัญญาพรคพิบูล จึงให้คุณนายกระแสมาจัดการให้ช่อมเข้าเรียนโรงเรียนดี ชลอนั้นอายุยังไม่ถึงเกณฑ์ไม่ต้องห่วง

ส่วนช่อมนั้นไม่มีปัญหาอะไร อยู่กับคุณป้าเฉลิม และชลอ นั้นสนุกจะตาย คุณอาวิชิตหุ้่นส่วนที่ขาดทุนร่วมกันนั้น ได้ขั้บรถยนต์พ่าป้า น้ำ ช่อม และน้องชลอ ไปเที่ยวแทบทุกคืน ไปเที่ยวสวนลุมพินี ที่เป็นสวนสนุกมีชื่อ ไปเที่ยวตึก ๗ ชั้นที่ลือชื่อทันสมัยที่สุด ขึ้นไปชั้น ๗ แล้วมองดูทิวทัศน์ข้างล่างข้างน่าตื่นตาตื่นใจมากไปดูหนังที่โรงหนังพัฒนากรสามแยก โรงหนังตงก๊ก บางลำพู และ โรงหนังบ้านหม้อ แสนสนุกนักหนา

คืนหนึ่ง คุณอาวิชิตพาทุกคนไปเที่ยว แล้วก็ขั้บรถมาส่งที่บ้านพักข้างโรงเรียนราชินีปากคลองตลาด ก่อนที่จะขั้บรถไปนอนบ้านคุณอาวิรัช พิงสุนทร ญาติสนิทเช่นเคย คุณอาวิชิตจอดรถส่งคนลงเหมือนเคย ช่อมลงจากรถไปก่อน ทันใดนั้นคุณอาวิชิตนึกขึ้นได้ว่า ยังไม่ได้ซื้อหนังสือพิมพ์ จึงปิดประตูรถขั้บรถออกไปเพื่อไปซื้อที่ตลาดท่าเตียนที่เปิดไฟสว่างอยู่ข้างหน้าไกล ๆ ส่วนช่อมคิดว่าคุณอาจะพาน้อง น้ำ และป้าเฉลิมไปเที่ยวต่อ โดยทิ้งตนไว้คนเดียว จึงร้องไห้ด้วยความน้อยใจแล้ววิ่งแจ้นตามรถยนต์ไป ทั้ง ๆ ที่บริเวณนั้นมีตึตต้อวังไปร้องไห้ไป “คอยหนูด้วย ๆ” โดยลืมกลัวอะไรทั้งสิ้น

ถนนมหาธาตุตั้งแต่หน้าโรงเรียนราชินีปากคลองตลาด ผังตรงข้ามเป็นโรงพักพระราชวัง ทอดยาวไปจนถึงตลาดท่าเตียนนั้น คำลงต่างคนต่างก็เข้าบ้านของตน ถนนเงียบ ไฟตามถนนเป็นไฟฟ้าหลอดใสไม่ก็แรงเทียน มีฝาชีเป็นสังกะสีรูปจานแบน ๆ ติดที่ปลายเสา ไฟฟ้าบนเสาส่องสว่างพอประมาณลงบนพื้นดินใกล้ ๆ กับเสาไฟฟ้า ส่วนที่ห่างจากเสาไฟฟ้าออกไป แสงก็สลัวจางลง ทำให้

สองปากถนนที่แสงไฟส่องไม่ถึงเกือบจะมีตสนิท มองไม่เห็นสรรพสิ่งใด ๆ ได้ชัด บรรยากาศยามค่ำคืนบนถนนมหาราชช่วงนี้จึงเปลี่ยวและน่ากลัว สำหรับเด็กตัวเล็ก ๆ

คุณป้าจรัส เจ้าของร้าน “สยามมหาราช” ห้อง ๒ คูหา ได้เรียก เด็กชายจำโนทย์ลูกชายให้ไปตามช่อม

“พ่อโนทย์ ไปจับน้องมา”

เด็กชายจำโนทย์ตัวอ้วน วิ่งไปจับเอาช่อมคืนมาบ้านพักได้ รถของคุณอาวิชิตกลับมาพอดี ส่งป้าเฉลิม น้ำแผลงและชอลองแล้วก็กลับไปบ้านพักของตน ช่อมจึงรู้ว่า คุณอาไปซื้อหนังสือพิมพ์ฉบับวันใหม่ ไม่ได้ไปเที่ยว จึงหายเสียใจ

คุณนายกระแสมหาพิสาว พร้อมกับบอกเรื่องขุณปัญจพรรคพิบูลเป็นห่วงการเรียนของช่อมมากให้กระแสมาปรึกษาว่าจะทำอย่างไรดี เฉลิมถือคุณนายสอิ่งเป็นหลัก จึงพากระแสนั่งรถเจ๊กไปบ้านตรอกขยะ เผอิญเหลือเกินแม่สะอาด โกมารทัต ลูกสาวนายร้อยตรีตาด โกมารทัต ที่ตายคราวไปปราบฮ่อทางเหนือ พี่ชายคนโตของคุณนายสอิ่งอยู่ด้วย

“ฉันก็ไม่ค่อยสันตัดอะไรหรอกพี่เฉลิม” คุณนายเจ้าคุณเทศาฯ สุพรรณกล่าวดตรง ๆ “ญาติพี่น้องก็ไม่ค่อยได้ไปมาหาสู่ใคร แม่สะอาดแน่ะ เขาเป็นคนรักพี่รักน้อง รู้จักคนมาก รู้จักญาติพี่น้องก็เยอะ คงจะมีช่องทางบ้างหรอก” “แม่สะอาดช่วยอาด้วยเถิด นึกว่าสงสารหลานบ้านนอก” กระแสบอกหลานสาวผู้รู้จักญาติพี่น้องมากกว่าใคร เพราะช่างไปมาหาสู่ถามข่าวคราวอยู่เสมอ

แม่สะอาดกล่าวว่า “เวลานี้หลานพักอยู่ที่บ้านท่านเจ้าพระยามหิธร ท่านผู้หญิง กลีบ มหิธร ท่านชอบเลี้ยงเด็กค่ะ”

“ท่านผู้หญิงกลีบ ที่เป็นลูกผู้น้องคุณแม่สมบุญกับคุณแม่จันทร์นะเหรอ?” เฉลิมและคุณนายสอิ่งกล่าวพร้อมกัน

“ใช่ค่ะท่านชอบรับเด็กผู้หญิงส่งเรียนหนังสือค่ะ” สะอาดบอก

“อู๊ย โชคดีของช่อม” กระแสกล่าวอย่างดีใจ “แม่สะอาดช่วยอาด้วยนะหลาน ขุณปัญจฯ ต้องย้ายไปอยู่อำเภอนางบวช ไม่มีโรงเรียนเด็กหญิง หลานช่วยนำอาไปกราบเท้าขอความกรุณาท่านด้วยนะจ๊ะ”

หลานสะอาดมารับคุณอากระแสและช่อมที่ตึกแถวหน้าโรงเรียนราชินี ซึ่งอยู่ตรงข้ามกับโรงพักพระราชวังตามนัดหมาย กระแส สะอาด และช่อม ได้นั่งรถลาก (รถเจ๊ก) ไปยังบ้านเจ้าพระยามหิธร ถนนราชวิถี

ท่านผู้หญิงกลีบ มหิธร นั่งอยู่บนพรมลายแสนสวย มีหมอนอิงสบายแม่สะอาดหลานเข้าไปใกล้พอสมควรก็ก้มลงหมอบกราบอย่างเรียบร้อย

กระแสมักลงกราบอย่างเรียบร้อยเช่นกัน พร้อมกับสะกิดให้ลูกสาวกราบด้วยตามที่สอนไว้ แต่ไม่เรียบร้อยเท่าใดนัก

“คุณอากระแสม โกมารทัต เจ้าค่ะ”

“อ้อ ลูกสาวที่จันทร์กับท่านขุนรจนา” ท่านผู้หญิงพยักหน้ารับรู้ แล้วถาม “มีเรื่องอะไรอะ แม่แสม?” ซึ่ไปที่ซุ่ม

“ลูกสาวดิฉันเองเจ้าค่ะ” กระแสมตอบคำถามหลัง

“ขุนปัญญาพรคพิบูล สามิฉันท้องย้ายไปเป็นนายอำเภออยู่บ้านนอกที่อำเภอนางบวช จังหวัดสุพรรณบุรี ไม่มีโรงเรียนเด็กหญิง อยากรจะขอความกรุณาฝากซุ่มไว้เรียนหนังสือกับคุณ น้ำหญิงเจ้าค่ะ แม่สะอาดแนะนำว่า คุณน้ำหญิงชอบเลี้ยงเด็ก เมตตาเด็กมากเจ้าค่ะ” กระแสมตอบ ตรง ๆ

“เอาซิ ได้ ฉันทจะรับไว้ จะให้แกเรียนโรงเรียนเซนต์โยเซฟ มีเด็กที่นี้ไปเรียนที่นั่นหลายคน จะได้มีเพื่อน” ท่านหญิงกล่าว

แม่สะอาดพากระแสมไปพาหุรัด สะพานหิน และสำเพ็ง เพื่อหาซื้อที่นอน หมอน มุ้งประทุน ซื่อเครื่องแบบ กระโปรงจีบรอบตัวสีแดง เสื้อแขนยาว และคอซองสีแดง ให้อย่างละสามชุด ซึ่งสะอาดเอาใส่รถเจ๊กไปไว้ที่ห้องชั้นล่างของตึกใหญ่ ที่เด็กหญิงซุ่มจะพักรวมกับเพื่อนอีก สองคนเป็นที่เรียบร้อย แล้วนัดกระแสมให้พาลูกสาวมาส่งตอนหัวค่ำ

คุณนายภุชฌนั้งรถเจ๊กไปส่งซุ่มตามที่นัดไว้ และไปถึงตึกท่านเจ้าพระยามหิธรเป็นเวลา ห่มเศษ กระแสมลงจากรถแล้วสั่งให้เจ๊กคอยอยู่ด้วย พอเสร็จธุระก็จะกลับไปปากคลองตลาดอีก เจ๊กคนลากรถก็นั่งรอตามสั่ง

เมื่อกระแสมไปถึงก็เดินนำขึ้นบันไดซึ่งสูงมากพอดู พอพ้นบันไดชั้นบนก็เดินเข้าเข้าไป หมอบกราบท่านเจ้าของบ้านทั้งสอง วันนี้น้ำท่านเจ้าพระยาและท่านผู้หญิงนั่งอยู่บนเก้าอี้เป็นสง่า อยู่ตรงกลาง มีลูกท่านหลานเธอนั่งล้อมอยู่ที่พื้นหลายคน คงจะมาคอยดูหน้าสมาชิกใหม่เป็นแน่

ซุ่มก็หมอบกราบกระโถกกระเดกตามประสาเด็ก

“มากันแล้วอะ?” ท่านเจ้าพระยาทัก

“เจ้าค่ะ ดิฉันขอกราบฝากลูกไว้ด้วยเจ้าค่ะ ผิดถูกอย่างไร โปรดลงโทษได้ทุกอย่างเจ้าค่ะ”

กระแสมกล่าวอย่างนอบน้อม

“ตัวบางเหลือเกินนี่ มาอยู่ที่นี้ต้องกินข้าวมาก ๆ นะเธอ” ท่านเจ้าพระยา กล่าวอย่างเอ็นดู เพราะซุ่มผิวบางหน้าตาสะอาด

“แม่สะอาดช่วยเป็นหูเป็นตาแทนฉันด้วยนะจ๊ะ” ท่านผู้หญิงบอกสะอาด

“เจ้าค่ะคุณยายหญิง”

“เดี๋ยวช่วยดูแลทางมุ้งให้ด้วย เพราะตัวเล็กนักคงทางมุ้งกระโจมไม่ถึงแน่” ท่านผู้หญิงสั่งต่อ
“เอาละ เดี่ยวตามพี่สะอาตเขาไปนะ”

กระแสมอบกราบ “ดิฉัน ขอบพระเดชพระคุณอย่างยิ่งเจ้าค่ะ” แล้วบอกลูกสาวว่า “แม่ไปละนะ” กระแสดลานเข้ามาลงบันไดไปขึ้นรถ

“ช่อม่วงจะไปส่งแม่เจ้าค่ะ” ช่อม่วงกล่าวเสียงสั่น พร้อมกับกราบท่านเจ้าพระยา และท่านผู้หญิง
“เออ ไปซีไปลา กันเสียกันซะ” ท่านเจ้าพระยา กล่าวด้วยเมตตาเด็กที่ต้องจากอกแม่
ช่อม่วงรีบคลานเข้ากระต๊อกระเด็ก ออกมาลงบันไดวิ่งตามกระแสมุ่งนั่งรถเจ๊กไปเรียบร้อย
แล้ว เจ๊กเริ่มออกวิ่ง

“คุณแม่ขา คุณแม่ อย่าเพิ่งไปค่ะ เอาหนูไปด้วยค่ะ”

ช่อม่วงร้องให้ วิ่งตามรถเจ๊กของแม่อย่างไม่คิดชีวิต ปากก็ร้องเรียก

“คุณแม่ ช่อม่วงไปด้วยค่ะ คุณแม่ขา รอช่อม่วงด้วยค่ะ”

กระแสมุ่งน้ำตาไหลอยู่บนรถเจ๊ก บอกให้หยุดรถ ก้าวลงมาอุ้มลูกสาวกอดไว้กับอก ร้องให้
กันสองคน แล้วขึ้นรถกลับไปบ้านปากคลองตลาด

“เฮ้อ แล้วนี่จะทำต่อไปยังไงกัน ?” เฉลิมถาม

“เสวว่า ต้องพากลับบางเลน พาไปอำเภอนางบวชก่อนจ๊ะ แล้วค่อยคิดต่อ เออให้ท่านขุน
คิดนะ ฉันทเองคงคิดไม่ถูก” กระแสดสารภาพตรง ๆ”

คุณนายกระแสมหาช่อม่วงขึ้นจากเรือเมล์ตรงไปบ้าน คำวันนี้ ขุนปัญญาพรรคพิบูลลงจาก
อำเภอลำปางกว่าปกติ เพราะต้องสะสางงานที่ทำค้างอยู่ให้หมด เนื่องจากใกล้วันย้ายเข้ามาทุกทีแล้ว
เรื่องเรือขนของก็ไปว่าจองเขาไว้แล้ว รอวันคุณนายกระแสมกลับจากกรุงเทพฯ ก็จะมีเริ่มทันที

พอถึงบ้านจึงรู้ว่ากระแสมกลับมาแล้ว และได้พาช่อม่วงกลับมาด้วย เธอได้เล่าความทั้งหมดให้
สามีฟังช่อม่วงเข้าไปหาพ่อด้วยความรักและคิดถึง

“แสมทำผิดมากไหมคะท่านขุน?” คุณนายถามสามี

“ไม่ผิดหรอกครับ” สามีตอบ ลูกศิระช่อม่วงอย่างดีใจ “เป็นโชคชะตาชีวิตของช่อม่วงเอง
ที่จะไม่ได้เป็นนักเรียนโรงเรียนฝรั่งมีชื่อของบางกอก” ขุนปัญญาพรรคพิบูลกล่าวกับภรรยา

ช่อม่วงได้ลงเรือเอี่ยมจันทน์ย้ายจากอำเภอบางปลา (บางเลน) สมใจนึก

ที่ว่าการอำเภอนางบวชมีลักษณะคล้ายกับที่ว่าการอำเภอบางเลน และบางปลาม้า คือ
ปลูกอยู่ริมแม่น้ำสุพรรณบุรี หน้าอำเภอ มีเรือขนาดใหญ่อยู่ไม่กี่ลำ ซึ่งใช้เป็นที่อยู่ของข้าราชการ
อำเภอที่ไม่มีบ้านพักของหลวงให้

บ้านพักนายอำเภอนางบวช ใหญ่กว่าบ้านพักที่อำเภอบางเลนมาก โลงโปร่งสบายไม่แออัด
บางคืนแจ่มจะปูเสื่อนอนกลางนอกชาน นอนดูพระจันทร์เต็มดวง แล้วเล่านิทานพื้นบ้านสั้น ๆ

ให้หลานฟัง

วันหนึ่งป้าแจ่มได้ยินขุนปัญญาพรรคพิบูลกับกระแส ปรึกษากันที่จะส่งช่อมไปเรียนที่จังหวัดอีกไม่นานช่อมก็ต้องจากพ่อแม่ญาติไปตระหนักรู้เส้นทางชีวิตไปตามลำพังอีกแล้ว อายุหกขวบก็ต้องจากพ่อแม่ไปเรียนกรุงเทพฯ เรียนได้หน่อยก็เจ็บหนัก พอหายเจ็บก็ให้ไปเรียนหนังสือกับญาติ และคนแปลกหน้าที่บ้านเจ้าพระยามหิธร โชคดีที่หนีขึ้นรถเจ๊กมากับแม่ได้ นี่อีกไม่กี่วันคงต้องจากครอบครัวอีกเป็นแน่ แจ่มสงสารหลานตัวบางอย่างจริงใจ

ก่อนเที่ยงวันหนึ่ง ขุนปัญญาพรรคพิบูลกลับมาบ้านพักเพื่อรับประทานอาหารกลางวัน เห็นช่อมยังเล่นอยู่กับเพื่อนที่ใต้ต้นหว้า จึงเดินเข้าไปใกล้เพื่อบอกให้ไปกินข้าวพร้อมกัน ขุนปัญญาพรรคพิบูล ชะงักอยู่ตรงมุมบ้านพักมองดูความประหลาดไม่ได้คิดฝันมาก่อน

ช่อมกับเพื่อน ๆ เล่นลิเกกันที่ม้านั่งกว้างขวางขนาดนอนได้สบาย ช่อมรำลึเกยกแวยไปมา พร้อมกับร้องกลอนลิเกที่จดจำมาจากกรุงเทพฯ คล้องจองบ้างไม่คล้องจองบ้าง ปากก็ทำพิณพาทย์ “เต๋ริง...เต๋ริง เต๋ริง เต๋ริง เต๋ริง” ไปด้วย

ขุนปัญญาฯ กระแอมให้เสียง ลิเกหยุด รำค้ำ นายอำเภอรูปหล่อเดินเข้าไปที่ตั้งลิเก “ช่อม ถึงเวลากินข้าวกลางวันแล้ว”

“เจตตัวที่ไหนคะ ท่านขุน ?” กระแสมถามด้วยเสียงหัวเราะ

“เล่นลิเก ตายแล้ว ทำไม่ถึงอุตริหนัก”

“โอ๊ยทำรำแบบลิเกเลยมีรำแขนอ่อนแอวยักแอวยักไหลเหมือนนายโรงเชียวนะ คุณนาย” ขุนปัญญาฯ จึงถามลูกสาว

“ช่อม ลูกไปจำลิเกมาเล่นได้ยังไง ลูก ?”

“คุณป้าเหลิมพาช่อมไปดูวิกนายพัคตร์ที่นางเลิ้งคะ” ลูกสาวตอบอย่างสง่า “วิกนายพัคตร์มีชื่อมากคะ บางวัน คุณป้านาย (คุณนายสออิง) ก็ไปด้วยคะ” ช่อมเล่าต่อ “หนูกับคุณป้าเหลิมนั่งรถรางไปลงนางเลิ้ง แถวถนนพะเนียง บางทีก็ไปวิกเมรุบุญ วัดสระเกศ ลงรถรางที่สี่แยกสะพานดำ (สี่แยกแมนศรี) ขึ้นรถรางสายหัวลำโพงต่อ บางวันลงรถราง แล้วก็เดินไปหน่อยเดียวโรงลิเกอยู่ฝั่งตรงข้ามตึกแถวข้างวัดสระเกศก่อนถึงบ้านบาตร สนุก สนุกคะ เวลาออกแขกเอ๊ย แขกออกมา ตลกมาก” ช่อมเล่า หน้ายิ้มเบิกบาน

การที่ขุนปัญญาฯ เห็นลูกสาวเล่นลิเกยามว่าง ทำให้คิดถึงเรื่องจะเอาลูกสาวไปฝากเรียนหนังสือในจังหวัดสุพรรณบุรี เมื่อเข้าไปส่งงานที่ศาลากลางและตอ้งค้ำที่สโมสรข้าราชการของจังหวัด ได้สืบถามเพื่อน ๆ นายอำเภอกับที่พัคตร์ที่สโมสรด้วยกันว่า อยากจะเอาลูกสาวเข้าโรงเรียนสตรีประจำจังหวัด “สงวนหญิง”

ขุนทรงประสาท นายอำเภอสรีประจันต์ บอกว่า “เอาไปฝากที่จวนเจ้าเมืองซีครับ ท่านขุน”
“ฝากได้หรือครับ ?” ขุนปัญญาฯ ถามเพื่อความแน่ใจ

“ได้ครับ ได้แน่ ๆ ท่านเจ้าคุณพิศาลสารเกษตร และคุณหญิงท่านใจดีมากไม่มีบุตร แต่เลี้ยง
เด็กไว้หลายคน ท่านชอบส่งเสริมการศึกษาเด็ก ผมเองก็ฝากกับท่าน” ขุนทรง อธิบาย

เช้ารุ่งขึ้น เมื่ออาบน้ำแต่งตัวส่งกาแพไปลวกมากินแล้ว ขุนปัญญาฯ ก็นั่งคอยเวลาให้ท่านเจ้า
เมืองและคุณหญิงรับประทานอาหารเช้าเสร็จ จึงเดินข้ามสนามหญ้าหน้าสโมสรเข้าไปพบเจ้าของ
จวน ขุนปัญญาฯ หมอบกราบเรียบร้อย

“อ้าว ! ขุนปัญญาฯ มา” เจ้าคุณพิศาลฯ ทัก แล้วบอกคุณหญิงเสงี่ยมที่นั่งอยู่ด้วย “ขุน
ปัญญาพรศพิบูล ที่เพิ่งย้ายมาอยู่อำเภอนางบวชไล่เธอ”

“อ้อ” คุณหญิงเสงี่ยม พยักหน้ารับรู้ “มีอะไรหรือจะ ท่านขุน? เห็นว่าเป็นคนโปรดของเสด็จ
เทศาฯ นี่ท่านทรงชมนักว่า เธอเป็นนักปกครองที่เก่ง”

“เป็นพระเดชพระคุณขอรับ” ขุนปัญญาฯ กราบอีกครั้ง

“มีอะไรก็พูดมาเถิด”

“ที่อำเภอนางบวชไม่มีโรงเรียนเด็กผู้หญิงขอรับ กระทบใคร่ขอ...”

“อ้อ จะฝากลูกสาวมาเรียนหนังสือที่จังหวัดหรือ ขุนปัญญาฯ” คุณหญิงกล่าวตักคอกอย่าง
อารมณ์ดี ท่านเป็นสตรีงามสง่ามาก

“ขอรับกระทบ กระทบเห็นแต่ท่านเท่านั้นที่เป็นที่พึ่งขอรับ” ขุนปัญญาฯ ชักใจไม่ค่อยดี

“อายุเท่าไรแล้วล่ะจ๊ะ ?”

“เจ็ดขวบขอรับ ชื่อช่อม่อขอรับกระทบ”

คุณหญิงยิ้มด้วยความเมตตาต่อขุนปัญญาฯ และพูดว่า

“เอาลูกสาวมาเถอะ สะดวกเมื่อไหร่ก็พามา เรื่องที่นอนหมอนมุ้งไม่ต้อง ฉันจะให้เขาอน
กับหลาน “คมขำ” สะตุงสะตังก์ ไม่ต้องทั้งนั้น ฉันมีงบประมาณสำหรับเลี้ยงอบรมเด็กให้เป็น
คนดีของชาติ คุณนายกระแสะเริ่มจัดแจงตัดเสื้อผ้าชั้นในคอกระเช้าให้ลูกสาว ๕ ตัว กับผ้าชิ้นนุ่งอยู่
กับบ้าน และไปโรงเรียน อย่างละ ๓ ผืน จัดหารองเท้าแตะ สำหรับใส่ในงานพิธีของโรงเรียน ๑ คู่
มีสบู่ฟอกตัว ๑ ก้อน สบู่ตราธง สำหรับซักเสื้อผ้าที่ใส่แล้ว ๒ ก้อน มีเข็มขัดเงิน ๑ เส้น ผ้าเช็ดตัว
๑ ผืน ผ้าเช็ดหน้า ๒ ผืน และพร่ำสอนกิริยาให้เป็นเด็กหญิง มีมารยาทดี เป็นคนซื่อสัตย์สุจริต
ต้องเชื่อฟังคนที่โตกว่าสั่งสอน

กระแสะเตรียมผ้าเช็ดตัว ผ้าเช็ดหน้า และผ้าห่มให้ลูกสาวไปด้วย เมื่อไปส่งตัวช่อม่อกับ
คุณหญิงพิศาลสารเกษตรนั้น กระแสะไปส่งคนเดียว

เมื่อให้เด็กไปเรียนคุณหญิงเสงี่ยมว่า เมียนายอำเภอนางบวชมากราบเคารพ

คุณหญิงเสงี่ยมหน้าตาสวยเก๋ ร่ามสูงโปร่ง มีสง่าราศีน่าเคารพ ออกจากห้องส่วนตัวมานั่งรับแขกที่โต๊ะกลมที่ใช้เป็นที่กินอาหารเช้าเย็น

“ดิฉัน กระแส ภรรยาขุนปัญญา เจ้าคะ” กระแสกล่าวแนะนำตนเอง พร้อมกับก้มกราบลงบนพื้นห้อง

“อ้อ เมียขุนปัญญา เอาลูกมาส่งหรือจ๊ะ ?” ท่านถาม

“เจ้าคะ” กระแสรับคำอย่างนอบน้อม

“ไหนล่ะ ลูกสาว?” คุณหญิงพยักหน้ารับรู้

“ซุ่ม” กระแสเรียกลูกสาว

“กราบเจ้าคะ” ซุ่มหมอบกราบเก่งแล้ว

“อายุเท่าไร หนูซุ่ม ?”

“เจ็ดขวบเจ้าคะ” ซุ่มนั่งหลังตรงเมื่อกราบเสร็จ

“คุณนายกระแสเลี้ยงลูกยังไง ถึงตัวเล็กบางอย่างนี้ ?” คุณหญิงเสงี่ยมทัก

“แกเจ็ดเดือนคลอดเจ้าคะ พอคลอดเสร็จท่านขุนย้ายไปเป็นปลัดขวาที่อำเภอเดิมบาง เขาพระ แดนกันดาร ข้าวสารก็ต้องตำข้าวเปลือกกินเองไม่มีตลาดขายของ นอกจากน้ำมันก๊าด ไม่มีอะไรบำรุง อาศัยกล้วยน้ำว้า กับนมกระป๋องเจ้าคะ” กระแสรายงานน้ำตาคลอ เมื่อคิดถึง ความลำบากหนหลัง “เลยผอมอยู่ตัว”

“ไม่ได้การมาอยู่กับฉันนี่ จะให้แกกินอาหารบำรุงเสียหน่อย” คุณหญิงรู้สาเหตุ จึงพลอย สงสารไปด้วย

“เป็นพระเดชพระคุณอย่างยิ่งเจ้าคะ ขอท่านดูได้ทีได้ทุกอย่างเจ้าคะ ซุ่มเป็นลูกสาวคนโต มีน้องผู้ชายติดกัน ๓ คนเจ้าคะ เลยทำตัวเป็นเด็กผู้ชายเหมือนน้อง ๆ เจ้าคะ ชอบวิ่ง ชอบกระโดด ผิดลูกผู้หญิง” กระแสเล่าให้คุณหญิงทราบล้วงหน้า

“ไม่เป็นไร เด็กอายุแค่นี้ สอนง่าย คุณนายไม่ต้องห่วงหรอกจ้ะ ฉันจะดูแลอบรมให้มีระเบียบ เป็นผู้หญิงแท้ ๆ ได้”

คุณหญิงให้เด็กที่นั่งรับใช้อยู่ไปตามคุณคมขำ หลานสาวของท่านออกมาหาเป็นคนสวยขำ สมชื่อ

“แม่ขำ ป้าฝากหนูซุ่ม ลูกนายอำเภอนางบวช อยู่กับเธอนะหลาน ซุ่มลาคุณแม่ แล้วไป กับพี่ขำเขา” คุณหญิงสั่ง

ซุ่มกราบที่ตักแม่ แล้วหิ้วกระเป๋าหวายที่ค่อนข้างใหญ่ บรรจุของใช้ครบ เดินเอวอ่อนตาม พี่คมขำ เข้าไปในห้องทางซ้ายมือ โดยไม่รู้สึกรู้สึกระเด็นเหมือนบ้านท่านเจ้าพระยามหิธรเลยสักนิด

ซุ่ม ทำตัวน่ารัก เธอไหว้ทุกคนที่มีอายุแก่กว่าตน ไม่ว่าจะ เป็น “พวง” เด็กที่ดูแลทำความสะอาดจาน และดูแลให้อ่างน้ำมีน้ำเต็มอยู่เสมอ ไหว้คุณแม่บ้านใหญ่ที่อยู่เรือนแถวสองชั้นติดกับ จวน ไหว้แม่ครัว ไหว้ขุนสำเร็จ และคุณนายที่อยู่บ้านลึกไปในสวน พบคนที่ไม่เคยรู้จักที่เป็น ผู้ใหญ่กว่าในบ้านเป็นไหว้ และแนะนำตัวเองว่า ชื่อซุ่ม มาอยู่ใหม่ พุดจาก็เพราะน่าฟัง พี่คมขำ พี่องเพชร ผู้ดูแลประจำตัวซุ่มก็เมตตาหนัก

พอค่ำลง พี่คมขำสอนซุ่มให้ตีซิม ขึ้นต้นด้วยเพลง “แป๊ะ” สอนให้ถักไหมพรม ทำเป็นหมวก เป็นผ้าพันคอ ด้วยเครื่องถักแบบใหม่ สำหรับส่งเข้าประกวดงานโรงเรียนปิดภาค ซุ่มพยายามทำ (พี่ขำช่วยมาก) จนเสร็จ ส่วนเรื่องถักลูกไม้ นั้น ซุ่มถักเป็นแล้วเพราะป้าเฉลิมสอน

ตอนทุ่มครึ่ง นักเรียนทุกคน ไม่ว่าจะ เป็นหนุ่มแล้วหรือเป็นเด็ก ต้องยืนเข้าแถว สวดมนต์ตั้งแต่ อดะระหังสัมมาสัมพุทธโธ ภาคะวา จนจบแล้ว ร้องเพลงสรรเสริญพระบารมี เป็นเสร็จไปนอนได้

ท่านเจ้าคุณพิศาลสารเกษตร ท่านตั้งรางวัลไว้ ถ้าใครสวดมนต์ไม่ขาดทั้งอาทิตย์ จะได้คนละ ๑๐ สตางค์ จึงมักไม่มีคนขาด ทำให้เด็กมีระเบียบวินัยดีขึ้น

ซุ่มปัญญาฯ ไปราชการที่จังหวัดที่ไร ก็แวะไปเยี่ยมลูกสาวที่จวนบ้าง ที่โรงเรียนบ้าง บางครั้ง จะให้เงินไว้ ๕ บาท ซุ่มไม่ได้ใช้เงินเท่าไร เพราะเธอได้จากคุณหญิงวันละ ๕ สตางค์ และที่ สวดมนต์ไม่เคยขาดสักคืน ได้รับรางวัลอาทิตย์ละ ๑๐ สตางค์ จากท่านพระยาพิศาลสารเกษตร เป็นประจำ ก่อนไปโรงเรียนก็กินอาหารเช้าแล้ว กลางวันก็กินขนมไม่ถึง ๓ สตางค์ ตอนเย็นกิน อาหารของจวน

การเรียนของซุ่มนั้นดีมาก เธอสอบซ่อมได้ที่หนึ่งของห้องทุกครั้ง ทำให้ซุ่มปัญญาฯ ดีใจมาก ที่ลูกสาวเรียนเก่ง เจ้าคุณและคุณหญิงก็เมตตาเป็นพิเศษ

มีเรื่องแปลกคือ ทุกคนในจวน (ยกเว้นท่านเจ้าคุณและคุณหญิง) จู๋ ๆ ต่างก็เรียก ซุ่มว่า “ก้าง” ทุกคนซุ่มเองก็สงสัย ไม่รู้สาเหตุที่แท้จริง คือซุ่มตัวผอมบางเหมือน “ก้างปลา” จึงตั้ง ชื่อใหม่ให้ว่า “ก้าง” เพราะสะดวปากกว่าซุ่ม ซุ่มไม่เดือดร้อนกับชื่อใหม่ ยินดีเป็น “ไอ้ก้าง” ของ พี่ น้ำ และ เพื่อน ๆ อย่างหน้าตาเฉย

ถึงคราวปิดเทอม ซุ่มได้กลับบ้านนางบวช น้องลัดดา กับอาจันต์ โตขึ้น ลัดดาชนมาก กว่าเดิม ก็เลยถูกคุณนายกระแสดีสั่งสอนมากกว่าลูกคนอื่น

ซุ่มต้องนอนกับน้อง ๆ ในห้องป่าแจ่ม ความเคยชินที่ป่าเฉลิมเคยเล่านิทานให้ฟังก่อนนอน เสมอมา เมื่อมานอนกับป่าแจ่มและน้องเล็ก ๆ จึงขอให้ป่าแจ่มเล่านิทานให้ฟังบ้าง

“ป่าเล่านิทานไม่เก่งเหมือนป่าเฉลิมเขาหรอกนะ” ป่าแจ่มพูดออกตัวก่อน “จะฟังเรื่อง อะไรล่ะ?” ป่าแจ่มถาม

“ซุ่มจะฟังเรื่อง นางมณโฑนมโตข้างเดียว” ซุ่มตอบเป็นกลอน “ทศกัณฑ์ปากเปี้ยว

เกี่ยวนางมณฑิลา”

“ใช่ อย่าเอาเรื่องนางมณฑิลาเลยป่าจำไม่ค่อยได้ แม่เหลิมเขาเก่งอ่านหนังสือมาก มีเรื่องเล่ามาก เรามาร้องเพลงกันดีกว่า” ป้าแจ่มว่า

“เพลงอะไรคะ ?” ซ่อมชักอย่างสนใจอยากรู้

“ร้องเพลง ๆ” ป้าแจ่มบอก แล้วเริ่มร้อง

“จันทร์เจ้าเอ๋ย ขอข้าวขอแกง ขอแหวนทองแดง ผูกมีน่องข้า ขอช่างขอม้าให้น่องข้าซี ขอเก้าอี้ให้น่องข้านี้ ขอเตียงตั้ง ให้น่องข้านอน ขอละครให้น่องข้าดู ขอตุ๊กตุ๊กให้มันร้อง ตีบแก”

“เอาอีก ๆ !” ที่นี้หลาน ๓ คน ร้องพร้อมกัน

“เอาเรื่องใหม่” ลัดดาพูด

“เอาเรื่องใหม่” อาจินต์พูดตามพี่ชาย

ป้าแจ่มเริ่มใหม่ “อะไรอยู่ในกลัก เหล็กไฟตาเถร อะไรอยู่ในเลน กระเบนตั้มยำ อะไรแดงดำ มะกล่ำตาหนู อะไรอยู่ในรู ปูม้าปูทะเล อะไรอยู่ในเปล ขนมแม่ลูกอ่อน !”

“ขนมแม่ลูกอ่อน คืออะไรคะ ป้า ?” ซ่อมถาม เพราะไม่รู้ว่าขนมแม่ลูกอ่อนคืออะไร “อ้าว ก็อีลูกไงละ !” ป้าแจ่มตอบ

พวกเด็กก็เริ่มร้องเป็นจังหวะพร้อมกันจนคล่องปาก แล้วเปลี่ยนเป็นเพลงเกี่ยวกับการเล่นซ่อนหา

“ปิดตาไม่มิด สารพิษเข้าตา พ่อแม่ทำนา ได้ข้าวเม็ดเดียว” เปลี่ยนต่อไปเป็น เล่นวิ่งไล่กัน

“ใครไม่ทัน ให้น้ำมันสับขวด ให้ลวดสับวา ให้ม้าสับหาง ให้ช่างสับหัว ให้วัวสับหลัก ให้ประทัดสับอัน ไส้ให้ทันเถิดเนื้อ”

แล้วร้องขีตู่ต่อ “ขีตู่กลางนา ขีตู่ตุ๊กแก ขีตู่คนแก่ ออระแล้ ออระซอน ๆ ๆ” ซ่อมจำใจฟังไปอย่างนั้นเอง คิดถึงป่าเฉลิมเต็มแก่ อยากฟังประวัตินางมณฑิลาที่เดิมเป็นกบ ได้กินน้ำนมเหลือท่านฤๅษีทุกวัน วันหนึ่งฤๅษีไปเห็นงูสองตัวแสดงบทรักพิศواسักันโดยบังเอิญ ทำให้งูรู้สึกอายและโกรธ งูจึงพ่นพิษไว้ในอ่างน้ำนมของฤๅษี ตั้งใจฆ่าฤๅษีที่มาเห็นสิ่งที่ไม่ควรทำของตน นางกบตัวนั้นมีความกตัญญูที่ตนได้กินน้ำนมที่เหลือทุกวัน จึงโดดลงไปตายเพื่อไม่ให้ฤๅษีกินนมมีพิษ ฤๅษีสงสัยจึงชุบชีวิตกบขึ้นใหม่ รู้ถึงความดีของนาง จึงชุบให้เป็นสาวสวย สกิด ฌ เมืองฟ้าอมร จนต่อมาพระอิศวรยกให้ทศกัณฐ์ แทนพระอุมาที่ทศกัณฐ์ขอประทานจากพระอิศวร แต่แบกบาปไปไม่ได้เพราะร้อนเป็นไฟเลยเอามาเปลี่ยนเป็นนางมณฑิลา

“ไม่เอา ๆ เพลงนั้นเบื่อแล้ว” ซ่อมขัดคอน้อง ๆ

“งั้นเอา เขย่งเก้งกอย เห็นวัวกินอ้อยที่ไหนบ้างเนื้อ ๆ” ป้าแจ่มขึ้นต้นบทนี้ ป้าเฉลิมเคยเล่นกับซ่อมตอนเด็ก ๆ

“ว้าวดำ หรือว้าวแดง” ซ่อมกับน้องร้องกระทู้พร้อมกัน

“ว้าวแดง!” ป้าแจ่มตอบ

“ตกน้ำแกงตายแล้ว” พวกหลาน ๆ ตอบ

“ว้าวดำ!” ป้าแจ่มเปลี่ยนสีว้าว

“ตกน้ำคร่ำตายแล้ว” พวกซ่อมตอบ

ป้าแจ่มขึ้นเพลงใหม่ ซ่อมยังไม่เคยฟัง เลยได้แต่เงียบ อาจินต์ร้องตามได้

“ตารอดปิดแฉ่ง ผัวยายแมงดา ข้ามรับข้ามส่ง ผัวยายคงบ้า หกล้มหกลุก ผัวยายตุ๊กตา”

ซ่อมหัดร้องเพลงใหม่ กับน้องชายทั้งสองคนหลายเพลง

“อย่าตั้งเอ๋ย ลงมาเร็ววรา หาผักหาปลา หาย่าฟันดำ ฝนลงเล่นน้ำทะเลพาไป ได้เหล้าสองไห
ได้ไก่สองตัว กระเทียมสองหัว ทำขวัญย่าตั้งเอ๋ย”

“อย่าตั้งเป็นใครจ๊ะ?” ซ่อมสงสัย

“ป้าก็ไม่รู้ เขาร้องให้ฟังตั้งแต่เด็ก เลยจำเอามา คงจะเกี่ยวกับเรื่องทำขวัญกระตัง ที่ร้อนเด็กที่
คลอดใหม่ ๆ ว่า ลูกของใครรับเอาไปเน้อ หรือไงไม่รู้นะ” ป้าแจ่มตอบ แล้วร้องขึ้นใหม่ ซ่อมพอตามได้
ก็อก ๆ แก๊ก ๆ

“อะไรในโถ ส้มโอบอก อะไรในจอก มะกอกคว้น อะไรในขัน มะดันแช่ อะไรใต้แคร่
ไหเหล้าไหยา อะไรในผ้า จำปาชอนกลิ่น อะไรใต้ดิน ขมิ้นเหลืองอ่อน อะไรใต้หมอน เสน่ห์ผัวรัก”

ป้าแจ่มเล่านิทานไม่เก่งเท่าป้าเฉลิมมีแต่เกร็ดแปลก ๆ ซ่อมและน้องเล่นอยู่พักใหญ่ก็วังง
หลับไปเองป้าแจ่มจึงโล่งอก ด้วยเก่งแต่กับข้าวของกิน เรื่องหนังสือไม่สนใจ

ครูโป้ที่ย้ายตามขุนปัญญาฯ มานั้น มาบ้านขุนปัญญาฯ ในตอนเย็นแทบทุกวัน ช่วยดูแลสนาม
หญ้าหน้าบ้านนายอำเภอ ซึ่งหันหน้าบ้านไปทางทิศเหนือ สนามหญ้าไม่เรียบ เป็นหลุมเป็นบ่ออยู่
มาก แต่ก็ไม่ใช่อุปสรรคอะไร เพราะไม่ได้ใช้ทำอะไร

ครูโป้ จับตัวบั้งให้ซ่อมกินบ่อย ๆ บั้งรูปร่างคล้ายแมงมุมสีดำ แต่ไม่มีใยชักที่ตัว เนื้อกินได้
รสหวานเหมือนกุ้งเผา ครูโป้สอนซ่อมให้รู้จักจับบั้ง มันจะสร้างใย บั้งรูของมัน แลเห็นสีขาว เป็น
ผ้าหนา เพื่อป้องกันตัวมันให้ปลอดภัย วิธีจับตัวบั้ง เอากระป๋องตักน้ำไปรดที่รูของมัน มันสำลิกน้ำ
จะออกจากรู ตอนจับก็เอามือตะบับ จับตัวมัน เอามาเผาไฟกิน กลิ่นไหม้เหมือนกุ้งเผา และมีเนื้อ
หวาน ซ่อมชอบกิน แต่พวกน้อง ๆ เกลียดกลัวมัน ที่มีสีตัวดำเมื่อม มีขาย่อมยามหลายขา

ซ่อม ชอบกินแกงส้มขุ่นอ่อน ป้าแจ่มแกงอร่อยกว่าคุณนายกระแสด เพราะเป็นครูสอนให้
คุณนายทำกับข้าวก่อนจะออกร้านอาหาร และงานบ้านงานเรือนหลายชนิด

เปิดเทอม กลับมาเรียนต่อ ซ่อมก็ยิ่งเรียนดี สอบซ่อมสอบไล่ที่หนึ่งแทบทุกครั้ง อ่าน
หนังสือฉะฉาน ชัดถ้อยชัดคำ ดังนั้น ต่อมาพวกพี่ ๆ น้อง ๆ ที่มีหน้าที่อ่านหนังสือพิมพ์ และ

หนังสือต่างๆ ที่ส่งมาจากกรุงเทพฯ ทุกเที่ยวเมลล์ ให้ท่านเจ้าคุณและคุณหญิงฟังก่อนนอน พอตกเข้าสามทุ่มเศษ ชาวสำคัญ เรื่องสำคัญ พวกพี่ที่เข้าเวรอ่านหนังสือให้ท่านผู้ปกครอง ฟัง ก็จะสั่งให้ขอมอ่านต่อ เพราะพวกพี่มีธุระอื่น ขอมจึงต้องรับหน้าที่อ่านหนังสือช่วงดึก ให้ท่านฟัง ส่วนมากเป็นเรื่องนิยาย เพราะเป็นเรื่องอ่านง่าย และท่านทั้งสองอาจจะหลับไปแล้วก็ได้ ดังนั้น ขอมอ่านบ่อย ๆ เลยรักการอ่าน เมื่อหนังสือจากกรุงเทพฯ ยังไม่มา ขอมก็ไปเช่าหนังสือจากร้านให้เข้ามาอ่าน เลยทำให้ชอบอ่านหนังสือคำกลอนที่โรงพิมพ์ราษฎร์เจริญ หน้าวัดเกาะ ซึ่งได้อ่านเจอเรื่องที่ป่าเฉลิมเล่าให้ฟังหลายเรื่อง เช่น นางพิกุลทอง ลักษณะศั ไชยเชษฐ์ สังข์ทอง จึงทำให้จำคำกลอนเป็นพื้นฐานมาตั้งแต่เด็ก

คุณนายกระแสนั้น เมื่ออาจินต์ได้ ๒ ขวบ ก็เริ่มตั้งท้องลูกอีกคน ลูกคนนี้อายุวันเกณฑ์ทหารที่อำเภอนางบวช ขุนปัญญา จะตั้งชื่อว่า ขุมพล แต่ลูกเป็นลูกสาวจึงเปลี่ยนเป็น “วัฒนา” ลูกสาวคนนี้น้ำใจดีมาสู่พ่อแม่มาก ขุนปัญญา ได้เป็นนายอำเภอเต็มขั้น เงินเดือนก็ขึ้น ขุนปัญญา รักลูกสาวคนนี้นัก เพราะเป็นเด็กสวย ผิวขาว นัยน์ตาโต คิ้ว คาง จมูก ปากรับกัน สวยเหมือน ตึกตาเหม้ม ขอมรู้ก็ใจเสีย คาดว่าต่อไปนี้คุณพ่อคงจะแบ่งรักไปให้น้องสาวคนใหม่มากที่สุด ขอมจึงก้มหน้าก้มตาขยันเรียนหนังสือมากขึ้นอีก และสอบไล่ขึ้นเรียนชั้นประโยคประถมปีที่ ๓ ได้อย่างภาคภูมิใจ

ขุนปัญญา ยังรักลูกสาวคนโตเหมือนเดิม ไม่ได้เสื่อมถอยไปอย่างขอมคิด ยังไปเยี่ยมลูกสาว ทุกครั้งที่เข้าจังหวัด ยังนำแยม่าง ปลาธำมาให้คุณหญิงเป็นประจำ

ครั้งนี้ ขุนปัญญา ตกใจที่เห็นลูกสาวคนเก่งถูกผูกข้อมือข้างซ้ายไว้กับต้นจำปาข้างบันไดจวน นั่งขุดหลุมดินเล่นอยู่โคนต้นจำปา พอเห็นหน้าคุณพ่อก็ยกมือพนมไหว้ หัวเราะแหย ๆ

“อ้าว ขอม ?” ขุนปัญญา หัวเราะขำลูกสาวที่รีบบอกว่าตนเป็นคนผิด ทำผิดแล้วสารภาพ อย่างนี้ นับว่าเป็นคนซื่อตรงพอใช้ นายอำเภอหนุ่มใหญ่บอกให้นักการที่มาด้วย นำแยม่างไปวางบนพื้นซีเมนต์หน้าครัว

“ดี ทำผิดแล้วรับผิด พ่อจะขึ้นไปกราบคุณหญิงท่านก่อน” บิดาบอกแล้วเดินไปที่บันได ถอด รองเท้าออกที่บันไดขั้นต่ำ แล้วเดินขึ้นไปกราบคารวะคุณหญิง ซึ่งนั่งอ่านหนังสือพิมพ์อยู่ที่เก้าอี้นอนหวายที่ตั้งอยู่ชิดผนังตึกด้านขวา มีโต๊ะเล็กตั้งถ้วยแก้วน้ำเย็นอยู่ใกล้มือ

“อ้อ ? ขุนปัญญา มา” ท่านทักพร้อมหัวเราะขำขัน

“เป็นไง เห็นลูกสาวคนเก่งแล้วชื่นะ”

“ครับผม ขอมคงชนพิสดารอีกละซีขอรับ ?” ขุนปัญญา กล่าวถาม

“ใช่ แก่ดีดดอกจำปาแรกของต้นจ๊ะ พี่ ๆ เขาห้ามแล้วแต่แกยังชื่นดีดจนได้”

“คุณหญิงน่าจะเขียนแถมขอรับ” ผู้เป็นพ่อกล่าว

“ฉันไม่ชอบเขียนटीเด็กหรอก ติ๊กเจ็บเดียวเดียวก็หายก็จะลืม เอาเชือกผูกข้อมือไว้กับต้นที่ ดอกสวยและหอมยั่วชวนใจจนกล้าเด็ด ยิ่งนี่นะ จะได้อายุคนเขาหลายคน จะได้เซ็ด”

คุณหญิงเสงี่ยมอธิบาย

ขุนปัญญา หัวเราะ สายตีสีระชะ กล่าวว่า “กระผมว่าแกไม่อายุหรอกครับผม”

“อ้าว ทำไมเรอะ ท่านขุน ?”

“ข้อมูไม่อายุเลยครับผม พอเห็นหน้าผมก็เสนอหน้าว่า หนูทำผิดค่ะ คุณพ่อ” นายอำเภอ เล่า

“หน้าแกเหยาหรือเปล่านั้น ?”

“หน้าเหยา ๆ ครับผม” ขุนปัญญา บอก คุณหญิงเสงี่ยมหัวเราะชอบใจ “นั่นแหละ แกรีบ สารภาพนั่นแหละ คือใจแกร่งว่าแกทำผิด ฉันได้ซักถามแกแล้ว ตอนมีคนมาฟ้องว่า ห้ามแล้ว ว่าคุณหญิงห้าม แต่แกก็เด็ดดอกจำปาต้องห้าม”

“ครับผม” ขุนปัญญา รับคำทั้ง ๆ ที่ไม่ค่อยรู้เรื่องนัก

“ฉันถามแกว่า ทำไมคนเขาห้ามแล้ว ทำไมไม่ฟังเขา แกตอบว่า ดอกจำปามันมีผีสิงเจ้าคะ มันสวยเหลือเกิน หอมก็แสนหอม เลยว่ามันมีผีชวนให้มือไปเด็ด แล้วก็กราบขอโทษฉัน เอาจำปา มาคืนอย่างดี คือเอาใบจำปามาทำเป็นกรวยใส่ดิบดี” คุณหญิงเล่ายืดยาว หัวเราะชอบใจด้วย

“คุณหญิงไม่โกรธแกหรือขอรับ ?”

“ไม่โกรธหรอก เมื่อฉันยังเด็กอยู่ก็เคยเป็น คืออำนาจฝ่ายต่ำชนะอำนาจใจฝ่ายสูงนะจ๊ะ ฉัน เข้าใจดี เอ้อแม่ทวิจา” คุณหญิงเสงี่ยมตอบ แล้วเรียก

“เจ้าขา” ทวี หลานสาวรูปร่างสูงขาว เดินเข้ามาในห้อง

“ไปแก้มัด ข้อมู ออกมาได้แล้วนะ ให้อาบน้ำอาบทำ ล้างหน้า ล้างมือให้สะอาดด้วย” คุณ หญิงสั่ง

“เจ้าคะ” หลานทวิลูกเดินน้อมตัว ผ่านคุณหญิง และขุนปัญญา ลงบันไดไปแก้มัดคนถูกผี จำปาเข้า

“ท่านขุนไปคุยกับลูกเสียน้อยซี “ คุณหญิงว่า

“ขอรับ” ขุนปัญญา กราบลาคุณหญิงอย่างอ่อนน้อม ในใจดีใจที่ท่านเข้าใจจิตวิทยาเด็กอย่าง ยอดเยี่ยม

พอใส่รองเท้าที่เชิงบันไดเสร็จ ลูกสาวผู้เป็นอิสระแล้ว โผเข้ากอดพ่อสุดที่รักทั้ง ๆ มือเปื้อน แม้จะเอาสองมือสีกันให้ดินหลุดออก

“คุณพ่อขา ข้อมูคิดถึงคุณพ่อค่ะ” ข้อมูออเขาเซะ พ่อก้มลงจูบศีรษะลูกอย่างแรง

“พ่อก็คิดถึงซุ่ม แต่ถ้าซุ่มรักพ่อ คิดถึงพ่อละก็ ต้องไม่ชนแผงง ๗ นะลูกนะ เดี่ยวคุณหญิง ท่านจะไม่รักซุ่มนะ”

“คะ คุณพ่อ ต่อไปนี้ ซุ่มจะไม่ให้ผีมันสิงใจซุ่มให้ทำผิดอีกคะ”

ลูกสาวจับมือพ่อไปจูบ ขุนปัญจฯ ควักเงินในกระเป๋าเสือนอกให้ลูกสาว ๕ บาทเช่นเคย
ขุนปัญจฯ ได้รับจดหมายจากเฉลิมพีเมีย บอกว่าจะพาชอลูกชายคนที่กระแสรักมาก มา
เยี่ยมพ่อและแม่ที่อำเภอนางบวชเร็ว ๆ นี้ นายอำเภอหนุ่มใหญ่กลับจากทำงานตอนเย็นก็ยื่น
จดหมายที่ตนอ่านแล้วให้เมีย

น้องสาวที่รัก

พี่จะพาชอลมาเยี่ยมในไม่กี่วันนี้ แต่พี่จะแวะเยี่ยมแม่เหลืองเขาก่อนสักสองสามวัน แล้วจะ
เดินทางมาสุพรรณบุรี เรือคงจะถึงค่ำ และพี่จะพักค้างบ้านแม่สีทองอยู่ เพื่อนที่เคยไปบวชชอยู่
ที่วัดสนามสี เมืองเพชร พอรุ่งขึ้นจะเดินทางต่อมาอำเภอนางบวช คงจะถึงก่อนเพล หวังว่าน้องกับ
ท่านขุนกับลูกอีกสองคนคงสบายดี แม่แจ่มเป็นยังไงบ้าง ซุ่มไปอยู่กับเจ้าเมืองสุพรรณนะสบาย
ดีหรือพี่กับแปลงและหลานชอลสบายดี มาคราวนี้ว่าจะพักอยู่ด้วยหลายวัน ไกลเปิดเทอมจึงจะ
พาพ่อชอลกลับกรุงเทพฯ การเรียนของหลานชอลอยู่ในเกณฑ์ดี ไม่ต้องห่วงเรื่องสอบปลายปี
เขาอ้วนท้วนขึ้นกว่าเดิม หน้าตาก็หล่อเหลาดี น้องคงดีใจที่จะได้พบลูกที่รักมากกว่าใคร จริงไหมจะ
รออีกไม่กี่วันนะ เพราะพี่จะเดินทางพรุ่งนี้อยู่แล้ว

รักและคิดถึงเสมอ

เฉลิม โกมารทัต

กระแสรักซุ่มขึ้น อ่านจดหมายด้วยความปลื้มใจและตื่นเต้นที่จะได้พบลูกชายที่รัก ไม่ได้อยู่
กับแม่ตั้งแต่อายุสี่ขวบ นี้จะแปดขวบแล้วซิ่นลูก พี่เฉลิมบอกว่าอ้วนขึ้นหล่อขึ้น คงจะสวยสง่า
เหมือนพ่อเป็นแน่

เฉลิมพาชอลหลานรักนั่งรถไฟจากสถานีบางกอกน้อยไปลงที่สถานีจรัญจุนเดินลงเรือบริษัท
สุพรรณ ตีตัวนั่งธรรมดา ไปขึ้นที่ตลาดบางไทรป่าซึ่งขณะนั้นรุ่งเรืองมาก นายเพลิน ศรีโสภณ
เป็นเจ้าของตลาดที่ทันสมัย คล้ายตลาดสะพานหินที่บางกอก แม่เหลืองภรรยาคนสวย ก็ทันสมัย

เพราะเข้ากรุงเทพฯ บ่อย สองสามีภรรยาเป็นคนใจกว้าง กล้าได้กล้าเสีย ล้ำน้ำสุพรรณรู้จักชื่อ
เจ้าพ่อบางไทรป่าดี

เฉลิมจงชโลไปยังบ้านแม่เหลือง น้องสาวที่ผิวงามเหมือนทองคำ จึงได้ซื้อทองเหลือง
แม่เหลืองเป็นลูกสาวขุนรจนา (จอน โกมารทัต) ที่สวยงามอีกคนหนึ่ง รูปร่างได้ส่วนสัด
ท้วมเล็กน้อย

“แหม กำลังคิดถึงอยู่เชียวพี่เหลิม” แม่เหลืองยกเขียนหมากกับกระโถนสำหรับบ้วนน้ำหมาก
มาตั้งใกล้พี่สาว

“พี่ก็คิดถึง นี่จะพาชโลไปเยี่ยมพ่อแม่เขาหน่อย เพราะเกือบสองปีแล้วที่ไม่ได้พบกัน”

“อ้อ พี่เหลิมพักที่นี้สักสองสามวันนะจ๊ะ อยู่ให้สมคิดถึงหน่อยนะ”

“ได้จ้ะ ชโลโรงเรียนเขาปิดเทอม เลยได้โอกาสมา” เฉลิมตอบตกลง สายวันรุ่งขึ้น เจ๊พัน พี่เฮียะ
แม่เหลือง และเฉลิม ก็ลงมือญาติมิตร หรือ เล่นไพ่ตอง กันอย่างสนุกสนาน

วงญาติมิตรเลิกบ่ายสี่โมงเย็น เพราะขาไฟต้องกลับไปดูแลข้าวปลาอาหารให้ลูกและผัวตาม
ปรกติ เฉลิมนั้น ยังนั่งเล่นลอดไฟอยู่กับหลานรักอย่างเพลิดเพลิน จนเย็นและฝันทำกับข้าวและ
ตั้งสำรับไว้บนเสื่อจันทบูรกลางห้องเรียบร้อยแล้ว จึงพากันถือเสื่อผ้าเตรียมสำหรับไว้ผัดเปลี่ยน
หลังจากอาบน้ำที่ท่าน้ำแล้ว

“นายเหลิมขา ให้พ่อชโลไปอาบน้ำกับฉันไหมคะ” ผันกล่าว

“ไม่ได้ เดี่ยวลูกเขาตกน้ำตกทำไป” เฉลิมทวาดเสียงแข็ง ด้วยเป็นห่วงหลาน

“อู๊ย ไปกับเย็นแล้วรับรองได้คะว่าไม่เป็นไรคะ” นิ่งเย็นแม่ครัวและแม่บ้านที่มีอายุ ๒๖
ปีเศษ รับรองแข็งขัน

“คุณป้าครับ ชลอยากเล่นน้ำกับพี่เขครับ ให้ชโลไปนะครับ” ชลอ้อนป้า ยกมือป้าขึ้น
จูบสองสามครั้ง เฉลิมใจอ่อน

“ตามใจหลานเถอะ นั่นก็ สองคนต้องช่วยดูพ่อชโลให้ดีนะ” เฉลิมอนุญาต และพูดประโยค
ท้ายกับสองคนด้วยเสียงดัง

เย็นและผัน ลูกจ้างของคุณนายทองเหลือง ศรีโสภณ ภรรยาของนายเพลิน เป็นเศรษฐี
เจ้าของตลาดบางไทรป่า ลืมสนิทว่าตนเองสัญญานายเฉลิมว่า จะดูแลเด็กชายชโลให้ดี ไม่ให้พัน
สายตาคน พอพบเพื่อน ๆ เข้าก็เล่นสนุกกับเพื่อนจนเพลิน พอนึกขึ้นได้ ก็มองหาเด็กชายอายุเกือบ
๘ ขวบ แต่ไม่เห็นร่างของเด็กชายชโล จึงโวยวาย บอกให้ทุกคนช่วยค้นหาให้ด้วย พวกโต ๆ ต่าง
ช่วยกันดำน้ำหา ส่วนพวกเด็ก ๆ หนีขึ้นท่าน้ำไปหมด

“พ่อชโล ๆ อยู่ไหนจ๊ะ พ่อชโล !” เย็นตะโกนเรียกอย่างไม่มีสติ ผันเอง อายุเพิ่งสาวรุ่น
กึ่งก ๆ เงิน ๆ ตกใจหน้าซีดเป็นกระดาศ พวกบนตลาดพอรู้ว่า หลานเมียเศรษฐีเพลินตกน้ำ ต่าง

ก็กระโดดลงมาดำน้ำควานหา ในที่สุดก็พบว่าตัวชดอยู่ที่ใต้เสาสะพาน

“หา พ่อชลดอกน้ำเรอะ ?” เฉลิมเป็นลมพับไปด้วยความตกใจและเสียใจ

นายเพลินกลับมาร้านพอดี สั่งการทันที

“จับขาสองข้างไว้บนบ่าเอาหัวห้อยลงแล้ววิ่งไปเร็ว ๆ ให้นำน้ำในปอดออก!” นายเพลินสั่งเสียงลั่น คนที่อุ้มชลดอกอยู่ทำตามคำสั่ง วิ่งให้น้ำไหลออก แต่ไม่มีน้ำออกจากปอด เพราะชลดอกจุกปากแล้ว

“ไม่มีน้ำออกเรอะ จุ้นเอาใหม่ เร็ว ! ไปเอาเตาอังโล่ที่มีถ่านมาตั้งเอากระทะหุงข้าวใบบัว ครอบ เอาผ้าผวยปูบนหลังกระทะ เอาเต้กวางให้ไอน้ำไปช่วยให้ฟื้น !”

แต่ไม่สำเร็จ เพราะชลดอกตายแล้ว เฉลิมฟื้นขึ้นมากร้องไห้พายน้ำตา

“พ่อชลดอกหลานรัก....พ่อชลดอก...แล้วนี่ป้าจะทำยังไงกันล่ะ ที่พาหลานมาตกน้ำตายที่นี้ ท่านขุนคงเล่นงานป้าแยะ ฮือ ๆ แสเอ๊ย.....ชลดอกสุดสวาทของแสมมาตายอย่างนี้ แสคงจะเสียใจ แยะ ฮือ ๆ ชลดอกเอ๊ย ฟื้นขึ้นมาซิลูก !”

เฉลิมพยายามทำใจให้ปลงเพราะเคยบวชชีมาแล้ว ดังนั้น จึงให้เก็บศพชลดอกไว้ที่ วัดบางไผ่ บางไทรปาก่อน ตนเองจะต้องไปเผชิญหน้าขุนปัญญา และน้องสาว พ่อแม่ของชลดอกที่ อำเภอนางบวช

เฉลิมนั้น ออกเดินทางโดยเรือเมล์บริษัทสุพรรณเที่ยวแรกที่ผ่านมาจากบางไทรป่า และได้มา พักค้างคืนที่แพแม่ชีทองอยู่ (มารดาของคุณมนตรี ตรีโกวิท) เพราะเคยบวชชีถือศีลด้วยกันที่ วัดเสนาหา จังหวัดนครปฐม สมัยยังสาว ๆ แล้วต่อเรือเมล์จากสุพรรณบุรี ไปอำเภอนางบวช ตอนเช้าวันรุ่งขึ้น

“โ๊ย๊ย พี่เฉลิมมาแล้ว!” เสียงหวานของน้องสาวทักอย่างดีใจ

“ชลดอก ละจ๊ะ ทำไมไม่มาด้วย?” ถามเสียงสงสัย

เฉลิมรีบทรุดตัวลงนั่งกับเก้าอี้ที่ตั้งไว้สำหรับรับแขกอย่างหมดแรง น้ำตาไหลพรากร้องไห้โฮ

“ชลดอก...พ่อชลดอก...” เฉลิมตอบไม่ออก เพราะลำคอตื้นตันไปหมด

“ทำไมจ๊ะ ? พ่อชลดอกเป็นอะไรหรือจ๊ะ ? แล้วพี่เฉลิมร้องไห้ทำไมกัน ?”

“พ่อชลดอกตายแล้ว !” เฉลิมพยายามเค้นเสียงออกมาได้ ใช้หลังมือปาดน้ำตา

“ตาย ! พ่อชลดอกตาย ? เป็นไปไม่ได้ แสไม่เชื่อ !!” กระแสหวีดเสียงคัดค้านเต็มที่ ใจหาย ไม่อยู่กับตัวเลย

“แกตกน้ำตายที่บางไทรป่า!” เฉลิมขยายความมากขึ้น สะอึกสะอื้น ด้วยความรักหลาน ใจ ไม่อยู่กับตัว เพราะเป็นความผิดของตนเอง ที่แวะขึ้นเยี่ยมญาติที่บางไทรป่า

“พี่ขอโทษเสียดาย ที่ไม่ดูแลพ่อชโลให้ใกล้ชิด” พี่สาวน้ำตาไหลพราก กระแสเป็นลมไปแล้ว เพราะความเสียใจอย่างที่สุด ลูกชายผู้มีหน้าตาสวยเป็นลูกสุดที่รักต้องมีอันเป็นไป แจ่มต้องออกมาช่วยหายามมาให้ดมจนฟื้น

แจ่มพอรู้เรื่องก็ให้สังเวชยีนั่งด้วยรู้ว่ากระแสรักลูกชายคนโตมากที่สุด

“ผิวเอ๊ย” แจ่มเรียกเด็กรับใช้คนสนิทของคุณกระแส

“ขา” ผิวมานั่งคุกเข่ารับคำสั่งจากนายแจ่ม

“แกไปเรียนนายอำเภอ มีเรื่องด่วนที่สุดที่บ้าน” แจ่มสั่งสั้น ๆ ผิวรับคำสั่งแล้วรีบไปบอกนายอำเภอตามคำสั่งของนายแจ่มทันที

“มีอะไรอะ” ขุนปัญจฯ ถาม

“ไม่รู้ค่ะ เห็นร้องไห้กันใหญ่” เด็กผิวสาระแนบอกนอกคำสั่ง

“ร้องไห้กันใหญ่!” นายอำเภอทวนคำ แล้วบอกปลัดขวาให้ดูแลงานแทนก่อน ด้วยมีเรื่องที่บ้าน ใจคอไม่ดีเลย ทำไม่ถึงต้องร้องไห้กันทั้งบ้าน

“ท่านขุนขา” กระแสร้องเสียงหลง “ชลดกน้ำตายอะ” เธอรายงานตรง ๆ

“ที่ไหนคุณแส?” ขุนปัญจฯ ถามเสียงสั้น

“ที่บางไทรป่าจะ ท่านขุน” เฉลิมรีบตอบทั้งน้ำตา

“ฉันต้องขอโทษท่านขุนกับแสอย่างยิ่ง จะลงโทษยังไงก็ตามใจเถอะจะ ฉันผิดเอง” เฉลิมร้องให้พลาบบอกขอโทษน้องเขย เฉลิมรักชโลมากกว่าหลานทุกคน เพราะเป็นเด็กหัวอ่อน บอกให้นั่งก็นั่งไม่ซุกซนเหมือนเด็กอื่น ๆ ที่มีอายุเท่ากัน

ขุนปัญจฯ เดินเข้าไปโอบไหล่รรรยาด้วยความเป็นห่วง

“คุณแส อย่าเสียใจไปเลยครับ บุญเขาทำมาแค่ให้เราได้รักใคร่เป็นสุขชั่วระยะหนึ่ง เขาอาจจะเป็นเทวดาหนีมาเกิดใช้หนี้กรรมเก่า พอหมดกรรมก็ต้องกลับสวรรค์นั่นเอง เขาไปเป็นสุขแล้วครับ อย่าเสียใจไปเลยที่รัก คิดว่าชลอกับเราทำบุญมาด้วยกันแค่นี้เอง” ขุนปัญจฯ พยายามหาคำพูดปลอบเมีย

“แสเสียใจอะ ท่านขุน แสไม่ได้เลี้ยงดูเขาเลย ลูกคนอื่นยังอยู่กับพ่อและแม่บ้าง” กระแสพุ่มพ่าย น้ำตาไหลพราก

“เขามาทำความชื่นใจให้พ่อแม่ใครครับ คุณแสคิดดูสิ ลูกคนอื่นน่าจะต้องลำบากกับพ่อแม่ทุกคน แต่ชลอมิบุญที่ได้อยู่เป็นสุขกับพี่เหลิมตลอดมา ไม่ต้องเดินทางย้ายไปโน่นย้ายไปนี่ เหมือนลูกคนอื่น ๆ จริงไหมครับ เขาสบายกว่าลูกคนอื่น ๆ ทั้งนั้น” ขุนปัญจฯ ปลอบรรรยาที่แสนรัก

“ตกลงอะ คนเราก็ต้องแล้วแต่พรหมลิขิต แสเชื่อท่านขุนคะ แสจะไม่ร้องไห้แล้ว เพราะคนตายแล้วฟื้นไม่ได้” คุณนายกระแสเสียงมันคงขึ้น เธอรักบุชาสามีเป็นที่ยิ่ง คำพูดของสามีเป็น

เหมือนคำศักดิ์สิทธิ์

“ลูกชลอกลับคืนสวรรค์ ชีวิตไม่ต้องต่อสู้กับโลกอีกแล้ว” กระแสพยักหน้า หักห้ามความเสียใจ สองสามีภรรยาและเฉลิมรีบเดินทางไปตามลาดบางไทรป่าโดยด่วนด้วยเกรงว่าศพขอลจะเปลี่ยนไปมาก ระหว่างทางขณะที่ถึงจังหวัดสุพรรณบุรี และเรือเมล์ไปบางไทรป่ายังไม่มาถึงท่าขุนปัญญาฯ ฉายเวลานั้นรีบไปบอกข่าวที่ “โรงเรียนสงวนหญิง” ให้ข่มขู่ทราบว่าน้องชายตายแล้ว ข่มขู่ตกใจเล็กน้อย เพราะไม่รู้ความตายคืออะไร

“ชลอ จงไปสวรรค์เถิดน้อง”

เมื่อเผาศพขอลเสร็จแล้ว เฉลิมเดินทางกลับกรุงเทพฯ ทันที ส่วนขุนปัญญาฯ ก็พากระแสกลับอำเภอบางพลาย (สามชุก) แจ่มอุ้มเด็กหญิงวัฒนามารับสองสามีภรรยาที่หน้าบ้าน “คุณนาย เสร็จเรื่องแล้วหรือ?” แจ่มถาม กระแสไม่ตอบเดินร้องไห้ผ่านไปเหมือนไม่ได้ยินคำถามของพี่สะใภ้ ขุนปัญญาฯ ตอบเสียงแห่แทน “เรียบบ่อยครับ พี่แจ่ม แต่คุณแสไม่ดีขึ้นเลย”

วันที่ ๑ เดือนเมษายน ๒๔๗๔ ขุนปัญญาฯ ได้รับคำสั่งจากกระทรวงมหาดไทยให้ย้ายไปดำรงตำแหน่งนายอำเภอบางปลาม้า ซึ่งเป็นอำเภอใกล้จังหวัดมาก ขุนปัญญาฯ ดีใจ ที่เป็นเรื่องก้าวหน้าได้ไปดำรงตำแหน่งอำเภอสำคัญ ที่ตนเองเคยปฏิบัติงานที่นั่นเป็นเวลาหลายปี มีคนรู้จักมักคุ้นมากมาย เขาดีใจมาก พอกลับจากอำเภอก็บอกเมียทันที

“คุณกระแส ผมได้รับคำสั่งย้ายไปอยู่อำเภอบางปลาม้าครับ ดีใจจัง!” เขาจับมือภรรยา เขย่าอย่างแรงด้วยดีใจจนอดกลั้นไม่อยู่ ขุนปัญญาฯ เดินทางเข้าจังหวัดเพื่อรายงานตัวต่อท่านผู้ว่าราชการตามระเบียบ

“ดีมาก! ฉันดีใจด้วยที่ท่านขุนย้ายมาอยู่ใกล้ ๆ กัน ขอให้เจริญรุ่งเรือง ก้าวหน้าไปด้วยดีนะ ขุนปัญญาฯ”

“เป็นพระคุณยิ่งขอรับ” ขุนปัญญาฯ กราบกับโต๊ะทำงานของท่าน

“เรื่องลูกสาวละ จะเอาอย่างไร จะเอากลับไปอยู่ด้วย หรือจะให้อยู่ต่อ?” ท่านเจ้าคุณพิศาลสารเกษตรถามตรงกับใจขุนปัญญาฯ คิด “กระผมจะขอความกรุณาฝากท่านไว้ต่อขอรับ แต่บายวันเสาร์ขอความกรุณาให้กลับบางปลาม้า บายวันอาทิตย์ให้กลับมาอยู่ที่จวนเหมือนเดิมขอรับ”

“ฉันอนุญาต และจะบอกคุณหญิงให้”

“เป็นพระคุณอย่างยิ่งขอรับกระผม กระผมจะไปกราบเท้าเรียนคุณหญิงให้ทราบด้วยตนเองขอรับ”

“อืม ดี! ไปเถอะ ขอให้เจริญ ๆ นะ คนดีไปไหนก็เจริญและก้าวหน้าสมความปรารถนา” ท่านเจ้าคุณให้พรอีกครั้ง ขุนปัญญาฯ ก้มลงกราบบนโต๊ะทำงานแล้วถอยออกมา

การย้ายอำเภอครั้งนี้ แจ่มเป็นคนจัดแจงบรรจุของใส่ลังและหีบห่อแทบทุกอย่าง เพราะคุณนายกระแสบ่าย จับใช้เป็นเวลาทุกวัน ส่วนขุนปัญญา นั้นจัดการเรื่องเครื่องเรือน ครัว โป้ และเสมียนที่อำเภอช่วยกันจัดการเรียบร้อย ครัวโป้นั้นไม่ได้ขอย้ายตามขุนปัญญา อีก คงรับราชการที่อำเภอนางบวชต่อไปบ้านพักนายอำเภอบางปลาแม่น้ำ พ.ศ.๒๔๗๔ นั้นใหญ่และกว้างขวาง มีลักษณะเก่าปนใหม่อย่างกลมกลืน การจัดบ้าน มีภารโรงอำเภอ กับเสมียนอีกสองคนช่วย จึงเรียบร้อยในเวลาอันรวดเร็ว ขุนปัญญาฯ ไปกราบเยี่ยมเจ้หู้ เป็นรายแรก

“เจ้ครับ” ขุนปัญญาฯ ยกมือไหว้หญิงกลางคนที่นั่งกินหมากปากแดงอยู่หน้าตู้ทอง

“อ๊วย คุณปลัด อ๊วย ขุนปัญญาฯ เชิญนั่งจ๊ะ ฉันขอแสดงความยินดีกับท่านขุนด้วยนะจ๊ะ ที่ได้เลื่อนตำแหน่ง ยินดีมากที่ได้ย้ายมาอยู่ที่นี่ เหมือนฝันเลยนะนี่ เอ้อ.....แล้วคุณนายกระแสบ่าย ดีเรอะจ๊ะ”

“หมูนี้นี่ไม่ค่อยสบายครับ”

“เป็นอะไรไปล่ะ รีบพาไปหาหมอเสียนะ ท่านขุน เดี่ยวจะเป็นมาก”

“กำลังรักษาอยู่ครับ ตั้งแต่ลูกชายตกน้ำตาย คุณแสบก็เสียใจไม่หาย” ขุนปัญญาฯ เล่า

“ได้ข่าวแว่ว ๆ เหมือนกัน น่าเห็นใจนะ เพราะเป็นลูกรัก” เจ้หู้กล่าว

“เจ้ช่วยพูดปลอบให้กำลังใจเขาหน่อยเถอะครับ ผมพูดเขาก็เฉย ๆ เนื่อย ๆ ไม่รับรู้อะไรทั้งนั้น” ขุนปัญญาฯ เล่า และขอร้องให้ช่วยพูดปลอบเมียแทนด้วย “เขานับถือเจ้มาก คงจะช่วยให้บ้าง”

“เฮ้อ...น่าสงสารจริง ๆ แม่แสบอายุเพิ่งยี่สิบหกเท่านั้น ยังมีชีวิตก้าวไกลอีกนาน มาหมดกำลังใจง่าย ๆ ไม่ถูกต้อง เอะเถอะ เจ้จะไปเยี่ยมเขาที่บ้านเอง จะช่วยพูดให้ จะช่วยทุกอย่างจะ ท่านขุน เจริ่งเขาเหมือนลูกคนหนึ่งเชียวละ” เจ้หู้เอ่ยปาก

ขุนปัญญาฯ ไปรับข้อมกลับบ้านบางปลาแม่น้ำในตอนบ่ายของวันเสาร์ที่จวน ตามที่ได้เรียนขออนุญาตจากคุณหญิงเสี้ยมไว้แล้ว ข้อมดีใจจนเนื้อเต้น เธอจับมือชายขุนปัญญาฯ อย่างอบอุ่นใจ ลูกสาวรูปร่างผอมสูงค่อนข้างบอบบางเดินตามบิดาอย่างกระฉับกระเฉง ตั้งแต่มาเรียนหนังสือที่โรงเรียนสงวนหญิงแล้ว ข้อมไม่ได้กลับบ้านนางบวชเลย ยกเว้นตอนหยุดเทอม

ขุนปัญญาฯ อธิบายวิธีลงเรือเมล์สาย สุพรรณ – บ้านสุด ว่าต้องตีตัวอย่างไร เท่าไหร่จากท่าเรือเมล์ท้ายตลาด

“ลูกต้องระวังตัวมาก ๆ เวลาจะขึ้นจะลงเรือ ต้องเกาะเรือให้แน่น เวลาเรือจอดชิดท่าสนิท ค่อยลงเวลาขึ้นจากเรือก็ต้องให้เรือเทียบท่าสนิทเสมอ ไม่เช่นนั้นอาจตกน้ำได้” พ่อสอนอย่างเข้มงวด

“ค่ะ คุณพ่อ” ลูกสาวตอบเสียงแจ้ว

“พ่อจะมารับมาส่งได้เพียงหนสองหนเท่านั้นนะลูก ลูกจำท่าเรือได้ไหม ?”

“จำได้ค่ะ คุณพ่อ” พ่อสอนวิธีลงเรือให้ทำตาม ทั้งสองพ่อลูกนั่งเรือกลับบางปลาหมอ มีคนโดยสารหลายคน ชุ่มนั่งเบียดบิดาด้วยความกลัวคน มีคนขึ้นเรือลงเรือเกือบตลอดทางที่เก้าห้อง ที่วัดน้อย ตลอดจนบ้านคนที่อยู่ริมฝั่งน้ำหลายที่ ไม่นานนักก็ถึงท่าเรือแม่ลำ อำเภอบางปลาหมอ ชุนปัญญาฯ สอนลูกวิธีขึ้นจากเรือ ให้เรือเทียบท่าหนึ่งแล้ว จึงก้าวขึ้นโป๊ะ ชุ่มเป็นเด็กฉลาด จึงทำได้ถูกวิธีที่พ่อสอน พ่อลูกจูงมือกันเดินกลับบ้านอย่างมีความสุข

ชุ่มมีความสุขที่สุด ที่ได้กลับบ้านทุกเสาร์อาทิตย์ เธอนั่งเรือตามคำสอนของบิดาอย่างเคร่งครัด เมื่อลงเรือแล้ว ชุ่มจะเลือกนั่งตอนหัวเรือ เพื่อชมทิวทัศน์ทั้งสองฝั่งแม่น้ำชอบมองดูวัดที่ปลูกบนฝั่งอย่างมากมายด้วยเศรษฐกิจสร้างวัดแข่งบุญกัน บ้านริมตลิ่งนั้นที่ปลูกบ้านชิดตลิ่ง ก็ทำสะพานทอดลงมาในน้ำ มีทำน้ำแข็งแรง มียอผูกไว้ตามท่าแทบทุกครัวเรือน บางบ้านมีเรือนแพจอดอยู่ด้านหน้า มีเรือพายผูกใกล้ท่า สำหรับเดินทางไปตลาดที่อยู่ห่างไป ที่มีฐานะดีก็มีเรือยนต์จอดเทียบไว้

ชุ่มไม่เคยเบื่อทิวทัศน์สองข้างทางเลย และที่ชอบมากที่สุด คือการยกยอจังหวัดสุพรรณบุรี มีปลาชุกชุมนัก ยกยอที่ไรเป็นต้องได้ปลาติดยอมามาก ชุ่มจะตื่นตื่นเมื่อคนยกยอใช้มือจับปลาใส่ข้อง ถ้าได้มากก็เอาช่องเข้าน้ำไว้กินมื้ออื่น หรือทำปลาคลุกเกลือ ตากแห้งไว้ทอดกินแสนอร่อย

พอชุ่มถึงท่าเรือแม่ลำบางปลาหมอ ก็เตรียมตัวขึ้นท่า ระมัดระวังตัวตามที่บิดาสอนไว้ ขึ้นจากเรือก็รีบเดินไปบ้านนายอำเภอกันที เมื่อทำความเคารพคุณนายกระแสะและป้าแจ่มแล้วก็พลัดเสื้อผ้าเป็นนุ่งผ้าซิ่น สวมเสื้อคอกระเช้าอยู่กับบ้าน แล้วเดินดูรอบบริเวณ เนื่องจากคุณนายกระแสะไม่ค่อยสบายนี้เอง ที่บ้านจึงไม่ได้ปลูกต้นไม้ใบหญ้า ชุ่มเดินดูรอบๆ บ้านแล้วไม่มีอะไรทำ จึงมานอนหลับที่ยกพื้นข้างห้องพักแขก ส่วนลัดดาไปชนที่ไหนไม่รู้ อาจินตอยู่ติดป่าแจ่มเพราะเป็นคนเลี้ยงดูใกล้ชิดตลอดมา ส่วนวันวานนั้น คุณนายดูแลเองเวลาไปจ่ายตลาดจะฝากพี่แจ่มให้ดูแล

ชุ่มยังจำที่แม่สอนเมื่อครั้งนำไปฝากเรียนหนังสือที่บ้านเจ้าพระยามหิธรนั้นว่า เวลานอนต้องนอนพับเพียบเพื่อที่จะดูเรียบริ้วจึงนอนหลับอย่างเรียบริ้ว เมื่อตื่นขึ้นมาใกล้เวลางานจวนจะเลิก ชุ่มจะรีบอาบน้ำทาแป้งแต่งตัวไว้รับหน้าชุนปัญญาฯ ผู้เป็นสุคนธ์ของเธอ ชุนปัญญาฯ ก็รักและสงสารลูกสาวคนโตที่ต้องแยกไปเรียนต่างถิ่น มาตั้งแต่เล็กๆ อายุ ๖ ขวบก็ต้องไปอยู่กรุงเทพฯ พออายุ ๗-๘ ขวบก็ต้องไปอยู่จวนเจ้าเมือง เพื่อเรียนหนังสือ เพิ่งจะกลับมาใช้ชีวิตพ่อแม่ลูก ตอนอายุ ๙ ขวบ นี้เอง

วันเสาร์วันอาทิตย์ ชุนปัญญาฯ จะออกตรวจราชการตามตำบลที่ตนรับผิดชอบอยู่เสมอ ไปตรวจดูความเป็นอยู่ของประชาชนว่า มีข้อไม่ตัวอย่างไรก็จะแก้ไขให้ยุติธรรมและดีขึ้น ตอนกลางคืนจะอยู่กับลูกเมียอย่างอบอุ่น ชุ่มมีความสุข ตอนหัวค่ำหลังจากกินอาหารเย็นแล้วชุนปัญญาฯ จะ

อบรมลูกให้รู้จักว่า “ชาติ” คืออะไร คนไทยเมื่อเกิดมาแล้วต้องทำความดี สนองตอบที่ทุกคนได้อยู่เป็นสุข ผู้ชายเมื่ออายุครบเกณฑ์ต้องเต็มใจรับการคัดเลือกทหารเพื่อไปเรียนวิชาทหารไว้ต่อสู้ศัตรูของบ้านเมือง

ขุนปัญญาฯ เล่าให้ลูกรู้ว่า ชาติไทยเกิดมาได้อย่างไร และได้ต่อสู้ด้วยชีวิตและเลือดเนื้อ เพื่อรักษาเอกราชของแผ่นดินไทยไว้ให้ลูกหลานมาจนถึงเวลานี้ ซึ่งเราควรรักและถนอมความเป็นไทยให้อยู่รอดปลอดภัยตลอดไป

ขุนปัญญาฯ สอนให้ลูกสาวรักชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์ ด้วยการทำตนเป็นคนดี มีประโยชน์สำหรับประเทศชาติเท่าที่จะทำได้ ขุนปัญญาฯ สอนให้ลูกเป็นคนดีมีคุณธรรม ชอบช่วยเหลือคนใจกว้างขวาง

ขุนปัญญาฯ ชอบเป่าขลุ่ยเล่นเวลาพระจันทร์เดือนหงาย ซุ่มชอบใจนัก ฟังไพเราะมาก

“คุณพ่อขา ซุ่มจะเรียนเป่าขลุ่ยอย่างคุณพ่อค่ะ” ลูกสาวขอร้อง

พ่อหัวเราะ ตอบลูกสาวด้วยอดขำไม่ได้

“ผู้หญิงเขาไม่เป่าขลุ่ยหรือข่มขุ่ม ข่มเรียนตีจิมกับคุณพี่คมขำ เพื่องเพชร ที่จวนนะดีแล้ว ขลุ่ยต้องผู้ชายเป่า แคนก็สำหรับผู้ชาย อย่าเลยจ๊ะ พ่อจะสอนให้ข่มร้องเพลงดีกว่าจำง่ายกว่า เล่นดนตรีมาก”

“เพลงอะไรคะ ?”

“เพลงสอนให้รักชาติรักแผ่นดินไทยไง” พ่อบอก “นี่นะเนื้อร้องว่าอย่างนี้” ขุนปัญญาฯ เอากระดาษมาจดเนื้อเพลงให้ลูกอ่าน

“อ่านไปซี” พ่อบอก

“ใครมาเป็นเจ้าเข้าครอง คงจะต้องบังคับขับไล่ เคี้ยวเชืงเย็นค้ำกรำไป ตามวิสัยเชิงเช่นผู้เป็นนายเขาจะเห็นแก่หน้าค่าชื้อ จะนับถือพงศ์พันธุ์นั้นอย่าหมาย ไหนจะต้องเหน้อยยากลำบาก ภายไหนจะอายทั่วทั้งโลกา” ซุ่มอ่านเป็นจังหวะถูกต้องคำกลอน

“เอ้อ...ว่าแต่อยู่ที่จวนนะ ซุ่มร้องเพลงได้นี่นา” พ่อว่า

“เพลงอะไรคะ คุณพ่อ ?” ลูกสาวสงสัย

“เพลงสรรเสริญพระบารมีไงล่ะ จริงไหม ? ที่ข่มเล่าให้ฟังไงว่า พอสวดมนต์จบแล้ว ร้องเพลงสรรเสริญพระบารมีไง !” พ่อกล่าว “หรือไม่จริง ?”

“จริงค่ะ” ลูกสาวหัวเราะ ลูกซึ้นยืนตรง ออกผายไหล่ผึ่ง แขนแนบลำตัว ฝ่ามือสองข้างเหยียดตรงชิดต้นขานิ้วชิดติดกัน แล้วร้องทันที

“ข้าพระพุทธเจ้า เอามโนและศิระกราน นบพระภูมิบาล บุญดิเรก เอกบรมจักริน พระสยามินทร์ พระยศยิ่งยง เย็นศิระเพราะพระบริบาล ผลพระคุณ ฐ รักษา ปวงประชาเป็นสุขศานต์ ขอบันดาล ฐ ประสงค์ใด จงสฤษดิ์ดัง หวังวรหฤทัย ดุจดาวยชัย ไชโย”

“ดีลูก ดีมาก ท่านเจ้าเมืองท่านอบรมเด็กได้วิเศษจริง ๆ เป็นบุญของลูกนะที่ท่านเจ้าคุณ คุณหญิงพิศาลสารเกษตรให้การอบรมเด็ก”

พ่อลูกมีความสุขมากเมื่ออยู่ด้วยกัน ก่อนนอน พ่อจะเล่าโน่นเล่านี้ให้ลูกรู้จักปวงญาติพี่น้อง ความรู้ที่เด็กควรจะรู้และปฏิบัติอย่างละเอียดลออ ส่วนลัดดาไม่สนใจเลย เอาแต่ชนถ่ายเดี่ยวลูก คุณนายกระแสดีแทบทุกวัน จนขุนปัญญาฯ นำไปฝากขุนพิทักษ์ฯ แพทย์โรงพยาบาลจังหวัด ให้เรียนหนังสือที่โรงเรียนประจำจังหวัด “กรรมสูตร” ซึ่งบ่ายวันเสาร์ซ่อมและลัดดา จะลงเรือกลับบ้านพักนายอำเภอบางปลาม้าด้วยกันสองคนพี่น้อง

ซ่อมเพลิดเพลินใจมาก เวลากลับบ้าน พ่อจะเป่าขลุ่ย สอนให้ลูกสาวร้องเพลงง่าย ๆ เช่น สร้อยเพลง, ตะลุ่มโปง, โนน, สองไม้ ฯลฯ จนซ่อมจำได้แม่นยำ

คุณนายกระแสดีคนสวยร่างกายซูบผอมลงไม่แข็งแรงเหมือนเดิม ดีที่ขุนปัญญาฯ คอยเอาใจใส่ ให้กินและนอนมากๆ เรื่องใช้กายนั้นไม่เท่าไรแต่ใช้ใจนั้น ยังคิดถึงลูกชายคนโปรดที่จากไปตลอด เวลา ตอนเช้าเมื่อเดินไปจ่ายกับข้าวที่ตลาดแล้ว ตอนสายจะมานั่งที่ใต้ต้นสะตือหน้าบ้าน เพื่อเรียกเรือขายผลไม้ให้แวะเข้ามาเป็นประจำ บริเวณที่คุณนายกระแสดีนั่งนั้น เป็นชัยภูมิที่เหมาะสม เป็นดินลาดลงและยื่นออกไปในน้ำ เวลานั้นจะห้อยเท้าและก้มลงเลือกผลไม้ที่จะซื้อได้สะดวก

วันหนึ่ง ขณะที่คุณนายกระแสดีก้มลงเลือกผลไม้อยู่โขดดินที่นึ่งเป็นประจำที่ดูมั่นคงแข็งแรง นั้น เกิดถล่มหักพรวดลงไปใต้น้ำทั้งแถบ กระแสดีใจหายวาบ เป็นลมหน้ามืด เมื่อแม่ค้าพ่อค้าช่วยกันพยุงร่างกระแสดีขึ้นมาบนฝั่งห่างจากที่เกิดเหตุ หาพิมเสนมาขยี้ทาจมูก และยาแก้ลมหน้ามืด มาให้กิน สักพักใหญ่คุณนายนายอำเภอบางปลาม้าจึงได้สติ ตั้งแต่บัดนั้นมา คุณนายกระแสดีก็ป่วย กระเสาะกระแสะ สามวันดีสี่วันไข้ ทั้งยังไอ มีเสมหะมากขึ้นกว่าเดิม ขุนพิทักษ์ฯ หมอหลวงจากจังหวัดมารักษาคุณนายกระแสดีถึงที่บ้าน จัดเตรียมยาแก้ไข้แก้ไข้ไอไว้พร้อม อาการของคุณนายไม่ดีขึ้นเลย ขุนปัญญาฯ ยังเบาใจอยู่บ้างที่ขุนพิทักษ์ฯ รับรองว่าจะดูแลรักษาคุณนายกระแสดีอย่างเต็มที่ ขณะเดียวกัน ขุนปัญญาฯ และพี่แจ่ม เจี๊หวี และผู้สูงอายุ ต่างก็ช่วยหาหมอทางน้ำมนต์ มาทำพิธีรับขวัญ ตัดขวัญ ที่หายวาบไปให้กลับคืนมา แต่อาการก็ยังไม่ดีขึ้น ขุนปัญญาฯ จึงเขียนจดหมายถึงพี่เฉลิมให้มาช่วยดูแลคนไข้ให้ด้วย เพราะป่าแจ่มดูแลหลานไม่ทั่วถึงแล้ว

เฉลิมได้รับจดหมายก็มาทันที ได้รับหน้าที่ดูแลหลานลูกคนเล็กแทนกระแสดี ห่วงน้องสาว อาการของน้องสาวยังทรงอยู่ ขุนปัญญาฯ หน้าดำคร่ำเครียดเป็นห่วงเมียรัก ไม่แน่ใจว่าจะรักษาหายเป็นปกติหรือไม่

“พี่เหลิมช่วยผมด้วย” นายอำเภอหนุ่มใหญ่ขอร้องพี่เมียที่มาตามจดหมาย

“ใจเย็น ๆ ท่านขุน” เฉลิมพลอบ “คงไม่เป็นไรหรอก”

ขุนปัญญา จัดการควบคุมการกินยาอย่างเคร่งครัด ผลของการกินยา ทำให้คุณนายกระแสดแข็งแรงขึ้นทันตาเห็น เธอกินได้นอนหลับ เมื่อร่างกายแข็งแรงขึ้น กระแสจึงกลับมานอนห้องนอนเดิม เธอเดินไปคุยกับเจ้าหูที่ตลาด ไปเยี่ยมญาติที่ร้านหมอสันติ โกมารทัตได้ ขุนปัญญา ดีใจที่ภรรยา ยอดรักฟื้นไข้ จึงคลายกังวล หุ่เมเทเวลาทำราชการได้เต็มที่ต่อไป

เข้าวันหนึ่ง ขุนปัญญา ไปทำงานแล้ว ซ่อมและลัดดาเรียนอยู่ที่จังหวัดไม่ใช้วันหยุดเรียนและวันกลับบ้าน ส่วนอาจันต์และวัฒมนั้น อยู่ในช่วงเวลาที่แจ่มผลัดเปลี่ยนดูแล เพื่อให้โอกาสเฉลิม มีเวลาเป็นของตัวเอง ได้ปลีกวิเวกสวดมนต์ไหว้พระ จิตใจปลอดโปร่ง ตามประสาคนเคยบวชชี ถือศีลมาแล้ว

กระแสดวมเสื้อผ้าสีอ่อน ผิวพรรณสดใสกว่าวันก่อน เดินออกจากห้องนอน

“แสด...” เฉลิมทัก “วันนี้หน้าตาแจ่มใสระนอง จะไปไหนหรือเปล่าจ๊ะ ?”

“ว่าจะไปคุยกับเจ้าหูสักหน่อยจ๊ะ รู้สึกใจมันสบายขึ้น ก็จะไปเดินเล่น แต่คุยกับพี่เหลิมก็ได้ แสดกำลังคิดถึงแปลงอยู่เหมือนกัน” กระแสดพูดถึงน้องสาวคนเล็กที่อยู่กรุงเทพฯ

“แปลงสบายดีจ๊ะ แสด พ่อวิจิตเขาเป็นคนดี ไม่เหลวไหล แปลงเลยสบาย ไม่มีทุกข์ร้อน เป็นแม่บ้านแม่เรือนได้ ทำกับข้าวกับปลาแกง พ่อวิจิตเขาขยันทำงาน วันหยุดก็ทำอะไรเล่นไปเรื่อย ๆ ผูกว่าจุกหา ตัวโตสักศอก ผูกได้สวย ฝีมือละเอียดเหมือนกับคนที่เขาทำว่าวขาย ทำว่าวแล้ว ก็ชวนลูกชาย นายจาร์ส ร้านสยามหาราชไปเล่นว่าวที่สนามหลวง...”

กระแสดหัวเราะเบา ๆ พูดว่า “พ่อวิจิตนี่ยังเล่นเป็นเด็ก”

“จ๊ะ...” เฉลิมรับ และเล่าต่อ “เอาตะกั่วของบุหรีมาหลอม ทำเป็นตุ้มถ่วงตกกั้ง แล้วชวนลูกชายนายจาร์ส ไปตกกั้งที่เป๊ะ ช้างสะพานพระพุทธรยอดฟ้าฯ ที่กำลังสร้าง ตกได้กั้งก้ามกรามตัวโตๆ ...”

เวลาซ่อมกลับมาอยู่บ้านบางปลาหมอ ก็ยึดห้องป่าเฉลิมนอนด้วยกับลัดดา ส่วนอาจันต์ นั้นติดป่าแจ่มมาก เพราะเลี้ยงกันมาตั้งแต่เกิด ไม่มานอนด้วย คั้นหนึ่ง เมื่อจัดระเบียบการนอนเรียบร้อยแล้ว ซ่อมก็อ่อนป่า

“ป่าขา ร้องเพลงกล่อมซีคะ”

“ซ่อมโตแล้วนะ อายุ ๑๐ ขวบแล้ว” ป่าว่า

“ร้องให้น้องฟังนะคะ” เดียวนี้ซ่อมพูดเพราะขึ้น เพราะได้รับการฝึกสอนจากจวนท่านผู้ว่าราชการจังหวัดสุพรรณบุรี ปี ๒๔๗๒-๒๔๗๔

“ดาฟังด้วย” ลัดดาร้องสนับสนุน “ป่าแจ่มกล่อมไม่สนุก”

“จั้นเระอะ เออ เอาเพลงอะไรละ” เฉลิมคิด “เอาเพลงวัดโบสถ์ก็แล้วกันนะ หลับตาซีหลาน”
ป้าว่า แล้วเริ่มร้อง

“วัดเอย วัดโบสถ์ ปลุกข้าวโพดสาลี ลูกเขยตกยาก แม่ยายก็พรากลูกสาวหนี โ้อ ข้าวโพด
สาลี ป่านฉะนี้จะโรยรา”

“ป้าชา ทำไม ตกยากเป็นยังงัยคะ แม่ยายถึงพรากลูกสาวไปคะ?”

“ตกยาก คือทำนาทำไร่ไม่ได้เงินจึงยากจน ตกยากคือ ยากจน”

“เอาเพลงยาว ๆ” ลัดดากร้องขอ “สั้น ๆ นอนไม่หลับครับ” ลัดดาไปเรียนหนังสือที่จังหวัดก็พูด
เพราะขึ้น

“จั้นเอาใหม่ วัดเอยวัดโบสถ์ มีต้นโตนดอยู่เจ็ดต้น ขุนทองไปปล้น ป่านฉะนี้ไม่เห็นมา
คดข้าว ใส่ห่อจะถ่อเรือไปหา เขาก็เล่าลือมา ว่าเจ้าขุนทองตายแล้ว เหลือแต่กระดูกแก้ว เมียรัก
จะไปปลง ขุนศรีถือฉัตรยกกระบัตร์ถือธง ถือท้ายเรือหงส์ ไปปลงศพเจ้าขุนทองเอย”

หลานวัฒนาหลับไปแล้ว แต่หลานขุ่มและลัดดายังไม่หลับ เฉลิมจึงกล่อมด้วยเพลง

“นกกาเหว่า” ซึ่งมีเนื้อยาวกว่าบทกล่อมเด็กใด ๆ เธอขึ้นต้นเหมือนเดิม คราวนี้ มีตอนท้าย
แปลกกว่าเดิม “กินกึ่งกินกึ่ง กินหอยกระพังแมงดา กินแล้วโม่มา จับต้นหว่าโพธิ์ทอง ยังมี
นายพราน เยี่ยม ๆ มอง ๆ ยกปืนขึ้นส่อง จ้องเอาแม่กาดำ ตัวหนึ่งว่าจะตัม อีกตัวหนึ่งว่าจะยำ
กินนางแม่กาดำ คำวันนี้คุณแม่า”

ร้องกล่อมหลานจบ ปรากฏว่า หลานทั้งสามหลับไปแล้ว ขุ่มกับลัดดาคงจะหลับไปเพราะ
เสียงอันนุ่มนวลของป้าเฉลิม หรือไม่ว่าเคยฟังมาจนจำได้แล้วก็เป็นได้

เวลาสองปีเศษ พ.ศ. ๒๔๗๒ - ๒๔๗๔ ที่ขุ่มมาศัยร่มไม้ใบบุญท่านเจ้าคุณ และคุณหญิง
พิศาลสารเกษตร เพื่อเรียนหนังสือที่โรงเรียนสงวนหญิง ขุ่มสนิทสนมคุ้นเคยเป็นที่รักใคร่ของ
ผู้ใหญ่และเด็กในจวนเจ้าเมืองสุพรรณบุรีเป็นอันดี ระยะเวลาหลังนี้ ขุ่มมีกิจกรรมตอนเช้าเพิ่มเติมคือ
พวกพี่ๆ เขาปฏิบัติกันตามแพ้นที่ทางกรุงเทพฯ มีการเดินเข้ามิด มอร์นิงวอล์ก ตอนเช้ามีด หนุ่มๆ
สาวๆ ต่างลุกขึ้นมาวิ่งออกกำลังกาย ด้วยการเดินเร็วๆ ทั่วกรุงเทพฯ ซึ่งกลายเป็นวิ่งเหยาะๆ ตอน
เข้ามิด บ้างเดิน บ้างวิ่ง บ้างก็ใส่สเก็ตเพื่อให้เร็วยิ่งขึ้นไปอีก แล้วแวะไปกินอาหารเช้าเบาๆ ที่ร้าน
ขายขนมปัง กาแฟ ปาท่องโก๋ หรือ ไข่ไก่ลวก ฯลฯ ตามตลาดประตุน้ำ สะพานเฉลิมโลก ตามถนน
ราชดำเนิน ตามลานพระบรมรูปทรงม้า และอื่นๆ อีกหลายแห่ง คงจะเป็นคนกรุงเทพฯ ออกมาอยู่
หัวเมือง หรือคนหัวเมืองไปเห็นชาวกรุงเทพฯ เขาปฏิบัติกัน จึงแพร่หลายมาถึงจังหวัดสุพรรณบุรี
ด้วย

พวก คมขำ พี่ทวี น้านุช สิงหเสณี วิเชียร อยู่สุข พวง และคนตื่นดีทำได้ พวกนี้วิ่งออกจาก จวน แวะที่สโมสรข้าราชการจังหวัดก่อนคว้าม้าลูกมะขวิดตกลงมาให้เก็บหรือเปล่า ถ้ามีลูกแก่ หล่นอยู่ ต่างก็จะเก็บเป็นของตนเอง แล้วเดินเร็วๆ ซ่อมหรือไถ่ก้าง ก็ไปกับพี่ๆ เขาด้วย ทั้งที่ตัว ยังเล็กบางเป็นไถ่ก้างเหมือนเดิมการเดินทางนี้ ไปตามถนนผ่านโรงเรียนสงวนหญิง ตลาด และ ผ่านโรงเรียนประจำจังหวัดชายกระรณสุด แล้วอ้อมไปตามถนนหลังโรงเรียนกระรณสุด สักพักหนึ่ง ก็จะพากันหยุด ชุดหัวจันทน์ที่มีขึ้นอยู่ริมถนน ได้มากบ้างน้อยบ้าง เสร็จแล้วก็ขึ้นเนินสูงที่ทางลาด ลงเป็นทราย มีต้นพุทราลูกดกตกอยู่บนพื้นทรายข้างทางใครไม่เก็บ แต่ซ่อมชอบเก็บกินน้ก เมื่อ ลงจากโขดทราย แล้วก็เลี้ยวซ้ายกลับจวน

สำหรับไถ่ก้างแล้วสนุกนัก ตื่นไปเดินกับเขาได้ไม่เคยขาด ก่อนถึงจวนมีถนนไปลงทำน้ำใหญ่ เป็นเรื่องเป็นราว ไม่เหมือนทำน้ำที่ซ่อมไปอาบน้ำ ตอนเย็น พี่สะอาต โกมารทัต ลูกสาว ร้อยตรี ตาด โกมารทัต เคยพาซ่อมไปกราบคุณตา พระศรีมิ่งคล กับญาติทางแม่ของพี่สะอาตที่บ้านใน ถนนแยกนี้ ซ่อมจำนามสกุลไม่ได้ว่าจะ เป็น ตามไท หรือ โรจนวิภาต แต่ไม่เคยลืมที่ได้ไปกราบ คุณตา พระศรีมิ่งคลเลย

วันหนึ่ง คุณนายกระแสบเปิดประตูห้องนอนทั้งสองบาน หน้าต่างทิศเหนือด้านหัวนอนเปิด โลง ประตูด้านใต้ก็เปิดเห็นห้องนอนของเฉลิม

เมื่อกินอาหารกลางวันเสร็จแล้ว แจ่ม เฉลิม และคุณนายกระแสบก็นั่งคุยกันถึงเรื่องเก่า ๆ อย่างรื่นเริง เด็กชายอาจินต์นั้น เมื่อกินอาหารก่อนเที่ยง พร้อมน้องสาวที่สวายน่ารักเหมือนตุ๊กตา หม่อมแล้วก็นอนกลางวันอยู่บนยกพื้นที่ยี่สิบชอบสอนให้ซ่อมร้องเพลงตอนกลางคืน เด็กหญิง วัฒนาหรือทุกคนเรียกว่า “คุณแดง” เพราะเวลาเกิดทำให้ขุนปัญญาฯ โชคดีมากได้เงินเดือนขึ้น เติมตามอัตรานายอำเภอ ได้ยศศักดิ์พร้อมนั้น ไม่ยอมนอนยังเดินเข้าเดินออกประตูห้องนอนอย่าง สนุกสนาน เพราะเพิ่งเดินเตาะแตะได้ เฉลิม แจ่ม และคุณนายกระแสบจึงนั่งมองอย่างเอ็นดู จู้ ๆ เด็กหญิงวัฒนาก็ยืนไถ่ไถ่โค้งมองลอดขาของตนเอง พอตั้งตัวตรงได้ เดินไปสองสามก้าวก็ทำกิริยา อย่างนั้นอีก ป้าแจ่ม และแม่แสบหัวเราะ “คุณแดง ทำอะไรนะ เล่นอะไรอะ ?” พี่เฉลิมทัก เพราะ ไม่เคยมีลูก

“คุณแดงเธอมองเห็นอะไรง่ะ” พี่แจ่มตอบ

“อะไรนะ ?” เฉลิมไม่เข้าใจ กระแสบนั้นหน้าแดง “น้องที่ไหน ?”

“คุณนายนะซี มีน้องอีกแล้วละ !” พี่แจ่มกล่าวหัวเราะ ๆ ทองเหลือง ศรีโสภณ เดินทาง จากบางไทรป่า มาเยี่ยมน้องสาวผู้เป็นคุณนายตั้งแต่ยังสาว ขนเอาขนมนมเนย กล้วย ส้ม มาฝาก มากมาย นมสดเป็นโหล สาลี ส้มจิ้น สารพัด โดยให้ ผัน คนใช้คู่ใจ ขนของทั้งหมด

“โอย พี่เหลือง !” ขนอะไรกันมามากมายอย่างนี้ละ ชอบคุณมากค่ะ” คุณนายกระแสบังหัว
ทักทายพี่สาวที่ตนเคยเป็นแม่สื่อ ถัดจดหมายรักและของกำนัล ที่พี่เพลินฝากมาตอนกระแสบัง
ยังเด็ก

“คุณเพลินเขาจัดการให้จ้ะ เขาไม่ว่างมาเยี่ยมแม่สื่อลูกตก ดินะยังจะให้ขนลำไยแห้งกับ
ลิ้นจี่ตองเมืองจีนมาให้อีกนะนี่” แม่ทองเหลืองผู้มีสีผิวขาวเหลืองเหมือนทองคำ หน้าตาสวยเข้ม
รูปร่างอวบสมบุรณ์อธิบาย “เอาไว้เขาเอง พี่จะให้เขาขนมาให้ เอ้า นี่จ้ะ ของเงินเยี่ยม !” ทอง
เหลืองหยิบซองใส่เงินปึกใหญ่ที่ใส่กระเป๋าทิ้งออกมาส่งให้น้องสาว

“โอ...พี่เหลือง ของเยี่ยมก็เยอะแล้ว ยังมีซองอะไรอีก ไม่ต้องหรอกค่ะ เดี่ยวท่านขุนจะ
ว่าแสบ” น้องสาวไม่ยอมรับ

“เราก็อ่าให้เขารู้ซิ เอ้อ...พูดถึงเงิน เอ้านี้ กำไลข้อมือข้อเท้า ของฝากหลานคนเล็กที่ทำให้
พ่อแม่โชคดี” พี่สาวหยิบห่อกระดาษสีแดงให้อีก ๑ ห่อ

“อุ๊ยตายแล้ว มากมายเกินไปนะค่ะ พี่เหลือง” น้องสาวค้ำน

“รับไว้เถิดนะ แม่แสบ พี่ไม่ได้ให้ของขวัญหลานมานานแล้ว” พี่ทองเหลืองยัดเยียดเอาของใส่
มือน้องสาวผู้ซุบซอมไปกว่าเดิม กระแสบังก้มลงกราบกับตักพี่สาวรองจากพี่เฉลิม

กระแสบังแพ้วท้อง ชอบกินของเปรี้ยว ของดอง ตามที่เคยเป็นเวลาดั่งท้องลูก ไม่รู้ว่ากินอะไร
ผิดไปบ้าง จู่ๆ ก็เกิดเป็นบิดท้องเสียอย่างแรง ขุนปัญญา รีบไปหาขุนพิทักษ์ฯ ขอยามาให้เมียกิน
แก้บิด แต่ไม่สำเร็จ เพราะเป็นมากยาแก้ไม่หยุด เวลาปวดอุจจาระก็ต้องเบ่งอย่างแรง และการเบ่ง
บิดนี้เองทำให้ลูกในท้องออกมาด้วย

เรื่องบิดหัวลูกเป็นเรื่องใหญ่ หมอหลวงแก้ไม่ตก เพราะการออกลูกธรรมดาต้องอยู่ไฟ แต่
โรคบิดต้องใช้ของเย็น เมื่อโรคในตัวตักกันอย่างนี้ กระแสบังมีอาการทรุดหนัก พอร่างกายอ่อนแอ
โรคไ้อีกกลับมาอีก เพียงไม่กี่เดือน กระแสบังแพ้ต่อโรคที่รุมเร้าร่างกาย ฝ่ายพอมลงจนเหลือแต่
กระดูก ขุนปัญญาฯ เสียใจนัก คาดว่าเมียสุดที่รักคงไม่รอดแน่ เฉลิมส่งข่าวไปถึงคุณนายสั่ง
บอกว่ากระแสบังเจ็บหนัก ด้วยโรค “บิดหัวลูก” ขอให้มาเยี่ยมด่วน

คุณนายสั่งมาในทันที พอเห็นภาพกระแสบังนอนแบ็บกับที่นอน ก็น้ำตาร่วง

“แสบเอ๊ย พี่มาเยี่ยม” คุณนายสั่ง เอามือลูบแขนลูบผมน้องที่เลี้ยงมาเหมือนลูก

“คุณพี่” กระแสบังมือที่เหลือแต่กระดูกขึ้นไหวอย่างอ่อนแรง “คุณพี่ แสบฝากลูกอาจินต์
ด้วยค่ะ น้องยกอาจินต์ให้เป็นลูกคุณพี่ค่ะ ฝากลูกด้วยค่ะ ท่านขุนเลี้ยงหลายคนคงไม่ไหว น้องฝาก
อาจินต์ด้วย” กระแสบังพูดซ้ำๆ เสียงแหบแหบจะไม่ได้ยิน “นะค่ะ คุณพี่ น้องยกลูกอาจินต์ให้เป็น
ลูกคุณพี่” น้ำตานองหน้าคนเจ็บ

“จ๊ะๆ พี่จะเลี้ยงอาจินต์ให้ อย่าเป็นห่วงเลย ทำใจให้สบายเถิด” คุณนายสอชิงตอบ
“พี่เหลิมจัดของอาจินต์ให้ไปกับคุณพี่ด้วยนะจ๊ะ” เสียงกระท่อนกระแท่นสิ่งพี่สาวใหญ่
“จ๊ะๆ พี่เหลิมจะจัดให้ แสอย่าเป็นห่วงเลยน้อง” เฉลิมร้องให้สงสารน้องที่เจ็บหนัก
“ท่านขุน” กระแสเรียกเสียงเบา
“ผมอยู่นี่” ขุนปัญญา รีบเข้าไปจับมืออีกด้านหนึ่ง
“เอาของเยี่ยมไข้ ขนให้คุณพี่ให้หมด อาจินต์จะได้กินด้วย นมสดนมข้นด้วยนะคะ” คนเจ็บพยายามสั่ง

“ครับๆ นมสดนมข้นเอาไปหมดเลย” สามีตามใจ
“คุณพี่ขา แสฝากอาจินต์ด้วย แสยกให้เป็นลูกคุณพี่ค่ะ”
“จ๊ะๆ แสวางใจได้เลย ไม่ต้องเป็นห่วง” คุณนายสอชิงรับคำ
“ขอบพระคุณมากค่ะ” กระแสยกมือที่ไม่มีแรงขึ้นไหวอีกครั้ง

แจ่มและเฉลิมจัดเสื้อผ้า แปรงสีฟัน สบู่ให้อาจินต์ไปพร้อมรองเท้า นำสงสาร เด็กชายอาจินต์ผู้อำภัพนัก อายุเพียงสามขวบเศษก็ต้องจากอกพ่อแม่ไปกับญาติผู้ใหญ่ที่เพิ่งเคยเห็นหน้าครั้งแรก หัวใจ เด็กน้อยแตกสลายน้ำตานองหน้า ต้องทำตามคนอื่นสั่งเหมือนเป็นหุ่นยนต์ ขุนปัญญา กอดลูกแน่น ชบหน้ากับผมลูก น้ำตาหยดลงไปบนผมด้วยความสุดแสนอาลัย ต้องทำตาม เพราะเมียรักสั่ง เพื่อให้เมียหมดห่วงลูกคนนี้

“ไปดีเถอะนะลูกรัก แล้วพ่อจะไปเยี่ยม” เขาพูดเบาๆ พ่อได้ยินกันสองคน
“คุณพ่อ หนูไม่อยากไป” เด็กน้อยกอดพ่อแน่น น้ำตาไหลพราก
“แม่เขาสั่ง ลูก ตอนนี้อยู่ไปกับคุณท่านก่อนเถิด” เขาจูบผมจูบหน้าผากลูกชายคนเล็กอย่างอาวรณ “แล้วพ่อจะไปรับนะลูกนะ”

“ไปกราบลาคุณแม่เขาเถอะ ลูกพ่อ” พ่อจูงลูกชายคนเล็กไปที่คุณนายกระแสนอนอยู่ อาจินต์เด็กชายร่างอ้วนกลม เดินเข้าไปกราบที่เท้าแม่ตามพ่อสั่ง ใจนั้นวาบหวีหาที่ยึดเหนี่ยวซึ่งมีแต่ความว่างเปล่า อาจินต์สะอื้น

“ไปอยู่กับคุณป้านะลูก” แม่สั่งเบา ๆ “คุณป้าเลี้ยงแม่มาเหมือนลูกในไส้ ลูกไปอยู่จะมีความสุข”

คุณนายสอชิง จูงมือหลานชาย บอกลาใครท้าวแล้ว จึงเดินไปลงเรือที่จอดรออยู่ที่ท่าเรือแม่ โดยมีเหลียม คนสนิทคู่ใจ หิ้วกระเป๋าเดินทางของคุณนายและห่อผ้าของอาจินต์ ส่วนกระป๋องนมขั้ นมสดตราหม่มทูนหัว และผลไม้ขนานชนิดอีกสามชะลอมใหญ่ นั้น คนของนายอำเภอช่วยถือมาส่งถึงเรือ และยังจัดการเรื่องตัวเรือให้อีกด้วยตามที่ขุนปัญญา สั่งไว้ล่วงหน้า

“อาจินต์ อย่าร้องไห้ไปเลยหลาน ป้าจะรักหลานให้เหมือนรักแม่แสะ แม่ของหลานเขี้ยวละ มา ป้าจะเช็ดน้ำตาให้จ๊ะ” คุณนายสอิ่งปลอบหลาน แต่อาจินต์นอนร้องไห้จนหลับไป

ทุกคนไปนอนหมดแล้ว ขุนปัญญาฯ ไม่นอน พยุงเมี่ยงกินยา พยุงเมี่ยงนั่งกระโถน นั่งฟังผาห้อง ฝ้าดูแลเมี่ยงตลอดเวลา มือกระแสร้อนจัด เพราะใช้ชิ้นไม้ย้อมลง แถมยังมีไอเพิ่มขึ้นอีก ขุนพิทักษ์ฯ รักษาเต็มที่ แต่โรครุมเร้าหลายโรคนัก สุดท้ายจะเยียวยาไหว ขุนปัญญาฯ จึงทุ่มเวลาให้ แก่คู่ชีวิตที่แสนดีแสนวิเศษ ด้วยมีเวลาเหลือน้อยแล้ว

“คุณนายรู้ไหม ว่าผมจะได้ย้ายไปเป็นนายอำเภอเมืองนครปฐมแล้วนะครับ คุณแสะจะได้เป็นคุณนายเต็มขั้น คุณแสะจะได้เป็นคุณนายที่แสนสบายแล้ว” ขุนปัญญาฯ พูดให้คุณนายชื่นใจ

“แสะขออย่างเดียวเท่านั้น ขออย่าทิ้งลูก!” กระแสะพูดเสียงหอบ

“ผมจะทำทุกอย่างเพื่อคุณ!” ขุนปัญญาฯ สัญญา

“แสะฝากลูกด้วยนะคะ” สั่งแล้วสั่งอีก “อย่าทิ้งลูกนะคะ!”

“ครับ คุณแสะอย่าห่วงเลย ผมจะไม่ทิ้งลูกเด็ดขาด ลูกที่เกิดเพราะเรารักกันมาก!” ขุนปัญญาฯ สัญญา กับเมียสุดที่รัก น้ำตาไหลอาบหน้า ต่อไปเขาจะอยู่โดดเดี่ยวได้อย่างไร ถ้าขาดคุณกระแสะรับสั่งไป..

อีกสองวันต่อมา นางกระแสะ ปัญจพรรคพิบูล คุณนายภูธร ที่แสนสวย แสนฉลาด และนักสู้ชีวิต ที่มีคุณความดี อุดหนุนหนักแน่น ฝ้าฟันอุปสรรคได้ ไม่แพ้ผู้ชายออกสามศอกก็ลาโลกไป ด้วยสังขารอ่อนแอมากเกินกว่ากำลังใจจะสู้ไหว

วันที่ ๑๐ ธันวาคม พ.ศ. ๒๔๗๔ เด็กหญิงช่อม ปัญจพรรค อายุสิบขวบเต็ม

ประวัติ ช่อม ปัญจพรรค (๑๐ ขวบ - ปัจจุบัน)

เมื่อคุณแม่เสียชีวิต คุณพ่อก็ต้องย้ายเข้ามาเป็นนายอำเภอเมือง จังหวัดนครปฐม ช่อม จึงย้ายตามคุณพ่อมาเข้าโรงเรียนที่โรงเรียนสตรีประจำจังหวัดราชินีบูรณะ ที่โรงเรียนราชินีนี้มี กิจกรรมมากมาย ทั้งในด้านละคร การร้องเพลง และการกีฬาทั้งยังมีงานทำการฝีมือไว้ขายงาน พระปฐมเจดีย์ เดือน ๑๒ เป็นกิจวัตรประจำ ดังนั้นชีวิตการเรียนที่โรงเรียนนี้จึงมีคุณประโยชน์แก่ ชีวิตของช่อมในตอนหลังมาก

กิจกรรมต่างๆ นี้ทำให้ได้แต่งเพลงเชียร์ให้แก่โรงเรียนเมื่อมัธยม ๔ โดยใช้ทำนองเพลงโฆษณา คลื่นวัฒนาจากวิทยุกระจายเสียงกรมโฆษณาการ ซึ่งมีอยู่คลื่นเดียวขณะนั้น มาใส่เนื้อร้องเอง

“ชัย - ชัย - ชัย คงไม่ไปไหนหรือราชินี พวกเราทั้งหมดนี้ เป็นราชินีทั้งกายและใจ ฯลฯ

เมื่อจบชั้นมัธยมปีที่ ๕ คุณป้าเฉลิมผู้ปกครองหลานทั้ง ๔ คน ได้พาหลานมาอยู่เรียนหนังสือ ที่กรุงเทพฯ

ช่อมสอบเข้าโรงเรียนสตรีเบญจมาชาลัยได้ และสอบจบมัธยมหก พอดีรัฐบาล ฯพณฯ จอมพล ป.พิบูลสงคราม มีนโยบายให้ยุบ ม.๗ ม.๘ และตั้งโรงเรียนเตรียมอุดมขึ้น ๒ แห่ง คือเตรียมอุดมศึกษา แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย และเตรียมปริญญา มหาวิทยาลัยวิชาธรรมศาสตร์และการเมือง สำหรับผู้ที่จบเรียนต่ออุดมศึกษาโดยตรง ช่อม สอบแข่งขันเข้า เตรียมอุดมศึกษาแห่งจุฬาลงกรณ์ แผนกอักษรศาสตร์ สอบเข้าได้เป็นนักเรียนเตรียมอุดมศึกษา รุ่นแรก (รุ่น ๑) หมายเลขประจำตัว ๑ เมื่อขึ้นมหาวิทยาลัยแล้ว ก็เรียนจบ ได้ปริญญาอักษรศาสตร์บัณฑิต (รุ่น ๑๑)

อักษรศาสตร์บัณฑิตสมัยนั้น ได้รับเงินเดือน ๑๑๐ บาท ช่อมกลัวการสอนนักเรียน (เพราะ นิสัยขี้กลัว) จึงสมัครเข้าทำราชการที่กรมโฆษณาการ สำนักนายกรัฐมนตรี โดยยอมเป็นข้าราชการ วิสามัญชั้นตรี อัตรา ๘๐ บาท (ลดเงินไป ๓๐ บาท) เพราะอยากแต่งเพลงแต่งละครแบบ คุณทรง สาลิตุล (อักษรศาสตร์รุ่นพี่) ได้เข้าทำงานเป็นประจำแผนกกลาง กองวิทยุกระจายเสียงในประเทศ ต่อมาได้ปรับเป็นข้าราชการสามัญชั้นตรี และย้ายไปอยู่กองวิชาการ แผนกนิเทศสารและห้องสมุด หน้าที่ประจำที่สำคัญของช่อมก็คือ ต้องเรียบเรียงเอกสารสำคัญๆ ให้กรมโฆษณาการ

(กรมประชาสัมพันธ์) ตามท่านอธิบดีสั่ง ไม่ว่าจะเป็กรมใด กระทรวงไหน หรือสื่อสารมวลชนใด สถาบันต่างๆ ที่ต้องการ “บทความ” “คำขวัญ” ต่างๆ ที่ส่งมาถึงอธิบดี อธิบดีจะส่งกองวิชาการ ใ้นางสาวช่อม ห้วหน้าแผนกนิตยสารและห้องสมุด เรียบเรียงเสนอขึ้นไป เมื่อเป็น “ผู้เรียบเรียง เอกสารเอก” ก็เพิ่มงานดูแลควบคุมหอประชุมกรม พิมพ์หนังสือ เอกสารชาวบ้าน ประจำเดือน แจกจ่ายไปทั่วประเทศ

สมัย ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ ปราโมช เป็นนายกรัฐมนตรี ได้มีบัญชามาทางกรม ช่อมได้เรียบเรียง เรื่องเกี่ยวกับจูเอินไล และ ๒๐๐ ปืออเมริกา ซึ่งช่อมใช้คำว่า “ศิลป์และศาสตร์” เป็นคนแรก

กรมโฆษณาการต้องจัดพิมพ์หนังสือนิตยสารรายเดือนโฆษณาสาร เพื่อส่งเสริมการปกครอง ระบอบประชาธิปไตยให้ประชาชนทราบโดยทั่วไป และมีข่าวต่างประเทศ มีรายการวิทยุตลอด เดือน แต่แรก ช่อมเป็นผู้ช่วยบรรณาธิการ เมื่อหัวหน้าแผนกย้ายไปรับราชการต่างประเทศ ช่อม จึงเป็นบรรณาธิการหนังสือโฆษณาสาร ตั้งแต่ พ.ศ. ๒๔๙๒ เป็นต้นมา

ในช่วงเวลาเดียวกัน ตั้งแต่ ๒๔๙๒-๒๔๙๓ และต่อๆ มา ช่อมได้รับมอบหมายให้เป็นหัวหน้า คณะละครวิทยุในกรมโฆษณาการ (กรมประชาสัมพันธ์) ๒ คณะ คือ คณะโฆษณาสารและคณะ วัฒนธรรมบันเทิง แต่งบทละครเพลงประกอบให้คณะโฆษณาสาร และคณะวัฒนธรรมบันเทิง ประจวบกับ คุณแก้ว อัจฉริยะกุล ผู้แต่งบทละครให้คณะสุนทราภรณ์เป็นประจำ มีภาระทางด้าน อื่น ช่อมจึงต้องแต่งบทละครและเพลงประกอบเรื่องให้คณะสุนทราภรณ์อีกด้วย โดยนักดนตรีของ วงดนตรีสุนทราภรณ์ เป็นผู้บรรเลงประกอบละคร ให้คณะละครวิทยุทั้ง ๓ คณะ ช่อมจึงแต่งเพลง (เนื้อร้อง) ให้วงดนตรีสุนทราภรณ์หลายเพลง

นอกจากงานในหน้าที่ประจำแล้ว ยังทำหน้าที่พิเศษ และเข้ารับการอบรมหลักสูตรต่าง ๆ อีก คือ

- เป็นผู้แทนกรมฯ ไปประชุมคณะกรรมการจัดงานวันเด็กทุกครั้งตั้งแต่เริ่มตั้งจนเกษียณ อายุราชการ
- แต่งเพลง วัฒนธรรม ให้แก่คณะละคร คณะวัฒนธรรมบันเทิง ได้รับรางวัลของเหลือ งจาก ฯพณฯ จอมพล ป.พิบูลสงคราม นายกรัฐมนตรี ๒ พันบาท ซึ่งต่อมาเพลงนี้ได้ ใช้เป็นไตเติ้ลคณะวัฒนธรรมบันเทิงตลอดมา
- แต่งละครวิทยุเกี่ยวกับงานวันแม่ทุกปี
- พ.ศ. ๒๔๙๕ ได้รับแต่งตั้งให้เป็น อนุกรรมการและเลขานุการคณะอนุกรรมการวัฒนธรรม สาธารณะเปียบประเพณี สภาวัฒนธรรมแห่งชาติ ซึ่งพระยาอนุমানราชธน เป็นประธาน คณะอนุกรรมการ
- สภาวัฒนธรรมแห่งชาติ ได้ส่งไปดูงานวัฒนธรรมของยุโรป รวม ๑๑ ประเทศ กันยายน - พฤศจิกายน ๒๔๙๖

- เป็นผู้แทนกรมประชาสัมพันธ์ ร่วมเป็นกรรมการ กับ กรมส่งเสริมอุตสาหกรรม กระทรวงอุตสาหกรรมใน “การประกวดทอผ้าไหมภาคอีสาน” ได้เดินทางไปทั่วภาคอีสาน และได้เดินทางไปดูการปลูกหม่อนไหม ที่จังหวัดเพชรบุรี (การทอผ้าฝ้าย)
- ได้รับใบสำคัญ ลงวันที่ ๒๘ กรกฎาคม ๒๕๔๘ จากนายกเทศมนตรีนครกรุงเทพ (กทม.) ตั้งให้เป็นกรรมการศึกษา ประจำโรงเรียนเทศบาล สังกัดเทศบาลนครกรุงเทพ
- ได้รับวุฒิบัตร สำเร็จการอบรมวิชานักประชาสัมพันธ์ฝ่ายอำนวยการ รุ่น ๒ พ.ศ. ๒๕๐๓ (รุ่นเดียวกับคุณปลั่ง มีจุล เลขาธิการคณะรัฐมนตรี) และไปดูงานที่ประเทศมาเลเซีย
- ได้รับใบสำคัญจากกรมประชาสัมพันธ์ รับรองว่า ได้ผ่านการอบรมวิชาการสำรวจประชามติ วันที่ ๕ กุมภาพันธ์ ๒๕๐๓
- ได้รับวุฒิบัตร สำเร็จการอบรมวิชา พัฒนาการเศรษฐกิจ รุ่นที่ ๔ จากสำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจแห่งชาติ ๑๘ สิงหาคม พ.ศ. ๒๕๐๗ โดยได้ไปดูงานที่ไต้หวัน และ ฮองกง
- ได้รับประกาศนียบัตร สำเร็จหลักสูตรฝ่ายอำนวยการ จากโรงเรียนสงครามจิตวิทยา รุ่น ๑๒ วันที่ ๑๒ ธันวาคม พ.ศ. ๒๕๑๑
- ได้รับประกาศนียบัตร โรงเรียนเสนาธิการทหารบก รับรองว่า จบหลักสูตรการวางแผนต่อต้านและปราบปรามการก่อความไม่สงบ รุ่นที่ ๓ วันที่ ๑๔ ตุลาคม พ.ศ. ๒๕๑๒
- ด้วยความศรัทธาเริ่มของ คุณพนอม แก้วกำเนิด เลขาธิการคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ ได้แต่งตั้งคณะกรรมการส่งเสริมวรรณกรรมสำหรับเยาวชนขึ้น เพื่อจัดพิมพ์หนังสือชุดตำราไทย ขึ้นเมื่อพ.ศ. ๒๕๒๒ ได้มอบให้ ชุ่ม ปัญจพรรค รับหน้าที่เป็นบรรณาธิการ ตั้งแต่เล่มที่ ๑ จนถึงเล่มที่ ๑๗ จึงมีการเปลี่ยนบรรณาธิการใหม่

เมื่อย้ายจากกองการกระจายเสียง มาอยู่กองเผยแพร่ความรู้ กรมโฆษณาการ ชุ่มมีงานประจำดังนี้

- (๑) ต้องพิมพ์หนังสือ “เผยแพร่การปกครองระบอบประชาธิปไตย” เพื่อให้ประชาชนพลเมืองได้รู้โดยทั่วกัน
- (๒) จัดพิมพ์หนังสือ “หน้าที่พลเมือง” เพื่อให้ประชาชนต้องรู้สิทธิและหน้าที่อันถูกต้องตามกฎหมาย
- (๓) จัดพิมพ์หนังสือบทความทางวิทยุกระจายเสียงเป็นประจำทุก ๓ เดือน ๖ เดือน โดยคัดเลือกบทความที่มีประโยชน์ในด้านต่าง ๆ คือ ด้านเกษตรกรรม การศึกษา วัฒนธรรม ฯลฯ เพื่อแจกจ่ายไปทั่วทุกจังหวัด

- (๔) จัดพิมพ์หนังสือนิตยสารรายเดือน ชื่อ “โฆษณาสาร” เพื่อเผยแพร่ รายการวิทยุกระจายเสียง (ล่วงหน้า ๑ เดือนว่าจะออกอากาศอะไรวันไหน) ทั้งนี้ โดยบัญชาของฯลฯ จอมพล ป.พิบูลสงคราม แต่ไม่มีงบประมาณให้ ต้องยืมเงินกองคลังมาจัดพิมพ์แล้วขายเล่มละ ๕ บาท เพื่อเอากำไรมาใช้คืนกองคลังที่ออกเงินทตรงไปก่อน
- (๕) ในการนี้ ข้าราชการในกองเผยแพร่ความรู้ต้องวิ่งออกไปหาโฆษณาจากห้างร้านต่างๆ ในราคาหน้าละ ๑๐๐ บาท ครึ่งหน้า ๕๐ บาท ต่อเดือน ซึ่งหายากมาก ซุ่ม ปัญจพรรคผู้ช่วย บ.ก.ต้องวิ่งไปเก็บเงิน ซึ่งโดนคุณนายผู้จ่ายไม่ยอมจ่ายเพราะสามีเป็นคนให้ ต้องไปเก็บกับคนให้ ทำเอาหน้าชาหลายครั้ง บางห้างร้านบอกคนไปหาว่า ให้ น.ส.ซุ่มผู้ช่วย บ.ก.ไปหาจึงจะให้ ซุ่ม ก็ต้องไป บ้างอยู่แถวถนนเจริญกรุง บ้างอยู่สามแยก บ้างอยู่สี่แยกเสาชิงช้า
- (๖) ต้องดูแลห้องสมุดของกรมโฆษณาการ ซึ่งมีกฎหมายต่างประเทศ และหนังสือ สำหรับค้นคว้านับเป็นพันเล่ม และต้องควบคุมดูแลการบริการห้องอ่านหนังสือสำหรับประชาชน ซึ่งอยู่ชั้นล่างของกรม โดยมีลูกน้องคอยบริการประจำ ๑ คน ห้องอ่านนี้มีหนังสือพิมพ์รายวัน และมีหนังสือสารคดี และเรียงรมย์มีคนเข้ามาใช้บริการกว่า ๕๐ คน ต่อวัน คุณแสน (ส.ธรรมยศ) นักเขียนมีชื่อเสียงมาก เคยมานั่งบ๋อย ๆ
- (๗) การจัดพิมพ์นิตยสาร “โฆษณาสาร” นั้น มีสารคดี รายการวิทยุ ข่าวต่างประเทศ ความรู้ทั่วไป จะจัดขีดไม่มีคนสนใจ ต้องมีเรื่องสั้น ๆ และนวนิยายอีกด้วย ประเดิมเริ่มแรก ทางกรมได้มีจดหมายเรียนเชิญนักประพันธ์มีชื่อเสียง ให้ช่วยเขียน (ฟรี) แต่นักประพันธ์อาชีพทุกท่านงานเขียนมากไม่สามารถจะเขียนให้ได้ ซุ่ม เดิมไปขอที่บ้าน น.ประภาสทิพย์ (นางเยาว์) บ้านอยู่ข้างโรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้า ไปบ้านกุหลาบขาว ที่สี่แยกร้านดาวแดง ขอจากน้องสุวัฒน์ วรดิลก ผู้เป็นประพันธ์ใหญ่ ซึ่งให้ด้วยความเต็มใจความที่อยากได้เรื่องของ “ยาขอบ” (โชติ แพร่พันธุ์) ยอดนักเขียนอมตะ จึงให้น้องจิว เพ็ญศรี พุ่มชูศรี ที่อาโชติ ชอบฟังเพลง “ศรกามเทพ” ที่น้องเพ็ญศรีร้องมากไปด้วย ได้ไปที่บ้าน (แถววัดตรีทศเทพ ปัจจุบัน) หลายครั้งได้เรื่อง “การอ่านหนังสือระหว่างบรรทัด” โดยให้จดตามคำบอกเอง ได้มาไม่ถึงหน้า และไม่จบเรื่อง จึงไม่ได้ลงหนังสือโฆษณาสาร และเรื่องติดต่อนี้ยังยึดเยื้อเย็นเยื้อ โดยอาโชติ หรือ “ยาขอบ” ได้สอนเกี่ยวกับการเขียนหนังสือให้หลายข้อ โดยที่เขียนตามสอนแล้วจะเป็นนักเขียนที่ดีขึ้นบันไดทอง (แต่ซุ่มชอบไต่บันไดเชือก) ขึ้นเขียนไป ๗ วันให้ตรวจแก้อีก ๗ วัน ตรวจอีกให้เพียบพร้อม ซุ่มทำไม่ได้ เพราะงานเขียนลงนิตยสารประจำเดือนประจำปักษ์ ต้องเขียนให้ทันเวลา จึงไม่ถือว่าเป็นลูกศิษย์ท่าน เพราะจะทำให้ท่านขายหน้า

- (๘) ความจำเป็นที่จะต้องมีนวนิยายประจำลงโฆษณาสาร ช่อมิ่งเขียนเพื่อให้ “โฆษณาสาร” มีเนื้อหาสาระและบันเทิงทุกรสชาติ เป็นนิยายสารที่มีผู้สนใจและนิยมอ่าน
- (๙) เกี่ยวกับเรื่องโฆษณาสารนี้จะต้องเผยแพร่ให้ขายดี ช่อมิ่งจึงได้รับมอบหมายให้ตั้ง คณะละครวิทยุขึ้น ชื่อว่า คณะ “โฆษณาสาร” โดยนำเรื่องที่เขียนลงหนังสือมาทำละครประจำเดือน ละครวิทยุนี้ต้องมีเพลงไทยสากลประกอบ จึงต้องแต่งเพลงเองด้วย คุณสมพงษ์ ทิพยะกลิน หัวหน้าคณะดนตรี “คณะโฆษณาสาร” นี้ คุณเอื้อสุนทรसनาน จัดนักไวโอลินคู่ใจมาให้ด้วยตามระเบียบของการทำละครวิทยุ ไม่ใช่ใช้หัวหน้าคณะดนตรีซ้ำกัน ซึ่งก็สำเร็จลงด้วยดี
- (๑๐) พูดถึงเรื่องเพลง เพลง “ดอกพุดตาน” ที่ พูลศรี เจริญพงษ์ ร้องในเรื่อง “สร้อยฟ้าชายตัว” ซึ่งเป็นเรื่องยาวเรื่องแรกของช่อมิ่งที่ลงในหนังสือ “สตรีสาร” แล้ว ดอกดิน กัญญามาลย์ และศิริ ศิริจินดา เอาไปทำภาพยนตร์ ที่ “รัตนาภรณ์ อินทรกำแหง” แสดงภาพยนตร์เป็นเรื่องแรกมี สมพงษ์ พงษ์มิตร และ จำรูญ หนวดจิม เป็นตลก เรื่องนี้ดังมาก เพราะโรงภาพยนตร์เฉลิมไทยได้ว่าจ้าง “แซต บอมบ์” (Z Bomb) มาเปิดโรงด้วย ปัจจุบัน (พ.ศ. ๒๕๔๗) พูลศรี เจริญพงษ์ ใช้เพลง “ดอกพุดตาน” เป็นเพลงไตเติ้ลรายการ “เพลงประทับใจ” ทางโทรทัศน์ ช่อง ๑๑ เพลง “กลิ้งแก้มนาง” (วินัย จุลละบุษปะ ร้อง) ในเรื่อง “ดอกฟ้าร่วง” ที่ลงฉบับปฐมฤกษ์ของ “สกุลไทย” พ.ศ. ๒๔๙๗ และช่อมิ่งดีใจมากที่เดินทางไปเที่ยวสงขลา พอลงไปที่خانชาลาสถานีรถไฟที่หาดใหญ่ก็ได้ยินคนกวาดخانชาลาสถานี ผิวปากเพลง “กลิ้งแก้มนางหอม พะยอมไม่เปรียบเทียบดังเนื่อนัมนวล ฯลฯ” ช่อมิ่งปลื้มใจมากเพราะละครเล่นที่กรุงเทพฯ ยังมีคนหาดใหญ่ผิวปากเพลงนี้ได้วิเศษที่สุด
- (๑๑) เมื่อช่อมิ่งได้รับการแต่งตั้งให้เป็น อนุกรรมการวัฒนธรรม เลขาธิการของท่านเจ้าคุณอนุমানราชชนประธานอนุกรรมการวัฒนธรรมสาขาระเบียบประเพณี ช่อมิ่งจึงคิดตั้ง คณะละคร “วัฒนธรรมบันเทิง” ขึ้นอีกคณะหนึ่ง ซึ่งมีคุณเอื้อ สุนทรसनาน เป็นหัวหน้าคณะดนตรี แสดงละครเกี่ยวกับวัฒนธรรม ในด้านระเบียบประเพณี ด้านคุณธรรมทางจิตใจ และที่เกี่ยวกับสภาวัฒนธรรมด้วย สอนให้คนขยัน มีระเบียบวินัย ฯลฯ และได้แต่งเพลง “วัฒนธรรม” สำหรับใช้เป็นไตเติ้ลคณะ ซึ่งเป็นที่พอใจของ ฯพณฯ จอมพล ป.พิบูลสงคราม มาก ท่านให้คนของท่านนำซองเหลืองใส่เงินมารางวัล ๒,๐๐๐ บาท (เมื่อ ๕๐ ปีก่อน พ.ศ.๒๔๙๖) และขอให้คณะละครวัฒนธรรมฯ บรรเลงซ้ำอีก ๒-๓ ครั้ง นับว่าเป็นที่ชื่นใจชาวคณะอย่างยิ่ง

(๑๒) นอกจากจะแต่งนวนิยายประกอบเพลงไทยสากล ๒ คณะดังกล่าวแล้ว คุณเอื้อสุนทรสนานยังให้ช่อมแต่งละครให้ “คณะสุนทราภรณ์” อีกด้วย ช่อมจึงเอาเรื่อง “เพียงแค่ว่าขอบฟ้า” ของ ศุภร บุนนาค ให้อาจินต์ ปัญจพรรค์ น้องชาย ทำบทละครวิทยุ ส่วนช่อม แต่งเพลง “जनนาง” “ฉัตรแก้ว” และ “จอมสุรางค์” ประกอบเรื่อง ซึ่งเพลง “जनนาง” ดังมาก ส่วน “ฉัตรแก้ว” และ “จอมสุรางค์” นั้น ช่อมได้แก้ไขใช้เป็นเพลงเทิดพระเกียรติในเวลาต่อมา และได้บรรเลงในวโรกาสเฉลิมพระชนมพรรษาเสมอ

ละครเพลงอีกเรื่องหนึ่งที่คุณเอื้อ สุนทรสนาน และ ช่อม ร่วมกันแต่ง คือ “บัลลังก์เลือด” ของประสิทธิ์ ศิริบันเทิง นักเขียนสำคัญคนหนึ่งของบรรณพิภพ เรื่องนี้เศร้าเจ้าชายกับเจ้าหญิงต่างเมืองรักกันแต่พ่อผู้หญิงเกลียดพระเอก จับตัวไปขังรอการฆ่า นางเอกเข้าไปลอบและล่าลាក់กับช่อมแต่งเพลง “ระทมในล้นทม” และเพลง “กล่อม” (ขวลิย์ ช่วงวิทย์ ร้อง) ซึ่งทำนองไพเราะมาก

(๑๓) นอกจากละครวิทยุดังกล่าวแล้ว ช่อมยังได้แต่งเพลงละครวิทยุเรื่องยาวออกอากาศทางสถานีวิทยุกระจายเสียง ท.ท.ท. เวลา ๙.๐๐ น. เป็นประจำ คือเรื่อง “ตัดดาวบุษยา” และเรื่อง “บ้านนอกเข้ากรุง” ซึ่ง สมจินต์ ธรรมทัต เป็นพระเอก และอาพันธ์ชนิดร สุวรรณกร เป็นนางเอก คนติดมาก และได้ทำเป็นภาพยนตร์ทั้ง ๒ เรื่อง เรื่อง ตัดดาว บุษยา ได้ทำเป็นละครทีวีหลายครั้ง ส่วนเรื่อง “เมียนอกกฎหมาย” ที่ลงพิมพ์ในหนังสือ สตรีสาร ก็มีผู้นำมาแสดงละครทีวีทางช่อง ๕ ศรีณยู วงศ์กระจ่าง เป็นพระเอก แสงระวี อัครวิทย์ นางสาวไทยเป็นนางเอก เรื่อง “มารพิศมัย” นั้น สุทธิจิต วีระเดชกำแหง เคยจัดทำเป็นละครทีวีทางช่อง ๓ ประมาณ พ.ศ. ๒๕๑๗ ส่วนเรื่อง “สร้อยฟ้าชายตัว” ลงพิมพ์ในหนังสือพิมพ์สตรีสารนั้น ได้ทำภาพยนตร์เช่นกัน

(๑๔) ตอนแรก ที่ช่อมทำงานเป็นประจำแผนกกลาง กองการกระจายเสียง กรมโฆษณาการ ไม่มีโต๊ะนั่ง ตามตำแหน่ง ต้องนั่งโต๊ะสี่เหลี่ยมไม่มีลิ้นชัก ช่อมนำแฟ้มเรื่องอ่านเล่นสั้น ๆ (ที่ชอบแต่งในชั้นเรียนให้เพื่อนอ่าน เพื่อนชมว่าสนุกให้แต่งอีก ช่อมก็บ้ายอ แต่งใหญ่รวบรวมไว้ได้แฟ้มใหญ่) ติดตัวไปด้วย วันหนึ่งคุณจ่านอง รังสิกุล หัวหน้าแผนกกองเผยแพร่ความรู้ ซึ่งอยู่ห้องติดกับกองการกระจายเสียง โดยมีประตูเปิดถึงกันมาเห็นเข้า จึงยึดเอาแฟ้มนิยายรักเรื่องสั้น ๆ ของช่อมไปอ่าน และเลือกเรื่อง “ฉันกับกามเทพ” ส่งไปให้ อาจารย์คุณนิลวรรณ ปิ่นทอง ผู้เป็นบรรณาธิการหนังสือพิมพ์ “สตรีสาร” หนังสือรายสัปดาห์ที่เด่นดังที่สุดในยุคนั้น อาจารย์ นิลวรรณ นำลงให้ และเรื่องต่อ ๆ มาก็ลงตามมาจนหมดแฟ้ม

นับว่า คุณจำนง รังสิกุล และ อาจารย์ คุณนิลวรรณ ปิ่นทอง ผู้เป็นที่รักและเคารพยิ่งของ ช่อม ปัญจพรรค ยังรู้สึกเคารพรักและบูชาตลอดเวลา แม้จะไม่ได้ไปกราบที่ตักและจูบที่มือท่าน ด้วยตนเองเพราะขัดข้องเรื่องสุขภาพ

ต่อจากนั้น ก็มีหนังสือ “สาว” อีกฉบับหนึ่งได้ติดต่อขอเรื่องของ ช่อม ปัญจพรรค ไปลง เป็นครั้งคราวต่อมาจึงมีหนังสือ แม่บ้านการเรือน ของคุณขิม จินदानนท์ หนังสือ “แม่ศรีเรือน” ของคุณนคร ศรีสัปดาห์ “เดลิเมล์วันจันทร์” ของคุณสีน้ำ “แสนสุข” ของคุณสุชาติ “สกุลไทย” ของคุณประยูร ส่งเสริมสวัสดิ์ “สกุลไทย” ของคุณลมุล อติพยัคฆ์ “ดาราไทย” ของคุณสุรัฐ พุกกะเวส “ดาราทะวันออก” ของคุณไพรัช หนังสือ “สารชาวฟ้า” ของกองทัพอากาศ “ไทย สัปดาห์” ฯลฯ

ที่ช่อมเป็นนักเขียนนวนิยายนี้ เพราะช่อมอ่านหนังสืออ่านเล่นมาตั้งแต่เด็ก ไม่มีนิยายก็อ่าน เรื่องจักรๆ วงศ์ๆ หนังสือโรงพิมพ์หน้าวัดเกาะ หนังสือเพลินจิตต์ หนังสือนวนิยายจบสุข ของ อรวรรณ เรื่องฤทธิ์ เรื่องยศ เรื่องเดช ฯลฯ ของเสียว ศรีเสวก, ว.ณ ประมวลมารค, ดวงดาว. พ.เนตรรังษี, ดอกไม้สด, ก.สุรางคนางค์ น.ประภาสทิพย์, ไม้เมืองเดิม (ก้าน พิงบุญฯ), สุมทุม บุญเกื้อ, กุหลาบขาว, มรกต (พระยาสุนทรพิพิธ) ธนเหนือ, น้อย ชลานุเคราะห์, ศรีอิศรา (หม่อม หลวงฉะอานอิศรศักดิ์), ร.จันทิมพะ (เริ่ม จันทิมพะ), ส.บุญเสนอ และอื่น ๆ อีกมากมาย อ่านแต่เรื่องจบสุขเท่านั้น ตอนหลังสงครามหนังสือนวนิยายจบสุขสดชื่นไม่มีในท้องตลาดให้ซื้อ จึงแต่งเรื่องเอาไว้อ่านเอง และได้เดินเข้านักเขียนเป็นต้นมา

ต้นเดือนมีนาคม พ.ศ. ๒๕๑๓ พลเอก กฤษ ภูมณกันต์ อธิบดีกรมประชาสัมพันธ์ ได้มี คำสั่งแต่งตั้งช่อม ในฐานะเจ้าหน้าที่กรมประชาสัมพันธ์ ให้เป็นผู้ประสานงานระหว่าง กรม ประชาสัมพันธ์ กับ สถานีโทรทัศน์ไทยทีวีสี ช่อง ๓ ตั้งแต่เริ่มดำเนินงาน (ก่อนเปิดสถานีไทย ทีวีสีช่อง ๓) ตั้งแต่ ๑ มีนาคม ๒๕๑๓ (สถานีโทรทัศน์ไทยทีวีสีช่อง ๓ เริ่มเปิดดำเนินงาน ๒๖ มีนาคม ๒๕๑๓) ทีวีสีช่อง ๓ บรรจุ ช่อม เป็นฝ่ายบริหาร

ช่อม ปฏิบัติหน้าที่ทั้งกรมประชาสัมพันธ์ และทีวีสีช่อง ๓ โดยทำงานที่กรมตอนเช้าถึง ๑๑.๐๐ น. เดินทางไปทำงานทีวีสีช่อง ๓ ที่ซอยศูนย์วิจัย ๑๕.๐๐ น. นั่งรถกลับมาทำงานที่กรม งานงานเลิกตอนเย็น จันทร์ถึงศุกร์ทุกสัปดาห์ ไม่ให้งานทางใดบกพร่องโดยตลอด (บริษัทบางกอก เอ็นเตอร์เทนเมนท์ จำกัด สถานีโทรทัศน์ไทยทีวีสี ช่อง ๓ อ.ส.ม.ท. ให้เกียรติบัตรแก่ช่อม เพื่อเป็น เกียรติประวัติว่า ได้ปฏิบัติหน้าที่ต่อเนื่องมาด้วยความวิริยะอุตสาหะครบรอบ ๒๐ ปี และ ๒๕ ปี ณ วันที่ ๒๖ มีนาคม ๒๕๓๓ และ ๒๖ มีนาคม ๒๕๓๘ ตามลำดับ)

ตอนแรกๆ ช่อม ต้องตรวจบทพากย์ภาพยนตร์ บทละคร บทเพลงต่างๆ โดยยึดหลักเกณฑ์ ของกรมประชาสัมพันธ์ไม่ให้ใช้คำหยาบ ไม่ให้ผิดศีลธรรมประเพณี ไม่ให้กระทบกระเทือนสัมพันธ์ ไม่ตรีกับต่างประเทศ ไม่บ่อนทำลาย ฯลฯ

งานที่ทำเป็นประจำคือ

(ก) แต่งคำถวายพระพรเนื่องในวันเฉลิมพระชนมพรรษาของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว, สมเด็จพระนางเจ้าพระบรมราชินีนาถ, สมเด็จพระราชชนนี, สมเด็จพระบรมโอรสาธิราชฯ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ, สมเด็จพระเจ้าลูกเธอเจ้าฟ้าจุฬาภรณฯ และพระเจ้าวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าโสมสวลีฯลฯ

(ข) แต่งคำอวยพรปีใหม่ เพื่อพิมพ์ลงในบัตรอวยพรปีใหม่ทุกปี

(ค) แต่งคำอวยพรให้แก่สื่อมวลชนที่ก่อตั้งขึ้นใหม่

(ง) แต่งคำอวยพรวันเกิดบุคคลสำคัญ เช่น ประธานองคมนตรีและรัฐบุรุษอาวุโส ฯพณฯ พลเอก เปรม ติณสูลานนท์

(จ) แต่งคำขวัญลงหนังสือพิมพ์วันเกิดของสถานีทุกปี (เพิ่งหยุดเมื่อไม่กี่ปีมานี้)

เมื่อเกษียณอายุราชการที่กรมประชาสัมพันธ์ (เป็นข้าราชการชั้นพิเศษระดับ ๗ ได้รับเครื่องราชอิสริยาภรณ์ทวีติยาภรณ์มงกุฎไทย และ ตริตาภรณ์ช้างเผือก) ยังทำงานต่อที่สถานีโทรทัศน์ไทยทีวีสีช่อง ๓ เป็นกรรมการตรวจพิจารณารายการของสถานีก่อนออกอากาศ

ประสบการณ์พิเศษ และผลงานเด่น ๆ ของ ชุ่ม ปัญจพรรค

(๑) สามารถอ่านหนังสือให้ พระยาพิศาลสารเกษตร และคุณหญิงเสงี่ยม (เจ้าเมืองสุพรรณบุรี) ฟังเป็นประจำขณะเรียนอยู่ชั้นประถม ๒ และ ๓

(๒) ไปเช่าหนังสือจากร้านให้เช่าหนังสือเพื่ออ่านนิยายจักร ๆ วงศ์ ๆ ตั้งแต่อายุ ๘ ขวบ เพราะหนังสือต่างๆ ที่ทางกรุงเทพ ส่งมาให้เจ้าเมืองไม่ทันใจ โมงป่า ลักษณะวงศ์ สังข์ทอง แก้วหน้าม้า ฯลฯ

(๓) เรียนดี สอบซ่อมสอบไล่ ได้ที่ ๑-๒ ได้รับรางวัลสมุดเฆงหลง จากคุณครูเสมอ

(๔) เมื่อเรียนอยู่ชั้นมัธยม ๑ และ ๒ จัดทำหนังสือของห้องกับเพื่อน ๆ มีการซื้อสมุดเนื้อไม้มาฉีกปกวาดภาพ และแต่งเรื่องกันคนละเรื่องสองเรื่องตามชอบแต่ไม่เคยสำเร็จ เพราะคนออกเงินซื้อสมุด กับนักวาดภาพ และนักแต่งเรื่องโกรธกันไม่ได้หยุด ฉีกสมุดทิ้งบ่อย ๆ

(๕) คุณพ่อสอนให้ร้องเพลง “ใครมาเป็นเจ้าเข้าครอง คงจะต้องบังคับขับไส...ไหนจะต้องเหนื่อยยากลำบากกาย ไหนจะอายุทั่วทั้งโลกา” เพลงนางนาค สร้อยเพลง ฝรั่งรำเท้า หากสยามยังอยู่ยั้งยืนยง ฯลฯ ของ ร.๖ ฯลฯ

(๖) ที่โรงเรียนราชินีบูรณะ จังหวัดนครปฐม นักเรียนชั้นมัธยม ๑ ถึง มัธยม ๖ มีหลักสูตรต้องสอบร้องเพลง ครูประจำชั้นเป็นคนสอนบ้าง ครูสอนร้องเพลงสอนบ้าง

(๗) โรงเรียนราชินีบูรณะเป็นโรงเรียนที่มีกิจกรรมมากมาย

(ก) ต้องทำการฝีมือ ไร่ชาในงานพระปฐมเจดีย์เป็นประจำ

(ข) ต้องออกร้านงานโรงเรียนตอนปิดเทอมใหญ่

(ค) ต้องจัดละครร้องแสดงโดยครูและนักเรียนรุ่นโตเป็นประจำ

(ง) จัดแสดงรีวิว เป็นกรณีพิเศษ ที่โรงละครหน้าองค์พระเป็นครั้งคราว ซ่อมุ่ เคยแสดงรำ “ลาวเสียงเทียน” กับเพื่อนร่วมชั้น ซึ่งก็ต้องท่องจำเพลงเพื่อรำให้ถูกต้อง

(๘) เมื่ออยู่ชั้นมัธยมปีที่ ๔ ได้จำทำนองเพลงโฆษณา “คลื่นวัฒนา” จากวิทยุกระจายเสียง (สถานีวิทยุมีแห่งเดียวขณะนั้น) มาแต่งเป็นเพลงเชียร์ให้โรงเรียนว่า “ชัย ชัย ชัย คงไม่ไปไหนทรอกราชินี พวกเราทั้งหมดนี้ เป็นราชินี ทั้งกายและใจ ฯลฯ”

(๙) เมื่ออยู่โรงเรียนเตรียมอุดมศึกษาแห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยนั้น ได้เรียน “อิตรราช คำฉันท์” กับสามัคคีเภทคำฉันท์” จึงชอบมาก และได้เคยเขียนบทอวยพรวันเกิดของ ฯพณฯ ม.ล.ปิ่น มาลากุล ผู้อำนวยการคนแรกของเตรียมจุฬาฯ ไปครั้งหนึ่งว่า

“ยี่ สิบสี่ ตุลาคม   เอกอุดม ศุภวาร
วันเกิด ท่านอาจารย์   ศิษย์ขอน้อม อัญชลี
อัญเชิญ พระไตรรัตน์   จูงขจัด ภัยกลี
สบสุข เกษมศรี   ตลอดกาละ นานเทอญ”

(๑๐) ที่โรงเรียนเตรียมอุดมฯ นี้ สิ้นปีมีการจัดแสดงละครรำ “นารายณ์ปราบนาทกข์” ซ่อมุ่ และเพื่อนๆ ก็เป็นลูกคู่ร้องเพลงให้ อาจารย์ ม.ล.บุญเหลือ กุญชร อาจารย์ประจำชั้น ต.อ.ปีที่ ๑ เป็นผู้จัดฝึกซ้อม เราไปซ้อมกันที่วังบ้านหม้อของอาจารย์ ทั้งนี้ ทำให้ซ่อมุ่มีประสบการณ์เพิ่มเติมในการร้องเพลงไทยขึ้นอีก

(๑๑) เมื่อได้ขึ้นไปเรียนอักษรศาสตร์แล้ว ซ่อมุ่กับเพื่อนไปสมัครเป็นนักร้องเพลงไทยเดิมและไทยสากลของ ส.จ.ม. ตอนนั้น คุณพจน์ สนิทวงศ์ เป็นประธาน ส.จ.ม. ม.ล.ประพันธ์ สนิทวงศ์ กับ มงคล อมาตยกุล เป็นประธานฝ่ายดนตรีไทย ส่วนพิทมอถวัลย์ อาสนะเสน เป็นหัวหน้าฝ่ายเพลงไทยสากล และวันสมเด็จพระปิยะมหาราช ๒๓ ตุลาคม ซ่อมุ่ กับ สุวพิทย์ กนิษฐานนท์ ก็ถูกเลือกให้เป็นตัวแทน ส.จ.ม. ไปร้องเพลงไทยเดิมพระราชินีพนธ์ เรื่องเงาะป่า และ อาบูหะซัน ของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๕ ที่สถานีวิทยุกระจายเสียง ศาลาแดง พญาไท ในเรื่องนี้ซ่อมุ่ได้ไปหัดขับร้องกับ คุณคงศักดิ์ คำศิริ หัวหน้าแผนกดนตรีไทย กรมโฆษณาการ โดยมี คุณผะออง คชสังข์สีห์ เป็นผู้ช่วยฝึกหัด

ส่วนปีต่อมา ช่อม กับเพื่อนไปร่วมร้องเพลงไทยสากลของหมอลำวัลย์ อาสนะเสน มี ไมโครโฟนตั้งตรงกลางอยู่ตัวเดียว นักร้องนิติตายและหญิงเกือบยี่สิบคนยืนล้อม ไมโครโฟน พอ เจ้าหน้าที่ให้อาณัติสัญญาณไฟแดงออกอากาศ ก็ต่างตะโกนร้องเต็มเสียง เพราะรอบ ๆ สถานีนั่น เงียบสงัด กลัวว่าเสียงจะไม่ดัง รุ่งขึ้นมีผู้วิจารณ์ว่า ร้องเพลงเหมือนหมากัดกัน

(๑๒) เพลงที่ ช่อม แต่งเนื้อร้องให้วงดนตรีสุนทราภรณ์ มีเพลงรัก เพลงธรรมชาติ เพลงปลุกใจ เพลงจังหวัด ฯลฯ ดังนี้

เพลงเทิดพระเกียรติ	- เพลงเฉลิมพระชนมพรรษา สมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ จอมสุรางค์ ฉัตรแก้ว
เพลงรัก	- ช้องจิต, หนึ่งในดวงใจ, แสนห้วง, ขอเป็นจันทร์, ฝากลมจูบ, รักเอาบุญ ฯลฯ
เพลงธรรมชาติ	- ฝากลมวอน, ดอกพุดตาน, สาวเล่นธาร ฯลฯ
เพลงปลุกใจ	- เกิดเป็นคน, แผ่นดินทอง, วัฒนธรรม, หน้าไม้เด็ก ฯลฯ
เพลงปลอบใจ	- น้องจำอย่าร้องไห้, สำคัญที่ใจ ฯลฯ
เพลงฝากใจ	- ลาปีเก่า, ถึงเธอ, กล่อม ฯลฯ
เพลงโรงเรียนเตรียมอุดม	- ปีนหทัย, ใจ ต.อ.
เพลงจังหวัด	- ธิดาไตรตรีงษ์, รำวงชัยนาท, นครปฐม, ประจวบมิ่งขวัญ, สหภูมิ มณฑลราชบุรี

(๑๓) โดยปกติ ที่โรงเรียนเตรียมอุดมศึกษา (พญาไท) โรงเรียนมีชื่อโรงเรียนหนึ่งของประเทศ เวลาเช้าทุกวัน เวลา ๘.๐๐ นาฬิกา นักเรียนทุกชั้นจะเข้าแถวหน้าห้องเรียนเพื่อเคารพธงชาติ โดยมีการบรรเลงเพลงชาติทางเครื่องขยายเสียงของโรงเรียน ในปัจจุบัน (พ.ศ.๒๕๔๖ -๒๕๔๗) เมื่อนักเรียนเคารพธงชาติแล้วจะกล่าวคำปฏิญาณ มีใจความว่า “เราคนไทย ใจกตัญญู รู้คุณชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ เราเป็นคนดีไม่ทำความเดือดร้อนให้ใคร” แล้วสวดมนต์บูชาพระรัตนตรัย แม่เมตตาแก่สรรพสัตว์ จบแล้วเครื่องขยายเสียงจะบรรเลง “ปีนหทัย” ซึ่งใช้เป็นเพลงประจำโรงเรียน นักเรียนทุกชั้นเรียน ทุกคน จะร้องเพลง “ปีนหทัย” หนึ่งจบ พร้อมกับทั้งโรงเรียน แล้ว จึงเข้าห้องเรียน

(เพลง “ปีนหทัย” ประพันธ์ทำนองโดย เอื้อ สุนทรสนาน และประพันธ์คำร้องโดย ช่อม ปัญจพรรค นักเรียนเตรียมฯ รุ่นที่ ๑ เลขประจำตัว ๑ ของโรงเรียนเตรียมอุดมศึกษา แห่ง จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย)

ผลงานด้านวัฒนธรรมของ ช่อม ปัญจพรรค

(๑) เป็นผู้แทนกรมโฆษณาการ (ปัจจุบันเป็นกรมประชาสัมพันธ์) ไปประชุมงานวันเด็ก ตั้งแต่ พ.ศ. ๒๔๙๘ (ปีแรกที่มีการจัดงานวันเด็ก) โดยมีท่านผู้หญิง ละเอียด พิบูลสงคราม เป็นประธาน และเป็นผู้แทนกรมฯ ทุกปีติดต่อกันมาจนถึงเกษียณอายุ

ได้แต่งเพลง “หน้าที่เด็ก” ทำนองของ คุณเอื้อ สุนทรสนาน หัวหน้าวงดนตรีสุนทราภรณ์

(๒) ได้รับการแต่งตั้งเป็นกรรมการและเลขานุการ คณะอนุกรรมการวัฒนธรรมทางระเบียบประเพณี ซึ่งมีพระยาอนุমানราชธน เป็นประธานคณะอนุกรรมการ

(๓) ได้ตั้งคณะละครวิทยุ ชื่อ “คณะวัฒนธรรมบันเทิง” แต่งบทละครวิทยุส่งเสริมงานวันแม่ แต่งเรื่องเกี่ยวกับการส่งเสริมให้เป็นคนดีที่มีประโยชน์แก่ประเทศชาติ

(๔) ได้รับอนุมัติจากสภาวัฒนธรรมแห่งชาติ ให้ไปดูงานวัฒนธรรมทวีปยุโรปในด้านการศึกษาศาสนาการศึกษาโรงเรียนผู้ใหญ่ โรงเรียนฝึกอาชีพ วัฒนธรรมในด้านต่าง ๆ รวม ๑๑ ประเทศ คืออังกฤษ, ฝรั่งเศส, เยอรมนี, เบลเยียม, เนเธอร์แลนด์, อิตาลี, ตุรกี, ออสเตรีย, สวิตเซอร์แลนด์, สวีเดนและนอร์เวย์

(๕) ทำรายการเล่านิทานสำหรับเด็กออกอากาศทางวิทยุกระจายเสียงทุกเช้าทุกเสาร์ ปลุกใจให้เด็กรักชาติ เป็นเด็กดี ตื่นเช้า ทำความสะอาดร่างกาย และเล่านิทานพื้นเมือง ฯลฯ

(๖) เดินทางไปเผยแพร่วัฒนธรรมต่างจังหวัด ซึ่งมี ท่านผู้หญิง ละเอียด พิบูลสงคราม เป็นหัวหน้าคณะ (กรรมการที่ไปทุกคนได้รับสมุดออมสินจาก ฯพณฯ จอมพล ป.พิบูลสงคราม นายกรัฐมนตรี)

(๗) แต่งบทละครส่งเสริมให้ประชาชนร่วมกันทำสวนครัว ซึ่งได้แต่งเพลง เลี้ยงหมู เลี้ยงเป็ด เลี้ยงไก่ ทำนาไร่อย่างมีระเบียบ ออกอากาศทางสถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทย

(๘) ในการประชุมคณะกรรมการจัดงานวันเด็ก ได้มีการพิจารณาเรื่องจะทำหนังสือวันเด็กจำหน่าย เพื่อนำกำไรไปจัดทำสนามเด็กเล่นให้แก่เด็กและเยาวชนทั่วประเทศเป็นของขวัญให้แก่เด็ก ฯพณฯ นายอภัย จันทวิมล (ปลัดกระทรวงศึกษาธิการในขณะนั้น) ได้ถามกรรมการในที่ประชุมว่า ใครมีความเห็นว่าน่าจะทำอะไรเพิ่มจากการทำสนามเด็กเล่นบ้าง ท่านถามกรรมการเรียงตัวมาถึง น.ส.ช่อม ปัญจพรรค กรรมการผู้แทนกรมประชาสัมพันธ์ ท่านถามว่า “คุณช่อม มีความเห็นอะไรไหม” น.ส.ช่อม ตอบว่า “ดิฉันมีความเห็นว่าควรให้ทุนการศึกษา แก่เด็กที่เรียนดี แต่ยากจนค่ะ” ท่านอภัยจันทวิมล ชมว่า ดีมาก และเริ่มมีการให้ทุนแก่เด็กเรียนเก่งแต่ยากจนเป็นต้นมา

(๙) ได้แต่งบทละครวิทยุเป็นประจำให้แก่คณะโรงเรียนสายปัญญา (สมัยอาจารย์ ยุพิน สุกุมารทัต เป็นอาจารย์ใหญ่ และอาจารย์ จามรี ผลชีวิน เป็นอาจารย์ประจำ) เพื่ออบรมเยาวชน ทั้งในด้านจิตใจ คุณธรรม มารยาท วัฒนธรรม ฯลฯ

(๑๐) ได้แต่งเพลง (เนื้อร้อง) ให้คณะดนตรีไทยของกรมประชาสัมพันธ์ ขับร้องในวันสำคัญของ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว, สมเด็จพระนางเจ้าพระบรมราชินีนาถ และพระบรมวงศ์ ในวาระสำคัญโดยมี คุณสุจิตร์ ดุริยะประณีต เป็นผู้เลือกทำนองและขับร้องอย่างไพเราะ

(๑๑) แต่งเพลง “วัฒนธรรม” สำหรับใช้เป็นเพลงประจำคณะละครวิทยุ “คณะวัฒนธรรม บันเทิง” ออกอากาศทางวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทย

(๑๒) แต่งเพลง “เกิดเป็นคน” ประกอบละครวิทยุ เพื่อให้รู้ว่า คนเราจะมีหรือจนนั้น อยู่ที่การทำดี มีประโยชน์แก่ประเทศชาติ (“เกิดมาเป็นคน บุญน้อยนำจนต้องทนคิดสู้... คนมั่งมีหรือจนนั้น โลกเขาเทียบกัน ก็ตรงที่ความดี... มาซิพวกพ้อง เหล่าพี่น้องชาวไทย ฝึกฝนใจไว้ ให้เข้มแข็งอดทน...”)

(๑๓) ได้รับแต่งตั้งจากคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ เป็นอนุกรรมการในคณะกรรมการ ส่งเสริมวรรณกรรมสำหรับเยาวชน และเป็นบรรณาธิการหนังสือชุดดำรงไทย ซึ่งมีวัตถุประสงค์ ส่งเสริมวัฒนธรรม ค่านิยม และการดำรงไทย ส่งเสริมให้เด็กและเยาวชน มีหนังสือบันเทิงคดี สารคดี และเรื่องสั้นที่เหมาะสมกับวัย โดยได้รับแต่งตั้งให้เป็นบรรณาธิการ หนังสือชุดดำรงไทย ตั้งแต่เล่มแรก (เล่มที่ ๑ ถึงเล่ม ๑๗)

(๑๔) เขียนเรื่องลงหนังสือ “มิตรครู” ของกระทรวงศึกษาธิการเป็นประจำ

(๑๕) เขียนเรื่องลงหนังสือ “วิทยาจารย์” ของกระทรวงศึกษาธิการเป็นประจำ

คัดลอกและดัดแปลงจาก หนังสือ “คอนเสิร์ต ๘๒ ปี ช่อม ปัญจพรรค”

กราบขอขอบคุณ

ขอขอบพระคุณ คณะแพทย์ พยาบาล โรงพยาบาลพระมงกุฎเกล้า และ คุณสุภัตรา มินแมต จากสำนักงานรวมเพื่อนพยาบาลพิเศษ ที่ได้กรุณาดูแล คุณช่อม ปัญจพรรค อย่างดีจนวาระสุดท้าย

ขอขอบพระคุณ คุณอดิพร สุนทรสนาน เสนะวงศ์ ที่ได้กรุณามอบแผ่น เพลง จากคำประพันธ์ของคุณช่อม ปัญจพรรค จำนวน ๑,๐๐๐ แผ่น

ขอขอบพระคุณ คุณสุวิทย์ คุณรจนา ชันธวิทย์ ที่ได้ให้ความอนุเคราะห์ จัดพิมพ์หนังสืออนุสรณ์พระราชทานเพลิงศพ นางช่อม ปัญจพรรค แยมงาม จำนวน ๑,๖๐๐ เล่ม และขอบคุณ คุณวรวรรณ ชันธวิทย์ (ภัทร์) ที่ได้ทุ่มเท แรงกาย และแรงใจ ทำหน้าที่ต่างๆ เหน็ดเหนื่อยทุกหน้าที่ ในการจัดทำหนังสือ อนุสรณ์ฯ ตั้งแต่ต้นจนเสร็จเรียบร้อยเป็นอย่างดี

ขอขอบพระคุณหลายๆ ที่รักทุกคนที่ร่วมกันช่วยเหลือในงานสวดพระ อภิธรรมและการจัดทำหนังสืออนุสรณ์ฯ ให้สำเร็จลุล่วงด้วยดี

ขอขอบพระคุณ หนังสือคอนเสิร์ต ๘๒ ปี ช่อม ปัญจพรรค, เว็บไซต์ หนังสือพิมพ์ไทยรัฐ และเว็บไซต์ต่างๆ ที่กรุณาเอื้อเพื่อข้อมูลและรูปภาพมา ประกอบในหนังสืออนุสรณ์นี้

ขอขอบพระคุณท่านผู้มีเกียรติทุกท่านที่ได้กรุณามารดน้ำศพ สวด พระอภิธรรม ร่วมทำบุญ นำพวงหรีดมาเคารพศพ และมาในงานพระราชทาน เพลิงศพ

จำโนทัย แยมงาม

คำไว้อาลัย

คุณข่อมละโลกนี้
แฟนคลับต่างงงงัน
น้ำตาหลังลงปล้น
ได้แต่ถอนเทพรีน

ไปสวรรค์
สะอื้น
ท่วมโลก ฤพี
ร่างพินภายหลัง

ประพันธ์โดยอาจารย์วิวัฒน์ บุรทัต

ขอมุ่ ปัญจพรรค และ จำโนทย์ แยมงาม

ผม นายจำโนทย์ แยมงาม เกิดที่ร้านสยามมหาราช กรุงเทพฯ พ.ศ. ๒๔๖๔ พอผมอ่านหนังสือออก ผมก็ค้นหนังสือที่วางขายในร้านมาอ่านหลายเล่ม พระราชนิพนธ์ของรัชกาลที่หก หนังสือแปลภาพยนตร์ฝรั่ง หนังสือประเภทบทหรือยกทรง อิเหนา สังข์ทอง ขุนช้างขุนแผน พระอภัยมณี อ่านจบทุกเล่ม จบทุกเรื่อง

เด็กที่อ่านหนังสือสารพัดเรื่อง อาจจะเป็นเด็กที่มีจิตใจโตกว่าอายุ

ผมเรียนหนังสือโรงเรียนรัฐบาล (มัธยมกลุ่มพิทยากร) ที่วัดพระเชตุพน (วัดโพธิ์) ท่าเตียน พ.ศ. ๒๔๗๒ อายุแปดขวบ เรียนชั้นมัธยมหนึ่ง

ผมได้พบและรู้จักกับ เด็กหญิง ขอมุ่ ปัญจพรรค เมื่อปีพ.ศ. ๒๔๗๑ เด็กหญิงขอมุ่เกิดพ.ศ. เดียวกับผม แต่อายุอ่อนกว่าผมแปดเดือน และผมก็มีความรู้สึกผูกพัน เด็กหญิงขอมุ่ ปัญจพรรค ตั้งแต่บัดนั้น โดยเด็กหญิงขอมุ่ ปัญจพรรค ไม่รู้อิเหน่อิเหน่ออะไรด้วย

หลายปีต่อมา วันหนึ่ง คุณน้า แปลง นิมสมบูรณ์ น้องสาวคนเล็กของคุณแม่คุณขอมุ่ ปัญจพรรค มาเยี่ยมคุณแม่ของผม หลังจากไม่ได้พบกันประมาณสามปี บอกว่าพี่เฉลิม (พี่สาวคนโต) มาอยู่กรุงเทพฯ แล้ว ขณะนั้นผมนั่งอยู่ใกล้ ๆ การสนทนา คุณน้าแปลงหันหน้ามาหาผมและบอกว่า “แม่ขอมุ่ ก็มาด้วย !”

วันรุ่งขึ้น ผมก็นั่งรถราง ไปกราบคุณป้าเฉลิม

คุณขอมุ่ ปัญจพรรค มาเรียนหนังสือที่โรงเรียนเบญจมราชาลัย ข้างวัดสุทัศน์ เสาชิงช้า

ปีถัดมา คุณขอมุ่ ก็เข้าเรียนที่โรงเรียนเตรียมอุดมฯ

นับแต่นั้นมา ไม่ว่าคุณขอมุ่ ปัญจพรรค จะไปอยู่แห่งหนตำบลใด ผมก็ตามไปเยี่ยมเยียนเป็นครั้งคราว ได้เห็นหน้าบ้าง ไม่ได้เห็นหน้าบ้าง ตามไปเรื่อย ๆ เท่าที่โอกาสจะอำนวย

ตลอดเวลาที่ผ่านมา คุณขอมุ่ ปัญจพรรค รู้ดี และเข้าใจดีอย่างยิ่งว่า ผมคิดอะไรกับ คุณขอมุ่ ปัญจพรรค

วันหนึ่ง ในปีพ.ศ. ๒๔๙๘ ผมได้รับโทรศัพท์จากคุณ ขอมุ่ ปัญจพรรค ให้ผมไปพบที่สถานีรถไฟหัวลำโพง คุณขอมุ่ ปัญจพรรค ยืนอยู่บนรถไฟ เคียงคู่กันกับเพื่อนรักแสนสนิทของคุณขอมุ่ แพทย์หญิง วีรี พลาศรัย (มารดาของท่านทูต วีรชัย พลาศรัย)

วันนั้น แพทย์หญิงวีรี พลาศรัย น่าจะมีฐานะเป็นพยานบุคคล คนแรก ของความรักที่ลอมมา

คุณช่อม ปัญจพรรค บอกว่าให้ผมจัดผู้ใหญ่ไปเจรจาขอร้อง คุณช่อม ปัญจพรรค กับคุณพ่อ ท่านขุนปัญจพรรคพิบูล ได้ที่บ้าน จังหวัดนครปฐม

หลังจากนั้น คุณช่อม และผม ก็เป็นคู่หมั้นกัน และแต่งงานกัน ในวันจันทร์ที่ ๒๗ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๕๐๐ ณ ตึกสันติไมตรี ทำเนียบรัฐบาล โดย ฯพณฯ จอมพล ป. พิบูลสงคราม นายกรัฐมนตรี และท่านผู้หญิง ละเอียด พิบูลสงคราม เป็นเจ้าภาพ

ตลอดชีวิตสมรสของเรา คุณช่อม ปัญจพรรค และผม ไม่เคยระหองระแหงกัน ไม่เคยมีปากเสียงกันแต่อย่างใด ถ้อยทีถ้อยอาศัย ทั้งชีวิตของเรา ต่างเทใจให้กันและกันหมดหัวใจ

เราสองคนไม่มีบุตร แต่มีน้อง และหลาน หลายคน คุณช่อม ปัญจพรรค ไม่เลือกที่รักมักที่ชัง ไม่โกรธ ไม่เกลียดใคร รักและเมตตาพี่น้องและหลาน เท่าเทียมกันหมด

คุณช่อม ปัญจพรรค เรียกผมว่า “ลุง” ตามหลาน ๆ และบอกให้ผมชื่นใจว่า “รักลุง เป็นที่หนึ่ง !”

คุณช่อม ปัญจพรรค เทอดทูนบูชาองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าสูงสุดในชีวิต

คุณช่อม ปัญจพรรค สวดมนต์ไหว้พระเป็นกิจวัตรทุกโมงยาม ด้วยจิตใจที่ปลอดโปร่ง บูชาพระพุทธรูป พระธรรม พระสงฆ์ ไว้เหนือเกล้า คุณช่อม ปัญจพรรค จึงมีหน้าตาผิวพรรณผุดผ่อง แจ่มใสอยู่เสมอ

คุณช่อม ปัญจพรรค มีหนังสือสวดมนต์มากมายหลายเล่มที่คุณช่อมสวดบ่อย ๆ ก็มีของหลวงพ่อบุญโสภาสี

“อิติ สุกะโต อระระหังพุทโธ นะโมพุททายะ ปะฐะวี คงคา พระภุมมะเทวา ชะมามีหัง”

บางเวลาก็สวดคำย่อว่า “อิ ยะ ปะ หัง”

ที่คุณช่อม ปัญจพรรค เลื่อมใสศรัทธามาก เป็นบทของหลวงพ่อดาว วัดช้างให้

“นะโม โพธิสัตโต อาคันติมาเย อิติกะคะวา”

เมื่อคุณช่อม ปัญจพรรค ป่วย มีอาการลิ้มเลือดในสมองอุดตัน พูดไม่ได้ สวดมนต์ไม่ได้ ผมก็สวดมนต์แทน

ทุกเช้า ผมจะไปไหว้พระพุทธรูปในห้องนอนของคุณช่อม ปัญจพรรค และสวดมนต์ให้คุณช่อมฟัง โดยยืนสวดที่ข้างเตียง มือหนึ่งลูบศีรษะคุณช่อมเบา ๆ เพื่อความประสงค์ให้บทสวดมนต์ซึมซับเข้าไปในจิตใจ และร่างกายของคุณช่อม สังเกตสีหน้า และแววตาของคุณช่อม แจ่มใส มีความสุข และสดชื่น

เมื่อคุณช่อม ปัญจพรรค ต้องไปโรงพยาบาล ผมก็จะไปสวดมนต์ ปฏิบัติอย่างเดียวกันกับที่บ้าน ทุกครั้งที่ไปเยี่ยมคุณช่อม

มีบทสวดมนต์อีกบทหนึ่ง คุณเยาว์นาฏ ชินะโชติ เพื่อนนักเรียนเตรียมฯ รุ่นแรก รุ่น ๑ ที่นั่งรถโรงเรียนเตรียมอุดมฯ คันเดียวกันกับคุณช่อมไป - กลับทุกวัน ส่งมาให้ บอกให้ผมสวดให้คุณช่อมฟังด้วย เป็นบทสวดมนต์ของสมเด็จพระพุฒาจารย์ (โต) วัดระฆังฯ คุณเยาว์นาฏบอกว่า บทสวดมนต์สมเด็จพระโตบทนี้ ดีนัก

“พุทระ พุทธา พุทธะ พุทธโธ
พุทธัง อะระหัง พุทธโธ
อิติปิโส ภาคะวา นะโม พุทธายะ”

ผมสวดมนต์วันละ ๓ เวลา เช้า กลางวัน เย็น ตั้งแต่คุณช่อม ปัญจพรรค ยังมีชีวิตอยู่ เริ่มป่วยเล็กน้อย จนถึงป่วยมาก และเสียชีวิตไป ตราบจนถึงทุกวันนี้

ผมสวดมนต์ เพื่อคุณช่อม ปัญจพรรค เป็นอันดับแรก ต่อจากนั้น ก็สวดมนต์เพื่อตัวเอง เพื่อญาติพี่น้อง และ หลาน ๆ ทุกคน ให้ได้รับ พระพุทธานุคุณ พระธรรมคุณ พระสังฆคุณ โดยทั่วกัน

ผมบูชาพระประจำวัน ขอให้ลดบันดาล ความสุขความเจริญ ความเป็นสิริมงคล สมบูรณ์พูนผล ให้แก่ ทุกคน

บูชาพระรัตนตรัย ตั้งจิตอธิษฐาน ขอให้ได้รับสิ่งที่ปรารถนาเถิด ขอให้ทุกคนมีความสุข ไม่เจ็บไม่ไข้ แคล้วคลาดปราศจากภัยอันตราย จงทุกประการ

ขอเดชะ ขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ได้โปรดเมตตา ประทานพระพุทธานุภาพ พระธรรมานุภาพ พระสังฆานุภาพ พระพุทธานุคุณ พระธรรมคุณ พระสังฆคุณ คุณพระศรีรัตนตรัย ปกป้อง ปกเกล้า ปกเศียรเกล้า คุณช่อม ปัญจพรรค ให้ไปสู่สวรรค์ชั้นฟ้า ให้มีความสุขกายสุขใจ ชื่นอกชื่นใจ สุขกายสบายใจ เป็นนิจันรันดร เทอญ

จำโนทย์ แยมงาม

๑๐๐/๒๐ ซอยลาดพร้าว ๘๓ ถนนลาดพร้าว เขตวังทองหลาง กรุงเทพฯ ๑๐๓๑๐
โทร. ๐๒-๕๓๙-๒๒๓๕

อนุสรณ์ พี่ช่อม์ ปัญจพรรค อาจินต์ ปัญจพรรค

พี่ช่อม์ ปัญจพรรค (แยมงาม) พี่สาวคนหัวปีของอาจินต์ ปัญจพรรค (เกิดก่อนอาจินต์ ๖ ปี) พี่ช่อม์เกิด ๖ ธันวาคม ๒๔๖๔ เรียนมัธยมปีที่ ๑ ที่ ร.ร.ราชินีบูรณะ อำเภอเมือง จ.นครปฐม เมื่อพี่ช่อม์อายุ ๑๑ ขวบ ได้ให้หม (อาจินต์ อายุ ๕ ขวบ) เกาะท้ายรถจักรยาน ๒ ล้อจากบ้านนายอำเภอเมืองนครปฐม ไปเรียน ก ข ที่โรงเรียนราชินีบูรณะซึ่งพี่ช่อม์แต่งเพลงเชียร์กีฬาไว้ให้โรงเรียน นี้ มีเนื้อร้องว่า “ชัย ชัย ชัย คงไม่ไปไหนหรือกราชินี พวกเราทั้งหมดนี้ เป็นราชินี ทั้งกายและใจ” นี้คือคำร้องเพลงแรกในชีวิตที่พี่ช่อม์ แต่งเมื่อ ๑๑ ขวบ

เมื่อพี่ช่อม์ เรียนสำเร็จ อ.บ. จุฬาฯ แล้วรับราชการกรมโฆษณาการ (ปัจจุบันคือกรมประชาสัมพันธ์) พี่ช่อม์ ได้แต่งคำร้องมากมายให้แก่เพลงแจ๊ซทำนองของคุณเอื้อ สุนทรสนาน (สุนทราภรณ์) และวงดนตรีของกรมประชาสัมพันธ์ พี่ช่อม์ได้รางวัลมากมายในการแต่งคำร้องในเพลงที่มีคุณค่าแก่ชาติ แต่พี่ช่อม์มีคุณค่าเลิศล้ำแก่ชีวิตของผมคือการเป็นคนพาผมไปเรียน ก ข ที่โรงเรียนหญิงประจำจังหวัดชื่อ ราชินีบูรณะ อ.เมือง จ.นครปฐม

พี่ช่อม์เกษียณอายุราชการเมื่อเป็นข้าราชการชั้นพิเศษของกรมประชาสัมพันธ์ แล้วจึงได้รับเชิญจากทีวีช่อง ๓ ให้เป็นผู้เซ็นเซอร์ละครโทรทัศน์ ของช่อง ๓ ซึ่ง พี่ช่อม์แต่งสโลแกนอันไพเราะ และมีคุณค่าให้ตั้งแต่เปิดสถานี ว่า :-

“คุ้มค่าทุกนาทิจูทีวีสีช่อง ๓”

พี่ช่อม์ สมรสกับ คุณจำโนทย์ แยมงาม ตั้งแต่ พ.ศ. ๒๔๙๘ ปัจจุบันพำนักที่ซอย ๘๓ ลาดพร้าว พี่ช่อม์ป่วยด้วยโรคมะเร็งเมื่ออายุ ๙๐ ปี (พ.ศ. ๒๕๕๓) ในความดูแลของพี่จำโนทย์ แยมงาม และโรงพยาบาลต่าง ๆ โดยมีโรงพยาบาลสำคัญคือโรงพยาบาลพระมงกุฎเกล้า โดยหลานป้าชื่อ อมรินทร์ คชรัตน์ และภรรยาชื่อ สุจิตรา คชรัตน์ ติดต่อโรงพยาบาลพระมงกุฎเกล้า และดูแลรับส่ง อย่างใกล้ชิดโดยมี นางสุพัตรา มินแมตเป็นพยาบาลประจำตัว ๒๔ ชั่วโมง ตั้งแต่ ๔ เมษายน ๒๕๕๔

จนถึงวันที่ ๒๘ กันยายน พ.ศ. ๒๕๕๖

พี่ช่อม์ ปัญจพรรค (แยมงาม) ได้ถึงแก่กรรมอย่างสงบ.

อาจินต์ ปัญจพรรค

ป้าอ่อม – ย่าอ่อม – ยายอ่อม

ในฐานะของหลานที่เห็น คุณอ่อม ปัญจพรรค แยมงาม มาตั้งแต่จำความได้ ป้าอ่อมเป็นสุภาพสตรีที่ใจดีมีความเมตตา กรุณา มีน้ำใจต่อทุกๆ คน พร้อมทั้งจะให้ความช่วยเหลือ ทั้งที่ร้องขอ และยื่นให้ทั้งๆ ที่ไม่ได้ร้องขอ หลานๆ หลายคน จะได้รับการช่วยเหลือ สนับสนุนในด้านต่างๆ เช่น ช่วยตั้งชื่อ ตั้งแต่แรกเกิด ช่วยสนับสนุนการศึกษา การเข้าโรงเรียน หลานๆ บางคนได้รับความรัก ความเอ็นดูเสมือนเป็นลูกจริงๆ เลยทีเดียว

ป้าอ่อม เป็นผู้ที่มีมองโลกในแง่ดีเสมอ อารมณ์ดี ไม่เคยเห็นโกรธใคร หรือใช้คำพูดที่ไม่ดี หรือไม่สุภาพ ด้านชีวิตครอบครัว ป้าอ่อมได้พบเนื้อคู่ซึ่งเป็นเพื่อนบ้านเรือนเคียงกันตั้งแต่ยังเด็ก ได้รักและแต่งงานครองคู่กับคุณลุงจำโนทย์ แยมงาม ใช้ชีวิตด้วยกันอย่างหวานชื่น ดูแลกันอย่างที่หลายๆ คน จะต้องอิจฉา จึงไม่น่าแปลก ที่ป้าอ่อมจะเป็นนักประพันธ์ เรื่องในแนวกระจุกกระจิมรักใคร่ จบลงด้วยความสุข สมหวังเสมอ

บ้านของป้าอ่อม ในช่วงปิดเทอม จะเตรียมของไว้ให้หลานเล่น อาทิเช่น ทีวีไม่แพง เต่า และที่หยอดขนมครก ชุดทำกับข้าวขนาดเล็กให้ร่วมเล่นสนุกด้วยกันหลายๆ คน แม้ในยามโรคหัดหรืออีสุกอีใสระบาด หลานๆ ก็จะได้แช่ใน حمامอุ่น ยาเขียว คนละกะละมัง เรียงกันทีละ ๒ – ๓ คน ในบ้านจะมีห้องที่เต็มไปด้วยหนังสือนานาชนิด ที่เหมือนห้องสมุดส่วนตัว ที่หลานสามารถเข้าไปนอนเอกเขนก อ่านได้ทั้งวัน ในช่วงปิดเทอม ปู่ฝึกฝังการรักการอ่านหนังสือ ไม่ว่าจะป็น นวนิยาย นิทาน สารคดี เรื่องสั้นต่างๆ น่าเสียดายที่ไม่มีใครได้รับการถ่ายทอดความสามารถ ความยอดเยี่ยมของป้าอ่อมมาได้สักคนเดียว แต่หนังสือ คำประพันธ์และเพลง จะเป็นสิ่งที่ตกทอดให้คนรุ่นหลังได้ระลึกและจดจำ ตลอดไป

หลานๆ จะไม่เคยได้ยินป้าอ่อม บ่นในเรื่องต่างๆ แม้แต่ในยามเจ็บป่วย จะทำให้คนที่มาพบมาเยี่ยม มีความสบายใจและพร้อมสู้กับทุกๆ สิ่ง ทุกโรค ที่เข้ามาเบียดเบียน เป็นคนไข้มะเร็ง ทรวงอก สูงอายุที่สามารถ ฟันตัวได้เร็วและดีมาก รับการบำบัดหลังการผ่าตัดได้ ทำให้หลานรู้สึก ว่า โรคนี้ไม่น่ากลัวอย่างที่คิด ช่วงที่หนักล้นต้องผ่าตัดทำกายภาพบำบัดอยู่เป็นเวลานาน ก็บ่นแต่เพียงอยากจะทานของโปรดต่างๆ เช่น ขาหมู โดยเฉพาะคากิ เป็ดพะโล้ ปลาร้า ฯลฯ

ในช่วงที่ยังแข็งแรงและทำงานได้ตามปรกติจนถึงอายุ ๘๐ กว่าปี ที่ไทยทีวีสีช่อง ๓ ลูกหลาน และผู้ที่สนิทกับป้าอ่อมหลายๆ ท่าน มักจะได้รับปลาร้าสับเป็นของกำนัล ซึ่งก็จะติดใจในรสมือ ป้าอ่อมทั้งนั้น และคอยที่จะได้รับอีกในครั้งหน้า ป้าอ่อมชอบแต่งตัวสวย สีสวยๆ ไปทำงาน จนมีผ้าที่ซื้อมา และยังไม่ได้อัดลงเหลืออยู่ สีที่โปรดคือ สีม่วง และน้อยคนนักที่จะรู้ว่า เบื้องหลัง ความงามของป้าอ่อมในทุกๆ วันที่ไปทำงาน คือคุณลุงที่คอยเตรียมเสื้อผ้าจัดวางไว้ให้เป็นชุดๆ พร้อมทั้งยาที่จะต้องรับประทาน นอกจากนั้นอีกหนึ่งเคล็ดลับความงามบนใบหน้าก็คือ น้ำมัน เต่า ที่จะคอยทาบ่อยๆ จะเห็นว่าใบหน้ายังเต่งตึง ถึงแม้ว่าจะเลยอายุ ๘๐ ปีมาแล้ว (ซึ่งยังคงเป็น ปริศนาของที่มาของน้ำมันนี้อยู่ สำหรับผู้ที่คิดอยากจะกำจัดรอยย่นบนใบหน้า)

ป้าอ่อมจะเป็นผู้ที่สอนให้ หลานๆ สวดมนต์ในยามที่ไม่สบายใจ วิตก หรือกังวลในสิ่งต่างๆ มีบทสวดอย่างย่อที่หลานๆ จะจำได้ขึ้นใจ คือ อี ยะ ปะ หัง ป้าอ่อมมักบอกเสมอว่า สวดมนต์ให้ หลานๆ ทุกคน แม้ในช่วงหลังที่ต้องนอนหลับตานิ่งๆ หลานๆ ก็คิดว่า ป้าอ่อมคงนอนสวดมนต์อยู่ในใจ ตลอดจนกระทั่งวาระสุดท้ายที่จากไปอย่างสงบ

สุดท้ายนี้ ขออาราธนาคุณพระศรีรัตนตรัย สิ่งศักดิ์สิทธิ์ทั้งหลาย รวมทั้งกรรมดี ที่คุณช่อมั ปัญญาพรรค แยมงาม ได้กระทำ ช่วยส่งให้ ป้าอ่อม - ย่าอ่อม - ยายอ่อม ได้พบแต่ความสุข ความสงบ ในสัมปรายภพเทอญ

ด้วยรักและอาลัย

จาก หลานๆ

คำไว้อาลัย ... คุณป้าช่อม ปัญจพรรค

โดย อติพร สุนทรสนาน เสนาะวงศ์ กรรมการ- เลขานุการ มูลนิธิสุนทรภรณ์

ตั้งแต่ดิฉันจำความได้ “ป้าอ่อม” ก็เป็นส่วนหนึ่งของครอบครัวเรามาโดยตลอด เพราะมีความเกี่ยวข้องเป็นญาติทางคุณยายสี่ถึง วรรณสุด ป้าอ่อม จึงเรียกคุณพ่อว่า “อาเอื้อ” และเรียกคุณแม่ว่า “น้องหนู” เมื่อเล็ก ๆ ยามที่เราไปเที่ยวต่างจังหวัด ป้าอ่อมก็จะเป็นผู้ร่วมขบวนของเราเสมอ อย่างเมื่อครั้งไปพักผ่อนที่อ่าวมะนาว จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ที่เป็นที่มาของเพลง “หนึ่งในดวงใจ” และมีอีกหลายเพลงที่เป็นเพลงเกี่ยวกับชนบทที่ป้าอ่อมได้แรงบันดาลใจจากการไปพักผ่อนกับครอบครัวเราที่อ้อมน้อย จังหวัดสมุทรสาคร ซึ่งป้าอ่อมก็ได้ตามไปซื้อที่ดินติดกับแปลงของเราและจะไปพักผ่อนด้วยกันเสมอ

เมื่อตอนที่ดิฉันไปคลอดลูกคนแรกที่โรงพยาบาลวิชัยยุทธ นอกจาก คุณพ่อ คุณแม่ และคุณยายแล้ว ป้าอ่อมก็เป็นญาติผู้ใหญ่อีกท่านหนึ่งที่เราไปรอคอยอยู่หน้าห้องผ่าตัด และเมื่อพยาบาลอุ้มลูกสาวคนโตมาส่งให้คุณตา คุณยาย ป้าอ่อมก็เป็นคนตั้งชื่อหลานคนแรกว่า “ไอซ์” ซึ่งนำมาจากชื่อพ่อคือ “ไช” และชื่อแม่คือ “อืด” ความผูกพันของเราจึงแน่นแฟ้นตลอดมา

บทเพลงของป้าอ่อมจะมีเนื้อร้องที่อ่อนหวาน สัมกับเป็นบทประพันธ์ของสุภาพสตรี นักอักษรศาสตร์ ป้าอ่อมเคยเล่าว่าคุณพ่อเป็นคนบังคับให้ป้าอ่อมหัดแต่งเพลง ซึ่งป้าอ่อมก็ทำได้ดีมาก เพลงทุกเพลงของป้าอ่อมจึงมีความไพเราะ กินใจ และเป็นอมตะมาจนทุกวันนี้

ดิฉันรับทราบถึงการจากไปของป้าอ่อม ด้วยความรู้สึกเสียดยและเสียใจ ที่วงการเพลงสุนทรภรณ์จะต้องสูญเสีย “ขุนพลเพลง” ไปอีกท่านหนึ่ง แต่ก็ดีใจว่า ป้านี้ป้าอ่อมก็คงจะไปรวมอยู่กับคุณพ่อและคุณแม่บนสวรรค์เรียบร้อยแล้ว ขอดวงวิญญาณของท่านจงไปสู่ที่สุคติ

ด้วยความรักและอาลัยยิ่ง
จาก...หลานอืด

ดิฉันรักพี่อุ่มค่ะ

อารีย์ นักดนตรี

วันแรกที่เดินเข้าไปทำงานในบริษัท ไทยโทรทัศน์ จำกัด หรือ ที.วี.ช่อง ๔ บางขุนพรหม ซึ่งขณะนั้นตึกทำการยังไม่เสร็จ พนักงานทั้งหลายที่ได้รับการคัดสรรต่างทยอยเข้าไปอาศัยทำงานที่เรือนเขียวหลังตึกใหญ่ของกรมประชาสัมพันธ์ ณ ที่นี้คือ กำเนิดโทรทัศน์ไทย ซึ่งก่อตั้งโดย กรมประชาสัมพันธ์ นายช่างใหญ่และผู้บริหาร คือ ข้าราชการกรมประชาสัมพันธ์ ได้ร่วมกันก่อสร้างสถานีโทรทัศน์แห่งแรกของประเทศไทย ประสบความสำเร็จอย่างงดงาม จนเป็นตำนานเล่าขานกันต่อๆ มาจวบจนทุกวันนี้

จากเด็กที่เพิ่งเดินออกจากรั้วโรงเรียนการเรือน ยังไม่สู้นักดัดในระบบการทำงาน....ก็ให้เห็นรุ่นพี่ที่เข้าทำงานก่อนดิฉัน ๑ ปี ๒-๓ คนอาทิ พี่ดาเรศร์ ศาตะจันทร์ และ พี่นวลลออ ทองเนื้อดี กำลังเปิดแผ่นเสียงสปีด ๗๘ หน้าตราสีแดงๆ...ฟังกันอยู่ ดิฉันก็เงี่ยหูฟังเพลงอะไรหนอไพเราะเสียจริง ๆ และใครเป็นผู้ร้อง เผอิญพี่นวลลออ เหลือบมาเห็นดิฉันเข้าเธอก็เรียกด้วยความปราณีน่องใหม่ว่า.....

“อารีย์ หนูมาฟังเสียงนักร้องคนใหม่ของคุณครู เอื้อ สุนทรสนาน ชื่อ รวงทอง ทองลั่นธม หัวหน้า จำนง รังสิกุล เพิ่งส่งชื่อมาใหม่ๆ”

พี่ดาเรศร์ ที่ยืนกอดอกฟังเพลงอย่างตั้งใจ พุดขึ้นมาว่า

“รวงทอง ทองลั่นธม ร้องเพลง รักบังใบ ได้เพราะมาก แล้วพี่อุ่มก็แต่งเนื้อร้องได้เศร้ากินใจจัง รวงทองได้แจ้งเกิดในเพลง รักบังใบ นี่แหละ”

พี่นวลลออ พุดเสริมว่า

“เพลงนี้พี่อุ่ม หรือ คุณอุ่ม ปัญจพรรค เป็นผู้ประพันธ์คำร้อง แล้วพี่อุ่มก็เป็นพี่สาวของคุณอาจันต์ ปัญจพรรค ที่นั่งทำงานอยู่หน้าโต๊ะคุณสมจิตร สิทธิไชย ส่วนพี่อุ่มนั่งทำงานอยู่ตึกใหญ่ข้างหน้าแผนก นิตยสาร ท่านเป็นบรรณาธิการหนังสือโฆษณาสาร”

ดิฉันค่อยๆ หันหน้าแอบมองดูคุณอาจันต์ ซึ่งเป็นชายร่างเล็ก ผิวคล้ำที่กำลังขีดเขียนอะไรอยู่ก็ไม่ทราบได้ พลังนึกอยู่ในใจว่า โอโฮ เป็นถึงน้องนักประพันธ์เพลงเลยเรอะนี่ แล้วเขามาทำหน้าที่อะไรกันหนอ ในเวลาต่อมาเขาเป็นพี่เอื้อยของเหล่าพนักงานฝ่ายชาย และแจกงานให้เขาเหล่านั้นทำ โดยหารู้ไม่ว่า.....สักวันหนึ่ง เขาคนนั้นคือ “ศิลปินแห่งชาติ สาขาวรรณศิลป์”

งานโทรทัศน์ที่ดิฉันเข้ามาสัมผัสมีอะไรมากมายหลายอย่างให้ได้เรียนรู้สารพัดรูปแบบ เป็นมหาวิทยาลัยที่ไม่มีให้ศึกษาในเมืองไทย ได้เรียนรู้จากนายและ พี่ๆ ในกรมประชาสัมพันธ์ โดย

เฉพาะพ็่อมที่ดิฉันต้องแอบเดินไปดูหน้าท่าน เมื่อมีโอกาสได้ไปฝึกและต่อเพลงกับพี่ชวลี ช่วงวิทยุ เพื่อร้องเพลงประกอบในละครทางช่อง ๔ พ็่อมผู้ใจดีมีเมตตาเดินมาทักทายและให้กำลังใจ เวลาที่คุยกับพ็่อมทุกครั้งดิฉันจะมีความสุข ท่านเป็นผู้ใหญ่ที่ดิฉันอยากอยู่ใกล้ๆ หลายครั้งที่ท่านเจ็บป่วยไม่สามารถไปไหนมาไหนได้สะดวก ดิฉันก็ยังแอบโทรศัพท์ไปทักทายและปรึกษาเรื่องเพลงกับพ็่อมหลายครั้ง

พ็่อมอยากเป็นนักประพันธ์เพลงจึงมาสมัครเข้ากรมโฆษณาการ และได้ทำงานสมความปรารถนาโดยประพันธ์เพลงประกอบละครวิทยุคลื่นสั้นของกรมฯ ได้แต่งเพลงร่วมกับคุณครูเอื้อ สุนทรสนาน ซึ่งเป็นผู้แต่งทำนองเพลงอย่างปราณีตและละเอียดละออ ดนตรีจะต้องสัมพันธ์กับเนื้อเพลงอย่างละมุนละไม จึงทำให้พ็่อมทำงานที่รักอย่างมีความสุข

เมื่อที.วี.ช่อง ๔ เปิด ก็เป็นช่วงเวลาที่ยังดนตรีกรมโฆษณาการหรือกรมประชาสัมพันธ์กำลังรุ่งเรือง ต้องแต่งเพลงใหม่ๆ ป้อนที.วี.ช่อง ๔ พวกเราด้วยกันทำงานจนเจริญงอกงามถึงขีดสูงสุด และที.วี.ช่อง ๔ เป็นสถานีเดียวที่มีละครเพลงแสดงบ่อยมาก แทบทุกครั้งพ็่อมร่วมประพันธ์เพลง อาทิ กลิ่นแกมนาง กลิ่นสะไบนาง สำคัญที่ใจ จนนาง ฯลฯ แต่ละเพลงไพเราะและได้รับความนิยมมาก ไม่ว่าจะเป็ดอกพุดตาน ถึงเธอ ระทมในล้นทม ฯลฯ โดยเฉพาะเพลงซึ้งจิต สร้างชื่อเสียงให้ผู้ร้อง พูลศรี เจริญพงศ์ ครองใจผู้ฟังและผู้รักการร้องเพลงเป็นเวลา ๕๙ ปีแล้ว ถึงกับมีคนกล่าวว่า “ถ้าใครไม่รู้จัก หรือร้องเพลงซึ้งจิตไม่ได้ แปลว่าคนนั้นร้องเพลงไม่เป็น!”

ดิฉันเกิดมาโชคดีที่มีโอกาสได้แสดงละครเพลงเรื่อง “เพียงแค่ว่าขบฟ้า” บทประพันธ์ของอาจารย์ศุภร บุนนาค มีเพลงเอกอยู่ ๒ เพลง ที่พระเอกกำธร ร้องคู่กับดิฉันคือเพลง “จนนาง” ซึ่งพ็่อมประพันธ์ เป็นเพลงที่ดิฉันประทับใจและรักมากที่สุด เนื้อเพลงที่มีการเกี่ยวพาราสิระหว่างตัวพระกับตัวนาง ที่ยกย่อนด้วยกรรมคมคายสุดพรรณนา แทบไม่น่าเชื่อว่าพ็่อมจะรู้สึกถึงอารมณ์ชาย ซึ่งจวบจ้วงฝ่ายหญิงที่ค่อนข้างเปลี่ยวได้นำรักถึงเพียงนี้ ผู้ที่แต่งเพลงแนวนั้นมีเพียง ๒ คนคือพรานบุรุษ อีกท่านหนึ่ง

ดิฉันขอพูดไว้ในหนังสือที่ระลึกเล่มนี้ได้เลยว่า...การที่ได้ร้องเพลงจากคำประพันธ์ของพ็่อม แม้ว่าจะมิได้บันทึกเป็นแผ่นเสียงจำหน่ายก็ตาม ดิฉันถือว่าเป็นบุญของดิฉันเหลือเกินแล้ว!!!

พ็่อมเป็นผู้ที่มองโลกด้วยความรื่นรมย์ จึงเขียนนวนิยายในแนวรักระจุ่มระจิมให้ผู้อ่านได้รับความสุขและสนุกสนาน เมื่อได้นำมาถ่ายทอดเป็นละครโทรทัศน์ช่อง ๔ เป็นครั้งแรกในละครเรื่อง “ทัดดาว บุชยา” ได้ยินเสียงนางเอกกรรณิกา ธรรมเกษร เปล่งเสียงว่า “จ้าวฮะๆ” คนดูก็รักเสียแล้ว นวนิยายเรื่อง “ทัดดาว บุชยา” มีผู้นำไปทำละครวิทยุและโทรทัศน์ไม่ต่ำกว่า ๘ ครั้ง และเมื่อต้นปี พ.ศ. ๒๕๕๖ ทางช่อง ๓ ก็ได้นำมาทำอีกครั้งหนึ่ง และยังได้ประพันธ์ไว้มากมาย

หลายเรื่องอาทิ สร้อยฟ้าชายตัว เมียนอกกฎหมาย บ้านนอกเข้ากรุง ฯลฯ เมื่อปลายปี ๒๕๕๖ ทางที.วี.ช่อง ๓ ก็ได้้นำนวนิยายเรื่อง “ดอกอ้อ-สายขวัญ” มาทำละครภาคเย็น ดังจะเป็นการทิ้งท้ายไว้คล้ายแก่พี่อ้อม ปัญจพรรค ให้พวกเรารุ่นน้องได้จาริกไว้ไม่รู้ลืม!

พี่อ้อมเป็นสุภาพสตรีที่งามพร้อมทั้งกาย วาจา ใจ ใครที่ได้คุยกับพี่อ้อมเปรียบเสมือนธารน้ำใสไหลเย็นให้ได้อาบกินทุกคนไป เมื่อยังมีชีวิตอยู่ก็ประกอบคุณงามความดี ได้สร้างสรรค์ผลงานไว้มากมายโดยเฉพาะ เพลง “วันเด็ก” หรือ เพลงบัญญัติ ๑๐ ประการ ที่ดังกระหึ่มทั้งกลางวัน กลางคืน

เด็กเอ๋ยเด็กดี ต้องมีหน้าที่สิบอย่างด้วยกัน เด็กเอ๋ยเด็กดี ต้องมีหน้าที่สิบอย่างด้วยกัน

หนึ่ง นับถือศาสนา

สอง รักษาธรรมเนียมมั่น

สาม เชื่อพ่อแม่ครูอาจารย์

สี่ วาจานั้นต้องสุภาพอ่อนหวาน

ห้า ยึดมั่นกตัญญู

หก เป็นผู้รักการงาน

เจ็ด ต้องศึกษาให้เชี่ยวชาญ ต้องมานะบากบั่น ไม่เกียจไม่คร้าน

แปด รู้จักออมประหยัด

เก้า ต้องซื่อสัตย์ตลอดกาล น้ำใจนักกีฬากล้าหาญ ให้เหมาะกับกาลสมัยชาติพัฒนา

สิบ ทำตนให้เป็นประโยชน์ รู้บาปบุญคุณโทษ สมบัติชาติต้องรักษา

เด็กสมัยชาติพัฒนา จะเป็นเด็กที่พาชาติไทยเจริญ

ท่านจากไปแต่เพียงกาย แต่ผลงานทั้งเพลง และนวนิยาย ให้คนรุ่นหลังได้สืบสานกันต่อไป

ดิฉันมั่นใจว่า.....พี่อ้อมคงจะจากเราไปอยู่ในภพภูมิที่สูงสุดในโลกที่สงบและร่มเย็นช้วนิรันดร

จากน้องรักของพี่อ้อม
อารีย์ นักดนตรี

‘ไข่มุมยางมะตูม’ ของป้าอ่อม...

กริ่ง ๆ... เสียงโทรศัพท์ดังขึ้นตอนแปดโมงเช้าวันที่ ๒๘ กันยายน ๒๕๕๖ ผมรับทันที

“ธาดา...”

“ครับ-สวัสดีครับ ผมเองครับ อาจารย์น้อย...” ผมจำเสียงอาจารย์น้อย – แนน้อย ปัญจพรรคได้

“.....”

“อาจารย์น้อยครับ มีอะไรครับ...” วาบแรกแห่งความคิด ผมนึกไปถึงพี่อาจินต์ ปัญจพรรคสามีของอาจารย์แนนน้อย

“ป้าอ่อม...ป้าอ่อม...”

“ป้าอ่อม..ป้าอ่อมทำไมครับ!?” ผมใจหายวูบนึกเป็นห่วงไปถึงเรื่องสุขภาพและอุบัติเหตุที่อาจเกิดขึ้นกับผู้สูงอายุที่ผมเคารพนับถือ...

“ป้าอ่อมท่านไม่อยู่กับเราแล้วละธาดา....”

ป้าอ่อมของพวกเราคือ ช่อม ปัญจพรรค นักประพันธ์ชื่อดัง เจ้าของนวนิยายดังๆ มากมาย เช่น ทัดดาว บุชยา, ดอกพุดตาน, สร้อยฟ้าชายตัว, เมียนอกกฎหมาย, เมียมืด, เมียชายฝาก, เมียสั่งทาง พ.ก.ง. ฯลฯ และเป็นผู้ประพันธ์เพลงของคณะสุนทราภรณ์ เช่น ช้องจิต, ทัดดาว บุชยา หน้าไม้เด็ก หนึ่งในดวงใจ และอีกมากมาย กว่า ๖๐ เพลง เสียชีวิตด้วยวัยชราและหมดลมอย่างสงบ สิริรวมอายุ ๙๑ ปี ที่โรงพยาบาลพระมงกุฎเกล้า กรุงเทพฯ ในวันที่ ๒๘ กันยายน ๒๕๕๖ เวลาประมาณ ๐๑.๐๐ น.

ป้าอ่อมหรือพี่ช่อม ปัญจพรรค นอกจากจะเป็นพี่เอื้อยผู้ใจดีของนักเขียนนักประพันธ์และเป็นผู้ที่มีคุณูปการแก่แวดวงบรรณพิภพแล้ว พวกเราชาว ‘ชมรมวันพุธ’ ของฟ้าเมืองไทย ยังไม่เคยลืมป้าอ่อมผู้ใจดีของเรา

ครับ, โดยเฉพาะผมไม่เคยลืม ‘ไข่มุมยางมะตูม’ ของป้าอ่อมเลยจนทุกวันนี้...

นิตยสารฟ้าเมืองไทยที่มีพี่อาจินต์ **ปัญจพรรค** เป็นกัปตันใหญ่ กำหนดให้นักเขียนมาส่งต้นฉบับในวันพุธ ฉะนั้นในกองบรรณาธิการฟ้าเมืองไทยทุกวันพุธจึงเป็นที่ชุมนุมของนักเขียนทุกรุ่นทุกวัย พอแดดร้อนลมตกร เราก็ย้ายไปสังสรรค์กันต่อตามร้านอาหารอร่อย ๆ หมุนเวียนเปลี่ยนไปแต่ละสัปดาห์ ประพฤติปฏิบัติกันจนเป็นประเพณี

วันไหนที่ป้าอ่อมว่างเว้นจากภารกิจ ก็จะมี ‘ไข่ต้มยางมะตูม’ ฝีมือป้าอ่อมมาเลี้ยงพวกเราชาว วันพุธจนเกินพอ หากเป็นเทศกาลต่างๆ ไม่ว่าจะป็นวันปีใหม่ หรือวันเกิดพี่อานันต์ ปัญจพรรค หรือวันเกิดของเพื่อนพี่น้องที่นักเขียนที่สนิทสนมกัน ป้าอ่อมจะมาพร้อมกับ ‘ไข่ต้มยางมะตูม’ เสมอ และผู้ร่วมทางทุกครั้ง ซึ่งเป็นทั้งสารดีผู้ซบรถ และเป็นทุกๆ อย่างของป้าอ่อม คือ พี่โนทย์ ของพวกเรา

พี่โนทย์ (จำโนทย์ แยมงาม) เป็นสามีที่น่ารักของป้าอ่อม และเป็นพี่ที่เคารพของพวกเรา พี่โนทย์ใจดี พูดเพราะ ร้องเพลงเก่ง ทราบว่า ตลอดเวลานับเดือนที่ป้าอ่อมนอนป่วยรักษาตัวอยู่ที่โรงพยาบาลพระมงกุฎเกล้า กทม. พี่โนทย์ก็ไปนั่งร้องเพลงให้ป้าอ่อมฟังทุกวัน เพลงที่ร้องบ่อยที่สุด คือ เพลง ‘หนึ่งในดวงใจ’

“พี่นี่มีน้องหนึ่งในดวงใจ เท่านั้น...ฮือฮือ....”

ป้าอ่อมกับพี่โนทย์ไม่มีลูก พวกเราใครที่มีลูกหลาน มักจะพากันไปกราบสวัสดีปีใหม่ป้าอ่อมกัน ถึงบ้านพักทุกปี ป้าอ่อมรักเด็กทุกคน ใครพาลูกหลานไปกราบป้าอ่อมในวันปีใหม่ เด็กๆ ก็จะได้ของที่ระลึกน่ารักๆ กันทุกคน

‘น้องปุ๋ย’ ลูกสาวของผมนเองไปกราบป้าอ่อมทุกปีตั้งแต่จำความได้ ของขวัญปีใหม่ทีป้าอ่อมให้น้องปุ๋ยสองชิ้นที่เจ้าตัวชอบมาก และเก็บรักษาไว้จนโต คือ ซามข้าวใบเล็ก ๆ เนื้อเมลามันและแผ่นยางปูรองซาม ซึ่งทั้งสองชิ้นมีรูवाद ‘ข้างน้อย’ พ่อแม่และพี่เลี้ยงน้องปุ๋ยจึงได้ใช้ซามใบเล็ก ๆ ชุดนี้หลอกล่อให้น้องปุ๋ยทานข้าวได้ทุกวัน คือป้อนข้างคำ น้องปุ๋ยคำ (น้องปุ๋ยชอบดูลูกข้าง โตขึ้นขอไปเรียนที่ มช. ซึ่งมีสัญลักษณ์เป็นรูปข้างน้อย !) ป้าอ่อมสร้างความประทับใจให้พวกเราชาววันพุธ และใครต่อใครในวงการไว้มากมายจนพรรณนาไม่หมด

ในวันที่ไม่มีป้าอ่อมแล้วพวกเราก็จใจหาย แต่ก็ต้องทำใจ เพราะชีวิตคนเราย่อมมีเกิด แก่ เจ็บ ตายเป็นสรณะ...

วันนี้ป้าอ่อมจากไกล ทิ้งไว้แต่ความดีน่านับการ ...อาทิ

“คุ้มค่าทุกนาที่ ดูทีวีสีช่อง ๓”

ขอให้ป้าอ่อมจงไปสู่สุคติในสัมปรายภพเทอญ...

ธาดา เกิดมงคล และครอบครัว

ธาดา เกิดมงคล

บรรณาธิการบริหาร นิตยสารบางกอกรายสัปดาห์ / อุปนายกสมาคมนักเขียนแห่งประเทศไทย

ด้วยความอาลัยรัก คุณพี่ ช่อม ปัญจพรรค แยมงาม

วันนั้น ไม่ค่อยสบาย นอนตื่นสาย เด็กมาบอกว่ามีโทรศัพท์มาจากบ้านคุณอาจิ้นต์ ปัญจพรรค ขอให้โทร.กลับไปด้วย ยังไม่ทันได้โทร. คุณจิตติ หนูสุข ได้โทรศัพท์มาจากสมาคม นักเขียน บอกข่าวให้ทราบว่าคุณพี่ช่อม ปัญจพรรค แยมงาม เสียชีวิตแล้ว ใจหายวับเลยคะ พอจะทราบว่าพี่อ่อมไม่สบาย แต่ไม่นึกว่าจะไปเร็วอย่างนี้

ดิฉันเป็นแฟนหนังสือของคุณพี่อ่อม ดูเหมือนจะตั้งแต่เรื่อง “สร้อยฟ้าชายตัว” ก่อนนั้นก็ชอบ เรื่องน่ารัก ๆ เรื่องหนึ่ง ที่มีเด็กชอบเล่นไอ้ไข่ไอ้โขงเป็นที่สุด ไปเล่นในถ้ำที่ไปเที่ยวกัน ทำให้ต้อง วิตว้ายกันเป็นการใหญ่ พี่อ่อมเขียนหนังสืออ่านเข้าใจง่าย ติดตามเรื่องได้ง่าย ดิฉันก็เลยจำแบบ อย่างมาเขียนบ้าง ผู้อ่านเขาเห็นว่าเราเขียนให้เขาอ่านเข้าใจง่าย เขาก็อ่านตามเรา

พี่อ่อมบอกว่า ตามอ่านหนังสือที่ดิฉันเขียนเหมือนกัน เพราะพี่อ่อมชอบอ่านและเขียนเรื่อง รักโรแมนติก เมื่อมีคนเขียนให้อ่านแล้ว พี่อ่อมก็ไม่ต้องเขียนเอง อ่านอย่างเดียว ดิฉันภูมิใจมากคะ

พี่อ่อมเป็นนักเขียนที่มีผลงานมากที่สุดคนหนึ่ง เมื่อดิฉันเริ่มจะมีงานเพิ่มขึ้น ได้ไปเรียนถาม พี่อ่อมว่า พี่อ่อมทำอะไรจึงเขียนได้มากมาย พี่อ่อมตอบว่า “ต้องทวง หนู ทวงแล้วเขียนได้เร็ว” ยัง อ้างถึงคุณยุพา งามสมจิตร บรรณาธิการกุลสตรี ว่าคุณยุพาไปนั่งเกาะโต๊ะรอต้นฉบับ พี่อ่อมก็เขียน ได้อย่างสิ้นไหล

คำแนะนำใช้กับดิฉันไม่ได้คะ เพราะดิฉันถูกทวงแล้ว จะติดแหง็ก เขียนไม่ออกเอาเลย

ณ เวลานี้ พี่อ่อมไม่ได้อยู่ให้ความเมตตาแก่นักเขียนรุ่นน้องอีกแล้ว แต่ดิฉันไม่เคยลืมที่ได้รับ ความโอบอ้อมอารีโดยบริสุทธิ์ใจจากพี่อ่อมเสมอมา

ขอให้ดวงวิญญาณของคุณพี่ที่น่ารัก จงสถิตย์อยู่ในสวรรค์ชั้นฟ้าด้วยความสุขตลอดไปคะ

ด้วยความอาลัยรักยิ่ง
ศรีเฉลิม

เพลงรักจากข่อม

ยามราตรี คอยนาง อ่างว่างจิต
มองฟ้างามยามค่ำที่หม่มพร
เราพบกันด้วยเพลงเป็นสื่อพา
กลืนแก้มนางยังละมุนอุณภัย

แต่ยามนี้มีเพียงกลิ่นสไบนาง
ยังข้องจิต ฝากลมวอนถึงลาวัลย์
อันรอยเล็บมือนางที่จำได้
คอยขวัญใจ คอยความรักใจหม่นยิ่ง

แรกพบกันเจ้าเป็นสาวเล่นธาร
สาวสร้อยฟ้าเธอคือดาวในใจ
เปรียบเหมือนดอกพุดตานบานสะพรั่ง
ช่างบอบบางดั่งวิมานใยบัว ช่อรักซ้อน

อกสะท้อนคอยคนรักจักคืนมา
กลับคืนมาขอเป็นจันทร์ประดับใจ
จะพาเจ้าเที่ยวชมดาวดิษฐ์
พี่จะกล่อมตรุษไสมีให้ตรม

ใจก็คิดแสนหวังดวงสมร
ดั่งตะวันรอนอ่อนแสงหมดแรงใจ
น้ำตาลหรือน้ำตาอยู่ข้างไหน
ผสมในกลิ่นเนื้อที่เจอจันทร์

ผู้พ่ายรัก ฝากลมจวบ ถึงเธอนะจอมขวัญ
หนึ่งในดวงใจฉันมั่นรักจริง
มั่นสำคัญที่ใจจะยอดหญิง
โอ้เจ้าหญิงอ่อนโลกผู้อ่อนวัย

สนุกสนานยามเช้าแสนสดใส
เปรียบดั่งปิ่นหยก แผ่นดินทอง
คิดไม่ถึง ใจนางมาถ่ายถอน
ไม่แน่นอนกลายเป็นรักที่บังใบ

ยังแสนหวัง ดอกเอื้องฟ้าที่สดใส
แสนชื่นใจลาที่รักที่ระทม
จะตราตรึงรักเอาบุญของงามฉม
มาชื่นชมธรรมชาติในยามเย็น

ลาที่ปีเก่าที่เส้าหมอง
พรจุมพิตเพื่อเจ้าแม่เนื้อเย็น
รักระทมในล้นทมขมอุรา
ฉลองด้วยจัดงานกินรินรำ

คือเพลงรักจากใจสาวอักษรจุฬาฯ
ขอฝากเพลงรักร้อยจากหัวใจ
ขอเพลงรักของซุ่ม ปัญจพรรค
สถิตย์อยู่คู่หล้าเพลินอารมณ์

ชีวีของคนจนนางที่เคยเห็น
คงจะเป็นสวรรค์ในวงรำ
เพลินอุทัยต้องสุขกว่านางงามขำ
แสนชื่นฉ่ำแย้มงามตามดวงใจ

ปรารถนาให้เป็นสุขทุกสมัย
เพื่อปวงไทยฉ่ำชื่นรื่นอารมณ์
ที่รังสรรค์เป็นเพลงสุนฯ แสนเหมาะสม
ด้วยปลายคมปากกาคุณฟ้าไทย

ผู้ประพันธ์ : นางสาวภรณ์พรรณ พึ่งสมศักดิ์

คารวาลัย ช่อม ปัญจพรรค

เพราะเรื่องรักพาฝันฉันจึงอ่าน
เพราะนางเอกแสนหวานฉันจึงหลง
เพราะพระเอกแสนดีมีงูนาง
เพราะเรื่องคงคุณธรรมงามเหลือใจ
โศรดาพลัดถิ่น ได้ยินว่า
เธอพลัดไปอยู่บนฟ้าแล้วใช้ไหม
บุษยาไปตัดดาวหนาวอยู่ไกล
แสน “ซึ้งจิต” “รักบังใบ” “ยามราตรี”
เคยแย้มงามบานตระการกำนลช่อม
กลับแตกพุ่มกระจัดกระจายสลายหนี
เคยเป็นดวงอักษรประดามี
มาวันนี้ลับลาสุดอาลัย
ให้ความสุขให้ความรักในอักษร
สื่อสะท้อนสุนทรียามาซ่อนใส่
ทั้งวรรณกรรมทั้งเพลงบรรเลงใด
จับหัวใจจับอารมณ์สมปัญจพรรค
กราบลาพี่
ขอคารวะอีกที่จากนักฝัน
ที่เกิดเป็นตัวตนคนวงวรรณ
เพราะนิยายรักของท่านทั้งนั้นเลย

ชมัฎกร แสงกระจ่าง

๒๘ กันยายน ๒๕๕๖

พจนานัลย
แต่
คุณช่อม ปญจพรรค

โดย อาจารย์วิวัฒน์ บุรทัต

๑ คุณช่อมละโลกนี้
แฟนคลับต่างงงงัน
น้ำตาหลังลงปลัน
ได้แต่วอนเทพรื้น

ไปสวรรค์
สะอื้น
ท่อมโลก ฤพี
ร่างพินภายหลัง

๑ เธอคือเทพีช่อมแก้ว
หัตถ์ทิพย์ร้ายพรรณนา
ตั้งเนรมิตขึ้นชีวา
ใครอ่านชวนยืมแยม

กัลยา
แต่งแต้ม
โลกเล่น ใจนา
ตื่นตื่นสุขเกษม

๑ ต.อ. รุ่ณ ๑ ซ้า
ทิ้งรุ่ณหลังแลเหลียว
น้องขาดหลักจริงเจียว
ด้วยรักผูกพันอ้า

๑ เดียว
เปลี่ยวร้าง
นะพี
ชาติหน้าพบกัน

๑ เบอร์ ๑ รุ่ณ ๑ พร้อม
คือประวัติศาสตร์บัน
เธอคือเอกยีนยัน
ผู้เสกวรรณศิลป์ให้

ตรงกัน
ทักไว้
หน้าหนึ่ง ต.อ.
ทั่วฟ้าเมืองไทย

วีรกษัตริย์ รัตนโกสินทร์ พระปิ่นนาฏ
ทรงเป็นปราชญ์ ฉลาดล้ำ งามสดใส
ทรงเป็นนัก เศรษฐกิจ พิชิตชัย
ปราบสงคราม ยากจนได้ ไม่ละวาง

ประพันธ์โดย ช่อม ปัญจพรรค

ความภาคภูมิใจสูงสุด
ของ ช่อม ปัญจพรรค
ที่ได้สัมภาษณ์

ม.ร.ว.สิริกิติ์ กิติยากร พระคู่หมั้น
เมื่ออายุ ๑๘ ปี

บทสัมภาษณ์ ม.ร.ว.สิริกิติ์ กิติยากร พระคู่หมั้น เมื่ออายุ ๑๘ ปี โดย ช่อม ปัญจพรรค์

จากเอกสารโบราณอายุกว่า ๖๒ ปี :

บทสัมภาษณ์ ม.ร.ว.สิริกิติ์ กิติยากร พระคู่หมั้น เมื่ออายุ ๑๘ ปี... (๑)

ผมเป็นคนชอบอ่านและสะสมหนังสือเก่าครับ ชอบมากเป็นชีวิตจิตใจ เพราะได้ค้นพบเรื่องราวและเกร็ดเล็กเกร็ดน้อยต่างๆ มากมาย จากหนังสือเก่าๆ เหล่านี้ สุดสัปดาห์ที่ผ่านมาพอมีเวลาว่างนิดหน่อย จึงรีบไปเดินแถวแผงขายหนังสือเก่าที่ตลาดนัดจตุจักร ไปเจอหนังสือเก่าคร่ำคร่า หน้าปกฉีกขาดยับเยิน เต็มไปด้วยฝุ่นละอองกลบหนายู่ เพียงแค่ขยตามองผ่านแวบๆ ก็รู้สึกเหมือนว่าได้เห็นข้อความที่ผมสนใจ เลยคว้าขึ้นมาพลิกอ่าน

แหม...สนใจสิครับ...สนใจชนิดที่แทบจะร้องกรี๊ด กรี๊ดก้องไปให้สนั่นร้านเลยทีเดียว ก็ไปเจอผลงานการเขียนในรูปแบบของบทสัมภาษณ์ของคุณช่อม ปัญจพรรค์ นักประพันธ์อาวุโส ที่เป็นหนึ่งในไอดอลของผมมาแสนนาน และที่สำคัญที่สุดคือ เป็นบทสัมภาษณ์สมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ฯ พระบรมราชินีนาถ เมื่อครั้งยังทรงเป็นพระคู่หมั้น เมื่อวันที่ ๑ เมษายน พ.ศ.๒๔๙๓ หรือเมื่อกว่า ๖๒ ปีมาแล้ว

ผมปลาบปลื้มยินดีเป็นอย่างยิ่ง เพราะกำลังนึกว่าจะเขียนบทความถวายสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ อย่างไรดี กำลังหาหัวข้อที่จะเขียน พอได้มาพบบทสัมภาษณ์ที่เก่าแก่ถึงกว่า ๖๒ ปีแล้ว เรียกว่าเก่าและแก่กว่าผมมากมาย ผมจึงตัดสินใจที่จะอัญเชิญข้อเขียนบทสัมภาษณ์ ม.ร.ว.สิริกิติ์ กิติยากร เมื่อครั้งยังทรงเป็นพระคู่หมั้นมาลงไว้ เพื่อเป็นการเผยแพร่พระเกียรติคุณของสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ ที่ทรง “ฉายแวว” มาตั้งแต่ครั้งที่พระราชทานสัมภาษณ์ ซึ่งในขณะนั้นทรงมีพระชนมพรรษาเพียง ๑๘ พรรษาเท่านั้น

ผมขอกราบรำลึกพระคุณของคุณช่อม ปัญจพรรค์ ซึ่งผมขอเรียกท่านว่า ‘อาจารย์’ ที่ได้รังสรรค์บทสัมภาษณ์นี้แบบมีชีวิตชีวาและเป็นธรรมชาติที่สุด เป็นวรรณกรรมงานเขียนที่ทำให้ผู้อ่านสามารถมองเห็นภาพได้อย่างชัดเจน และเป็นการเฉลิมพระเกียรติสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถได้โดยความรู้สึกของผู้อ่านเอง โดยผู้เขียนมิได้ยกยอปอปั้นจนมากมายจนเกินงาม

นอกจากนี้ ผมยังกราบขออนุญาตจากท่านอาจารย์ช่อม ปัญจพรรค ในการนำข้อเขียนบทสัมภาษณ์ของท่านมาเผยแพร่ต่อ ณ ที่นี้ เพราะถือเป็นเอกสารชิ้นต้นสำคัญที่สุดที่เป็นหลักฐานข้อมูลของสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ เมื่อครั้งยังดำรงพระยศเป็น ม.ร.ว.สิริกิติ์ กิติยากร พระคู่หมั้น เพียงไม่กี่ชิ้นที่ยังหลงเหลือมาจนถึงปัจจุบันนี้ และเท่าที่ค้นหาค้นพบได้ เชิญพบกับเอกสารโบราณที่สำคัญที่สุดชิ้นนี้ได้เลยครับ....

ช่อม ปัญจพรรค สัมภาษณ์ ม.ร.ว.สิริกิติ์ กิติยากร (๑ เมษายน ๒๕๔๓)

อยากชมบุญคุณหญิงสิริกิติ์อีกเหลือเกิน...นี่เป็นความคิดส่วนตัวของข้าพเจ้าที่เกิดขึ้น ภายหลังจากได้เห็นโฉมเธออย่างใกล้ชิด เมื่อวันที่ ๒๙ มีนาคม ณ กระจงพักหน้ากระทรวงการต่างประเทศ และความต้องการนั่นเอง ที่นำข้าพเจ้าพร้อมด้วยหนังสือโฆษณาสาร ๖ เล่ม กับเพื่อนร่วมกรมอีก ๓ คน ไปวังหม่อมเจ้านักขัตตรมงคลฯ ด้านริมคลองเทเวศร์ เวลาเกือบ ๑๐ นาฬิกาของวันที่ ๑ เมษายนนี้ ด้วยไม่รู้จักวังจึงนั่งรถเลยไปจนถึงหน้าบ้านพระยาอนิรุทธเทวา ได้ไต่ถามคนข้างทางว่าใช่หรือไม่ เขาชี้ประตูหาสี่ไขไก่ใหม่เอี่ยมให้และบอกว่าอยู่โน่น ข้าพเจ้ากับเพื่อนต้องย้อนกลับไปพอเห็นมีตำรวจยืนยามอยู่ ก็บอกกันว่าใช่แน่ ในที่สุดก็เข้าไปยืนอยู่ใต้ต้นมะม่วง ถ้าม้าหน้าในที่ยืนรักษาการณ์อยู่ว่า จะเข้าพบได้หรือไม่ เขาบอกให้เซ็นชื่อลงในสมุดเยี่ยม พร้อมทั้งความประสงค์ ข้าพเจ้าเขียนลงไปว่า มาจากหนังสือโฆษณาสาร ของกรมโฆษณาการ เช่นชื่อกันทุกคนแล้ว เจ้าหน้าที่ก็นำสมุดเข้าไปเสนอข้างในวัง เมื่อข้าพเจ้าเข้าไปถึงนั้น ยังมีผู้จะเข้าไปพบคุณหญิงคอยอยู่ก่อนเรา ๒ หรือ ๓ คนละ ขณะยืนคอยอยู่อย่างใจเด๋นตั้นนั้น ก็มีรถเก๋งสีดำคันใหญ่แล่นเข้าไปในวัง พวกเราใจหาย นึกว่าทำอะไรไม่ได้พบคุณหญิงเสียแล้ววันนี้ ขณะนั้นผู้นำสมุดรายชื่อเพื่อขออนุญาตเข้าพบ ได้ออกมาบอกกับเราว่า “บางที่คุณหญิงอาจจะเข้าวัง ขอให้มาวันหลัง” พวกเราหน้าเสียดคิดว่าบุญไม่ถึงแน่ แต่ไหนๆ มาแล้วขอนั่งพักคอยชมตอรถออกจากวังก็ยิ่งดีละ สักพักรถเก๋งคันนั้นก็เคลื่อนออกจากวัง แต่ไม่มีคุณหญิงและหม่อมแม่ออกไปด้วย พวกเราจึงตั้งใจ จะพยายามอ้อนวอนขอพบอีกครั้ง เพราะไหนๆ ก็ตั้งใจมาแล้ว และหนังสือ ๖ เล่ม ที่เตรียมไปก็ยังไม่ได้นำไปให้ ดังนั้นข้าพเจ้าก็เริ่มเขียนนามบัตร เขียนไปได้หนึ่งก็ผิดความ นามบัตรนั้นใช้ไม่ได้ เอ ไม่ทราบจะทำประการใดดี มีทางเดียวกระดาศสีฟ้า ที่เตรียมไปจดคำสัมภาษณ์นั้น พอจะใช้เขียนจดหมายได้ กระนั้นก็ยังขาดซองอยู่ดี ไม่มีทางอื่นจะดีกว่าแล้ว รู้ว่าเป็นการผิดมรรยาท ที่เขียนจดหมายไม่ใส่ซอง แต่จำเป็นจริงๆ จำต้องทำทั้งๆ รู้และก็ขอภัยกับคุณหญิงไปในซองจดหมายนั่นเอง

ข้าพเจ้าได้เขียนบอกความประสงค์แก่คุณหญิงสิริกิติ์ ว่าอยากจะมาขอเรื่องสั้นๆ ไปลงโฆษณาสาร เพื่อเป็นศรีและเป็นเกียรติแก่หนังสือ และประสงค์จะเรียนถามว่า หากทางหนังสือปรารถนาจะถ่ายภาพ คุณหญิงไปลงโฆษณาสารได้บ้าง จะกรุณาเปิดโอกาสให้ได้หรือไม่และเมื่อไร ในตอนท้ายข้าพเจ้าได้เติม ป.ล.ลงไปว่า

“คุณชนอ นิลประสิทธิ์ (ชวลี ช่วงวิทย์ ผู้ขับร้องเพลงพระราชนิพนธ์ “ยามเย็น” ของในหลวง) ได้มากับดิฉันด้วย พวกเราเสียใจมากที่ไม่ได้พบคุณหญิงครั้งนี้ แต่หวังว่าในโอกาสหน้า คุณหญิงจะกรุณาพวกเรานะคะ” แล้วหนังสือโฆษณาสาร ๖ เล่ม พร้อมกับจดหมายนั้น ก็ได้เดินทางเข้าไปหาคุณหญิง เราสี่คน ชนอ นิลประสิทธิ์, ประดับ นิลประสิทธิ์, ยุบล ครุฑมงคล, และข้าพเจ้า ได้ช่วยกันภาวนาขอให้คุณหญิงใจอ่อน อนุญาตให้เราเข้าพบสักครั้งเถิด เราร้อนใจกันจนกระทั่งเจ้าหน้าที่รักษาการณ์ เขาพลอยร้อนใจไปด้วย

ในที่สุดผู้ถือสาส์นของเราก็ตอกมาเมื่อเปลา่ พวกเราพนันกันว่าจะได้หรือไม่ สังเกตจนกระทั่งหน้าของผู้นำข่าวมาบอกกันว่าบั้งหรือยิ้ม เผอิญเจ้าหน้าที่ผู้นั้น ก็หน้าเฉยเสียด้วย เดาไม่ออก ต้องรีบชิงคำถามกันว่า “ได้ไหมคะ สำเร็จไหม”

“ท่านถามว่าคนไหนชื่อ ชนอ อ้า แล้วเชิญเข้าไปได้” เราทั้งสี่ยิ้มหน้าบาน เดินไปสู่วังทันที เมื่อเข้าไปในห้องรับแขกแล้ว คุณหญิงกับหม่อมแม่ก็ลงมาจากชั้นบน เราทำความเคารพแล้วก็ยืนอยู่ คุณหญิงนุ่งผ้าถุงแบบป้ายข้างสีฟ้า น้ำทะเล เสื้อลายเหลี่ยมๆ สีเดียวกัน แขนสามส่วนคอปิด ตัดพอดีกับทรง แลเห็นโฉมอันได้ส่วนสัดสมหญิง คุณหญิงและหม่อมแม่เชิญเรานั่ง พวกเราไปกันมาก ดังนั้น คุณหญิงกับหม่อมแม่ จึงนั่งบนโซฟาถัดออกไปจากเก้าอี้หมู่

ข้าพเจ้าเริ่มอารัมภบท ซี่ไปยังชนอ “คนนี่ชื่อ ชนอค่ะ นามแฝงว่า ชวลี ช่วงวิทย์ ที่ร้องเพลงพระราชนิพนธ์ “ยามเย็น” ของในหลวง ดิฉันเป็นผู้แทนหนังสือโฆษณาสารของกรมโฆษณาการอยากจะมาเรียนขอเรื่องสั้นๆ จากคุณหญิงสักเรื่องหนึ่งค่ะ เพื่อเป็นเกียรติแก่หนังสือ”

หม่อมแม่กล่าวขึ้นว่า “น่ากลัวจะลำบาก ถ้าขอให้เขียนเรื่อง เพราะไม่มีเวลาจริงๆ คุณอยากทราบอะไรก็ถามดีกว่า”

ข้าพเจ้า “และถ้าจะเรียนขออนุญาตถ่ายภาพไปลงหนังสือโฆษณาสาร เช่น กำลังเล่นเปียโน กำลังอ่านหนังสือโฆษณาสาร กำลังจัดดอกไม้ ฯลฯ อะไรอย่างนี้นะคะ จะอนุญาตไหมคะ”

คุณหญิงก้มศีรษะรับอย่างน่าเอ็นดู ทั้งสง่างามและน่ารักปนกัน

หม่อมแม่เอ่ยขึ้นว่า “ทำไมไม่มาพร้อมกันวันนี้ล่ะคะ โอกาสหน้าอาจจะหายาก เวลานี้กำลังว่างดีทีเดียว”

ข้าพเจ้า “ดิฉันไม่กล้า จนกว่าจะได้รับอนุญาตค่ะ”

คุณหญิง “ได้ค่ะ”

ข้าพเจ้า “ดิฉันอยากทราบความรู้สึกของคุณหญิงในการกลับถึงประเทศไทยครั้งนี้ค่ะ รู้สึกอย่างไรบ้างคะ”

.....แก๊ง...แก๊ง...แก๊ง.....เสียงระฆังหมดเวลาและหมดเนื้อที่ของคอลัมน์คนดั่งนั่งเขียนของ วันพฤหัสบดีนี้แต่เพียงเท่านี้ครับ ม.ร.ว.ศิริกิติ กิตติยากร พระคู่หมั้นในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ในขณะนั้น จะเล่าต่อต่อท่านอาจารย์ช่อม ปัญจพรรคอย่างไร ต้องรอดติดตามอ่านในวันพฤหัสบดี ของสัปดาห์หน้านะครับ บทสัมภาษณ์นี้จะยิ่งทวีความเข้มข้นมากขึ้นๆ เพราะความฉลาดหลักแหลมในการวางช่วงคำถามของท่านอาจารย์ช่อม ปัญจพรรค ดังจะขอยกตัวอย่างคำถามในสัปดาห์ หน้ามาซัก ๓ คำถาม นำมาลงให้อ่านเป็นน้ำกระสาย น้ำจิ้มเพื่อย่น้ำลาย ว่า..... “ในหลวง พระทัยร้อนไหมคะ” ....หรือคำถามแบบเด็ดๆ ที่พวกเราในยุคปัจจุบันนี้ไม่ถึงว่าเคยมีผู้กราบ บังคมทูลฯ ถามมาแล้ว เช่น..... “ประทานโทษเถิดค่ะ ดิฉันอยากทราบว่า คุณหญิงจะแต่ง ชุดสีฟ้าในวันอภิเษกจริงไหมคะ หรือว่าเป็นข่าวลือคะ” ....หรือคำถามที่เด็ดกว่านั้น..... “สมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงประทานแหวนเพชรหรือมรกตให้แก่คุณหญิงคะ เขาลือกันว่าแหวน มรกต” .....อู๊ยยยยยย.....

ผม-เผ่าทอง ขอรับรองว่า ม.ร.ว.ศิริกิติ กิตติยากร ในขณะนั้นซึ่งกำลังอยู่ในวัยเพียง ๑๘ ปี จะมีไหวพริบปฏิภาณตอบได้ถึงอกถึงใจท่านผู้อ่านไทยรัฐออนไลน์ คอลัมน์คนดั่งนั่งเขียน มากสุด ๆ อย่างแน่นอนครับ แต่คำตอบจะเป็นอย่างไร ผมขอกระซิบบอกว่าอาจารย์ช่อม ปัญจพรรค ท่านเรียบเรียงคำตอบได้อย่างสนุกสนานอย่างที่สุดก็แล้วกัน... โปรดอดใจรอพบกับตอนจบ ในสัปดาห์หน้านะครับ...สวัสดี...บายบาย...

คัดลอกจากบทความ จากเอกสารโบราณอายุกว่า ๖๒ ปี : บทสัมภาษณ์ ม.ร.ว.ศิริกิติ กิตติยากร พระคู่หมั้น เมื่อ อายุ ๑๘ ปี... โดย เผ่าทอง ทองเจือ คอลัมน์คนดั่งนั่งเขียน เว็บไซต์ไทยรัฐออนไลน์ วันที่ ๒ สิงหาคม พ.ศ. ๒๕๕๕
<http://www.thairath.co.th/content/edu/๒๘๐๕๗๘>

จากเอกสารโบราณอายุกว่า ๖๒ ปี :

บทสัมภาษณ์ ม.ร.ว.สิริกิติ์ กิติยากร พระคู่หมั้น เมื่ออายุ ๑๘ ปี... (๒)

เมื่อสัปดาห์ที่แล้ว ผมได้อัญเชิญบทสัมภาษณ์ ม.ร.ว.สิริกิติ์ กิติยากร พระคู่หมั้นในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ขณะที่มีอายุเพียง ๑๘ ปีเท่านั้น และสัมภาษณ์โดยท่านอาจารย์ช่อม ปัญจพรรค เมื่อปี พ.ศ.๒๔๙๓ มาลงไว้เป็นตอนแรก ในวันนี้จะเป็นตอนจบ ท่านที่เพิ่งแวะเข้ามาอ่านเป็นครั้งแรก กรุณาย้อนกลับไปอ่านตอนที่แล้วก่อน จะได้รรถรสมากขึ้นครับ

บทสัมภาษณ์ ที่เชิญมาลงไว้นี้ เป็นเอกสารสำคัญทางประวัติศาสตร์ ในช่วงเวลา ก่อน การอภิเษกสมรส และก่อนการสถาปนา ม.ร.ว.สิริกิติ์ กิติยากร ขึ้นเป็น สมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินี และเป็นพระบรมราชินีนาถในเวลาต่อมา เป็นเอกสารเพียงหนึ่งในไม่กี่ชิ้นที่ค้นพบในปัจจุบัน และแสดงให้เห็นถึงพระราชจริยวัตร พระมารยาทอันงดงามแต่ยังทรงพระเยาว์

นอกจากนั้น เอกสารบทสัมภาษณ์นี้ ยังเป็นผลงานการประพันธ์ ของนักประพันธ์อาวุโส คือ อาจารย์ช่อม ปัญจพรรค ที่เรียบเรียงคำสัมภาษณ์มาถ่ายทอด เป็นตัวอักษรได้อย่างงดงาม ถูกต้องเหมาะสม ไม่มากไม่น้อยจนเกินงาม ในฐานะคนรุ่นหลัง ผมต้องขอกราบคารวะท่านไว้ ณ ที่นี้ด้วยครับ

ขอเชิญพบกับบทสัมภาษณ์ต่อจากวันพฤหัสบดีของสัปดาห์ที่แล้วได้เลยครับ

ช่อม ปัญจพรรค สัมภาษณ์ ม.ร.ว.สิริกิติ์ กิติยากร (๑ เมษายน ๒๔๙๓)

(ต่อเป็นตอนที่ ๒ - ตอนจบ)

คุณหญิงพูดด้วยสำเนียงอันน่าฟังยิ่งนัก กิริยานุ่มนวลและมีเสน่ห์ จะพูดจะจาม่าฟังพิศทุก อิริยาบถ

“รู้สึกดีใจมากที่ได้กลับมาบ้านเมืองของเรา และรู้สึกแปลกไปค่ะ เช่น บ้านนี้เมื่อก่อนไปยังเป็นเด็กเห็นว่าใหญ่โตมาก กลับมาคราวนี้ดูเล็กลง”

ข้าพเจ้า “ได้ทราบจากหนังสือพิมพ์ฉบับหนึ่งว่า คุณหญิงนิยมการแต่งกายแบบไทยมากจริงไหมคะ”

คุณหญิง “ใช่ค่ะ แต่ชอบเวลาอยู่เมืองไทย เพราะในเมืองนอกแต่งแล้วรุ่มร่ามไม่เหมาะสม”

ข้าพเจ้า “เป็นโชคดีเหลือเกิน ที่หญิงไทยได้คุณหญิงเป็นผู้นำและมีความคิดประเสริฐ
อย่างนี้ เพราะเวลานี้ต่างก็ละเลยเรื่องนี้กันเสียเกือบหมด จะได้เป็นแบบอย่างของหญิงไทย
ต่อไป”

หม่อมแม่ “การแต่งกายไทยที่วานี้ หมายถึง นุ่งขึ้นใหม่ใส่เสื้อธรรมดาณะคะ ส่วนการ
นุ่งยกห่มตาต่ออะไรเหล่านั้นก็ใช้ในงานพิธีใหญ่ๆ”

ข้าพเจ้านิ่งด้วยความปลื้มปีติคิดถึงเรื่อง “หญิงไทยควรรักษาการแต่งกายแบบไทยไว้” ที่
ข้าพเจ้าเคยเขียนออกทั้งบรรยายทางวิทยุ และลงพิมพ์ในหนังสือโฆษณาสาร ฉบับปฐมฤกษ์ซึ่งมี
จุดหมายละม้ายคล้ายกันที่สุด

ข้าพเจ้า “ในหลวงจะเสด็จฯ ต่างประเทศครั้งหลังนี้ ทราบไหมคะว่า จะประทับนานสัก
เท่าใดจึงจะเสด็จนิวัตสู่ประเทศไทย”

หม่อมแม่ “ในราวปีเศษเป็นอย่างเร็วคะ เพราะท่านต้องทรงพักรักษาพระองค์อีก จนกว่า
จะหาย ซึ่งกะว่าอยู่ในราวปีเศษ”

ข้าพเจ้า “สำเร็จการศึกษาหรือยังคะ”

หม่อมแม่ “คุณหญิงหรือคะ เรียน Finishing Course นี้คะ จะออกเมื่อใดก็ได้ แต่การ
เรียนนั้น คุณก็รู้อยู่แล้วว่าไม่มีที่สิ้นสุด คนแก่ๆ เขาก็ยังเรียนกันได้”

ข้าพเจ้า “ในหลวงเล่าคะ ต้องทรงศึกษาอีกนานเท่าใดจึงจะสำเร็จคะ”

คุณหญิง “หม่อมห้ามใช้สมองคะ ทรงศึกษาต่อไม่ได้ ที่มาครั้งนี้หม่อมก็ห้ามเพราะยังไม่
ปกติ แต่จำเป็นจึงอนุญาต ถึงอย่างนั้นก็ยังไม่ให้เดินทาง เครื่องบิน เพราะเกรงจะโดนอากาศ
เปลี่ยนแปลงเร็ว พระอาการจะกำเริบ”

ข้าพเจ้า “ในหลวงพระทัยร้อนไหมคะ”

คุณหญิง “ตามธรรมดาพระอารมณ์ดีคะ เวลาไม่ทรงสบายก็เป็นบ้างนิดหน่อย”

ข้าพเจ้า “รู้สึกว่พระนิสัยเด็ดขาดนะคะ”

คุณหญิง “โปรดการเป็นระเบียบคะ เช่นเวลานัด ถ้าพลาดเวลาเพียงนิดเดียวเป็นกริ้ว”

หม่อมแม่ “ก็ทรงได้รับการอบรมในต่างประเทศนี้คะ จึงติดนิสัยฝัง แล้วก็ป็นธรรมดาที่
จะให้ผู้ใหญ่ต้องคอยผู้น้อยนั้นไม่ควร ถือเป็นการดูถูก ฉะนั้น จึงไม่โปรดการผิดเวลา”

ข้าพเจ้า “คุณหญิงชอบดนตรีประเภทไหนคะ Classic หรือ Symphony หรือ Light
Music”

คุณหญิง “Classic ค่ะ เช่น ของโชแปง บีโธเวน และลิทซ์ และเพลงสากลเพราะๆ”

ข้าพเจ้า “คุณหญิงชอบเพลงพระราชนิพนธ์ของในหลวงเพลงไหนมากที่สุดคะ”

คุณหญิง “ชอบเพลงยามเย็นค่ะ ชอบมากที่สุด เมื่ออยู่สวิสเคยขอประทานฟังบ่อยๆ นอกจากนั้นก็เพลง Blue Day หนังสือพิมพ์เอาไปลงว่าชอบ ชะตาชีวิต มากที่สุด ความจริงไม่เคยได้พูดสักคำ”

ยุบล “ดิฉันได้ทราบจากหนังสือพิมพ์ว่า คุณหญิงชอบเล่นเพลงบิ๊อบมากจริงไหมคะ”

คุณหญิงทำตาโตน่ารัก “เพลงบิ๊อบอะไรคะไม่เคยรู้จัก ไม่เคยได้ยินเลยแหละค่ะ หนังสือพิมพ์ชอบเอาไปพูดกันต่างๆ นานา หนังสือพิมพ์ต่างประเทศก็เหมือนกัน เอาไปลงผิตๆ พลาดๆ หลายอย่าง เช่นว่า โหระเหยทำนายไว้บ้าง และว่ารักกับในหลวงตั้งแต่แรกเห็นบ้าง อะไรต่างๆ ทำอย่างนี้ไม่ค่อยดีเลย”

ข้าพเจ้า “ในหลวงทรงโปรดดนตรีอะไรมากคะ นอกจากแซ็กโซโฟน”

คุณหญิง “คลาริเน็ตอะโปรดมากที่สุด เปียโนก็โปรดเหมือนกัน”

ชนอ “เมื่อครั้งที่วงดนตรีกรมโฆษณาการไปเล่นในวัง ครั้งในหลวงรัชกาลที่ ๘ ยังทรงพระชนม์อยู่นั้นนะค่ะ ในหลวงท่านโปรดให้ติดไมโครโฟนที่เปียโนด้วย อีกอันหนึ่ง ส่วนเพลง --- นั้น เคยจะเล่นส่งวิทยุกระจายเสียง แต่ติดขัดที่เนื้อเป็นฝรั่งไม่ตรงตามระเบียบ จึงเล่นไม่ได้ค่ะ”

คุณหญิงยิ้ม นัยน์ตาแจ่มจรัสเหมือนดาวรุ่ง อาจจะเป็นดวงเนตรดำขำเหมือนนิล และแจ่มดังดาวฉะนี้เอง ที่มีเสน่ห์ ตรึงพระหฤทัย สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวของไทยไว้สนิท

ข้าพเจ้า “ตามธรรมดาวันที่ ๑๕ ของทุกเดือน โฆษณาสารมีรายการสนทนาเพลงรายการทางวิทยุกระจายเสียง ร่วมกับวงดนตรีกรมโฆษณาการ ดิฉันพยายามขอร้องวงดนตรีให้บรรเลงเพลง “ยามเย็น” ให้คุณหญิงเป็นพิเศษค่ะ แต่ต้องวันที่ ๑๕ พฤษภาคม ส่วนเดือนนี้ติดงานวันแม่ ไม่มีการบรรเลง”

คุณหญิงยิ้ม “ดิฉันต้องคอยฟัง วันที่ ๑๕ พฤษภาคม หรือคะ” แล้วหันไปบอกหม่อมแม่ให้ช่วยจำ

ข้าพเจ้า “คุณหญิงชอบเด็กผู้หญิงหรือเด็กผู้ชายคะ”

คุณหญิง “ชอบเท่าๆ กัน”

ข้าพเจ้า “เพลงที่ในหลวงทรงพระราชนิพนธ์ใหม่ที่สุดชื่ออะไรคะ”

คุณหญิง “เข้าใจว่าเป็นเพลง Dream of Love, Dream of You”

ข้าพเจ้า “คุณหญิงจะพักอยู่ในเมืองไทยนานสักเท่าใดคะ”

คุณหญิง “กะว่านานจนถึงเดือนมิถุนายน”

ข้าพเจ้า “ประทานโทษเถิดค่ะ ดิฉันอยากทราบว่า คุณหญิงจะแต่งชุดสีฟ้าในวันอภิเษกจริงไหมคะหรือว่าเป็นขาวลือคะ”

คุณหญิง “ยังไม่แน่เหมือนกัน แต่ชุดที่ใครให้ฤกษ์เวลารับน้ำสังข์นั้นชุดสีฟ้าข้าง วันนั้นมีหลายตอนนี่คะ ตั้งใจว่าจะแต่งชุดสีน้ำเงินอ่อนสักชุดหนึ่ง”

ข้าพเจ้า “คุณหญิงเกิดวันศุกร์หรือคะ ถึงชอบสีฟ้า”

คุณหญิง “ถูกแล้ว”

ข้าพเจ้า “สมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงประทานแหวนเพชรหรือมรกตให้แก่คุณหญิงคะ เขาสื่อกันว่าแหวนมรกต”

คุณหญิง “ถ้าคุณหมายถึงแหวนหมั้นก็เป็นแหวนเพชรไม่ใช่มรกต”

ข้าพเจ้า เห็นว่าควรแก่เวลาที่จะกลับ เพราะรบกวนคุณหญิงมากแล้ว ทั้งข้อความที่ตั้งใจไปถามก็หมดแล้วจะคิดถามอีกก็ไม่ทัน จึงกล่าวขอบพระคุณ แล้วแถมพูดตามใจนึกด้วยว่า

“ความจริงไม่อยากจะกลับเลยคะ อยากนั่งอยู่นานๆ แต่รบกวนคุณหญิงมามากแล้ว วันนี้ขอลากลับละคะ ดิฉันขอขอบพระคุณคุณหญิงมากที่กรุณาให้พบ”

แล้วพวกเราก็ลาจากมาทั้งๆ ที่ใจไม่อยากจาก กลางวันนั้นข้าพเจ้าปลาปาลทานไม่ลงเพราะอึดใจคุณหญิงไม่ใช่สวยอย่างนางสาวไทย แต่ทรงไว้ซึ่งความสง่าและมีเสน่ห์ เมื่อได้เห็นโฉมอย่างใกล้ชิดแล้ว ทำให้ข้าพเจ้าหวนคิดถึง พระลักษมีของพระนารายณ์นั่นแท้ทีเดียว

ทั้งหมดที่ท่านได้ อ่านมาข้างต้นนั้นเป็นบทสัมภาษณ์ ม.ร.ว.สิริกิติ์ กิติยากร ที่สำคัญที่สุดบทหนึ่งก็ว่าได้ ผมได้นำมาลงตีพิมพ์ไว้เพื่อเป็นการเฉลิมพระเกียรติสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ ในโอกาสที่ทรงเจริญพระชนมพรรษา ๘๐ พรรษาครบ กับทั้งยังเพื่อเป็นเกียรติยศแก่ผู้ประพันธ์ คืออาจารย์ช่อม ปัญญาพรรคอีกด้วย

ขอถวายพระพรแด่สมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ ให้ทรงพระเจริญพระชนม์ยิ่งยืนนาน

ด้วยเกล้าด้วยกระหม่อมขอเดชะ

นายเผ่าทอง ทองเจือ

คัดลอกจากบทความ จากเอกสารโบราณอายุกว่า ๖๒ ปี : บทสัมภาษณ์ ม.ร.ว.สิริกิติ์ กิติยากร พระคู่หมั้น เมื่ออายุ ๑๘ ปี... โดย เผ่าทอง ทองเจือ คอลัมน์คนดั่งนั่งเขียน เว็บไซต์ไทยรัฐออนไลน์ วันที่ ๙ สิงหาคม พ.ศ. ๒๕๕๕
<http://www.thairath.co.th/content/edu/๒๘๒๒๑๕>

พฤษภาทศ
โททนต์เส่งคง
นรชาติวางวาย
สถิตทั่วแต่ชั่วดี

อิกกุญชรอันปลดปลง
สำคัญหมายในกายมี
มลายสิ้นทั้งอินทรีย์
ประดับไว้ในโลกา

(สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระปรมานุชิตชิโนรส :
กฤษฎาสอนน้องคำฉันท์)

ผลงานประพันธ์
นวนิยาย
เพลง
และ คำกลอน

นวนิยายที่ประพันธ์โดย ช่อม ปัญญาพรรค

๑.	กลีบกุหลาบ	ปีที่พิมพ์ ๒๕๑๕	สำนักพิมพ์บำรุงสาส์น	จำนวน ๖๖๘ หน้า
๒.	เพชรบัวหลวง	ปีที่พิมพ์ ๒๕๑๙	สำนักพิมพ์โชคชัยเทเวศร์	
๓.	ความรักลอยมา	ปีที่พิมพ์ ๒๕๑๕	สำนักพิมพ์รวมสาส์น	จำนวน ๕๗๖ หน้า
๔.	ฉันทักขามเทพ	(เป็นเรื่องสั้นที่ได้ส่งให้ นิลวรรณ ปิ่นทอง บรรณาธิการนิตยสารสตรีสาร อ่านปรากฏว่าได้ลงตีพิมพ์เป็นเรื่องแรกในชีวิตและเริ่มงานเขียน เป็นอาชีพตั้งแต่นั้น)		
๕.	ข้อฟ้า	ปีที่พิมพ์ ๒๔๙๗	สำนักพิมพ์บรรณาการ	จำนวน ๕๑๑ หน้า
๖.	ดอกแก้วไพเราะ	ปีที่พิมพ์ ๒๕๑๗	สำนักพิมพ์โชคชัยเทเวศร์	จำนวน ๕๖๐ หน้า
๗.	ดอกฟ้าร่วง	ปีที่พิมพ์ ๒๕๐๐	สำนักพิมพ์โชคชัยเทเวศร์	จำนวน ๖๓๐ หน้า
๘.	ดอกอ้อ-สายขวัญ	ปีที่พิมพ์ ๒๕๕๕	สำนักพิมพ์แสงดาว	จำนวน ๓๒๐ หน้า
	หมายเหตุ : ถูกลำมาสร้างเป็นละครโทรทัศน์			
๙.	ดาวใจ	ปีที่พิมพ์ ๒๔๙๖	สำนักพิมพ์นครเขมรบุ๊คส์โตร์	จำนวน ๔๕๙ หน้า
๑๐.	ตะวันรอน	ปีที่พิมพ์ ๒๕๐๐	สำนักพิมพ์คลังวิทยา	จำนวน ๗๒๓ หน้า
๑๑.	ทรายหลงศร	ปีที่พิมพ์ ๒๕๑๔	สำนักพิมพ์รวมสาส์น	จำนวน ๕๒๓ หน้า
๑๒.	หัตถดาวบุษยา	ปีที่พิมพ์ ๒๕๕๓	สำนักพิมพ์แสงดาว	จำนวน ๖๖๓ หน้า
	หมายเหตุ : ถูกลำมาสร้างเป็นภาพยนตร์ ๒ ครั้ง และละครโทรทัศน์ ๕ ครั้ง			
๑๓.	หัตถดาวยอดขวัญ	ปีที่พิมพ์ ๒๕๕๓	สำนักพิมพ์แสงดาว	จำนวน ๖๔๘ หน้า
๑๔.	ทายาทนายพล	ปีที่พิมพ์ ๒๕๑๕	สำนักพิมพ์รวมสาส์น	จำนวน ๘๖๗ หน้า
๑๕.	บ้านนอกเข้ากรุง	ปีที่พิมพ์ ๒๕๕๔	สำนักพิมพ์แสงดาว	จำนวน ๒๙๖ หน้า
	หมายเหตุ : ถูกลำมาสร้างเป็นละครโทรทัศน์			
๑๖.	ไฟเย็น	ปีที่พิมพ์ ๒๕๑๖	โรงพิมพ์รุ่งวัฒนา	จำนวน ๔๕๖ หน้า
๑๗.	มัสลินยอดรัก	ปีที่พิมพ์ ๒๕๑๙	สำนักพิมพ์โชคชัยเทเวศร์	
๑๘.	มารพิศมัย	ปีที่พิมพ์ ๒๕๕๔	สำนักพิมพ์แสงดาว	จำนวน ๘๓๒ หน้า
๑๙.	เมียจำเป็น	ปีที่พิมพ์ ๒๕๒๑	สำนักพิมพ์บรรณาการ	จำนวน ๒๕๖ หน้า
๒๐.	เมียนอกกฎหมาย	ปีที่พิมพ์ ๒๕๓๕	รุ่งวัฒนาการพิมพ์	
	หมายเหตุ : ถูกลำมาสร้างเป็นละครโทรทัศน์ ๒ ครั้ง			
๒๑.	เมียบำเรอ	ปีที่พิมพ์ ๒๕๑๙	สำนักพิมพ์โชคชัยเทเวศร์	จำนวน ๘๐๐ หน้า
๒๒.	เมียมีด	ปีที่พิมพ์ ๒๕๑๕	สำนักพิมพ์คลังวิทยา	จำนวน ๖๙๖ หน้า

๒๓. เมียขายฝาก-			
เมียสั่งทางพ.ก.ง.	ปีที่พิมพ์ ๒๕--	สำนักพิมพ์คลังวิทยา	จำนวน ๕๔๙ หน้า
๒๔. ลูกภูธร	ปีที่พิมพ์ ๒๕๒๐	สำนักพิมพ์ประพันธ์สาส์น	จำนวน ๑๗๖ หน้า
๒๕. โศรดาพลัดถิ่น	ปีที่พิมพ์ ๒๕๒๑	เอส.เค. พับลิชชิ่ง	
๒๖. สร้อยฟ้าชายตัว	ปีที่พิมพ์ ๒๕๑๔	สำนักพิมพ์รวมสาส์น	จำนวน ๕๔๘ หน้า
	หมายเหตุ : ถูกนำมาสร้างเป็นภาพยนตร์และละครโทรทัศน์		
๒๗. สาวเจ้าปัญญา			
๒๘. สู้ปรุพี	ปีที่พิมพ์ ๒๕๐๐	สำนักพิมพ์อักษรสัมพันธ์	จำนวน ๗๘๓ หน้า

หนังสือทั้งหมดนี้ สามารถหาอ่านได้ที่

หอสมุดแห่งชาติและศูนย์วิทยทรัพยากร จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ผลงานเพลง ประพันธ์คำร้อง โดย ช่อม ปัญญาพรค์

	หน้า
๑. เฉลิมพระชนมพรรษาสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ ทำนอง เอื้อ สุนทรสนาน	๑๔๗
๒. จอมสุรางค์ ทำนอง เอื้อ สุนทรสนาน	๑๔๘
๓. ฉัตรแก้ว ทำนอง เอื้อ สุนทรสนาน	๑๔๙
๔. กรรมใด ทำนอง เอื้อ สุนทรสนาน	๑๕๐
๕. กล่อม ทำนอง เอื้อ สุนทรสนาน	๑๕๑
๖. กลิ่นแกมนาง ทำนอง เอื้อ สุนทรสนาน	๑๕๒
๗. กลิ่นสไบนาง ทำนอง เอื้อ สุนทรสนาน	๑๕๓
๘. กิรินรำ ทำนอง เอื้อ สุนทรสนาน	๑๕๔
๙. เกิดเป็นคน ทำนอง เอื้อ สุนทรสนาน	๑๕๕
๑๐. ขอเป็นจันทร์ ทำนอง เอื้อ สุนทรสนาน	๑๕๖
๑๑. ช้องจิต ทำนอง อ.ป.ส. พลโท หม่อมหลวง ขาบ กุญชร	๑๕๗
๑๒. คิดไม่ถึง ทำนอง อ.ป.ส. พลโท หม่อมหลวง ขาบ กุญชร	๑๕๘
๑๓. คะนึ่งฝืน ทำนอง อ.ป.ส. พลโท หม่อมหลวง ขาบ กุญชร	๑๕๙
๑๔. คลื่นรักฝั่งใจ ทำนอง เอื้อ สุนทรสนาน	๑๖๐
๑๕. คอยนาง ทำนอง สมพงษ์ ทิพยกลิน	๑๖๑
๑๖. คอยรัก ทำนอง สมพงษ์ ทิพยกลิน	๑๖๒
๑๗. คิดจะรัก ทำนอง เอื้อ สุนทรสนาน	๑๖๓
๑๘. จนนาง ทำนอง เอื้อ สุนทรสนาน	๑๖๔
๑๙. จูบพี่ไม่มีพิษ ทำนอง เอื้อ สุนทรสนาน	๑๖๕
๒๐. ใจ ต.อ. ทำนอง เอื้อ สุนทรสนาน	๑๖๖
๒๑. ปีนหทัย ทำนอง เอื้อ สุนทรสนาน	๑๖๗
๒๒. ชมดาวดั่งส์ ทำนอง เอื้อ สุนทรสนาน	๑๖๘
๒๓. ซอรักร้อน ทำนอง สมพงษ์ ทิพยกลิน	๑๖๙
๒๔. ดอกพุดตาน ทำนอง สมพงษ์ ทิพยกลิน	๑๗๐
๒๕. ดาวในใจ ทำนอง เอื้อ สุนทรสนาน	๑๗๑
๒๖. ตะวันรอน ทำนอง สมพงษ์ ทิพยกลิน	๑๗๒
๒๗. ถึงเธอ ทำนอง เอื้อ สุนทรสนาน	๑๗๓

๒๘. ทัดดาว บุชยา	ทำนอง สรี ยงยุทธ	๑๗๔
๒๙. ธิดาตรีตริงษ์	ทำนอง เอื้อ สุนทรสนาน	๑๗๕
๓๐. น้องจ๋าอย่าร้องไห้	ทำนอง เวส สุนทรจามร	๑๗๖
๓๑. แผ่นดินทอง	ทำนอง เอื้อ สุนทรสนาน	๑๗๗
๓๒. ฝากลมจูบ	ทำนอง สมพงษ์ ทิพยกลิน	๑๗๘
๓๓. ฝากลมวอน	ทำนอง เอื้อ สุนทรสนาน	๑๗๙
๓๔. มัทธิร้องไห้	ทำนอง เอื้อ สุนทรสนาน	๑๘๐
๓๕. ยามเช้า	ทำนอง เอื้อ สุนทรสนาน	๑๘๑
๓๖. ยามราตรี	ทำนอง เอื้อ สุนทรสนาน	๑๘๒
๓๗. รอฟ้า	ทำนอง เอื้อ สุนทรสนาน	๑๘๓
๓๘. ระทมในล้นทม	ทำนอง เอื้อ สุนทรสนาน	๑๘๔
๓๙. รักบังใบ	ทำนอง เอื้อ สุนทรสนาน	๑๘๕
๔๐. ร่ำวงตอบรัก	ทำนอง หุ่นกระบอก	
	คำร้อง ช่อม ปัญจพรรค, ซวลี ช่วงวิทย์	๑๘๖
๔๑. รักเพียงใจ	ทำนอง เอื้อ สุนทรสนาน	๑๘๗
๔๒. รักเอ๋ยรัก	ทำนอง เอื้อ สุนทรสนาน	๑๘๘
๔๓. รักเอาบุญ	ทำนอง สรี ยงยุทธ	๑๘๙
๔๔. รับขวัญ	ทำนอง เอื้อ สุนทรสนาน	๑๙๐
๔๕. ร่ำวงขียนาท	ทำนอง เอื้อ สุนทรสนาน	๑๙๑
๔๖. ฤทธิ์รัก	ทำนอง เอื้อ สุนทรสนาน	๑๙๒
๔๗. ลาปีก่า	ทำนอง เอื้อ สุนทรสนาน	๑๙๓
๔๘. วัฒนธรรม	ทำนอง เอื้อ สุนทรสนาน	๑๙๔
๔๙. วิมานใยบัว	ทำนอง เอื้อ สุนทรสนาน	๑๙๕
๕๐. สร้อยฟ้า	ทำนอง สมพงษ์ ทิพยกลิน	๑๙๖
๕๑. สำคัญที่ใจ	ทำนอง เอื้อ สุนทรสนาน	๑๙๗

๕๒. สาวเล่นธำ	ทำนอง เอื้อ สุนทรสนาน	๑๙๘
๕๓. สูญรัก	ทำนอง เอื้อ สุนทรสนาน	๑๙๙
๕๔. แสนท่วง	ทำนอง เอื้อ สุนทรสนาน	๒๐๐
๕๕. หญิงอ่อนโลก	ทำนอง เอื้อ สุนทรสนาน	๒๐๑
๕๖. หน้าที่เด็ก	ทำนอง เอื้อ สุนทรสนาน	๒๐๒
๕๗. หน้าไหนๆ	ทำนอง เอื้อ สุนทรสนาน	๒๐๓
๕๘. หนึ่งในดวงใจ	ทำนอง เอื้อ สุนทรสนาน	๒๐๔
๕๙. นครปฐม	ทำนอง เอื้อ สุนทรสนาน	๒๐๕
๖๐. ประจวบมิ่งขวัญ	ทำนอง เอื้อ สุนทรสนาน	๒๐๖
๖๑. สหมณฑลราชบุรี	ทำนอง เอื้อ สุนทรสนาน	๒๐๗
	คำร้อง พล.ต.ต. จรัส วงศาโรจน์, ชุ่ม ปัญจพรรค	๒๐๘
๖๒. อารมณ์หวัง	ทำนอง เอื้อ สุนทรสนาน จากเพลงไทย แหกอาหวัง	๒๐๙
๖๓. อาลัย	ทำนอง ชาตรี ศิลปสนอง	๒๑๐

เฉลิมพระชนมพรรษา
สมเด็จพระนางเจ้า พระบรมราชินีนาถ

ขับร้องหมู่

คำร้อง ชุ่ม ปัญจพรรค
ทำนอง เอื้อ สุนทรสนาน

วันเอ๋ยวันนี้

สงศรีเสริมสวัสดิ์พิพัฒน์ผล

มงคลฤกษ์ เบิกฟ้า นภาดล

เฉลิมพระชนม์ องค์สมเด็จพระราชินี

ขออัญเชิญ พระไตรรัตน์ จำรัสหล้า

สิ่งศักดิ์สิทธิ์ เลิศฟ้า ทูกราตี

คุ้มครององค์ ทุกทิวาและราตรี

อย่าได้มี ภัยอันตราย ทรายองค์อร

ขอพระโหม ชื่นแฉล้ม แอรมฟ้า

ยิ่งจันทรา คราเพ็ญ เต็นสมร

ขอพระเกียรติ ฉายหล้า อ่าอัมพร

ยิ่งสุริยา ส่องสะท้อน โลกชื่นชม

ขอจงทรง พระเจริญ พระมิ่งขวัญ

เคียงพระหทัย จอมราชันย์ มั่นสสม

ทรงพระ เกษมสำราญ เบิกบานอารมณ์

ปรารถนาใด จงได้สม สัมฤทธิ์เทอญ

(ออกอากาศทางไทยทีวีสีช่อง ๓ วันที่ ๑๒ สิงหาคม พ.ศ.๒๕๑๓ พนักงานไทยทีวีสีช่อง ๓ ขับร้องหมู่)

จอมสุรางค์

คำร้อง ชุ่ม ปัญพวรรค์
ทำนอง เอื้อ สุนทรสนาน

สรวมศรีสรวมเดชปกเกษตรข้า	ไทยประชาทั่วไปในโลกกว้าง
ได้ยลยินปิ่นโฉมจอมสุรางค์	แห่งไทยนครแม่สร้างบุญปางบรรพ์
จึงโฉมนางสาวองค์ยิ่งนางฟ้า	ฉลาดล้ำเกินกว่าจะพริ้งสรรค์
ใครได้เห็นเป็นขวัญตาพาเพลินพลัน	ยิ่งดวงจันทร์ดวงตะวันและดวงดาว
หญิงงามทั่วแดนไม่แมนแม่งาม	นางสวยเลิศเฉิดฉัน
ตั้งดวงจันทร์ ผิวผ่องพรรณงาม	หวามใจเมื่อใครพบพาน
เนตรนั้นดั่งดารา เหมือนดั่งอินทรา	สรรค์สร้างให้นางนั้นมา
เพื่อขวัญตาชาวดิน	
จอมสุรางค์ช่างงามสวยสิ้น	ทั่วแผ่นดิน หาใดไม่เทียบพระนาง
ชื่นฉ่ำแมนเหมือนดวงจันทร์	เย็นล้ำยิ่งสายธารพรูพร่าง
ฉลาดแมนเหมือนดวงตะวัน	แจ่มจันทร์นั้นเยี่ยมยอดทุกทาง
สมเป็นจอมสุรางค์	หนึ่งนางในสามโลกเอย

เป็นเพลงหนึ่งในละครเรื่อง “เพียงแค่ขอบฟ้า” ดูข้อมูลเพิ่มเติมในเพลง ฉัตรแก้ว และ จนนาง

ฉัตรแก้ว

ชวลีย์ ช่างวิทย์ ขับร้องหมู่

คำร้อง ช่อม ปัญญาพรรค
ทำนอง เอื้อ สุนทรสนาน

ศรี...ศรี	สวัสดิ์	ศรีพระขวัญ	(รับ)
สดแสง	แรงจำ	กว่าตะวัน	(รับ)
ปวงภัยผัน	หนีไกล	ไม่แผ้วพาน	(รับ)
ขอพระเดช	ปกเกศ	คุ้มพวกข้า	(รับ)
บารมี	ตั้งอินทรา	เสกสรร	(รับ)
เป็นโพธิ์ทอง	ฉัตรแก้ว	แพรวพรายพรรณ	(รับ)
อยู่เป็นขวัญ	กั้นไทย ๆ	ให้สุขเอย	(รับ)

เป็นเพลงหนึ่งจากละครโทรทัศน์เรื่อง “เพียงแค่ขอบฟ้า” บทประพันธ์ของ ศุภร บุนนาค แสดงทาง สถานีไทยโทรทัศน์ ช่อง ๔ บางขุนพรหม ต่อมาได้นำมาใช้เป็นเพลง เทิดพระเกียรติ (ดูข้อมูลเพิ่มในเพลง จนนาง)

กรรมใด

คำร้อง ชุ่ม ปัญจพรรค
ทำนอง เอื้อ สุนทรสนาน

กรรมใดนอกเรา
เคยชินรื่นฉ่ำเย็น
นั่งนอนไม่เป็นสุข
มองโลกมืดจิตไป
กรรมใดให้พบเจ้า
กรรมใดพาพุ่มพวง
ปลัดใจไม่อาวรณ์
จึงได้แต่อกหัก

แต่ก่อนเก่าไม่เคยเป็น
บัดนี้เป็นเหมือนดังไฟ
ถมแต่ทุกข์สิ้นทรวงใน
หัวใจเศร้าหงอยเหงาทรวง
พาให้เราทุกข์ใหญ่หลวง
มาพบพี่ให้พี่รัก
แต่สุดถอนศรรักปัก
คร่ำครวญรักอยู่ผู้เดียว

กล่อม

ชวลีย์ ช่วงวิทย์ ขับร้อง

คำร้อง ชุ่ม ปัญจพรรค
ทำนอง เอื้อ สุนทรสนาน

นอน...หลับนอนผ่อนพักกายา
หลับเถิดหนาย่าพะวงอันใด
ตักน้ำองรับรองดั่งฟูกทองรองกาย
นิทราไว ๆ นื่องจะกล่อมใจพี่เอ๋ย...ฮัม...
ดูดาวและเดือนเป็นเพื่อนชม
นภาสายลมเป็นเพื่อนใจ
แม้เราสองคนจะห่างกันแสนไกล
สัญญาหทัยไม่ห่างเขย...ฮัม...
ขอบฟ้าเขาเงินขวางกั้น
จะกันใจนั้นไม่อยู่เลย
จะส่งดวงใจมาให้ชื่นเขย
รักเจ้าเอ๋ยไม่จืดจาง

เป็นเพลงหนึ่ง จากละครวิทยุเรื่อง “บัลลังก์เลือด” บทประพันธ์ของ ประสิดิ์ ศิริบันเทิง อีกเพลงหนึ่งในเรื่องนี้คือ ระทมในล้นทม ชุ่ม ปัญจพรรค ประพันธ์คำร้อง เช่นเดียวกัน

กลืนแก้มนาง

วินัย จุลละบุษปะ ขับร้อง

คำร้อง ช่อม ปัญจพรรค์

ทำนอง เอื้อ สุนทรสนาน

กลืนแก้มนางหอม
พะยอมไม่เปรียบเทียบตั้งเนื้อนุ่มนวล
กลืนเจ้าเข้ายวนชิตชวนมิวาย
ไม่มีคลายแห่งหน้ายจิตจาง
อยู่ห่างไกลแสน
ร้อยแดนสุดหล้าต่อขอบฟ้าปิดบัง
จูบเจ้านั้นยังนึกฝังไม่คลอน
รักไม่รอนถอนไกล

หอมหวานมวดดอกฟ้า
นั้นน้อยกว่ากลืนเนื้อนางใน
นิ่มนวลละมุนนิ่มกว่าอื่นใด
อื่นนวลไหนเปรย
เมื่อหลับก็ฝัน
ถึงวันระรินร่วมคืนชิตชื่นเชย
กลืนแก้วหอมเอ๋ย ฉันทเคยเคล้าชื่น
รสยังรินฝังใจ

เป็นเพลงหนึ่งในละครวิทยุ เรื่อง ดอกฟ้าร่วง ซึ่งเดิมเป็นนวนิยายของ ช่อม ปัญจพรรค์ ที่ลงในสกุลไทย ฉบับปฐมฤกษ์ พ.ศ. ๒๔๙๗

คุณช่อม เล่าว่า ครั้งหนึ่งเดินทางไปเที่ยวสงขลา พอลงไปที่ซานซาลาสถานีรถไฟ ก็ได้ยินเสียงผิวปาก เพลง กลืนแก้มนาง หันไปมองตามเสียง ปรากฏว่าผู้ที่ผิวปากกำลังกวาดซานซาลาอยู่ รู้สึกดีใจมากที่ ละครเรื่องนี้เล่นที่กรุงเทพฯ แต่คนหาดใหญ่ก็ยังผิวปากเพลงนี้ได้ วิเศษที่สุด

กลิ่นสไบนาง

วินัย จุลละบุษปะ ขับร้อง

คำร้อง ช่อม ปัญญาพรรค
ทำนอง เอื้อ สุนทรสนาน

กลิ่นสไบนางหอม

หอมดอกพะยอมไม่เทียบเปรียบปาน

หอมดอกคัตเค้ารีนเร้าจิตหวาน

เมื่อมาประมาณกลิ่นไม่เทียบทานสไบ

กลิ่นสไบนวนนาง

แม้ห่างยังหอมไม่ซีดจิตใจ

ฉันทจากถิ่นฐานมาเสียห่างไกล

ไอ้กลิ่นสไบเจ้ายังรำไรไม่จาง

กลิ่นสไบไซ้แล้วอกเอย

กลิ่นนี้พี่เคยเหมือนกลิ่นที่เซยจูบปราง

เจ้าปิดให้พี่วางพลัดปรางแนบใจ

พี่ชื่นสไบบัวทอง

กลิ่นสไบนุ่มนวล

หรืออบล้าตวนมะลิก่อนครอง

หอมยั่วจิตใจให้คิดใฝ่ปอง

พ็อยู่ห่างน้องกลิ่นเจ้ารำร้องตามมา

เป็นเพลงหนึ่งในละครวิทยุ เรื่อง “ดอกฟ้าร่วง” ต่อมา มีผู้นำไปประกอบในภาพยนตร์ เรื่องนเรศวร
มหาราช ฉายที่ศาลาเฉลิมไทย พ.ศ.๒๔๙๔ โดยคุณช่อม ไม่ทราบ

กนิรินรำ

เพ็ญศรี พุ่มชูศรี ขับร้องหมู่

คำร้อง ชุ่ม ปัญจพรรค
ทำนอง สมพงษ์ ทิพยกลิน

ล่องลมเหินลอยฟ่องฟ้า
อุราสำราญกระไร
จะแลเหลือวไปแห่งใด
สดไฉนเฉิดฉายทั่วแดนดิน
เบื้องบนเขาสูงจรดฟ้า
ประดาฝูงกนิริน
เลือกเก็บหาแต่ช่อนกลิน
ผกผินถวิลเป็นอารมณ์
เอามาทำฟูก บ้างทำเป็นหมอน
บ้างร้อยดอกอ่อน ทำพวงมาลัย
สร้อยสอดสวมกร บ้างก็ร่อนรา
ล่องลมเหินลอยล่องฟ้า
อุราสำราญกระไร
เพลิดเพลिनเหินลมฟ่องไป
สดไสหาไหนไม่เทียมทัน

เกิดเป็นคน

ขับร้องหมู่

คำร้อง ช่อม ปัญญาพรรค

ทำนอง เอื้อ สุนทรสนาน

*สร้อย

- (ชาย) เกิดมาเป็นคนบุญน้อยนำจน ต้องทนคิดสู้
บุญหนักมกน้อมนำชู ให้อยู่สบาย ตั้งเทพไทเสกสรร
- (หญิง) แต่คุณความดี สิ่งนี้ฤดี ควรมียึดมั่น
คนมั่งมีหรือจนนั้น โลกเขาเทียบกัน ก็ตรงที่ความดี
- (พร้อม) ททรัพย์สิ้นเงินตรา หาไปคงได้ทวี แม่เดิมมั่งมี
ประพฤติไม่ดีก็จน
- (๑) (หญิง) เรานี้ขยันไม่บิดผันการงาน
(ชาย) ประพฤติแก่นสารเฉกวัตนชน
(หญิง) หากคิดกลัวจน
(ชาย) ต้องสนใจงาน
(พร้อม) มัวคิดสำราญพาลให้ลุ่มจม

*สร้อย

- (๒) (หญิง) มาซิพวกพ้อง เหล่าพี่น้องชาวไทย
(ชาย) ฝึกฝนใจไว้ให้เข้มแข็งอดทน
(หญิง) ถ้าแพ้ใจตน
(ชาย) ไม่พันจนใจ
(พร้อม) พวกเราชาวไทย ต้องใจมั่นคง

เป็นเพลงหนึ่งในละครวิทยุ คณะวัฒนธรรมบันเทิง เรื่อง “เกิดเป็นคน” เป็นเรื่องของชาย ๒ คน คนหนึ่งเป็นคนดี (แสดงโดย วินัย จุลละบุษปะ) อีกคนหนึ่งตรงกันข้าม (แสดงโดย เลิศ ประสมทรัพย์) เขาไม่ทำมาหากิน แต่ในที่สุดก็กลับตัวได้ เพลงเกิดเป็นคน เป็นเพลงที่ปลุกปลอบใจให้มีความมุมานะพากเพียรทำงาน เกิดมาเป็นคนเหมือนกันก็จริง แต่ก็ต่างกันตรงที่ คนที่เกิดมามั่งมีก็เพราะทำบุญไว้มาก ส่วนคนที่บุญน้อยเกิดมาก็จะลำบาก แต่หากรู้จักหา รู้จักเก็บออม ก็จะสามารถเป็นคนมั่งมีได้ ขณะเดียวกันคนมั่งมีเงินทอง หากใช้เงินไม่เป็นและไม่รู้จักทำมาหากิน ไม่ซำก็จะยากจนได้ ในบั้นปลายของชีวิต เพลงนี้ให้คติเตือนใจอย่างดียิ่ง

ขอเป็นจันทร์

คำร้อง ช่อม ปัญพรรค์
ทำนอง เอื้อ สุนทรสนาน

(ชาย)	ลมพัดเฉื่อยฉิว น้องเอยเจ้าอยู่แห่งใด พี่รักพี่ฝัน น้องเอยรักเรา โอรันฉ้วน้องเมตตา พี่หนึ่งในฤทัย พี่รักพี่หมาย แสงรักวาวพราวพรรณ	ฝากใจลอยปลิวพลิวถึงทราวม้วย พี่มอบดวงใจแนบน้องนะเจ้า อยากอยู่คู่กันขวัญได้คลายเหงา อย่าปล่อยให้เป็นเงาสลัวรางจางใจ ให้พี่เป็นจันทร์ส่องใจน้องอำไพ จักรพรรดิดวงใจอย่ามีใครเทียบทัน อยากเป็นจันทร์ฉาย ฉายฤทัยจอมขวัญ ส่องใจน้องนั้นทุกทิวาราตรี
(หญิง)	ลมพัดผ่านฉั่น พี่เอยว่าอยู่ห่างไกล ว่ารักกว่าหมาย ไหนถึงแรมละพี่ พี่เฝ้าขอเป็นจันทร์ พี่ว่าหนึ่งไขไหม พอรักหักหาย มิคิดขอเป็นจันทร์	แหว่คำรำพันหวานซึ่งตรึงใจ แต่ฝากดวงใจแนบน้องหรือพี่ อยากเป็นจันทร์ฉายฉายฤทัยดวงนี้ มีดมัวทั่วธาตริลึกลับไปแดนใด ส่องใจน้องนั้นไม่แปรผันหรือไร แต่ว่าน้องกลัวใจจะไม่รักยืดยานาน ก็จะไม่ฉาย ฉายให้สุขสันต์ กับนางอื่นพลัน น้องกลัวจันทร์หลายใจ

ช่อม แต่งเพลงนี้ที่สะพานสุขตา บางปู คราวที่พาหลาน ๆ ไปเที่ยวสะพานบางปู ชั้นล่างมีเพลงบรรเลงให้ลีลาศกัน มีอาหารเครื่องดื่มพร้อม แต่ช่อมหลบขึ้นไปห้องพักชั้นบน ซึ่งมีลมทะเลพัดมาเย็นชื่นใจ จึงสมมุติเอาว่า ผู้ชายคนหนึ่ง ถูกลมพัดเย็นกาย ก็นึกถึงหญิงที่ปองรักอยู่ จึงส่งใจตามลมไปว่าไม่ว่าเธอจะอยู่ที่ไหน ขอฝากใจมาด้วยรักและคิดถึงอย่างยิ่ง และขอให้เธอเป็นดวงจันทร์ส่องดวงใจของเขาเถิด แต่ฝ่ายหญิงแย้งว่า เธอไม่แน่ใจว่าจะรักจริง เกรงว่าในช่วงเดือนแรมนั้น เขาจะไปเป็นดวงจันทร์ส่องใจหญิงอื่น

ข้อจิต

สุนทรภรณ์ และ
ชวลีย์ ช่างวิทย์ ขับร้อง

คำร้อง ช่อม ปัญญาพรรค
ทำนอง อ.ป.ส. (พลโท ม.ล. ขาบ กุญชร)

(ชาย)	รักเอ๋ยรักเคยชื่นเซยชู่ใจ รักเป็นอย่างไรไผ่ถึง รักแรมร้างราจะพาใจนาง ทิ้งให้ครวญคิด รักแรมไกล	บัดนี้รักห่างร้างไกลให้คะนึ่ง ข้ายังคะนึ่งข้อจิตไม่วาย ชื่นซัดจิตจางห้วงนางไม่หาย ข้อจิตเศร้าอยู่ไม่วาย ไม่เคยสบายสักวัน
(หญิง)	ฟังถ้อยคำพร้าฝากลมมา จิตน้องเฝ้าปองหนึ่งรักเท่านั้น	โอ้อนิจจาข้อจิตกลัวจิตเหหัน ทุกคืนวันหวังชื่นใจไม่หน่ายเลย
(ชาย)	รักเอ๋ยรักเคยชื่นเซยชู่ใจ รักเป็นอย่างไรไผ่ถึง รักแรมร้างราจะพาใจนาง ทิ้งให้ครวญคิด แม่นรักคลาย	บัดนี้รักห่างร้างไกลให้คะนึ่ง ข้ายังคะนึ่งข้อจิตไม่วาย ชื่นซัดจิตจางห้วงนางไม่หาย ข้อจิตเศร้าอยู่ไม่วาย เหมือนพินิตายนะนาง
(หญิง)	ฟังถ้อยคำพร้าฝากลมมา จิตน้องเฝ้าปองหนึ่งรักไม่ร้าง	โอ้อนิจจาข้อจิตกลัวผิดใจจาง ใจน้องนางรักไม่จางไม่ห่างเลย

ช่วงที่ พลโท หม่อมหลวง ขาบ กุญชร ดำรงตำแหน่งอธิบดีกรมประชาสัมพันธ์ (๒๔ มีนาคม ๒๕๔๙ - ๒๐ กันยายน ๒๕๐๐) ได้แต่งทำนองเพลงให้วงดนตรีกรมประชาสัมพันธ์ รวม ๗ เพลง คือ ข้อจิต คิดไม่ถึง คินึงฝัน พรันรัก ชื่นใจ เพื่อนบ้านรื่นเริง และ ลองคิดดู โดยใช้นามแฝงว่า อปส. สำหรับเบื้องหลังเพลง ข้อจิตนี้ ทราบว่า อปส. ไปหาผู้หญิงคนหนึ่งที่ท่านรัก แต่ไม่พบ เพราะเธอผู้นั้นไปกับคนอื่นเสียก่อน จึงระบายความ โกรธ โดยตีตีเปียโนรวดเดียวออกมาเป็นทำนอง ส่งให้ ช่อม ปัญญาพรรค ใส่บทร้อง (ตามหนังสือเพลง เล่ม ๑๐ หน้า ๒๕ ลงว่า เพลงนี้ ทำนองเป็นของ เอื้อ สุนทรสนาน นั้นผิดพลาดที่ถูกต้องคือ ทำนองโดย อปส.)

คิดไม่ถึง

วินัย จุลละบุษปะ ขั้บร้อง

ช่อม ปัญจพรรค

อ.ป.ส. (พลโท ม.ล.ชาบ กุญชร)

ดวงใจเราเคยปกป้อง

รักน้องแสนรักเหลือหลาย

หลงรูปนางเหมือนมีมนต์ชโลมใจ

ทุกคืนมันทุกวันเฝ้ารักเธออยู่

พี่เฝ้าคะนึงรักซึ่งแต่โฉมตรู

จิตจอดยอดซู้สุดรู้จะลืมได้

อกเคยเคยนอน

วอนฉนั้นให้ชื่นใจ

แขนพี่นี้ไซ้เจ้าใช้ต่างเขนย

อุ้นอกยิงนักรักเกล้าเฝ้าชิตเซย

หอมปรางแม่เอ๋ยสุดเฉลยเฝ้าภิรมย์

แต่มาขึ้นชมรักเคยชมกลับหมาง

เหตุใดเจื่อนจาง

รักร้างหมางหมองใจ

รักที่ว่าไว้อยู่ไหนให้ระคาง

พี่คิดไม่ถึงว่ารักของน้องนาง

นั้นลอยเร็ดร้างห่างหายได้เพราะใคร

พี่คิดไม่ถึงแล้วดวงใจฉนั้นเคย

คะนึ่งฝัน

เลิศ ประสมทรัพย์ และ
พรรณี สกุลาคร ขับร้อง

คำร้อง ช่อม ปัญจพรรค
ทำนอง อ.ป.ส. (พลโท ม.ล.ชาบ กุญชร)

(ชาย)   คะนึ่งฝันถึงวันที่เคยรักใคร่

หวั่นจะเปลี่ยนไปดังไฟสุ่มฟาง

วิบวาบวูบเดียวก็จาง

กลับเลือนราง เจ้าฟางมอดหมาย

คำนี้ฤดีพืหนาวหนัก

กลัวรักหักจักเจ็บหัวอกตกตาลไหล

ผิดน้องแล้วเอ๋ยไม่เซียดอกรักใคร

ยิ่งนานเท่าไรมันไฉไลไม่ลง

(หญิง)   ยามที่เราเฝ้าคะนึ่งฝัน

ผูกจิตประสานรักแสนหวานชานซึ่งทรวง

วานอย่าเกรงว่ารักลวง

รักนั้นหนอน้องขอหวงเพราะรักยิ่ง

ฝากรักปักใจจะหวนไปเอย

ไม่ต้องห่วงใครรักมันหมายไม่ทอดทิ้ง

หากพี่รักแท้แน่จริง เลิกเกรงกริ่ง เกิดชื่นใจ

ไม่ตกตาลตายฟางไม่ไหม้ไฟแฉะเอ๋ย

คลื่นรักฝั่งใจ

วรรณช อารีย์ ขับร้อง

คำร้อง ชุ่ม ปัญจพรรค
ทำนอง เอื้อ สุนทรสนาน

โอ้ใจช่างดำเหมือนคราม
สิ้นยามสวาทรักร้างไกล
ทิ้งน้องให้นอนร้องไห้
ฝากไฟรักให้ ไหม้ใจละลาย
เปรียบดังคลื่นรัก ชัดมา
ฝั่งใจชั่วคราวแล้วคลาย
น้ำใจของเธอ เช่นคลื่นซัดทราย
ซัดฝั่งแห่งหายไปเลย

คอยนาง

วินัย จุลละบุษปะ ขับริ้อง

คำร้อง ช่อม ปัญจพรรค
ทำนอง สมพงษ์ ทิพยกลิน

ฉันคอยแก้วตา
เหมือนดั่งว่าข้าวคอยฝนโนนเทียว
ในอกเสียว เปลียวหัวใจ
เย็นแล้วเจ้าเอย
ลืมิชู้เซยจิงซาเฉยสิเธอ
ฉันนี่เผลอ พร้าเพื่อครวญ
ใจรัญจวนหวนให้เมื่อไหร่มา
คอยเฝ้าคอย
หนักหนา สองแขนพินี้คอยท่า
ไม่เห็นหน้าเจ้ามาเลย
ชู้เซยเจ้าอยู่แห่งใด
นกบินกลับรัง
ฉันยังนั่งเฝ้าคอยชู้คูใจ
เธอไปไหน พินี้คอย
พินี้คอยเธออยู่ รู้ไหมเธอ

เพลง คอยนาง เป็นเพลงที่บรรยายถึงชายนั่งคอยหญิงคนรักตั้งแต่กลางวัน ด้วยใจจิตพิศवास ตกบ่าย
จนค่ำ นกบินเข้ารังหมดแล้ว หญิงที่รักก็ยังไม่มาสักที แต่งประกอบละครวิทยุ คณะโฆษณาสาร ซึ่งสมพงษ์
ทิพยกลิน เป็นหัวหน้าคณะ

คอยรัก

คำร้อง ชุ่ม ปัญจพรรค

ทำนอง สมพงษ์ ทิพยกลิน

นั้ดาวและเดือน

ก็ลอยเลื่อนเคลื่อนคล้อย เกือบลอยลับนภา

คอยรักไยไม่มา ทิ้งให้ข้าอยู่เดียว

ยิ่งเปลี่ยวท้อจริงเอย

ไอ้ดาวและจันทร์

โปรดช่วยเตือนคู่ฉัน ให้รีบผันมาเซย

ลมเอ๋ยเคยรำเพย เฉยเลยไม่โบกมา

อูราข้าเปรียบดังไฟ

เออไหนเธอถึงไม่มา หรือว่าไปมีคูใหม่

ซึ่งใจจนลืมนรักกัน

ฝากดวงใจ ส่งแสงไปกับดวงจันทร์

คลอเคล้าเร้าเตือนเธอนั้น

หมายมั่นมาเถิดหนา

โอษฐ์ ปราง แม้นทอง

กลับกลายเป็นหม่นหมอง ด้วยเจ้าของไม่มา

คอยซู้ซิ่นต้นตา เหมือนว่าฟ้าขาดเดือน

ยิ่งเตือนให้ใจคะนิง

เพลง คอยรัก เป็นอีกเพลงหนึ่ง ที่ชุ่มแต่งเนื้อร้อง ร่วมกับทำนองของ สมพงษ์ ทิพยกลิน หัวหน้าวงดนตรีคณะละครวิทยุ “โฆษณาสาร” ใช้เป็นเพลงประกอบละครวิทยุ ที่นางเอกคอยอยู่พระเอกก็ไม่มาสักที ทำให้สงสัยว่าจะไปมีคูรักใหม่เสียกรรมัง

คิดจะรัก

คำร้อง ช่อม ปัญจพรรค
ทำนอง เอื้อ สุนทรสนาน

คิดครวญ หวนความ รักยาม แรกรู้คิดจะซิดขม
รักรม หัวใจ หวานใด ก็มีซึ่งไม่ถึงเท่า
ต่อให้อยู่กลางไฟ ร้อนใด ก็มีทานจิตเรา
รักนั้นเย็นน้ำใน เหมือนฝนหยาดใจ ร้อนใดก็เพลา
คิดครว ร้าวรอน รักตอน เริ่มจางซิดจิดนั้นเศร้า
น้ำตาลหวานเรา หวนเศร้า เป็นน้ำตาพลาจิตซ้ำ
เคยชื่นใจ รักคลาย กลายเป็นโศกชอกซ้ำเขาพร่ำหรือจริงแนกกัน
คิดไป คิดมา ชักพา ดวงฤทัยทุกข์ทน
หาใครสักคน คิดจน ความคิดวนจนฟุ้งซ่าน
แน่ะ คุณนั้นใช่ไหม ฉันทไสรจะบูชาไหว้วาน
มารักกันสักวัน รักนั้นอย่างไร คิดใคร่จะลอง
เหลียวมา แล้วไย เลยไป ฤทัยไม่คิดครอง
แสนอาย หมายจง รักลอง กลับละลายดังไฟเผา
คิดจะรัก สักราย กลายเป็นดั่งมเงา หัวใจคงเศร้าตายเอย

จนนาง

สุนทรภรณ์ และ
ชวลีย์ ช่วงวิทย์ ขับร้อง

คำร้อง ช่อม ปัญจพรรค
ทำนอง เอื้อ สุนทรสนาน

- (หญิง) ยามเย็นตะวันเลื่อนลา กลิ่นหอมผกา เคล้ามากับลมชื่นชูใจ
ข้านี้แสนสุขฤทัย มองทางไหนเพลินใจ เมื่อใกล้สิ้นแสงรวี
จากไกลเสียดายเหลือที่
- (ชาย) จากไปหนอแต่ราตรี พรุ่งนี้สุรีย์ก็มา
- (หญิง) บัวบานเกลื่อนธารงามต ภมรอ่อนมา เคล้ากินเกษรแล้วลาไกล
- (ชาย) แต่บัวของนางวิไล ผึ้งชมสมดังใจ ก็คงไม่ไปไกลบัว
- (หญิง) ปากเอ๋ย เฉลยพจน์ชั่ว ปากใครหนอ ไม่เจียมตัว
- (ชาย) เมามัวเพราะบัวเจ้าเอ๋ย
- (หญิง) นงรามช่างงามหนักหนา ผ่องพักตร์โรสภา เจ้างามยิ่งกว่าดวงจันทร์
ยิ่งคิดยิ่งพิศยิ่งพรัน พะวงหลงผูกพัน แจ่มจันทร์พี่ฝากหทัย
- (หญิง) เทพเอ๋ย ขอจงดลให้ คนที่คิดผิดนั้นไซ้ร้ กลับใจกลับไปเกิดเอ๋ย
- (หญิง) จอมชาย เหตุใดจนนาง รูปทรงสำอาง ทุกอย่างอยู่ที่เลือกหา
ไฝรักเพชรรานไร้ค่า ช่างไม่สมศักดิ์ เป็นยอดชายจอมคน
เหตุใดถึงได้แสนจน
- (ชาย) พี่จน เพราะว่ากมลจอมคนนี้รักเจ้าเอ๋ย

จนนาง เป็นเพลงประกอบละครเรื่อง “เพียงแค่ขอบฟ้า” นิยายรักที่ ศุภร ศิวะ (ศุภร ศิวะศรียา นนท์บุณนาค) ซึ่งเป็นเพื่อนของช่อม แต่งลงในหนังสือโฆษณาสาร นิตยสารรายเดือนของกรมโฆษณาการ ช่อมซึ่งเป็นบรรณาธิการ ได้นำมาให้ อาจินต์ ปัญจพรรค ทำเป็นบทละครวิทยุออกอากาศทางสถานีวิทยุ กรมประชาสัมพันธ์เวลา ๒๑.๓๐ น. เป็นการแสดงสด ผู้แสดงต้องร้องเพลงด้วย เพลงประกอบเรื่อง “เพียงแค่ ขอบฟ้า” ที่ช่อมแต่งเนื้อีมีอีก ๑ เพลง คือ เพลงฉัตรแก้ว สำหรับเพลงจนนางนั้น เป็นเพลงที่พ่อขุนบรม (พระเอก แสดงโดย เอื้อ สุนทรสนาน) ร้องเกี่ยวพระนางซีสิน (นางเอกแสดงโดย ชวลีย์ ช่วงวิทย์) ช่อมแต่งยังไม่เสร็จ จนใกล้เวลาแสดงคือประมาณทุ่มเศษ ครูเอื้อก็มาช่วยฉิวปากทำนองเพลงให้ ช่อมก็แต่งเนื้อีตามเป็นวรรคๆ จนสองทุ่มเศษจึงสำเร็จ คุณชวลีย์ ช่วงวิทย์ ก็ช่อมร้องกับเปียนโน เพียง ๒-๓ ครั้ง ก็ร้องได้ ไพเราะมาก

จูบพี่ไม่มีพิษ

สุนทรภรณ์ ขับร้อง

คำร้อง ช่อม ปัญญาพรรค

ทำนอง เอื้อ สุนทรสนาน

หากจูบพี่นี้เป็นเช่นไฟจุด
ทั่วกายเจ้าไม่มีชาวพรวราคิน
หากจูบพี่นี้เป็นเช่นน้ำกรด
ถึงแผลเก่าเล่าก็ขึ้นเป็นแผลเป็น
หากจูบพี่นี้เป็นเช่นคมมีด
เธอคงเหลือโครงกระดูกนาระอา
อนาถหนอเพราะจูบพี่ไม่มีพิษ
พื้มานั่งอกหักเพราะรักเศร้า

หน้าเนื่อน้องคงผูกไฟดำสิ้น
คงหมดชายหมายกินของเหลือเดน
หน้าเนื่อเจ้าคงเนาหมดส่งกลิ่นเหม็น
ชายใดเห็นเป็นต้องหนีไปไกลตา
จูบพี่กรีดเลือดเนื้อเถื่อเจ้าหนา
ชายที่ไหนก็ไม่บ้าซ้อนรักเรา
ชายใหม่งหลงจิตคิดแย่งเจ้า
เหมือนปีกเสาคอนกริตใจไม่คลอนแคลน

เพลง จูบพี่ไม่มีพิษ เพลงนี้ ช่อมแต่งเป็นคำกลอนให้ครูเอื้อไว้เป็นสลับๆ ปีแล้ว เพิ่งเอามาใส่ทำนองเพลง
เกือบสุดท้ายเมื่อใกล้จากกัน เป็นเพลงที่ ผู้ชายว่าผู้หญิงหลายใจหลายรัก ลงให้หลงรักแล้วทิ้ง เกิดจาก
จินตนาการของช่อมว่าถ้าผู้หญิงมากชั่วหลายผัวนี้ มีแผลเป็นที่เกิดจากชายจูบเป็นพิษ จูบหรือกอดมีพิษและ
ก็หน้าสวยคงจะเป็นแผลเป็นมีริ้วรอยไปทั่วหน้าทั่วเนื้อตัวทำให้ผู้ชายหันหน้าหนีคือไม่สามารถหลอกให้ชาย
อื่นมารักหญิงมีมลทินได้ลง เวลาแต่งเพลงช่อมมักสมมุติตนเองว่าเป็นผู้ชายทุกครั้ง

ช่อมเล่าว่า “จูบพี่ไม่มีพิษ นี้ เป็นเพลงสุดท้ายที่เอาใส่ทำนองให้ฟังแล้วร้องบันทึกเทปคัสเซ็ทด้วยตนเอง
ขณะที่อัดเทปนั้นเสียงอาหั่งมากแล้ว ซึ่งหลังจากวันนั้นอีกไม่นาน อาก็ได้จากโลกไปอย่างสงบ

ใจ ต.อ.

คำร้อง ช่อม ปัญจพรรค
ทำนอง เอื้อ สุนทรสนาน

ใจเราลูกเตรียมอุดมทุกคน จากอกแม่ไปตั้งตน อดทนเรื่อยมา
เดี่ยวสุขเดี่ยวทุกข์ ไม่มีคงเส้นคงวา ชีวิตเป็นอนิจจา โอ้เพื่อนจำอาวรณ์
ใจของเรายังผูกยังพัน ใจเรายังกระซิบมัน ไม่มีวันแคลนคลอน
ดูดวงจันทร์ซี ยังเหมือนวันก่อนๆ ครั้งเรายังอ่อน ตอนที่ยังศึกษา
ใจเราลูกเตรียมอุดมทุกคน จากอกแม่ไปตั้งตน อดทนเรื่อยมา
เดี่ยวสุขเดี่ยวทุกข์ ไม่มีคงเส้นคงวา ชีวิตเป็นอนิจจา โอ้เพื่อนจำอาวรณ์
ใจของเรายังผูกยังพัน ใจเรายังกระซิบมัน ไม่มีวันแคลนคลอน
ดูดวงจันทร์ซี ยังเหมือนวันก่อนๆ ครั้งเรายังอ่อน ตอนแอบอกมารดา
เพื่อนเอ๋ยเพื่อนรัก ประจักษ์ใจกันสักนิด ถึงอยู่ไหนเหนือได้สืบทิศ
ใจเรายังคร่ำครวญหา
มองดูดวงจันทร์ซี ยามนั้นเธอรู้ไหมว่า เพื่อนส่งใจมา
จวบดวงตาเธอเอ๋ย

ช่อม แต่งเพลงนี้ให้ โรงเรียนเตรียมอุดมศึกษา ในฐานะศิษย์เก่ารุ่นแรก เลขประจำตัวหมายเลข ๑
อีกเพลงหนึ่งที่แต่งให้ คือ ปันหทัย

ปิ่นท้าย

คำร้อง ชุ่ม ปัญจพรรค
ทำนอง เอื้อ สุนทรสนาน

วันเดือนปีที่ผ่านมา	ไอ้ ต.อ.จำ รักยังแจ่มจ้าไม่เลือน
สระน้ำคูบัว ตามเดือน	สงวนบุญหนุนเลื่อนเสียงครูเสียงเพื่อนแจ่มใจ
ยามเรียนลือยามเล่นเด่นชื่อ	ต.อ. ระปือลือสนั่นลั่นไกล
คิดถึงพระคุณอาจารย์ยิ่งใด	เป็นปิ่นท้ายให้ร่มเย็นใจเสมอมา
รัก ต.อ.ขอจงอยู่ยืนนาน	รักครูอาจารย์รักเพื่อนทั่วหน้า
รักจริง รักจริง รักสิ่งวิญญา	รักต.อ.ยิ่งชีวา รักจนดินฟ้ามลาย
รัก ต.อ.ขอจงอยู่ยืนนาน	รักครูอาจารย์ รักเพื่อนทั่วหน้า
รักจริง รักจริง รักสิ่งวิญญา	รัก ต.อ.ประหนึ่งว่า...ปิ่นปักจุฑานั่นเลย

ชุ่มแต่งให้โรงเรียนเตรียมอุดมศึกษา ซึ่งตราประจำโรงเรียน คือ พระเกี้ยว อีกเพลงหนึ่งที่แต่งให้
คือ ใจ ต.อ.

ชมดาวดั่งส์

คำร้อง ช่อม ปัญจพรรค
ทำนอง เอื้อ สุนทรสนาน

- (ชาย) นั่งชมเมืองฟ้า แดนฟ้าอำไพ
(หญิง) พิศไปให้เพลินอุรา
(ชาย) วิมานเพชรพลอยพรางตา
(หญิง) ยิงพาให้แสงเฉิดฉาย
(ชาย) เห็นนางอัปสร ฟ้อนรำ ทำเอียงอาย
ดั่งจะหมายให้หลงชม
(หญิง) โอ้เย็นน้ำค้างหยาดย่อยเย็นใจ
(ชาย) เห็นไกลชวนให้เพลินตา
(หญิง) พรางพรายไหลไปแหล่งหล้า
(ชาย) พสุธาที่ร้อนก็คลาย
(หญิง) มวลหมู่ฝน ดอกฟ้า นั้นยังหอมไกล กลิ่นไกลไปทั้งโลกสาม
(ชาย) ดูรุ่งแลเลื่อมลายพรางพรายเหมือนใครมาสร้างแต่งทำ
(หญิง) ทั่วถิ่นงามล้ำพาชื่นฉ่ำดั่งมนต์ทิพย์ชโลมใจ
(ชาย) โอ้เย็นน้ำค้างหยาดย่อยเย็นใจ
(หญิง) หนาวในถึงดวงวิญญาน์
(ชาย) หากมีน้องแนบอุราก็พาให้หนาวห่างหาย
(หญิง) หอมเอยฝน ดอกฟ้า ซึ่งหอมไกล
(ชาย) กลิ่นใด แพ้แก้มงาม

ชอรักซ้อน

วินัย จุลละบุษปะ และ
ชวลีย์ ช่างวิทย์ ขับร้อง

คำร้อง ชุ่ม ปัญจพรรค
ทำนอง เอื้อ สุนทรสนาน

- (ชาย)   อันดวงใจ พี่นี้ขอให้แต่น้อง
(หญิง)   จะปกป้องคุ้มครองมิให้เคลื่อนเลื่อนสลาย
(ชาย)   อันดวงใจ พี่นี้เดี๋ยวตาย
(หญิง)   มอบใจน้องนี้แทนไป เพื่อที่จะได้ชื่นเชย
(ชาย)   รักดวงใจ หทัยเหลือจะกล่าวคำ
(หญิง)   วาจาช่างหวานฉ่ำ อย่าทำให้น้องหลงเอย
(ชาย)   เป็นความจริงนี่นะทราชมเชย
(หญิง)   โอ้เจ้าชอรักซ้อนเอยกลัวกลายเป็นเตยแตกกอ
(ชาย)   เราอยู่ครองรักใคร่พี่มิได้หลอนล่อ
              เตยแยกหน่ออย่างไรมีแต่รักเสริมรักเรื่อยไป
              โปรดไว้ใจ พี่รักเจ้าขวัญข้าวเอย
(หญิง)   ฟังวาจาพี่จำ จงจดจำ
              รักที่พี่เพ้อพรั้า อย่าทำให้น้องหลงเลย
(ชาย)   จงวางใจพี่นะ ทราชมเชย
(หญิง)   โอ้เจ้าชอรักซ้อนเอยแม้วันล่วงเลยไม่คลาย

ดอกพุดตาน

พลศรี เจริญพงษ์ ชับร้อง

คำร้อง ช่อม ปัญจพรรค
ทำนอง เอื้อ สุนทรสนาน

ดอกพุดตาน	ยามเข้าบ้านไสว	
มองแล้วเพลิน	ดูขาวชวนเชย	ชมชื่นใจ
ครั้นตะวัน	พันขอบฟ้าพลัน	สีแปรไป
กลีบขาวกลาย	เปลี่ยนเป็นชมพู	รู้กลับกลาย
ชวนใจชม	นิยมไม่ห่าง	ไม่จางจิตใจ
พันธุ์ไม้อื่นใด	จะหาใดไหน	เทียมทันพุดตานสวรรค์
สายัณห์เย็น	สีกลายกลับเป็น	สีแดงพลัน
ดอกพุดตาน	เจ้างามตระการ	แสนรื่นรมย์

เป็นเพลงประกอบละครวิทยุคณะโฆษณาสาร เรื่อง “สร้อยฟ้าชายตัว” โดยมีเรื่องย่อว่า รัมย์ (พระเอก) จ้างให้ สร้อยฟ้า (นางเอก) แต่งงานหลอกๆ เพื่อให้ไปดูแลบ้านโบราณซึ่งเป็นมรดกที่พระเอกรักมากและบ้านดังกล่าวล้อมรอบด้วยดอกพุดตาน ที่เปลี่ยนสีได้ถึงสามสีในวันเดียว

เหตุที่ช่อมนำเรื่องดอกพุดตาน มาใส่ในละคร เพราะครั้งหนึ่งไปเที่ยวนครสวรรค์ พักที่บ้านพักป่าไม้ ได้เห็นดอกพุดตานสวยงามมาก จึงนำมาใส่ไว้ในละคร และแต่งเป็นเพลงประกอบ

ดาวในใจ

สุนทราภรณ์ และ
วรนุช อารีย์ ขับร้อง

คำร้อง ชุ่ม ปัญจพรรค
ทำนอง เอื้อ สุนทรสนาน

- (หญิง) ดารารายพรายพรางน้ำค้างพรม เย็นยามลมรำเพย
โອ้ออกหนาวเอยหนาวไฉน
- (ชาย) จันทร้งามยามเพ็ญ เด่นเวหानวล พารัญจวนใจ
ขอนั่งชิดเบียดนิตเป็นไรแอบอุ่นกายน้อยเอย
- (หญิง) อ้อย आयดวงจันทร์ถอยไป
- (ชาย) โธ่ आयทำไมท่านอยู่เฉย
- (หญิง) आयแสงจ้ออย่าขึ้นเขย
- (ชาย) เดือนเอยหลบนิคจะชิดชื่นใจ
- (หญิง) ดาวกระจายพรายฟ้า
- (ชาย) มองแล้วพาเพลนใจ
- (หญิง) ไหนดาวตัวน้องอยู่ไหนไหน
- (ชาย) อยู่ในดวงใจพี่เอย
- (หญิง) ฮีดาวตัวน้องอยู่ไหนนะ
- (ชาย) ก็อยู่ในดวงใจพี่เอย

เพลง ดาวในใจ เป็นเพลงประกอบละครวิทยุ ที่พระเอกกับนางเอก ชมดาวเดือนยามกลางคืน พระเอก
ชมว่า ดาวนั้นสู้หญิงที่รักผู้ส่องสว่างเป็นดาวอยู่ในใจไม่ได้

ตะวันรอน

คำร้อง ชุ่ม ปัญจพรรค

ทำนอง สมพงษ์ ทิพยกลิน

ตะวันรอนเหมือนรอนรักเรา รักรานดวงจิตคิดเศร้าไม่หาย
ฟ้ายับยับไป น้ำใจเรามีดกว่าฟ้า
ตะวันรอนนั้นยังรู้คืน รักเราชิต้องขมขื่นเรื่อยมา
คิดแล้วซ้ำอราน้ำตานองหน้าอาวรณ์
ดวงใจคอยรักให้กลับมาถึงพาร้าวรอน รักเอยสุดถ่ายสุดถอน
นั่งนอรันรอนหทัยผูกพัน รักยังมั่นไม่มีวันคลายเลย
ใจรอนรอน ขอรอนรักคืน รักเอยจงโปรดให้ชื่นชมเชย
รักแสนรักเจ้าเอย ออกเอยได้แต่รอคอย
ตะวันรอนแสงแรมฟ้าไกล ทิวาสลดหมองไหม้ภวังค์
นกบินววกกลับรัง ไผ่ยังสงบเงียบเหงา
ตะวันรอนนี้เตือนหัวใจ เหมือนดังตะวันร้องให้กับเรา
รักเรานั้นเปรียบเงา ฉันทคอยเธอเศร้าเปล่าใจ
เธอเอยฟังแล้วจดจำคำใส่ในฤทัย แม้เธอจะอยู่แห่งใด
ปีกใจรักใครไม่เทียบเปรียบเธอ แม้รักก่อไม่ได้เธอก็ตรม
กรรมบันดาลเหมือนภูผากันรักเธอเธอไม่ไหวหวั่นก็ซ้ำ
ทิ้งเงารักมีดดำเหมือนนยามเข้าชั้นราตรี

เป็นเพลงจากละครวิทยุคณะ โฆษณาสาร

ถึงเธอ

รวงทอง ทองลั่นธม ขับร้อง

คำร้อง ช่อม ปัญญาพรรค
ทำนอง เอื้อ สุนทรสนาน

จำเรียงถ้อย ร้อยคำ ทำเป็นเพลง
ให้วังเวง เสนาะจิต คิดถวิล
ขอฝากเสียง ฝากเสียง แทนเสียงพิณ
คราไดยิน จงนึกถึง ตรึงติดใจ
เธออยู่ไหน ฝากลมไป ให้ถึงเธอ
ประโลมใจ ไว้เสมอ ไม่ห่างหาย
ระรื่นจิต พิศวาส ไม่คลาดคลาย
ฝากเสียงไว้ ขึ้นแทนกาย แนบใจเธอ

เพลงถึงเธอ เพลงนี้ ช่อมเขียนเป็นคำกลอนก่อน ครูเอื้อใส่ทำนองทีหลัง ช่อมตั้งใจให้เป็นเพลงสื่อดวงใจ
ถึงผู้ฟังทุกท่านเมื่อได้ยินเพลงนี้ครั้งใด นั่นคือคนแต่งเนื้อร้อง นั่นคือช่อม คิดถึงเสมอ

ตัดดาว บุชยา

คำร้อง ช่อม ปัญจพรรค์

ทำนอง สรี ยงยุทธ

ตัดดาว บุชยา	เกิดมาอาภัพยิ่งใคร	
พ่อยกทรัพย์สินให้	แต่เข้าบ้านไม่ได้	ต้องฟายน้ำตา
ปลอมตัวเป็นผู้ชาย	อาศัยหนุ่มใหญ่บังหน้า	
ได้เข้าบ้านบุชยา	เพื่อค้นหา	มรดกของจริง
ตัดดาว บุชยา	เธอนั้นหนา	สวยเพริศพริ้ง
ช่างอาภัพจริงๆ	ความรักเข้าสิง	สุดแสนสับสน
เห็นเขาเมินตัวเรา	หญิงอื่นนั้นเข้า	สนิทกว่าตน
แสบหัวใจสุดจะทน	เจ็บอกเหลือล้น	น้ำตาพร่างพราย
โอ หัวใจตัดดาว	ไปอยู่กับเขาง่ายดาย	
ได้แต่รักสุดหักหาย	ต้องตายเพราะยอดขวัญแล้วเอ๋ย	

เป็นเพลงเอกจากละครวิทยุ เรื่อง “ตัดดาว บุชยา” ซึ่งเป็นนวนิยายเรื่องยาวที่ ช่อมปัญจพรรค์ เขียนลงในนิตยสารก่อน แล้วนำมาทำเป็นละครวิทยุออกอากาศสถานีวิทยุ ททท.สี่แยกคอกวัว

ธิดาไตรตรึงษ์

คำร้อง ช่อม ปัญญาพรรค
ทำนอง เอื้อ สุนทรสนาน

ธิดาเอ๋ย ธิดาไตรตรึงษ์

สุดสวยสวยงามประการหนึ่ง ธิดาสวรรค์

ผ่องพักตร์ลักขณา

งามยิ่งกว่าดวงจันทร์

ชายใดได้เห็น สุดเว้นฝัน ผูกพันหลงรักเจ้า

คงจะเป็นอินทรา เสกสรรพญา

เป็นเทพธิดาได้มโนรมย์ผสมเข้า

น่ารักน่าชม ขำคม สมส่วน พริ้มเพรา

สง่าดั่งนางสิงห์

เพริศพริ้งยอดยิ่ง นงเยาว์

คราใดได้เห็น แม่เพียงเงา

ต้องใจใฝ่เฝ้าหลงธิดาไตรตรึงษ์

ธิดาเอ๋ย ธิดาไตรตรึงษ์ สวยซึ่งสุดที่จะสรรค์

สวยเอ๋ยเกินคำรำพัน สวยเอ๋ยเกินฝันรำพึง

งามเอ๋ยเกินคะนึ่ง

ยอดงามเป็นหนึ่งใน ธิดาไตรตรึงษ์เจ้าเอ๋ย

ช่อมแต่งให้สำหรับ การประกวดนางงามจังหวัดชัยนาท ซึ่งเดิมชื่อ เมืองไตรตรึงษ์

น้องจำ อย่าร้องไห้

วรนุช อารีย์ ขับร้อง

คำร้อง ชุ่ม ปัญจพรรค
ทำนอง เวส สุนทรจามร

น้องเอ๋ย อย่าร้องไห้
ร้องทำไมคิดดูให้ดี
ร้องแล้วความทุกข์หนี
ตั้งนั้นสี่ควรร้องไป

น้องจำ อย่าร้องไห้
เห็นใครๆ เขาบ้างไหม
โลกนี้ไม่มีใครจะโชคดี
ไม่มีผิดหวัง

น้ำตาไม่มีประโยชน์
เป็นน้ำกรดหยดใจพัง
ทุกข์จะเผาทำลายร่าง
ฟังน้องฟังแล้วจงจำ

น้องจำ อย่าร้องไห้
ร้องทำไมร้องให้เขาขำ
เขาจะนึกภูมิใจที่ได้ทำ
ให้น้องซ้ำหัวใจตาย

น้องจำ อย่าร้องไห้
หัวเราะไว้ทำใจให้สบาย
เริ่มต้นใหม่ไม่มีสาย
อย่าร้องไห้ โธ่้องคนดี

เป็นเพลงหนึ่งจากละครโทรทัศน์ เรื่อง “บนลานลั่นทม”

แผ่นดินทอง

สุนีย์ เนื่องนิยม ขับร้อง
ชวลีย์ ช่วงวิทย์

คำร้อง ชุ่ม ปัญจพรรค
ทำนอง เวส สุนทรจามร

งามไม้ดอกต่างสีชวนชม
รื่นอารมณ์เพลินใจ
กุหลาบ มณฑา หอมไกล
หงอนไก่ ซ่อนกลิ่น ทานตะวัน
มะลิหอมฟุ้งจรูรีน
บานชื่น รักเร่ เหหัน
จำปา จำปี มะลิวัลย์
พรรณไม้นั้น งามสวยอยู่ด้วยดิน
แผ่นดินทองของไทย
เพียบไปด้วยทรัพย์สิน
ข้าวในนา ปลาในหนอง ทองในดิน
ใครรู้หากิน ไม่อดเอย

ชุ่ม แต่งขึ้นตามนโยบายของรัฐบาล ที่กระตุ้นให้ประชาชนรู้จักทำมาหากิน

ฝากลมจูบ

วรรณช อารีย์ และ
ชวลีย์ ช่างวิทย์ ชัยบั้ง

คำร้อง ช่อม ปัญจพรรค
ทำนอง เวส สุนทรจามร

- ช. สวຍกระไรสาวเอยช่างชวนเขยชิดใกล้
เมื่อได้พบเธอแล้วใจเฝ้าคลั่งไคล้ใจคร่ำครวญ
สองเนตรดำขำคมอกเอยกลมสมส่วน
ปรากฏเจ้านั้นหนอขาวนวลโอษฐ์ยิ้มสรवलกวนใจชาย
โอยยามกินนอนจิตรุ่มร้อนทอดถอนอ่อนฤทัย
จะทำไฉนเพื่อได้น้องสูสม
หลงคะนึงถึงเธอใจละเมอเพื่อชม
ฝากจูบเจ้ามาพร้อมลมต้องชื่นชมตรมอุรา
- ญ. เสียงคร่ำครวญของใครฝากพระพายเพื่อมา
จะฝากจูบแก้มล้ำค่านี้แหละหนาคราที่ครวญ
แสนออกอ้อนพิไล ทำให้ใจหญิงป่วน
ยามเมื่อปองรักย้วยวนถ้อยคำล้นชวนให้หลง
โอยใจข้าเอยจงซาเฉยละเลยอย่าพะวง
อย่าได้ลุ่มหลงในคำเพื่อพร้าหมาย
เขาสั่งลมพัดมาจูบไม่ว่าหญิงใด
อย่าได้งวยงหลงไปไ้อดวงใจอย่าเชื่อคำ

ฝากลมวอน

เพ็ญศรี พุ่มชูศรี ขับร้อง

คำร้อง ช่อม ปัญญาพรรค
ทำนอง เอื้อ สุนทรสนาน

เรื่องแสงจันทร์อันพิไล
พิศไปยังแสงงาม
เรื่องแสงดาววาววับวาม
ยิ่งพาวาบหวามใจ
หริ่งหรีดกรีดกริ่งไกล ๆ
ชวนให้ใจหวนละเมอ
จิตพะวงหลงเพ้อ
เธออยู่ไหน
ฝากหัวใจใส่แสงดาว
ฉันทพราวฟ่องฟ้าไกล
ฝากน้ำคำพร่ำรักให้
เคล้าไปกับสายลม
แม้เธอได้ยินคำวอน
หัวใจให้อ่อนชื่นชม
ฝากหัวใจให้นิยม
สมรักเอย

เพลง ฝากลมวอน เป็นเพลงที่เกิดจากจินตนาการของช่อม เกี่ยวกับสาวมองดูดวงจันทร์แล้วคิดถึงคนรัก จึงวอนดวงจันทร์และสายลม ให้ฝากรักไปยังเขา ขอให้เขารักตอบให้สมรักด้วย เพลงนี้ คุณเพ็ญศรี พุ่มชูศรี เป็นผู้ร้องอัดแผ่นเสียง (ตอนนั้น เธอลาออกจากกรมโฆษณาการไปแสดงละครเวทีให้คุณสุวัฒน์ วรดิลก พระเอกของเธอ)

มัทรีร้องไห้

บุษยา รัชชี ชับร้อง

คำร้อง ชุ่ม ปัญจพรรค
ทำนอง เอื้อ สุนทรสนาน

ยามเย็นจวนค่ำตะวันต่ำ ออกฉ่ำน้ำตานองใจ
มัทรีครวญคร่ำอาลัย ออกใคร่ไม่มีเหมือนเลย
เฝ้าคิดหมายชู้ชายชื่นเซย
เขาไม่รักเรากี่รู้ ยังชื่นชูหวังชื่นชม
กรรมใดนะเราจึงเศร้าหทัย
กรรมใดนะให้ดวงใจชื่นชม
ฝากใจดินฟ้าสายลม ชักพาคลุมให้ฉัน
ช่วยนำชักรักมาโดยพลัน สวมรักมันเป็นสร้อยสวมใจ
มัทรีร้องไห้ไม่สร้างเลย ออกเอยแต่เข้าจนเย็น
น้ำค้างพรหมพราวฉ่ำเย็น ดั่งเป็นน้ำตาอาลัย
โอดินฟ้านั้นคงเศร้าใจ
ฟ้าฉ่ำร้องเสียงระงม ฉันยังตรมใจยิ่งครวญ
ดินคงจะหลงขมมรักเรื่อยไป
เราจะคงร้องไห้อาลัยกำสรวล
ตราบสิ้นดินฟ้าจันทร์นวล มีสิ้นรัญจวนใจสวาท
โอดั่วนับลาพาอนาถ เหมือนรักขาดนิราศหัวใจ

ยามเช้า

ชวลีย์ ช่วงวิทย์ ขับร้อง

คำร้อง ชุ่ม ปัญจพรรค
ทำนอง เอื้อ สุนทรสนาน

ยามเช้ามวลเมฆเคล้านภาพร่า
ปีกษาพากันจากซุ้มนอน
หมู่ภุมรเกล้าชมขจร อาทิตยน์वलอ่อน
เปิดม่านอัมพรพิไล
ยามเช้ามวลบานเช้าก็คลายคลี่
สดสีทวิกลิ่นหอมไกล
กุหลาบ พะยอม หอมหวานยวนใจ น้ำค้างค้างใบ
ดุจดั่งเพชรพรายพราวพรรณ
เพลिनชมฟ้างาม
ฟ้ายามแสงทองโรยละอองผ่าน
พื้ณภาพิศไป
เหลืองนวลไยตั้งใครเสกสรร
ยามเช้าทั้งหนุ่มสาวเด็กผู้ใหญ่
สดใสใจระรื่นสำราญ
รุ่งอุทัยสวยใดมาปาน ใครเห็นชื่นบาน
ตั้งอยู่วิมานเมืองแมน

ยามราตรี

บุษยา รัชสี ชัยร้อง

คำร้อง ชุ่ม ปัญพวรรค์
ทำนอง เอื้อ สุนทรสนาน

ยามราตรีฟ้านั้นมีจันทร์จ้า
ต่อทิวฟ้ามี่สุรีย์เฉิดฉั่น
ในแหล่งหล้า อาทิตยอยู่คู่จันทร์
แต่ตัวเรานั้นเปล่าเปลี่ยวดวงใจ

ทุกคืนวันฉันมองหาเธออยู่
อยากกระเรียนขึ้นชูฉันอยู่ไหน
ฝากแสงสุรีย์ช่วยอุดหนุนพาไป
ให้ได้พบดวงใจที่ได้เคยชอุ่ม

จะกินหรือนอนร่ำารอนดวงใจ
จวบจนร่างกายผอมผ่ายชুবโทรม
อนิจจาลมจ่าลมช่วยเลียมโลม
กล่าวถ้อยน้ำวโน้มเธอให้ปราณี

จงกรุณาให้รักมาเป็นเพื่อน
ขวัญใจดั้งเดือนคู่ดวงสุรีย์ศรี
จะถนอมรักนั้นยิ่งกว่าดวงชีวี
โปรดอย่าหน่ายหนีไปนะที่รักเอ๋ย

รอฟ้า

คำร้อง ชุ่ม ปัญจพรรค
ทำนอง เอื้อ สุนทรสนาน

เดือนคู่เคียงนภา

ดารายังอุ่นไอฟ้าได้

อาทิตย์จูบเจ้าเกล้าชม

เมฆหมอกสายลมกอดฟ้ามิคลาย

ดินมองฟ้าแล้วอาลัย

ทะเลแสนไกลแอบจูบฟ้าได้ด้วยเงา

เมื่อไรหนอฟ้าจะปรานี

เยือนฤดีให้ปฐพีหายเหงา

เมื่อไรหนอฟ้าจะปรานีเรา

พลอบก้มให้คลายเศร้าหนอเจ้าสุดาสวรรค์

ดินรอฟ้า ฉันทรมาทูทุกวัน

รอคู่ชีวิต ถึงนานไม่หวน จะรอจนตาย

ระทมในล้นทม

รวงทอง ทองลั่นทม ขับร้อง

คำร้อง ชุ่ม ปัญพรรค์
ทำนอง เอื้อ สุนทรสนาน

หอมเอยล้นทมฉมไกล
กลิ่นซึ่งตรึงใจดอกไม้อื่นใดไม่ปาน
หวานอวลใจซึ่งอยู่ในฤทัยวิญญาน
หอมจะคงตลอดกาล ลิ่นปราณยังฝืนไผ่
รักห่างเปรียบเทียบ และดินระทม
ชวดรักชวดชมอกฉันจึงตรมไม่หาย
แต่ฉันรักมันไม่รู้คลาย ฟาดินลื่นไป
อกเอยแจ่มใจไม่หายจำ
นภาสิ้นแสงนวลจันทร์
เปรียบเป็นเช่นกันหทัยเรานั้นมีดดำ
หอมล้นทมฉันกลับตรมระทมระกำ
รักระทมโลมจิตนำเจ็บจำไม่รู้วาย
รักอยู่เคียงคู่แต่เพียงวิญญาน
ด้วยกรรมบันรานสวาทมิหวานดังหมาย
ล้นทมสมชื่อจริงหรือไร
ฉันนี้เศร้าใจ กลิ่นของล้นทมให้ระทม

เป็นเพลงจากละครวิทยุ เรื่อง “บัลลังก์เลือด”

รักบังใบ

รวงทอง ทองลั่นทม ขับร้อง

คำร้อง ชุ่ม ปัญจพรรค (จากเพลงไทยบังใบ)
ทำนอง เอื้อ สุนทรสนาน

กามเทพหลอกลวง	เสียบศรปักทรวงให้ห้วงหา
ให้รักแล้วโยมาลิดรักราแรมไกล	
รักของข้าดังบัวบังใบ	บังมิให้ใครเห็น
เฝ้าครวญหวนทุกเช้าเย็นตรอมตรม	
สุดหักสุดหาย	หัวใจมิวายระทม
สุดตรอมสุดตรมใจ	
ยิ่งคิดให้โหยหา	ต้องบังรักไว้ ไม่กล้าบอกใคร
เย็นย่ำสุรียา	ตะวันจากตาพามีมืดมิด
ไอช่างเหมือนดวงจิต มิดมืดยามรักไกล	
น้ำตาตกตามตะวัน	นึกแล้วหวนพรันใจ
อกเอ๋ยทำฉันใดเล่าเอ๋ย	
คู่ขึ้นเคยเซย	รักร้างเลยแรมรา
ยิ่งพาให้หนาวโฉน	
ปองรักอย่างบัวบังใบ	ต้องซ้ำหัวใจเรื่อยมา

ชุ่ม ปัญจพรรค บันทึกไว้ว่า เพลงรักบังใบ แต่งท่ามกลางแดดเปรี้ยงที่บ่อปลาที่อ้อมน้อยขณะนั้น นั่งอยู่ใต้กระแด (ไม้ปักมีแผงเล็ก ๆ บังแดด) ฮัมทำนองเพลงบังใบที่เคยร้องได้อยู่บ้าง แล้วก็ใส่เนื้อร้องลงไป เป็นวรรคๆ ตอนนั้น รวงทอง ทองลั่นทม กำลังจะร้องเพลงเวทีเป็นครั้งแรกที่ศาลาเฉลิมกรุง เลยพยายามใส่เนื้อเพลงให้เป็นพิเศษคิดหาคำตอนท้ายๆ เพลงให้ซาบซึ่งใจคนฟังก็คิดไม่ออก จนเห็นตะวันตกดิน เกิดความเศร้า พลันคำว่า “น้ำตาตกตามตะวัน” ก็แวบขึ้นมาทันที และเป็นคำที่พอใจมาก

ร่างตอบรัก

คำร้อง ชุ่ม ปัญจพรรค – ชาติ ช่วงวิทย์
ทำนอง สังขาราซึ่งใช้ในการแสดงหุ่นกระบอก

เสียดายเอ๋ย เคยตื่น เคยรำคู่
เห็นๆอยู่ จะมาจาก พรากแล้วหนา
ไอ้เพลงเอ๋ย อย่าเลย อย่าเพิ่งลา
วันคืนจำ หยุดก่อน อย่าจรไป
ขอลาที ฝากวจี ให้พี่คิด
เคยรำคู่ อยู่ซิด จำได้ไหม
ว่าขอปีก รักแรก แทรกดวงใจ
กับน้องไว้ อย่านไร เล่าพ่อคุณ
อาลัยเสียง เพียงใจ ขาดรอน ๆ
ไอ้โลกจำ หยุดก่อน อย่าเพิ่งหม่น
สงสารหนอ ขอเวลา ข้าเอาบุญ
จะตอบคุณ ผู้ฝากรัก สลักใจ
อันเสอาหิน ว่าแกร่ง ถูกแรงผลึก
นานๆ นึก เสายังคลอน สะท่อนไหว
หัวใจน้อง อ่อนๆ ย่อมคลอนไป
จะทานลื่น คุณไกว อย่านไรเอ๋ย

รักเพียงใจ

ธรรมรัตน์ นวมะรัตน์ ขับร้อง

คำร้อง ชุ่ม ปัญจพรรค
ทำนอง เอื้อ สุนทรสนาน

รักน้องเพียงใจจากไปหทัยระกำ
อกฉันมือดำน้ำตาพร่างพรำมิวาย
คะเนนองโลกโซกเกินท่วมเนินไศล
ทันท่วมไกลถึงพรหมพีจุมแทบตาย
รักน้องซู่ใจให้พืมีชีวิตมา
ขอจงเมตตารักข้าอย่าพาแห่งหน้า
แม้วันจะเคลื่อนหรือเดือนจะเลื่อนลอยหาย
รักแนบใจยิ่งไกลยิ่งไผ่ชม
พอลมโบกโศกสวนมาหวนหอม
กลิ่นพะยอมรินเร้าเข้าผสม
โหยหาอาวรณ์ให้อ่อนอารมณ์
เหมือนกลิ่นผมกลิ่นแก้มแกมเนียนาง
รักเกล้าเคยชมคู่เคียงภิรมย์นิทรา
ครั้นยามจากมาน้องเอยไม่พารักห่าง
รักน้องเพียงหนึ่ง หนึ่งน้องพี่ปองไม่วาง
รักน้องนางไม่จางไปจากใจ

เพลง รักเพียงใจ เพลงนี้ เอาคำโคลงศรีปราชญ์ ที่ว่า “เรียมรำน้าเนตรท่วมถึงพรหม” มาแต่งเป็นเพลง
ขึ้น แรก ๆ วินัย จุลละบุษปะ ร้อง แต่ตอนอัดแผ่นเสียงให้ ธรรมรัตน์ นวมะรัตน์ ร้อง นับว่าโด่งดังพอใช้

รักเอ๋ยรัก

ศรีสุตา รัชตะวรรณ ขับร้อง

คำร้อง ช่อม ปัญพรรค์
ทำนอง เอื้อ สุนทรสนาน

รักเอ๋ยรักมันปักลึก
แม่นึกยังปวดน้ก...นั้น
พิษของมันยิ่งกว่าไฟ
ฤทธิ์ต้องไฝ่ทน...ร้อน
ก่อนคืนคำจำได้
แอบกายอยู่ชิดกัน....ทุกวัน
เคยเพื่อรำรำพัน
รักกันนั้นหวานใดไม่เทียมทัน
รักเอ๋ยรักมันหนักใน
เหมือนศรมาปักใจ...นั้น
ยามรักกันซีหวานคำ
รักนำความสุขใจ.....ฉัน
ใจเอ๋ยใจรำพัน
มิวายเว้นวันเพื่อพริ้ง...ละเมอ
คอยรักคอยเสมอ
จนเปลอจิตใคร่ครองแต่เธอ

รักเอาบุญ

สุนทราภรณ์ ขับร้อง

คำร้อง ชุ่ม ปัญจพรรค
ทำนอง เอื้อ สุนทรสนาน

เคยคิดขึ้นนางแม่เอยไม่จางรักเลย
เคยขีดขึ้นเขยไม่เคยจิตใจ
รักน้องมันคงลุ่มหลงไม่มีหน่าย
ไม่คิดกลับกลายนยะยอดบุชา
มองโสมส่องมาดั่งพัทตร์สุดาขวัญใจ
เนตรน้องวาบไฉดังดาวบนฟ้า
ลมพัดรินรอยช่วยขึ้นผกา
พี่คิดดั่งพาเจ้ามาให้ชม
สมใจเพื่อคลั่งอาวรณ์
เพียงน้องเมินแลเลย
ผิดเคยฤทัยร้ายรอน
อกเหมือนไฟฟอน
ร้อนรุ่มสุ่มไหม้เจียนตาย
พี่รักเจ้าจริงก็รู้แก่ใจนะอนงค์
หากรักขาดลงชีพคงสลาย
โปรดรักพินดอยาคิดสิ่งใด
ให้รักพี่ไปพอยึดชีวี
รักพินี้เกิดเอาบุญ

เพลง รักเอาบุญ เพลงนี้ แต่งขึ้นโดยจินตนาการว่า รักผู้หญิงมาก จะไปไหนก็คิดถึงตลอดเวลา ไม่ว่าจะกลางวันกลางคืนดูดวงจันทร์ก็คิดถึง ลมพัดวูบมาก็นึกถึง หากขาดเธอ คงตายแน่ๆ ดังนั้นขอเธอได้โปรด เห็นใจขอให้รักเขาเป็นบุญเป็นทานเพื่อรอดตายเกิด

รับขวัญ

คำร้อง ชุ่ม ปัญจพรรค
ทำนอง เอื้อ สุนทรสนาน

สุริยาเยี่ยมฟ้า...พาโลกตื่น
ทุกชีวิตเข้มขึ้นหฤหรรษ์
ถึงจากหล้า...ก็แต่เพลารัตติกาล
เปรียบดวงขวัญที่จะประมาณนั้นไม่ผิดไป
เธอฉันไกลเหมือนใจที่ขาดขวัญ
เหมือนโลกดับลับตะวันผัดผันไฉน
เธอนั้นกลับเหมือนขวัญกลับมาเคียงกาย
เหมือนตะวันกลับส่องฉายโลกรื่นรมย์

ร่างขัณฑ์

คำร้อง ชุ่ม ปญพรรค์
ทำนอง เอื้อ สุนทรสนาน

- (สร้อย) ขัณฑ์ เมืองสวรรค์ หันคา อีกรมโนรมย์ฯ
สิงห์ สรรพยา น่าชมฯ
สาวหนุ่มขำคม กล้าหาญชาญชัยฯ
- ๑ ขัณฑ์เมืองนี้ ล้วนมีประวัติเกรียงไกร
รบเสือเหนือใต้แห่งใดฯ สู้จนขาดใจไม่ถอยหลังเลยฯ
- ๒ ครั้งศึกบางระจัน เราช่วยกันรับเรียงหน้าเลย
รบรับทัพหนักเอย ลูกหลานยังเอย ชมวีรชัยฯ
- ๓ สัมโอกีหวาน อีทั้งข่าวสารก็ข่าวจ้งเลย
ลูกสาวสวยยั้ง จริงเอย จริงเอย
มาเถิดเพื่อนเอย มาโค้งรำวง

ชุ่ม แต่งให้จังหวัดขัณฑ์

ฤทธิ์รัก

คำร้อง ชุ่ม ปัญจพรรค
ทำนอง เอื้อ สุนทรสนาน

มองทะเลแสนงาม เมื่อยามสายัณห์ (รับ) สุขสันต์ฤทัย
ดูระลอกเลื่อมลายนภาพร่างพราย รุ้งตา (ฮัม)
งามสนเอนรำเพยชื่นเซยด้านลม (รับ) นำชมขวัญตา
ธรรมชาตินี้หนาอยู่คง
โลกนี้ผันแปร แลหมุนไป มองฟ้าแห่งใด ยังสูงส่ง
ทะเลคงวนเป็นวงนิรันดร์
มีรักเดียวเกลียวเวียน ที่เปลี่ยนหัวใจ (รับ) เปลี่ยนได้ทุกวัน
ธรรมชาติกลับผันไปง่าย
ยามฉันมีเธอเคียง โลกเพียงวิมาน (รับ) สวรรค์วิไล
ฟังจิ้งหรีดกรีดไกล ดังเพลงที่ใคร ร้องมา
ยามหนาวเย็นเพียงใด หรือไฟสุ่มกาย (รับ) สบายทุกครา
รักชุ่มจิตหนักหนา ดังมนต์
เมื่อรักจากไป ใจระทม โลกนี้กลับตรม มัวมีดหม่น
ตั้งไฟลน ต้องผจญทุกข์ไป
ยามสายลมรำเพย ชื่นเซยพัดมา (รับ) ยิงพาหนาวใน
รักฤทธิ์มากไหน ไยกลับกลาย

ลาปีเก่า

ขับร้องหมู่

คำร้อง ช่อม ปัญญาพรรค
ทำนอง เอื้อ สุนทรสนาน

ลา... ปีหนึ่งที่ผ่านมาขอลาก่อน
ลา... จำลาด้วยใจอาวรณ์อกสะท้อนอาลัย
ลาแล้วความสุขที่เคยสม
ลาแล้วความรื่นรมย์ที่เคยได้
โถ ไม่อยากให้จากไป แต่ต้องจำไกล ลิขิตวางไว้อย่างนี้นี่นา
จะเศร้าทรวงห่วงถึงคะนึ่งหลัง
จะโศกสุดเพราะคิดหวังได้เห็นหน้า
จะหนาวใจไม่คิดทุกทิวา
จะหนาวจิตคิดครวญหาทูกราตรี
ลา... ปีหนึ่งปีที่ผ่านมาขอลาก่อน
ลา... จำลาด้วยใจอาวรณ์จิตสะท้อนฤดี
ลาแล้วปีเก่าที่เคยทุกข์
ลาแล้วความสุขที่เคยมี
ปีใหม่ให้โชคและลาภทวี จงสบโชคดี เป็นสุขศรีตั้งปอง

วัฒนธรรม

พลศรี เจริญพงศ์ ชับร้อ้งนำ

คำร้อง ช่อม ปัญญาพรรค

ทำนอง เอื้อ สุนทรสนาน

วัฒนธรรม วัฒนธรรม

เหมือนหลักปักนำ ที่คอยค้าชาติเฉิดฉาย

วัฒนธรรมนั้นทำให้ชาติพ้นความมลาย

จึงเปรียบเสมือนวิญญานคู่ใจกาย

ต้องเทิดทูนไว้ทุกคน

(หมู่) ชาติจะวิไล เพราะไทยร่วมใจ เทิดทูนไว้ด้วยวัฒนธรรม

แม้ชนไหนมี ฤดีเพียบพร้อมธรรม จะน้อมนำ ซึ่งวัฒนธรรม

แม้ไทยทุกคน รักตนและรักไทย ต้องประพฤตินะ สิ่งที่สูงงาม

จิตใจน้อมนำ วรรณกรรม ประเพณี ศิลปกรรม

หากใจนั้นดี คิดพูดดี กระทำดี มีมีชั่วต่ำ

บ้านเมืองสวยงามตา คนก็สวยงามดี

วัฒนธรรมนี้ ส่งเสริมชาติไทย

นี้แหละเป็นแนวทาง เพื่อสร้างเสริมความดี

แม้ถ้าทำอย่างนี้ ชาติไทยรุ่งเรือง

เพลง วัฒนธรรม คุณช่อมเล่าว่า “อาเอื้อกับช่อม แต่งเป็นเพลงประจำคณะละครวิทยุ “คณะวัฒนธรรม บันเทิง” เพื่อเผยแพร่วัฒนธรรมให้ประชาชนรับทราบไว้กว้างขวางขึ้น ที่เป็นเพลง ก็ปลุกใจให้คนมูมานะ อดทน มีคุณธรรม มีความขยัน ส่วนที่เป็นเนื้อเรื่องละคร ก็จะสั่งสอนให้เรื่องวัฒนธรรม ให้เป็นคนมีจิตใจดี รู้จักมารยาททั้งดงาม

เพลงนี้ เมื่อบรรเลงออกอากาศทางวิทยุกระจายเสียงของกรมโฆษณาการครั้งแรก ก็ได้รับซองเหลือง และเงินสองพันบาท จาก ฯพณฯ จอมพล ป. พิบูลสงคราม เป็นรางวัลในความไพเราะและสาระมาก ทั้งยังมี ปัญหา ให้บรรเลงทางวิทยุในคืนนั้นอีก ๒-๓ เทียว ทั้งช่อมและอาเอื้อดีใจมากที่ได้รับเกียรติ เงิน ๒ พันบาท เวลานั้น ชื่อทองได้หนักตั้ง ๕ บาท ที่เดียว”

สร้อยฟ้า

วินัย จุลละบุษปะ ชั้บร้อง

คำร้อง ช่อม ปัญจพรรค์

ทำนอง สมพงษ์ ทิพยกลิน

สร้อยฟ้า...	เธอสวย ดังจะหยาดฟ้า
นางในแหล่งหล้า	สุดหาใดปาน
สร้อยฟ้า...	เธอดั่งสวรรค์บันดาล
แจ่มจันทร์นั้นยังอาย	ชื่อสร้อยฟ้า เสมอใจ
รักไม่คลาย	ฉันชื่นชม สมอาลัย รักนิรันดร
สร้อยฟ้า...	เนตรดั่งดาวส่องพรรณ
ยามยิ้มหวาน ชวนให้ฉันชื่นใจ	
สร้อยฟ้า...	คือเพชร ที่ประดับฟ้า
แวววาวส่องหล้า ม่านฟ้าเรื่องไร	
สร้อยฟ้า...	งามเด่นดั่งโสมนวลไย
อีกดาวไซ้ร่วมกัน	ถ้าสร้อยฟ้า ได้คล้อยมา
ซิดชื่นพลัน	ฉันรื่นรมย์ สมชีวัน ทุกวันไป
สร้อยฟ้า...	โปรดมาประดับใจ
ครองรักไว้ ดั่งสวรรค์ใกล้มือ	

เป็นเพลงหนึ่งจากละครวิทยุ เรื่อง “สร้อยฟ้าชายตัว” นวนิยายเรื่องหนึ่งของ ช่อม ปัญจพรรค์ ที่เขียนลงใน สตรีสาร เป็นเรื่องยาวเรื่องแรก อีกเพลงหนึ่งของเรื่องนี้คือ ดอกพุดตาน ต่อมา ดอกดิน กัญญามาลัย และ ศิริ ศิริจินดา นำไปสร้างภาพยนตร์

วิมานไยบัว

วินัย จุลละบุษปะ และ
อ้อย อัจฉรา ขับร้อง

คำร้อง ชุ่ม ปัญจพรรค
ทำนอง เอื้อ สุนทรสนาน

- (หญิง) วิมานไยบัว
(ชาย) กลัวไยจะเธอ ?
(หญิง) กลัวที่ผลทอดทิ้ง
(ชาย) พี่รักเจ้ายิ่ง พี่จะทิ้งเจ้าไหน นะเจ้าเอ๋ย
(หญิง) วิมานไยบัว ฉันท่างกลัวสายขาด
(ชาย) สายอะไร ?
(หญิง) สายใยสวาท สายรักที่คาดหัวใจ ปากว่ารัก ก็รักใหม่ๆ
(ชาย) อย่าแคลงใจ รักใหม่แต่จริง
(หญิง) รักเล่นลวงล่อ พอได้แอบอิง แล้วเธอก็ทิ้ง ทิ้ง ทิ้งจากไป
(ชาย) ปากว่ารัก ใจรักไม่สร้าง
(หญิง) ปากพี่พราง ใจอ้างอะไร ?
(ชาย) ปากพี่รัก ใจรักปักจิต
(หญิง) ปากไม่คิด ใจคิดห่างไกล
(ชาย) รักเธอยิ่งสิ่งใด รักเธอยิ่งกว่าใคร รักเธอตลอดไป ชั่วกาลนะเจ้าเอ๋ย

เพลง วิมานไยบัว เป็นเพลงที่แต่งให้ คณะสุนทราภรณ์ แสดงละครโทรทัศน์ ช่อง ๔ บางขุนพรหม วิมานคือที่อยู่เทวดา ไยบัว คือ ไยของก้านบัว ซึ่งเล็ก บาง และแผ่นเหนียวน้อยกว่าใยอื่นๆ วิมานรักนั้น ถือว่าเป็นที่อยู่อันเป็นความสุขของคู่สามีภรรยา วิมานไยบัว จึงเปรียบเหมือนความรักอันเปราะบางราวเส้นไหมมันคงเปรียบเหมือนความรักที่ไม่แท้ เมื่อสร้างวิมานหาความสุข ก็จะไม่ทนทาน ด้วยรักรานร้าวเสียแล้ว ใครมีรักเป็นวิมานไยบัวย่อมจะวิตกกังวลและประหวั่นพรั่นใจ กลัวว่า สายใยรัก สายใยสวาทสายรักที่คาดหัวใจ จะขาดไปไม่เวลาใดก็เวลาหนึ่ง

สำคัญที่ใจ

ฉลอง สิมะเสถียร และ
รวงทอง ทองลั่นธม ขับร้อง

คำร้อง ชุ่ม ปัญจพรรค
ทำนอง เอื้อ สุนทรสนาน

- (ชาย) พี่มาครวญคิดถึงรักของเราเหมือนเงาในวารี
(หญิง) แต่น้องหวังขึ้นชีวิเฝ้ารอวันที่สุขสันต์
(ชาย) เหมือนปองดอกฟ้า คว้าได้อย่างไรกัน สุดท้ายฉันหมายไม่เห็นทาง
(หญิง) เหตุใดสิ้นคิด ชีวิตยังมี มิควรที่จะท้อใจ
(ชาย) สุดทนแล้วยอดหทัย
(หญิง) อื่นใดจะมาขัดขวาง สำคัญที่ใจ เธอรักน้องไม่เห็นห่าง
(ชาย) ไม่มีราร้างตราบตาย
(หญิง) สำคัญที่ใจ หากใจของเธอชื่อตรง อื่นใดไม่ประสงค์
ใจมั่นคง ก็ค่าล้ำเกินใด
(ชาย) พี่มีแต่รัก ให้น้องครองใจ
(หญิง) หัวใจเธอแทนวิมาน
(ชาย) พี่จนทรัพย์ จนหลักฐาน
(หญิง) สวรรค์อยู่ที่สุขใจ
(ชาย) สำคัญที่ใจ
(หญิง) เธอรักน้องไม่เห็นห่าง
(พร้อม) ไม่มีราร้างตราบตาย

เพลง สำคัญที่ใจ แต่งขึ้นประกอบละครวิทยุในเรื่องนั้น นางเอกบอกพระเอกว่า รักที่แท้จริงนั้นไม่อยู่ที่
เงิน ขอให้หัวใจรักแท้เท่านั้นก็เหลือเฟือแล้ว สำคัญกว่าเงินทอง

สาวเล่นธาร

ชวลีย์ ช่วงวิทย์ ขับร้อง

คำร้อง ชุ่ม ปัญจพรรค
ทำนอง สมพงษ์ ทิพยกลิน

เล่นน้ำลำธารสำราญรมย์

เพลินชมเหล่าดอกไม้ป่า

พิกุล ยี่สุ่น เอื้องฟ้า

อบอวลยวนเฝ้าเรือนนาสา

บุหงา จำปา สำหรับ จำปี ปาหนัน มณฑา

ไอ้ น้ำเย็นใสไหลระริน

โอบยบินวิหคนกป่า

เยื้องย่าง ดูเหว่า ไก่ฟ้า

สุขใจเหลือล้ำชื่นฉ่ำหนักหนา

ฝูงปลาคลาคล่ำมากมาย

เนื้อทราย ไก่ป่า น้าชม

สาวคราวเป็นโสดโดดเดี่ยว

ให้ชานเสียวหนาวใจเปลี่ยวสุดเอ๋ย

โอ พะยอมประทีนหอมเอ๋ย

ช่วยเฉลยขู้เซยข้าอยู่หนใด

หาดทรายชายน้ำชลอทร

บัว บอน กระจับ ส้าหรัย

รู้บ้างหรือไม่เจ้าขา

จักจั่นหวานแว่วเสียงแผ่วผวา

เหมือนใครกระซิบเรียกหา

ขู้ข้านั้นอยู่หนใด

เป็นเพลงจากละคร

สุญรัก

คำร้อง ช่อม ปัญจพรรค
ทำนอง เอื้อ สุนทรสนาน

เรื่องแสงดาว

พราวพร่างกระจ่างฟ้า
ลอยเลื่อนเป็นเพื่อนนภา
ขาวจ้าวไไล

นภาสุญจันทร์

พลันภสสลบไสล
ราตรีพรำรำให้
ดีแต่ได้ดาวชม

ไอ้หนอนฉันนี่เออย

ชุ่มชมเขาคั้งปางก่อน
ร้าวรอนพลัดคู่ชิวัญ

นภาสุญจันทร์

นั่นจันทร์ยังกลับมาเยือน
รักของฉันนั้นค่อยเคลื่อน
ไปยังไม่เยือนคืนเลย

คงเคยพราวกู่สุสม

กรรมจึงกลับมาเยือน

เช่นภพนั้นสุญเดือน

แสนห้วง

บุษยา รังสี ชับร้อง

คำร้อง ชุ่ม ปัจพรรค์

ทำนอง เอื้อ สุนทรสนาน

เมื่อเราไปจากกันนั้น	เราได้สัญญากันได้
ถึงจะจากไปไกล	ใจก็ไม่ลืม ที่เคยได้ปลื้มอุรา
เมื่อเราอยู่ห่างกันนั้น	ใจของฉันไม่เคยลืมวาจา
ที่เคยพร่ำพรรณนา	ว่าจะรักจนว่า ทั้งโลกและฟ้าสลาย
ทั้งที่ยังไม่หน่าย	แต่ใจไม่หายห้วง
เกรงรักจักหลอกลวง	หลอนล่อให้ชั่วฤทัย
เวลาที่ล่วงไปนั้น	ทำให้ฉันกริ่งเกรงใจ
เธอจะจำได้ไหม	เวลาที่ล่วงไป หัวใจจะไม่ลืมกัน
ดวงจันทร์ที่เด่นลอยฟ้า	กรุณาโปรดบอกฉัน
เวลานี้เธอนั้น	ทุกคืนวันเธออยู่ เคียงคู่กับใครหรือจันทร์
ส่วนใจเธอจะคิดถึง	จะรำพึงถึงตัวฉัน
เพราะรักเราไกลกัน	ฉันจึงได้เป็นห้วง เพราะเกรงจะลวงหลอกหลอน
จันทร์ช่วยบอกเธอหน่อย	ให้เธอคอยฉันก่อน
ว่ารักยังอาวรณ์	ฉันรำพึงถึงเธอเสมอ
จะเป็นคุณแก่ตัวฉัน	ที่ดวงจันทร์ช่วยเตือนเธอ
ฉันซีเฝ้าหลงเพื่อ	คิดถึงเธอไม่คลาย หัวใจไม่วายห้วงเธอ

เป็นเพลงแรกที่แต่ง ขณะนั้นเรียนอยู่ที่อักษรศาสตร์ จุฬาฯ (พ.ศ. ๒๔๘๘ - ๙๕) ครูเอื้อให้ลองแต่งคำร้องตามทำนองที่ผิวปากให้ฟัง เมื่อแต่งเสร็จ ครูเอื้อนำไปออกอากาศที่สถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทย ต่อมาได้ทราบว่า ชายผู้หนึ่งซึ่งอยู่ที่ศรีราชา ได้ฟังเพลง แสนห้วง ทางวิทยุจบ ก็รีบขับรถมาหาหาหญิงคนรักที่กรุงเทพฯ ทันที เพราะอานุภาพของเนื้อเพลง

หญิงอ่อนโลก

รวงทอง ทองลั่นธม ขับร้อง

คำร้อง ช่อม ปัญญาพรรค
ทำนอง เอื้อ สุนทรสนาน

หญิงอ่อนโลก อ่อนวัย
ชายถึงลงหญิงได้ เพราะหัวใจหญิงชื่อ
เชื่อว่าจริง จึงยึดถือ
อกเอ๋ยนี้หรือ คนชื่อชายงาม
หญิงอยู่ฟ้ากิงดาว
ชายหวังปองโน้มน้าว ใจหญิงขามิห้าม
เชื่อว่าจริง จึงหลงตาม
กลับเป็นรูปงาม ใจทราวมเหลือใจ
หญิงอ่อนโลกโง่งม
จึงเข้าใจระบม ทุกข์ถมหมองไหม้
เชื่อว่าจริงจึงหลงไป
อกเอ๋ยเจ็บใจ ความไม่เดียงสา
เจ็บแล้วจึงรู้
แต่ทั้งที่รู้ รักยังฝังอยู่มิรา
ใจนะใจคงเป็นบ้า
ช่างน่าเวทนา หลงเฝ้าบุชารักลง

หน้าที่เด็ก

ขับร้องหมู่

คำร้อง ช่อม ปัญพวรรค์
ทำนอง เอื้อ สุนทรสนาน

- (สร้อย) เด็กเอ๋ย เด็กดี ต้องมีหน้าที่ สิบอย่างด้วยกัน
เด็กเอ๋ย เด็กดี ต้องมีหน้าที่ สิบอย่างด้วยกัน
- หนึ่ง นับถือศาสนา
สอง รักษาธรรมเนียมมั่น
สาม เชื่อพ่อแม่ครูอาจารย์
สี่ วาจานั้น ต้องสุภาพอ่อนหวาน
ห้า ยึดมั่นกตัญญู
หก เป็นผู้รู้รักการงาน
เจ็ด ต้องศึกษาให้เชี่ยวชาญ ต้องมานะบากบั่น ไม่เกียจไม่คร้าน
แปด รู้จักออมประหยัด
เก้า ต้องซื่อสัตย์ตลอดกาล
น้ำใจนักกีฬากล้าหาญ ให้เหมาะกับกาลสมัยชาติพัฒนา
สิบ ทำตนให้เป็นประโยชน์ รู้บาปบุญคุณโทษ สมบัติชาติต้องรักษา
เด็กสมัยชาติพัฒนา จะเป็นเด็กที่พาชาติไทยเจริญ
- (สร้อย) เด็กเอ๋ย เด็กดี ต้องมีหน้าที่ สิบอย่างด้วยกัน
เด็กเอ๋ย เด็กดี ต้องมีหน้าที่ สิบอย่างด้วยกัน

เพลง หน้าที่เด็ก วันเด็ก เป็นวันสำคัญของโลก เป็นวันเด็กสากล รัฐบาลจัดงานวันเด็กเป็นประจำทุกปี ซึ่ง ช่อม ปัญพวรรค์ เป็นผู้แทนกรมประชาสัมพันธ์ ไปประชุมคณะกรรมการจัดงานวันเด็กด้วย (ตลอดมาจนถึงเกษียณอายุ) ครูเอื้อจึงให้ช่อมแต่งเพลง หน้าที่เด็ก เพื่อบรรเลงในงานวันเด็ก ช่อมได้นำเอาข้อบัญญัติของวันเด็กสากลมาเรียบเรียงเป็นเนื้อร้อง และครูเอื้อได้ใส่ทำนองเพลง “หน้าที่เด็ก” ซึ่งแพร่หลายมาจนถึงทุกวันนี้

หน้าไหน ๆ

คำร้อง ชุ่ม ปัญจพรรค
ทำนอง เอื้อ สุนทรสนาน

หน้าร้อนพี่มีเจ้าเคล้าคลอคู่
เป็นเหมือนอยู่เมืองแมนแสนหรูหรา
หน้าฝน พี่มีเจ้า เคล้าอุรา
ตกเท่าไรก็ไม่ว่า เซียวฟ้าพริ้ว

หน้าหนาว ใครเขาหนาวเข้าเหน็บจิต
แต่พี่นี้ได้สนิท ชิดงามขำ
กลับอุ่นแอมเปรมใจวายระกำ
ความรักนำใจพี่สุขอยู่ทุกครา

หน้าไหนๆ พี่ไร้เจ้าเคล้าคลอคู่
แสนหดหู่อารมณ์นอนผวา
เดี๋ยวให้ร้อน เดี่ยวให้หนาว ราววิญญูณ์
หลังน้ำตา แทนน้ำฝน แล้วคนดี

หนึ่งในดวงใจ

สุนทรภรณ์ และ
ชวลีย์ ช่วงวิทย์ ขับร้อง

คำร้อง ช่อม ปัญญาพรค์
ทำนอง เอื้อ สุนทรสนาน

(ชาย) พี่มีน้องหนึ่งในดวงใจเท่านั้น
แต่รักของพี่ซ่อนอยู่กลางใจข้างใน
หากน้องได้รู้ว่าพี่รักน้องหนักหนา
ผิดบ้างพลั้งบ้างก็ไม่จัดจางขาดเกลียว
หากอาทิตย์ลับโลกโคกสลด
แต่ขาดน้องที่พี่ปองหนึ่งในดวงใจ
พี่มีน้องอยู่ในดวงใจเสมอ
พี่ปองรักเจ้าเฝ้าแต่ผูกพันแจ่มจันทร์

(หญิง) หากน้องได้รู้ว่าพี่รักน้องหนักหนา
จะรักให้ยิ่งกว่าผู้อื่นโดยอดชาย
เมื่อน้องได้รู้ว่าหนึ่งในใจพี่นั้น
ผิดบ้างพลั้งหน่อยก็ไม่ขาดลอยจากเลย
หากอาทิตย์ลับโลกโคกสลด
แต่หากน้องไม่ได้เป็นหนึ่งครองใจ
พี่มีน้องหนึ่งในดวงใจแน่หรือ
จะรักพี่ยิ่งกว่าดวงชีวันเชื้องัน

หญิงอื่นหมิ่นพันจะมาเทียมทันที่ไหน
หนึ่งในดวงใจคือเธอคนเดียวแท้เทียว
ขอได้เมตตาแก้ดวงวิญญาณโดดเดี่ยว
น้องเป็นคนเดียวหนึ่งในดวงใจ
จะมีตหมดทุกชีวิตยังทนได้
ทนไม่ได้จักต้องตายลงไปปลัน
รักแต่เพียงเธอยิ่งกว่าชีวันเชื้องัน
มีเธอเท่านั้นที่เป็นที่หนึ่งครองใจ
ขอฝากชีวาไม่มีคลาดคลาห่างหาย
หากตัวจะตายก็ไม่คลายรักเลย
ใช้อื่นคือฉันทจิตที่ผูกพันพี่เอ๋ย
น้องยังชื่นเชยอยู่ไม่วางวาย
จะมีตหมดทุกชีวิตยังทนได้
ทนไม่ได้จักต้องตายลงไปปลัน
น้องนี้จะถือพี่ดังตะวันเชื้องัน
น้องมีพี่นั้นที่เป็นที่หนึ่งชูใจ

เพลงนี้เกิดขึ้นที่บ้านพักรับรองของกรมประมง ที่จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ เมื่อครั้งไปเที่ยวกับญาติขณะกำลังเล่นไฟกันอย่างสนุกสนานจนสามทุ่มเศษ จู่ ๆ ครูเอื้อก็เรียกให้ลุกจากวงไฟตอง และบอกให้แต่งเพลง โดยครูเอื้อฮัมทำนอง ช่อมก็ใส่คำร้องตามเป็นช่วงๆ แต่งเสร็จเรียบร้อยภายในเวลาชั่วโมงเศษ จากนั้นครูเอื้อก็นำเพลงเข้ากรุงเทพฯ ทันที

มาทราบภายหลังว่า คนสนิทของ ฯพณฯ จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ มาขอให้ครูเอื้อแต่งเพลงรับขวัญท่านผู้หญิงวิจิตรฯ ซึ่งไปรักษาสุขภาพที่อังกฤษแล้วไม่ยอมกลับเมืองไทย เพราะน้อยใจที่จอมพลสฤษดิ์นอกใจ จนต้องส่งทูตไปขอรับรองอ่อนวอน จึงยอมกลับ ท่านจอมพล จึงให้เตรียมการต้อนรับโดยให้วงดนตรีสุนทรภรณ์บรรเลง และใช้เพลง หนึ่งในดวงใจนี้ เป็นเพลงรับขวัญเป็นพิเศษ

นครปฐม

ขับร้องหมู่

คำร้อง ช่อม ปัญญาพรรค
ทำนอง เอื้อ สุนทรสนาน

สร้อย ๑

นครปฐม ปฐมเจดีย์ เป็นศรีชาติ
พุทธศาสน์เจดจํารูญ เพิ่มพูนผล
ประชากรราษฎร์ ประกอบกิจทั่วทุกคน
เลี้ยงชีพตน ของคน ทุกคนไป

สร้อย ๒

อันพวกเรา ชาวจังหวัดนครปฐม
ต่างเกลียวกลม สามัคคี ให้ดีไว้
ต่างเลี้ยงตน ได้พอไม่จ้อใคร
เลี้ยงชาติไทย ได้มากอย่างภาคภูมิ
อำเภอเมือง ชื่อกระเดื่อง เรื่องการค้า
การทำมา หากิน ไม่ขัดสน
การเลี้ยงสัตว์ หมูเป็ดไก่ ไม่กังวล
ค้าได้ผล ตนได้กิน ไม่สิ้นเลย

สร้อย ๑

ที่สามพราน มีส้มหวาน มะพร้าวตก
ตลอดศก กินได้ ไม่มีสิ้น
ส่งไปขาย ต่างประเทศ เป็นอาจินต์
ทรัพย์ในดิน มากมี ที่สามพราน

สร้อย ๒

นครชัยศรี เลื่องลือคือเรื่องข้าว
อีกมะพร้าว มากมี ไม่ว่าที่ไหน
พันธุ์ข้าวดีมีกลิ่นหอม ละม่อมละไม
โลกยกให้ เป็นที่หนึ่งพึงจดจำ

สร้อย ๑   ทางบางเลน เห็นได้มากหลากหลายสิน
ทั้งบนดินและในน้ำ ทำกินได้
บนพื้นดิน ทำนา ปลุกข้าวไป
ในท้องนาจับปลาได้ ขายเป็นเงิน

สร้อย ๒   กำแพงแสน เป็นแดน อันกว้างใหญ่
ทำพีชไร่ ขายพริกถั่ว ทั่วทุกหน
ส่งไปขาย ประเทศอื่น ชื่นกมล
เกิดเป็นผล เงินทอง ของชาวไทย

ประจวบมิ่งขวัญ

คำร้อง ชุ่ม ปัญจพรรค
ทำนอง เอื้อ สุนทรสนาน

งามเอ๋ย เขาช่องกระจกสวยงาม
ทะเลสีครามงามน่าชม
ฟังเสียงคลื่นล้อลม
หาดทรายสวยสมตรึงใจ

ไกลกังวล ไกลแล้วกังวลจิต
อ่าวมะนาว ชวนพิศฝันใฝ่
หัวหิน เลื่องชื่อลือไกล
คลองวาฬ ครองใจชั่วกาลป้า

ประจวบคีรีขันธ์ เป็นเมืองสำคัญคู่ไทยนานมา
บางสะพานปราณกุยหัวหินเป็นดังเมืองอินทร์แดนฟ้า
ป่าไม้เขาเขียวมีค่าพื้นดินมีทองทาบทา
ทะเล ปู ปลา มากไป

ประจวบคีรีขันธ์ ประจวบคีรีขันธ์ เหนือใต้
ประจวบอยู่ยืนนานดังคีรีขันธ์คู่ผไท
ยิ่งนานวันรุ่งเรืองรุ่งเรืองฟูเฟื่องใหญ่
เป็นหลักแหลมทองของไทยตลอดกาล

สหมณทลราชบุรี

คำร้อง พล.ต.ต.จรัส วงศาโรจน์
ช่อม ปัญจพรรค
ทำนอง เอื้อสุนทรสนาน

สหมุมิณทลราชบุรี
เทิดทูนศักดิ์ศรี ปฐพีของไทย
ประจวบคีรีขันธ์ สุพรรณ นครปฐม
กาญจนบุรีรีนรมย์เพชรบุรีเมืองใหญ่
ราชบุรีเลื่องชื่อสมุทรสาครลือนาม
อีกทั้งเมืองสมุทรสงคราม กล้าหาญชาญชัย
เป็นเมืองหน้าด่านชาญศึก
ต่อสู้ศัตรูหาญฮึก ไม่ว่าเหน็ดได้
สหมุมิณทลราชบุรี สามัคคีกันไว้
ทั้งแปดเมืองเกรียงไกร ประวัตียิ่งใหญ่ลือชา

อารมณ์หวัง

ศรีสุตา รัชตะวรรณ ขับร้อง

คำร้อง ชุ่ม ปัญจพรรค

ทำนอง เอื้อ สุนทรสนาน

ดัดแปลงจากเพลงไทย แหกอาหวัง

มุ่งหวังนั่งคอยรัก
รักยังไม่สม อารมณ์หวัง
นั่งอารมณ์ลอย
รักไม่เคลื่อนคล้อยลอยมาบ้าง
หัวใจอ้างว้างว่างใจ
ต้องให้หวลครวญมา
รักเอยเมตตาสมดวงใจข้า
สักหน่อยเถอะหนา ชื่นใจ
คอยรักผ่านลอยมา
ฉันจะคว่ำแนบจิตจิตชื่นระรื่นใจ
โอ้เวรปางใด
รักที่มุ่งหมายไม่ลอยมา
ฉันเฝ้าคอยหาๆ ดังคว่ำน้ำรำไป
นานเท่าใด ฉันจึงจะได้ รักนั้นบ้าง
อารมณ์คอยหวังเรื่อยมา

อาลัย

โสมรศมี เกวานันท์น ขับร้อง

คำร้อง ช่อม ปัญจพรรค
ทำนอง ชาตรี ศิลปสนอง

อาลัยนักร ยามความรัก มาพรากหาย
อาลัยใจ ที่รวยริน ถวิลหา
อาลัยปาก ที่เคยฝาก จำรรจา
อาลัยหา เห็นไม่ทวน หวนกลับคืน

ยิ่งคิด ก็ยิ่งซ้ำ ระกำเหลือ
ยิ่งนึก ยิ่งฝันเพื่อ แสนชมชื่น
ยิ่งตรอง ตัดอาลัย นัยน์ตาชื่น
เห็นที่รัก จักไม่ฝัน ให้ชื่นใจ

อนาถหนอ พอมีรัก ก็เป็นทุกข์
ไร้สนุก มีแต่เศร้า ฝ้าหมองไหม้
จะนั่งนอน ร้อนรุ่ม เหมือนสุ่มไฟ
สาปรักไกล ไม่ขอรัก อีกแล้วเอ๋ย

๑๒ สิงหาคม ๒๕๔๘

วีรกษัตริย์ รัตนโกสินทร์ พระปิ่นนาฏ
ทรงเป็นปราชญ์ ฉลาดล้ำ งามสดใส
ทรงเป็นนัก เศรษฐกิจ พิชิตชัย
ปราบสงคราม ยากจน ได้ ไม่ละวาง

ทรงพิทักษ์ ของเก่าที่ มีคุณค่า
ทรงนำมา เสริมส่งใหม่ ได้ทุกอย่าง
ช่างสิบหมู่ ทอผ้าไหม หลายแนวทาง
ทรงสรรค์สร้าง ศิลปาชีพ ได้ผลดี

ทรงอนุเคราะห์ กิจการแพทย์ สาธารณสุข
เพื่อดับทุกข์ คนเจ็บไข้ ทุกถิ่นที่
ทรงอนุรักษ์ ป่า น้ำ สัตว์ ชัดวิธี
ทรงปรานี พระมหากษัตริย์ ท้าวธานี

ขอเดชะ พระมหาบารมี ที่ครอบเกล้า
ทุกคำเข้า ราษฎร์เป็นสุข สมถวิล
ดลพระองค์ สมเด็จพระแม่ ของแผ่นดิน
ทรงชื่นจิตต์ เคียงพระภูมินทร์ ทรงพระเจริญเทอญ

ด้วยเกล้าด้วยกระหม่อมขอเดชะ
ข้าพระพุทธเจ้าคณะผู้จัดทำวารสารไทย
(ช่อม ปัญญาพรรค ร้อยกรอง)

ผลงานประพันธ์คำอาศิรวาทให้กับ
สถานีโทรทัศน์ไทยทีวีสีช่อง ๓

หกสิบปี ที่พระองค์ ทรงครองราชย์
ทรงเป็นปราชญ์ อัจฉริยะกษัตริย์ ที่ยิ่งใหญ่
ทรงสละพระราชทรัพย์ แสนเหนื่อยยาก พระวรกาย
เพื่อเป้าหมาย ให้ชาวไทย สุขสมบูรณ์

ณ คาบนี้ ขอพระราชทาน วโรกาส
ถวายบังคม พระมหाराช นเรนทร์ศูร
เพ็ญพระกุศล มงคลสวัสดิ์ ฉัตรจรัญ
พระสิริพูน พระชนมชีพ เกินหมื่นปี

ต่อตะวันดับ กลับกลายเป็น เป็นน้ำแข็ง
ต่อภูผาแกร่ง ทบทลาย กลายเป็นผง
ต่อทะเล กลายเป็นเกลือ เหลือจาง
พระบารมีคง ส่องสลัก จักรวาล

หกสิบปี ทรงครองราชย์ชาติก้าวหน้า
ทรงพัฒนา เทคโนโลยี ศาสตร์ใหม่ใหม่
สิ่งแวดล้อม ทั่วน้ำทั้งป่า ผาสุกใจ
เกษตรกรไทย รุ่งเรืองเจริญ แบบพอเพียง

พระมหากษัตริย์ นั้ยิ่งกว่า ตะวันฉาย
พระเมตตาหมาย นั้ยิ่งกว่า ชลาสินธุ์
พระราชดำริ นั้ยิ่งกว่า ไฟคลุมดิน
ทรงเป็นปิ่น จักรวิงศ์ ทรงบารมี

ด้วยเดชะ พระมหากุศล บารมี
ที่ทรงกอปร กรณี วิเศษสาร
น้อมคุณพระ ไตรรัตน์ ชัชวาล
ดลบันดาล พระพ่อเจ้า ทรงพระเจริญ

พระราชดำริ ทรงพระคุณ พูนเพียบฟ้า
พระราชดำรัสจ้า ปกหัวใจ ใต้สุขศานต์
พระบรมราโชวาท ปกแผ่นดิน ไทยสำราญ
สุขประมาณ ประมวลคำ รำรำพัน

พระพ่อหรือ คือประทีป นำชีวิต
ยี่งน้ำฝน ชื่นเย็นจิต ผลิตความหวัง
ยี่งอากาศ เพิ่มอำนาจ เพิ่มพลัง
ยี่งมนต์ขลัง เสกสร้างให้ ไทยสำราญ

ยาเสพติด พระทรงตัด แต่ต้นตอ
ธ ให้ปลูกท้อ เลิกปลูกฝิ่น อย่างแข็งขัน
ปลูกดอกไม้ พืชต่างประเทศ วิเศษครัน
ชาวเขาพลัน มีอาชีพ ทุกคนไป

ชีวิตการเป็นนักเรียนเตรียมอุดมศึกษารุ่นที่ ๑
เลขประจำตัวที่ ๑

วันเดือนปีที่ผ่านมา
สรรน้ำคูบัว ตามเดือน
ยามเรียนลือยามเล่นเด่นชื่อ
คิดถึงพระคุณอาจารย์ยิ่งใด

ไอ้ ต.อ.จำ รักยังแจ่มจ้าไม่เลือน
สงวนบุญหนุนเลื่อนเสียงครูเสียงเพื่อนแจ่มใจ
ต.อ. ระเบิดสื่อนั่นลั่นไกล
เป็นปิ่นททัยให้ร่มเย็นใจเสมอมา

จากเพลง ปิ่นททัย ประพันธ์โดย ช่อม ปัญญาพรรค

ช่อม ปัญจพรรค

ต.อ. หมายเลข ๑

นักเรียน : เข้าโรงเรียนเตรียมอุดมฯ ได้อย่างไรคะ

ช่อม : เมื่อจบเบญจมาศลัย เค้าเล็กมัธยม ๗ มัธยม ๘ เราจบมัธยม ๖ อายุ ๑๕ ปี จะไปทำงานที่ไหนก็ว่าแห่ว เพราะว่า ๑๕ นี้เค้าไม่รับหรอก อย่างน้อยต้อง ๑๘ เค้าถึงจะรับทำงาน จอมพล ป. ล้มเล็กมัธยม ๗ มัธยม ๘ แล้วมาตั้งเตรียมอุดมฯ แทน เพื่อให้คนที่ไม่มีทุนนัก จะได้ไปหาอาชีพอื่นเรียนหรือทำงาน แทนพวกที่เรียนมหาวิทยาลัยจะได้มีจำกัดขึ้น ป้าก็คิดว่าจะทำยัง ไงดี พอดีโรงเรียนเตรียมอุดมฯ เปิดขึ้น

นักเรียน : คุณป้าต้องมาแต่เช้าหรือเปล่าคะ ถึงได้หมายเลข ๐๐๐๑

ช่อม : ไม่ได้มาแต่เช้า แต่ว่าโรงเรียนเตรียมฯ ยังไม่เปิด ยังไม่มีใครมาสมัครเข้า ตอนไปสมัคร ป้าเป็นเด็กคนเดียว มีผู้ใหญ่อีก ๕-๖ คน ป้าเป็นคนเดียวที่เอาทะเบียนสำมะโนครัว ไปรับรอง การศึกษา ค่าเทอมใบเสร็จ เพราะว่าเป็นเด็กภูธร อยู่ต่างจังหวัดมา เพิ่งมาเรียนมัธยม ๖ ที่ เบญจมาศลัย แล้วมาสอบเข้าเตรียมอุดมฯ ตอนมาสมัคร ป้าเป็นนักเรียนคนเดียว และมีเอกสาร พร้อม อาจารย์เลยรับสมัคร

สำหรับสอบคัดเลือกเข้า มีเพื่อนชื่อ มายูร บุญยรัตพันธ์ เค้ามาลงชื่อไว้แล้ว แต่เอกสารไม่ พร้อม โรงเรียนเลยยังไม่เป็นโรงเรียน พอป้าไปสมัครเข้าเป็นคนแรก ก็เลยเป็นโรงเรียนเตรียมฯ ขึ้นมา ซึ่งอาจารย์ปิ่นพูดอยู่เสมอว่า พอช่อมมาเข้า จึงเป็นโรงเรียนเตรียมฯ ขึ้นมา

นักเรียน : ตอนที่เดินเข้ามาในโรงเรียนครั้งแรก ตอนนั้นโรงเรียนเป็นอย่างไร

ช่อม : แต่ก่อนนี้ จะมาโรงเรียน ต้องมารถราง โรงเรียนอยู่ถนนพญาไท จะมีรถรางมาจาก ถนนพระราม ๑ มาจากหัวลำโพง มาถึงสามย่าน แล้วเดินเข้ามา มีรถเมล์ขาวนายเลิศอยู่สายเดียว จากสะพานควายไปสี่พระยา ป้าอยู่ปากคลองตลาด นั่งรถรางที่บ้านหม้อ มาถึงสามย่าน ๓ สตางค์ มีถนนพญาไทผ่านหน้าโรงเรียน ถนนโรยด้วยหิน แล้วราดยางมะตอยสองข้าง ทางเป็นคูน้ำ ปลูก บัวสีชมพูเต็มไปหมด จากสามย่าน ผ่านโรงเรียนอุเทนถวาย จนถึงสยามแสควร์ปัจจุบัน เราลงจากรถราง แล้วเดินมาบนฟุตบาท ซึ่งมีกระเบื้องวางเป็นแผ่น ๆ พอก้าวได้ หน้าฝนถุงเท้าจะมอมทั้ง ชายและหญิง

นักเรียน : สมัยก่อน ผู้หญิงโรงเรียนเตรียมฯ เยอะไหมคะ

ข้อม : รุ่นแรกไม่เยอะหรอก ประมาณ ๑๐๕ คน ทั้งผู้ชายด้วยสองร้อยกว่าเกือบสามร้อย

นักเรียน : ความประทับใจอย่างแรก คืออะไรคะ

ข้อม : นี่คือการประทับใจ จบมัธยม ๖ แล้วมันแว้งกว้าง จะไปทำอะไรก็ได้ ค่าไม่รับเด็กอายุ ๑๕ ว้าวเหว คิดว่าต้องออกไปเป็นเสมียนจนอายุ ๑๘ แล้ว จะไปเป็นเสมียนที่นครปฐม เพราะบ้านคุณพ่ออยู่ที่นั่น พอโรงเรียนเตรียมฯ เกิดขึ้น มันก็เป็นเหมือนหลักชัยของชีวิตว่าเรารอดแล้ว เราไม่แว้งกว้างแล้ว ไม่ระหกระเหิน เป็นเหมือนแสงเทียนส่องหัวใจ

แล้วก็นับถือ ๆ หน่อย ๆ หม่อมหลวง ปิ่น มาลากุล ผู้อำนวยการ เป็นพ่อคนที่ ๒ เลย เพราะทำให้ชีวิตมีความหวัง เมื่อก่อนป่าไม่เคยคิดเลยนะว่าจะเข้ามหาวิทยาลัย เพราะอยู่นครปฐม ความจริงมันก็ใกล้ แต่เหมือนไกล ได้แต่ฟังวิทยุกรมโฆษณาการ มีสถานีเดียว ชาวคราวไม่ค่อยมี มีแต่หนังสือพิมพ์ที่ลงว่า มหาวิทยาลัยมีละครไปเล่นที่จังหวัดนั้น จังหวัดนี้ไม่เคยคิดว่าจะได้เป็นนิสิตมหาวิทยาลัยเลย คิดแต่ว่าเรียนให้จบมัธยม ๘ ก็จะไปสมัครงานตามอำเภอ พอโรงเรียนเตรียมฯ ตั้งขึ้นมา เพราะจอมพล ป. ให้ผู้อำนวยการตั้งโรงเรียนเตรียมอุดมศึกษาแห่งจุฬาลงกรณ์ อาจารย์สอนแล้วสอนอีกว่า ทรน ต้องไม่มีการันต์ เพราะเป็นจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ไม่ใช่มหาวิทยาลัยจุฬาลงกรณ์ จบจากโรงเรียนเตรียมฯ แล้ว เข้าจุฬาได้โดยไม่ต้องสอบ เพราะสอบคัดเลือกมาแล้ว แทบเป็นแทบตาย คนมาสอบตั้งเป็นพัน แล้วรับแค่ ๓๐๐ ทั้งชายและหญิง

นักเรียน : แล้วมีเรียนพิเศษไหมคะ

ข้อม : ก่อนจะเข้า กวดวิชาที่ปากคลองตลาด ที่โรงเรียนอักษรสาสน์ อาจารย์ฟุกซาน เป็นเจ้าของโรงเรียน เป็นคนฉิว

นักเรียน : มีคนไปกวดวิชามากไหมคะ

ข้อม : ไปกันเต็มเลย มีหลายแห่ง แถวสี่พระยากี่มี ที่อื่นก็มี พวกที่กวดวิชามักเข้าได้ กวดวิชามีความหมาย เพราะอาจารย์ที่มาสอนมักเป็นนิสิตที่เรียนมหาวิทยาลัย แต่โตแล้ว เพราะรู้แนวทางที่นี้พอมาสอบเข้า เลยเข้าได้ สมัยนั้นแผนกอักษรศาสตร์เป็นแผนกที่ ๑ ปามาสมัครเข้าเป็นคนแรก แล้วสอบเข้าได้ เลยได้เบอร์ ๑

นักเรียน : กรุณาเล่าถึงตอนเรียนอยู่ที่เตรียมฯ ค่ะ

ขุ่ม : ป้ารักโรงเรียนนี้นัก เนื่องจากตึกเรียนที่ ๑ เมื่อก่อนเรียก ตึกหอวัง เป็นตึกที่น่ารัก กะทัดรัด โปร่ง เราอยู่บ้านนอกไม่เป็นแบบนี้ ถึงจะอยู่เบญจมาฯ ก็เป็นตึกวัง ไม่เป็นแบบนี้ ก่อนหน้านั้น หม่อมหลวงปิ่นท่านเป็นอาจารย์ฝึกหัดครู มีนิสัยจุฬาฯ ที่เรียนฝึกหัดเป็นครู ก็ต้องมีนักเรียนสำหรับให้ลูกศิษย์อาจารย์สอน ก็เลยต้องตั้งโรงเรียนมัธยมหอวังขึ้น โรงเรียนเตรียมฯมา ทำให้หอวังไปอยู่ที่อื่น ปีแรก ๆ พวกมัธยม ๗ มัธยม ๘ เรียนอยู่ เวลาเข้าแถว พวกหอวังอยู่ข้างหน้า เราอยู่ข้างหลัง กำลังวัยสดชื่น พวกผู้หญิงช้อยๆ ไม่เก่งกล้าหือใคร ผู้ชายเป็นนักกีฬา เรื่องเจ้าชู้ไม่มี ระเบียบของโรงเรียนเรา นักเรียนหญิงกับนักเรียนชาย ถ้าคุยกันโดนเรียกตัว ถามว่าคุยเรื่องอะไรกัน มีอะไรหรือเปล่า ถ้ามีจดหมายมาจากข้างนอก ก็ต้องเรียกตรวจว่าเป็นอะไรกัน พี่ปรีดากรรมสูตร เป็นนักเรียนจากญี่ปุ่น เขียนจดหมายมาถึง อาจารย์ผู้ปกครองนักเรียนหญิงเรียกไปถามว่าเป็นอะไรกัน ทำไมถึงมีจดหมายมาถึง ป้าบอกว่าป็นพี่น้องกันค่ะ ถึงรอดตัว ยืนคุยกัน ๕ นาที ถูกสอบทั้งหญิงและชาย เพราะฉะนั้นเดินผ่านกัน ได้แต่มองยิ้ม ๆ คุยกันไม่ได้

นักเรียน : แล้วเวลาเรียนในห้องล่ะคะ

ขุ่ม : เวลาเรียนในห้องเรียน ได้เรียนปนกัน ถ้าถามกันในห้องเรียนไม่เป็นไร สำหรับจุฬาฯ ตอนนั้นยังไม่มีตึกเกสซึกกรรม ยังไม่มีตึกสถาปัตย์ มีแต่ตึกอักษรศาสตร์ วิศวกรรมศาสตร์ ๓ แห่งเท่านั้น ตึกเกสซึกกำลังสร้างอยู่ ต่อมาตึกสถาปัตย์ก็สร้างขึ้น แต่ก่อนจะเดินจากโรงเรียนเตรียมฯไปมหาวิทยาลัยได้ นิสิตจุฬาก็เดินข้ามฟากมาโรงเรียนเตรียมฯ ได้ มีสะพานไม้ข้ามคู เป็นคูยาวไปเลย เวลาเย็นเขาจะใส่กุญแจไม่ให้ข้ามคูมันกว้างเกินกระโดด มีคูคลองมากมาย มีบัวสีชมพู สมกับว่าจุฬาฯเป็นสีชมพู รถแลนด์มา ฟังนั่นบัว ฟังนี้ก็บัว ไปจนถึงสามย่านเลย ตอนป่าเข้ามีตึกหอวัง มีนาที่กำลังสร้างอยู่ ยังมีต้นข้าว มีชิงช้าว ป้าก็ชอบกระโดดข้ามห้องร้อง ถุงทำมัก จะดำเสมอ พลาดลงไปใต้น้ำ บ้าง คูที่ขนานกับจุฬาฯจะมีปลา ป้าก็ชอบช้อนปลาเล่น ป้ายังไม่โต ชอบช้อนปลา เก็บชิงช้าวมา กลับไปบ้านไปก็ไปดำ คั้นเอาน้ำออก ใส่น้ำตาลเคี้ยว เป็นข้าวยาคุหอมอร่อยที่สุด ต้องเป็นข้าวตั้งห้องอ่อน ๆ ปกตินักเรียนไปเล่นกีฬาทางตึกเกสซึก นิสิตชายมาคุยกัน ผู้หญิงเขาไม่มาคุยหรอก

การเข้าโรงเรียนเตรียมฯ ป้าถือเป็นธงชัยของชีวิต เป็นจุดแบ่งของชีวิต ถือว่าหม่อมหลวงปิ่น เป็นผู้ยื่นมือมาให้ขุ่มได้เกาะ เป็น ขุ่ม ปัญจพรรค ตอนหลัง ถ้าไม่มีโรงเรียนเตรียมฯ ก็ไม่มีขุ่ม ปัญจพรรค ท่านผู้อำนวยการคนแรก อายุไม่ถึง ๓๐ เลย กลับมาจากเมืองนอก อ็อกซ์ฟอร์ด หรือ เคมบริดจ์ ไม่รู้ สูงสง่า หน้าหล่อมาก เราก็อายุสิบสี่สิบห้า เห็นเป็นเทวดา เทพบุตร

นักเรียน : แล้วท่านอาจารย์คนที่ ๒ ละคะ ท่านอาจารย์สนั่น สุมิตร

ขอมุ่ : ท่านก็หล่อ เป็นอาจารย์ทางวิทยาศาสตร์ อาจารย์สนั่นท่านประชุมตอนเย็นวันศุกร์ ใช้ห้องรับประทานอาหารเป็นห้องประชุม เพราะตอนนั้นยังไม่มีตึก ๒ ท่านก็เล่าชีวิตที่เดินทางไป เมืองนอก ไปโดนแขกอินเดียโกงแท็กซี่ขี้ยังง โปลงเรือที่คลองปานามา แขกหลอกยังง พอไปเที่ยว บอกราคานึง พอถึงกลางน้ำบอกอีกราคานึง เล่าให้ฟังความรู้รอบตัว เราก็ดูสนุก

นักเรียน : สมัยก่อน พอโรงเรียนเล็ก มีกิจกรรมพิเศษรีเปล่า

ขอมุ่ : ไม่มี โรงเรียนเล็ก ไปนั่งคอยรถราง ต่อมาสักหน่อย โรงเรียนมีรถรับส่ง รถมีตราพระ เกี้ยวสีชมพู ตัวถังรถมีสีน้ำเงินเข้ม โกงมาก อาจารย์หม่อมหลวงปิ่นคิดเครื่องแบบ มีหมวกกะโล่ กันแดดกันฝน เสื้อมีชั้นกลาง แขนสั้น เป็นคอบัว กระจุกสามถึงสี่เม็ด มีเสื้อแขนยาวแบบเสื้อนอก แล้วมีกระเป๋าข้าง มีกระจุกตรงกลางสำหรับเกี่ยวกัน กระจุกเป็นเหมือนผ้าชิ้น มีเข็มขัดคาด มี ตราพระเกี้ยว ฝนตกจะไม่เปีย มันหลายชั้น เพราะมีชั้นในของเราเองอีกชั้นหนึ่งด้วย ท่านเข้าใจคิด เก่ โกงที่สุด และมีสายรัดหมวกด้วยนะ เป็นยางยืด เวลาขึ้นรถยางยืดก็ยืดหมวก หมวกตก คนขับ ก็หยุดรถไปเก็บมาให้ ภูมิใจกับชุดมาก

นักเรียน : สิ่งที่คุณคิดว่ามีค่าที่สุด ที่ได้จากโรงเรียนคืออะไร

ขอมุ่ : ความรักมั้ง รักครู รักอาจารย์ รักเพื่อน คือป่าเป็นเหมือนเด็กเร่ร่อน อยู่ทีนั้น ทีนี้ พอ มาอยู่เป็นหลักเป็นฐานแล้วรู้สึกรัก เพื่อนก็ดี เพื่อนผู้ชายถึงจะพูดกันไม่ได้ ก็เป็นนักกีฬา เรียนเก่ง ทุกคน ตอนป่าอยู่เบญจมาฯ มา เขาสอนเรขาคณิตแค่บทที่ ๒๙ แต่สอบเข้าโรงเรียนเตรียมฯ เอาถึง บทที่ ๔๙ ป่าเลยฟื้นไม่ดี ไม่แน่น พออยู่เตรียมฯ ปีแรกพออยู่ได้ แต่พออยู่ปีที่ ๒ ตกค่านวน ป่าเรียนอักษรค่านวน เพราะเมื่อก่อนครูค่านวนหายาก เมื่อจบไปแล้ว มีอาชีพเป็นครูง่าย แต่ พอฟื้นเดิมบกร่อง ปี ๒ ก็เลยสอบตก ดีที่ไม่ตกตั้งแต่ปี ๑ เพราะทางบ้านคงให้ออก พอตกปี ๒ เลยเห็นว่าเรียนอีกปีเดียว ปีต่อมาก็สอบได้ เลยเข้าจุฬาฯ ไป แต่การตกครั้งนี้ ทำให้ไม่ทันเพื่อน รุ่นเดียวกัน เพราะเขาเรียนจบแล้ว สงครามก็เกิด ของป่ายังค้าง ๆ อยู่ เลยต้องพักการเรียนเกือบ ๒ ปี เลยทำให้ได้เงินเดือนที่หลังเพื่อนไปเยอะเลย ตึกของเตรียมฯ ถูกยึดไปเป็นที่อยู่ของญี่ปุ่น ทั้งตึก ๑ และ ตึก ๒

นักเรียน : เริ่มต้นด้านดนตรีได้อย่างไรคะ

ข่อม : ระหว่างเรียนอักษรจุฬาฯ ป้าเป็นสมาชิกดนตรีไทยด้วย สากลด้วย โดยมากจะไปสมัครกันทั้งนั้น จะไปหัดร้องเพลง ป้ามีพื้นฐานร้องเพลงมาตั้งแต่อยู่โรงเรียนราชินีบูรณะ นครปฐม เขามีละครประจำปี มีการฝึกหัด ต้องสอบร้องเพลง ต้องตีฉิ่งเอง แล้วคุณพ่อบ้า เคยสอนให้ร้องเพลง เช่น เพลงใครมาเป็นเจ้าเข้าครอง เขาจะต้องบังคับขับไล่ ตั้งแต่เล็ก ๆ เพลงตะลุมโปง ฝรั่งรำเท้า แยกต่อยหม้อ จะมีพื้น พอมาอยู่จุฬาฯ ปี ๑ ก็เข้าไปอยู่ชมรมนักขับร้อง สำหรับเพลงไทยสากล ตอนนั้นมีคุณหมอลวัลย์เป็นหัวหน้า แต่งเพลงไปออกอากาศที่สถานีวิทยุศาลาแดง ใกล้เคียง ๆ สวนลุมฯ เดียวนี้เป็นของนักเรียนเตรียมทหาร ไมโครโฟนมีอันเดียว เวลาไปอัดเสียง นิสิตที่เป็นสมาชิกหลายสิบคนร้องออกไมโครโฟน ทุกคนตะเบ็งเสียง ร้องให้คนที่บ้านได้ยิน แล้วก็มาออกวันที่ ๒๓ ตุลาคม คุณพจน์ สนิทวงศ์ เป็น นายกสโมสรจุฬาฯ หมอลวัลย์พอเจอหน้าก็ถาม เพลงเป็นไงมั่ง เมื่อคืนฟังหรือเปล่า คุณพจน์บอก โอ๊ะ ! เหมือนหมากัดกัน ตั้งแต่นั้นมา ป้าเลยไม่ได้เข้าในชมรมนั้นอีก พอเรียนปี ๒ ได้รับมอบหมายจากมหาวิทยาลัยให้ไปร้องเพลงในวันที่ ๒๓ ตุลาคมในเรื่อง อาบุฮานัน กับ เงาะป่า ไปกับเพื่อน ๒ คน ต้องไปหัดกันที่กรมโฆษณาการ มีคุณคงศักดิ์ คำศิริ ซึ่งเป็นหัวหน้าแผนกดนตรีไทยที่กรมโฆษณาการ ระหว่างไปหา คุณคงศักดิ์ไม่อยู่ ไปสอนตามโรงเรียน คุณทรง สาลิตุล อักษรศาสตร์รุ่นพี่ ซึ่งแต่งเพลง กลิ่นราตรี ดังไปทั่วประเทศไทย และเป็นอักษรศาสตร์ที่มีชื่อเสียงในการเขียน การประพันธ์ ตอนนั้นเราอายุปี ๒ อยากเข้าทำงานที่นี่ คุณทรงบอก อย่ามาเลย ที่นี่เขาเชียร์ธรรมศาสตร์ พวกจุฬาฯ เขากด ป้าเป็นชั้นโทตั้ง ๒๐ ปีถึงเป็นชั้นเอก เพราะเขากด พวกธรรมศาสตร์ก็ขึ้น รุ่นน้อง รุ่นเพื่อน เป็นอธิบดีทุกคน แต่ป้าอยู่ที่เดิม จนก่อนเกษียณถึงได้ซี ๗ เป็นชั้นพิเศษ แต่ก็ไม่ได้ทำอะไร หน้าทีเดิม ประหลาดที่สุด เพราะป้าไม่ดี ไปว่าอธิบดีเค้า ไปเข้ากรมโฆษณาการ อักษรศาสตร์บัณฑิต อัตรา ๑๑๐ บาท เขาไม่มีให้ มี ๘๐ บาท เอาไหม ชั้นตรีวิสามัญ ไม่ได้เป็นข้าราชการ เอาไหม ป้าเอา อยากเป็นอย่างคุณทรง อยากแต่งเพลง อุดมคติของป้า อยากมีชื่อเสียงเหมือนดอกไม้สด อยากเป็นครูใหญ่โรงเรียนบ้านนอก อยากไปนอกโดยไม่ต้องสอบ พอเข้าไป ก็อยู่กองวิทยาการ คือกองเผยแพร่ความรู้ ต่อมาเขาต้องการให้มีนิเทศารายเดือน มีรายการวิทยุล่วงหน้า ๑ เดือน มีความรู้ทางการกระจายเสียง เอามาลงให้ผู้รับได้มีความรู้ในบทความนั้นด้วย หนังสือจะตั้งได้ ต้องมีเรื่องอ่านเล่น และมีบทความสารคดี มีนิทาน มีอะไรหลายอย่าง แต่ต้องมีเรื่องอ่านเล่น ไปขอจากหนังสือพิมพ์ใหญ่ ๆ นักเขียนใหญ่ ๆ เพื่อลงหน้าแรกเลย แต่นักเขียนเขาเขียนเพื่อครองชีพ ไม่ได้เขียนฟรี เขาไม่ให้หรอก แต่มีคุณ น. ประภาสกลิต ดอกกุหลาบขาว แล้วพระยาสุนทรพิพิธ นามแฝงมรกต ก็ได้มาเยอะ เจ้าคุณอนุมานฯ เสฐียรโกเศศ ก็ให้เรื่อง เจ้าแม่กวนอิม มาลงในโฆษณาสาร เรื่องอ่านเล่น มีสุวัฒน์ วรดิลก รุ่นน้อง เขาเป็นนักเขียน และนักทำละครเวทีชื่อดังส่งมาให้ แต่ใครจะเขียนฟรีให้ทุกเดือน

ป้าก็ต้องแต่งเอง ต่อมาหนังสือโฆษณาสารต้องเผยแพร่ให้คนรับทั่วประเทศ จะได้มีกำไร เลยตั้ง คณะโฆษณาสาร ละครวิทยุ ป้าเป็นหัวหน้าคณะ ต้องแต่งเพลงด้วย ก็เอาบทประพันธ์ของป้า ที่ลงในนิตินี้ เช่นในสตรีสาร เอามาทำละคร มีเพลงประกอบด้วย ก็ต้องแต่งเนื้อเพลง ประกอบทำนองที่มีคนเขาแต่งให้ ทำให้แต่งเพลงได้ ทำให้เป็นนักเขียน เพราะต้องเขียนบ่อย มีเรื่อง เมียนอกกฎหมาย ทัดดาวบุษยา บ้านนอกเข้ากรุง แต่ก่อนเป็นภาพยนตร์ด้วยนะ มีอีกเยอะ ป้าแต่งประมาณ ๔๐ เรื่อง ปี ๒๕๑๓ ได้เป็นผู้มาประสานงานที่ช่อง ๓ เพราะพอสอบชั้นเอกไม่ได้ พลเอก กฤษ ปุณณกันต์ ให้เป็นผู้มาประสานงาน ระหว่างช่อง ๓ กับกรมประชาสัมพันธ์ ถึง ๔ โมงเช้าก็นั่งรถไปทำงานที่ช่อง ๓ ที่ศูนย์วิจัย เพชรบุรีตัดใหม่ บ่าย ๒ โมงครึ่ง รถช่อง ๓ จะไปหนองแขม ป้าก็อาศัยรถไปลงที่สยามรัฐ แล้วเดินข้ามฟากเข้ากรมฯ ทั้งวันต้องแบ่งเวลาอย่างนี้ มันไม่มีเวลาจะนั่งเขียน ไม่มีสมาธิ ตั้งแต่นั้นก็เลยไม่ได้เขียน แต่ก่อน ไม่เขียนจะตาย ออกจะแตก ชั้นรถรางเห็นหนุ่มสูบบุหรี่ ทำทางนักเรียนนอก โก้เชียว กลับไปถึงบ้าน เอาแล้ว ได้หนึ่งเรื่องแล้ว

นักเรียน : ตรงจุดนี้ ทำให้เริ่มอาชีพใหม่คะ

ข้อม: ตอนอยู่มหาวิทยาลัย ป้าชอบเขียนเรื่องเมื่อม.๑อายุ ๑๑ เริ่มทำหนังสือกับเพื่อนๆ แล้วนะ แต่ไม่สำเร็จหรอก โกรธกันซะด้วย เพราะคนหนึ่งออกสตางค์ ซื้อกระดาษอย่างเลวมาฉีกปกออก แล้วก็วาดภาพ มีต้นตาล พระอาทิตย์ น้ำ อ้าว ทะเลาะกันเสียแล้ว ยังไม่ทันจะจบเล่มก็ฉีกทิ้งพอดีกันก็เอาใหม่ ไม่สำเร็จ

นักเรียน : เพลงปิ่นททัยนี้ แต่งตอนช่วงไหนคะ

ข้อม : ตอนอยู่จุฬาฯ ป้าแต่งเพลง แสนห้วง ตอนปี ๑ คุณเอื้อ สุนทรสนาน เป็นน้องเขย แต่เราเรียกเขาว่า คุณอา เพราะตอนที่เขามาเป็นลูกบุญธรรมของคุณป้า คุณแม่ของอาภรณ์ ซึ่งเป็นแม่ยายของคุณเอื้อเนี่ย เราเรียกกัน อา พอแต่งงานเป็นน้องเขย ก็ยังเรียกเป็นอาเอื้ออยู่ เรียกตามอาภรณ์เค้า เมื่ออยู่จุฬาฯ ปี ๑ ปี ๒ คุณเอื้อถือว่า เรียนอักษรศาสตร์ต้องเก่งภาษา ต้องเก่งคำกลอน บอกให้ข้อมแต่งเพลง คุณเอื้อผิวปาก ป้าอ่านโน้ตไม่เป็นนะ ถึงเดี๋ยวนี้ก็ยังอ่านไม่เป็น เวลาจะแต่งต้องตีเส้น เอาโดยอยู่ตรงนี้ แล้วร้องเป็นโน้ต พอทำนองชินหูก็ใส่คำ เพลงแสนห้วง พอชวลี ช่วงวิทย์ นักร้องเอกของวงสุนทราภรณ์ ร้องเพลงนี้ตอนกลางคืน ๒ ทุ่มครึ่ง ถึง ๓ ทุ่ม ออกอากาศ “เมื่อเราจากกันนั้น ได้สัญญากันไว้ จะไม่ลืมกัน ผากดวงจันทร์ถามเค้าซิ ว่า ตอนนั้นอยู่กับใคร บอกเขาซิ ว่าฉันคิดถึง” คนที่ได้ฟังถึงกับชัชรถจากศรีราชามาหาคุณชวลี ช่วงวิทย์ ที่กรุงเทพฯ แสดงว่าเพลงนี้มีอิทธิพล ก็เลยแต่งมาเรื่อย ๆ พอโรงเรียนเตรียมฯ มีงานอะไรก็ไม่ว่า ป้าเลยให้คุณเอื้อแต่งเพลง ๓ เพลง มีเพลงปิ่นททัย เพลงใจ ต.อ. เป็นเพลงรำวง อีกเพลงจำไม่ได้กำลังหาอยู่ ป้าว่าจะหาเพลงเหล่านี้ ให้เป็นสิทธิของโรงเรียนเตรียมฯ เลย

นักเรียน : แรงบันดาลใจในการแต่งเพลงปันทัย

ขุ่ม : ตอนนั้น เราออกจากโรงเรียนเตรียมฯ แล้ว พอโรงเรียนเตรียมฯ มีงาน คุณเอื้อ สมัยนั้นสุนทรภรณ์ยิ่งใหญ่มาก โรงเรียนก็จ้างมาเล่น ป้าก็เลยแต่งเพลงปันทัย มีชื่อผู้อำนวยการเอามา รวม ๆ กัน มี สงวน บุญเลื่อน สนั่น ปิ่น ในเนื้อเพลงมีว่า ยามเรียนยามเล่นเด่นชื่อ เราเล่นรักบี้เป็นที่หนึ่งเลย ทีมรักบี้เราเก่งทุกคน จุฬาฯ ยังยืมเด็กของเรา ๒ คนไปแข่งกับธรรมศาสตร์เลย ผู้หญิงเล่นฮอกกี้ ก็จะไปดูรักบี้ของสปอร์ตคลับ สนุกสนาน มีทัศนศึกษา พาไปต่างจังหวัด ไปเมืองเพชร ลพบุรี ไปดูเมืองที่จอมพล ป. ตั้งขึ้น ไปอยุธยา ทำให้เห็นวัตถุโบราณ ทำให้รักชาติสนุก แต่ไม่มีเข้าค่าย ถ้าไปปัตตานี ไปอุบลราชธานี ก็ไปค่าย ป้าไม่ได้ไปกับเขาหรอก เพราะว่าไม่มีสตางค์ ๒๐ บาทเท่านั้นแหละ อาจารย์หม่อมหลวงปิ่นไปเอาแบบฝรั่งที่ท่านไปเรียนมา มาปรับให้เด็กมีสายตากว้าง ดี...ดี สนุก...สนุก ขึ้นไป ยังไม่ทันจะถึงยอดเขาเลย ปรี...ด ให้ลงมา แล้วเราก็วิ่งลงมา เหนื่อยแต่สนุก รักอาจารย์ทุกท่าน อาจารย์ทุกคนเก่ง ตอนป้าเรียน คุณหญิงบุญเลื่อนยังเป็นอาจารย์ฝึกหัดครู ท่านได้อักษรศาสตร์แล้วเรียน ป.ม.ด้วย ยังเป็นลูกศิษย์ปีสุดท้ายของอาจารย์ด้วย เดินเข้ามาในโรงเรียนเตรียมฯ มีรุ่นพี่หลายคน ประมาณ ๑๐ กว่าคนได้ มีอาจารย์เต็มศิริด้วย พอจบออกมา ก็สอนที่โรงเรียนเตรียมฯ เราอายุ ๑๕ อาจารย์อายุ ๑๙ เป็นอาจารย์กันแล้ว เพราะเก่งกันเหลือเกิน อาจารย์วนิดา สอนคำนวณ เก่งเหลือเกิน คำนวณไม่เคยต่ำกว่า ๑๐๐ ทุกปี มีปีหนึ่งได้ ๙๙ ถูกตัดคะแนนเนื่องจากสกปรก ร้องให้ตาบวม

นักเรียน : ถ้ามีเด็กรุ่นหลังมาขอคำแนะนำเรื่องแต่งเพลงได้ไหมคะ

ขุ่ม : ยินดี ยินดี ป้าว่าทุกคนเป็นนักเขียนได้ ถ้าเขียนหนังสือได้ แต่แตกต่างกัน บางคนอาจจะแต่งนิยายโรแมนติก บางคนแต่งเรื่องจริง เรื่องชีวิต บางคนเป็นนักสัมภาษณ์ นักข่าว ทุกคนเป็นได้หมด อย่างน้อยทุกวันเขียนไดอารี่ พลตรีหลวงวิจิตรวาทการ กับคุณหญิงประภาพรรม มีพระคุณกับป้ามาก ท่านสอนให้ลูกท่านเขียนไดอารี่ทุกปี และเมื่อจะค้นคว้า จะมีเป็นประวัติศาสตร์ค้นหาได้ในนั้นสบายมาก แต่ป้าไม่ได้เขียนหรอก ชี้เกี่ยจ ป้าเป็นโรค หนึ่งชี้เกี่ยจสองไม่ค่อยเรียบร้อย เพราะป้ามีน้องชายติด ๆ กัน ๓ คน อธิฐานอีกอย่าง คือชาติหน้าขอเป็นผู้ชาย ยอมเป็นกะเทย ๕ ชาติ เป็นผู้หญิงไม่เหมือนผู้ชาย ปิ่นต้นไม่ก็ไม่ได้ ป้าเล่นตามน้องผู้ชาย ทอยกอง อะไรวุ่นวายนี้ คุณแม่หยิกขาเขียวเลย แล้วจริง ๆ นะ ยังไม่ทันถึงชาติหน้าเลย ป้าต้องตัดมดลูกตั้งแต่วัยไม่แต่งงาน เพราะอยากอ้วน มีคนเขามาขอ เพื่อนเขาถามว่า ขุ่ม ตัวมีแพนหรือยัง บอกว่ายัง เพื่อนบอกว่า มันจะขอให้พี่ชายนะ ป้าบอกว่า เออ พอผู้ใหญ่เขามาขอไปได้เจ็ดแปดวัน เขาก็บอกว่า เรื่องแม่ขุ่ม พักไว้ก่อนนะ เพราะแม่ขุ่มผอมเหลือเกิน ขึ้นแต่งงานไปเดี่ยวหลานชั้นจะลำบาก ป้าสงสัยว่า เราคงจะผอมจริง ๆ ถ้าเป็นสมัยนี้ไม่ถือว่าผอมหรอกนะ ป้าเลยต้องไปฉีดยา กินยา ที่นี้กินยาผิด เพื่อนเป็นนักเรียนแพทย์ เรียน ๖ ปี เราก็จบก่อน

มาทำงานกรมโฆษณาการ เราก็ไปถามเพื่อนว่าจะกินยาอะไรดี เพื่อนก็ไปซื้อยามาให้ เป็นฮอร์โมน
เค้าก็นึกว่าเรากินเป็น เราก็กินผิด กินบ้างไม่กินบ้าง พอ ๓ ปีผ่านไป พุงป่อง แขนก็ไม่โต แต่
น้ำหนักขึ้น อ้วนที่พุงอย่างเดียว ไปตรวจดูปรากฏว่า มดลูกเป็นปุ่มปม ฉีดยาออกไม่ได้ เลยต้อง
ผ่าตัดออก

นักเรียน : กลับไปโรงเรียนเตรียมฯ บ้างหรือเปล่าคะ

ขุ่ม : ไปงานคืนสู่เหย้าแทบทุกปี ยกเว้นปีที่แล้ว ต่างก็แก่ ๆ กันแล้ว เพื่อนเค้าขับรถไป
ไม่ไหว เลยไม่รู้จะไปกับใคร แต่สำหรับรุ่น ๑, ๒, ๓ จะมีสังสรรค์กันปีละ ๒ ครั้ง ที่โรงแรมธารา
อิมพาล่า สุขุมวิท ซอย ๒๖ แต่มีไม่ถึง ๕๐ คน เพราะแก่กันแล้ว มีประมาณ ๓๕ คน พอแก่แล้ว
มันขี้ลืมนะ บางทีถามชื่อกันตั้ง ๓ คน

นักเรียน : ผลงานที่คุณบ้าชื่นชอบที่สุด

ขุ่ม : บ้าว่า บ้าไม่เก่ง แต่มันฟลุค แต่งมาแล้ว มันถูกใจคน เวลาแต่งเพลง ถ้าได้ทำนองมา
บ้าก็ต้องมาทอ้ง โด เร มี แต่ถ้าอาเอื้อผิวปาก อย่าง หนึ่งในดวงใจ คนชื่นชอบมาก

นักเรียน : ทำไมคุณบ้ายังดูไม่แก่เลยคะ

ขุ่ม : ทำไมไม่แก่ เพราะหัวใจมันยังเยาว์ ไม่ชอบเรื่องเศร้า ๆ เคยดูเรื่องเศร้า ๆ แล้วเสียใจ
ร้องไห้จนไม่หลับไป ๑ อาทิตย์

นักเรียน : อยากฝากอะไรไปที่โรงเรียนบ้างไหมคะ

ขุ่ม : ฝากกราบคุณครูที่เคยสอนมาทุกท่าน ฝากไหว้คุณครูรุ่นต่อมาทุกคน ฝากคำสวัสดิ
มาถึงรุ่นน้อง รุ่นลูก จนถึงปัจจุบันนี้ ขอให้มีความสุข ความเจริญก้าวหน้า สมดังปรารถนาทุกคน
ไม่มีวันลืมต.อ.ของเราตลอดชีวิต มีอะไรที่พอจะรับใช้ได้ ก็ยินดีให้มาเรียกได้

กำหนดการพระราชทานเพลิงศพ
รายชื่อเจ้าภาพงานสวดพระอภิธรรม
รายชื่อผู้ที่นำพวงหรีดมาในงานสวดพระอภิธรรม

เธออยู่ไหน ผากลมไป ให้ถึงเธอ
ประโลมใจ ไว้เสมอ ไม่ห่างหาย
ระรื่นจิต พิศวาส ไม่คลาดคลาย
ผากเสียงไว้ ขึ้นแทนกาย แนบใจเธอ

จากเพลง ถึงเธอ ประพันธ์โดย ชุ่ม ปัญจพรรค์

กำหนดพระราชทานเพลิงศพ
นางช่อม ปัญจพรรค แยมงาม ท.ม., ต.ช.
ณ วัดมกุฏกษัตริยาราม
วันพฤหัสบดีที่ ๙ มกราคม พ.ศ. ๒๕๕๗

กำหนดการบำเพ็ญกุศล

วันพุธที่ ๘ มกราคม ๒๕๕๗

เวลา ๑๕.๐๐ น.

เจริญศพนั่งตั้งบำเพ็ญกุศล

เวลา ๑๙.๐๐ น.

สวดพระอภิธรรม

วันพฤหัสบดีที่ ๙ มกราคม ๒๕๕๗

เวลา ๑๐.๐๐ น.

แสดงพระธรรมเทศนา

เวลา ๑๐.๓๐ น.

พระสงฆ์สวดพระพุทธมนต์

เวลา ๑๗.๐๐ น.

พระราชทานเพลิง

จึงกราบเรียนเชิญมาด้วยความเคารพ

จำโนทย์ แยมงาม

รายชื่อเจ้าภาพงานสวดพระอภิธรรม

วันเสาร์ที่ ๒๘ กันยายน ๒๕๕๖

สามี และครอบครัวแย้มงาม, ปัญจพรรค

วันอาทิตย์ที่ ๒๙ กันยายน ๒๕๕๖

มูลนิธิสุนทรภรณ์, บริษัทเมโทร แผ่นเสียง - เทป (๑๙๘๑) จำกัด

วันจันทร์ที่ ๓๐ กันยายน ๒๕๕๖

บจก. อินเตอร์เนชั่นแนล อิเล็กทรอนิกส์ แอนด์ ดีเฟนซ์

วันอังคารที่ ๑ ตุลาคม ๒๕๕๖

คุณเพ็ญศรี ปัญจพรรค และครอบครัว, คุณมาลี สุนทรहितานนท์
สมาคมนักเรียนเก่าเตรียมอุดมศึกษา ในพระบรมราชูปถัมภ์

วันพุธที่ ๒ ตุลาคม ๒๕๕๖

ไทยทีวีสีช่อง ๓, สมาคมนักเขียนแห่งประเทศไทย
มูลนิธิรพีพรเพื่อสวัสดิการนักเขียน, กองทุนศรีบูรพา

รายชื่อผู้ที่นำพวงหรีดมาในงานสวดพระอภิธรรม นางช่อม ปัญจพรรค

- คุณกรรณิกา ธรรมเกษร
- คุณกัลยา ธรรมกุล
- คุณแก้วขวัญ - ท่านผู้หญิงเพ็ญศรี วัชรโรทัย
- ครอบครัว สัจจวิบุตร - ปัญจศิลป์
- ครอบครัว สาเกียบุตรวงศ์
- ครอบครัว ไม้แก้ว
- ดร.จรรยา ไชยศร ผู้อำนวยการสถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทย
- คุณจิรวรรณ ต้วนาม แอร์เรียด และ ศรีัญญา พานิชสกุล ลิเวอร์พูล ไทยแลนด์
- ชมรมอดีตข้าราชการ กรมประชาสัมพันธ์
- คุณชาคริต - จินตนา จุลกะเสวี
- คุณชาญชัย - พนิดา จงกมานนท์ ภาพยนตร์บันเทิง
- คุณدنุพล แก้วกาญจน์ บ้านแสนรัก
- ต.อ. รุ่น ๔๑ ห้อง ๗๒๒
- คุณทศพร - เจียรโน - สสีย สุทธินนท์
- คุณทัตตาว คชรัตน์ และ คริสตอฟเฟอร์ พีร์ดิษฐ์ สเวนสัน
- คุณทาริกา ธิดาทิพย์ บจก. มาสเตอร์วันฯ
- ทีมงานละคร “บ้านนอกเข้ากรุง” และ “ดอกอ้อสายขวัญ”
- คุณนาท ภูวนัย
- นิติบุคคลหมู่บ้านจัดสรรชลลดา บางบัวทอง
- บจก. สำนักกฎหมายชัยสิทธิวัฒน์
- บมจ. จีเอ็มเอ็ม แกรมมี่
- บริษัท ยูม่า ๙๙ จำกัด
- บริษัท สำนักพิมพ์แสงดาว จำกัด
- บริษัท อาร์คอน ไทพ์ จำกัด

- คุณบาบุ - น้อง - เฮฮา
- คุณประธาน - ฉวีวรรณ รั้งสิมาภรณ์
- คุณประภัสสร - ชุตติมา เสวิกุล
- คุณประยอม - อรฉัตร ซองทอง
- คุณประวิทย์ - อรัญญา มาลีนนท์
- คุณประसार - อภิญญา มาลีนนท์
- คุณปิยวดี มาลีนนท์
- ฝ่ายบริหารกลาง จ.ก.ส.
- ฝ่ายประชาสัมพันธ์ สถานีโทรทัศน์ไทยทีวีสีช่อง ๓
- ฝ่ายผลิตรายการ สถานีโทรทัศน์ไทยทีวีสีช่อง ๓
- ฝ่ายรายการและฝ่ายออกอากาศ สถานีโทรทัศน์ไทยทีวีสีช่อง ๓
- คุณพงษ์ศักดิ์ - กมลทิพ พยัฆวิเชียร
- คุณพรชัย ลิ้มปภาส รองผู้จัดการ จ.ก.ส.
- พล.ต.ท. พีระพงศ์ - เพ็ญโสเม ดามาพงศ์
- กัปตันพุกทวีวัฒน์ - พัสสนัญช์ พิทยปรีชากุล
- คุณเพ็ญศรี ปัญจพรรค และครอบครัว
- คุณไพบูลย์ - สมใจ สำราญภูติ
- มติชน - ช่าวสด - ประชาชาติธุรกิจ
- มูลนิธินักเรียนเก่าเตรียมอุดมศึกษา
- มูลนิธิโรงพยาบาลบำรุงราษฎร์
- มูลนิธิสุนทรภรณ์
- คุณยรรยง - วลัยศรี คุโรวาท
- โรงเรียนเตรียมอุดมศึกษา
- คุณลักษณะ วจนานวัช ผู้จัดการ จ.ก.ส.
- ไลฟ์สไตล์ แอนด์ ทราเวลมีเดีย บจก.

- คุณวิรัตน์ ศักดิ์จิรพาพงษ์ กรรมการ ธ.ก.ส.
- สถานีโทรทัศน์ไทยทีวีสีช่อง ๓
- สมาคมนักเขียนแห่งประเทศไทย
- สมาคมนักแต่งเพลงแห่งประเทศไทย
- สมาคมนักประชาสัมพันธ์แห่งประเทศไทย
- สมาคมนักเรียนเก่าเตรียมอุดมศึกษาในพระบรมราชูปถัมภ์
- สมาคมนิสิตเก่าอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
- สมาคมผู้จัดพิมพ์และผู้จำหน่ายหนังสือแห่งประเทศไทย (ส.พ.จ.ท.)
- สมาคมผู้ปกครองและครูเตรียมอุดมศึกษา
- คุณสุรพล โทณะวณิก ศิลปินแห่งชาติ
- คุณสุรางค์ ลักษณะบุตร
- คุณสุวรรณา เกரியงไกรเพ็ชร
- คุณสุวิทย์ - รจนา ชันฉวีวิทย์ และครอบครัว
- คุณสุวิทย์ ตรีรัตน์ศิริกุล ผู้ช่วยผู้จัดการ ธ.ก.ส.
- นพ.เสวี ศชรรัตน์ และครอบครัว
- คุณอนันต์ เหล่าพานิชย์ และครอบครัว
- คุณอรุณชา ภาณุพันธุ์ บริษัท บรอดคาซท์ไทย เทเลวิชั่น จำกัด
- คุณอัจฉรา กรรณสูต รายการชีวิตกับเพลง
- พล.อ.ท.อุดมศักดิ์ - พล.ต.ต.พญ.ทัศนีย์ สันติกุล

นอกจากรายชื่อดังกล่าวข้างต้นหากขาดรายชื่อท่านใด หรือสะกดชื่อผิดพลาดไป
เจ้าภาพขอกราบขอภัยมา ณ ที่นี้ด้วย

แผ่นดินทอง

งามไม้ดอกไม้ต่างสีชวนชม
รื่นอารมณ์เพลินใจ
กุหลาบ มณฑา หอมไกล
หงอนไก่ ช่อนกลิ้ง ทานตะวัน

มะลิหอมฟุ้งจรุงรื่น
บานชื่น รักเร่ เห็น
จำปา จำปี มะลิวัลย์
พรรณไม้นั้น งามสวยอยู่ด้วยกิน

แผ่นดินทองของไทย
เพียบไปด้วยทรัพย์สิน
ข้าวในนา ปลาในหนอง ทองในกิน
ใครรู้หากิน ไม่ออคเอย

ธันวาคม ๒๕๖๓
มิถุนายน